

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Tractatvs De Generatione & Corruptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

TRACTATVS

DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE.

VNUMQUAM Auctores in assignando vllijs tractatus obiecto adæquato conueniunt: ita non eodem modo philosophantur de obiecto adæquato duorum librorum, quos Philosophus scriptis de generatione & Corruptione, seu ortu, ac interitu rerum naturalium. Verum cum ipso in ipso titulo significare videatur, de quo agat, nec aliquid impedit, quin illud ipsum sit intentum principi le ipsius & omnes conditions obiecti adæquati æque bene conuinant generationi, ac vlli alteri, quod assignari possit pro obiecto adæquato; non est cur non teneatur absolutus, quod generatio sit tale obiectum, nec in re parui momenti examinanda diutius inherendum videbatur.

Quid
dicitur
hanc

DISPUTATIO XXIII.

DE GENERATIONE.

VANDOQVIDEM ex suppositione quod generatio sit obiectum adæquatum horum librorum, cetera que in iis tractantur, ad eius considerationem referenda sunt, nec ad eius cognitionem habend in aliorum prius cognitionem habere necesse sit, merito ab ipsam auspiciatur.

QUESTIO I.

Quid sit Generatio.

NON agitur hic de generatione in latissima significacione quam habet, prout dicitur mutatio de non subiecto ad subiectum, hoc est, mutatio qua aliquid subiectum transit de negatione formæ ad ipsam formam, quia sic comprehendit alterationem, quæ distinguitur a generatione, de qua hic agit, nec eti. in de generatione in nimis stricta acceptione, quatenus est p. t. pro productione viuentis à viuente. Sed in acceptione quasi media, p. o. t. significat productionem substantialiæ quandam magis late patentem, quam productionem substantialiæ, p. r. q. n. viuens à viuente producitur.

Generationem in hac acceptione tripliciter def. ipsit Philosophus: Primo in 8. Physic. c. 7. Generatio est mutatio de non ente ad ens. Secundo hic c. 4. Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili subiecto manente. Tertio hic etiam c. 5. Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam in actu. Quæ tres definitiones secundum interpres communiter in re conueniunt, & sic si ne dabo possunt explicari, ut non solum conueniant, sed sufficienter etiam declarent naturam generationis substantialis ut sic, quæ non distinguunt ab omni altera, quæ non est talis generatio.

Sensu autem prime descriptionis est, quod generatio substantialis sit mutatio alicius à non ente, id est à negatione formæ substantialiæ (quæ vocantur ens simpliciter comparari ad formas accidentiales) ad ens, id est, ad formam substantialiæ.

Sensu tertio est, quod sit mutatio, qua mutatur substan-

tia, quæ est in potentia ad aliquem actum substantialiæ, & cum carentia eius quantum est ex se, ad ipsum actum substantialiæ. Vnde pater h. n. descriptionem omnino conuenire cu. prima, n. quod hæc magis specificet subiectum huius mutationis quam prima; quandoquidem dicat expresse quod sit substantia, quod non dicebatur in prima tam expresse, quamvis facile poterat sensus intelligi quod subiectum quod hic mutari posset, debet et secundæ esse substantialiæ: neque enim accidens mutari potest ad formam, seu actu in substantialiæ, & propterea non erat neceſſe, ut expresse id significaretur.

Sensu denique secunde descriptionis esse potest duplex. Primus quod generatio sit mutation, qua mutatur actum in potentia, id est, aliquid quod potest facere cum alio totum substantialiæ, in totum actuale, faciendo actum totum substantialiæ quod poterat facere, sed non faciebat nisi adueniente generatione; & in hoc sensu pater quod conueniat cum prius dubiis descriptionibus, non minus quam ille inter se. Additum autem, nullo sensibili subiecto manente, id est, nullo accidente sensibili ex iis, que erant ante mutationem hanc generationem, manente post ipsam, non quod hoc sit necessarium ad essentiam generationis, quia qua nūs manerent eadem sensibilia quæ ante ut manent secundum plurimos Doctores, sive ex eo quod subiectum in materia prima, sive ex eo quod transmigrantur subiecto in subiectum, adhuc saluaretur essentia generationis, modo subiectum quod erat sub ipsius ante mutationem à generatione forma substantialis ad formam illam. Additur ergo ad significandum quod commentator solat generationem substantialiæ completam huius modi non pertinuerat accidentium sensibilium antecedentium, ut vel ex hoc possit aliquis colligere tanquam à postea iori, an fieret hic & nunc mutatione generationis alicius subiecti. **Dix** autem generationem completam, per quam seicit producitur omnis forma substantialis essentia liter inclita in substantia completa, aut per quam destruitur omnis forma substantialis essentia liter inclita in alia substantia corpora, quia certum est, quod generatione completa, per quam producitur aliqua forma inclusa in tali substantia, non habet naturaliter connexam huiusmodi non permanentiam, nam quando generatur homo, & quando corruptus, manent accidentia sensibilia corporis organi antecedentia.

Alterius sensus, & fortassis agis genuinus, & proprius est, quod generatione sit mutation, seu conuersio unius totius substantialis in aliud totum substantialiæ; ex qua sequitur descriptionem quod totum illud quod dicitur mutari, non sit, sed totum se sit alterum totum substantialiæ, in quod dicitur conuersari, & sic si dubio de facto convertitur lignum in ignem. Quod si intelligatur in hoc cu. do sensu, hac descriptione in uno uit aliquæ quæ non sunt essentia generationis, nec necessario connexa cum illa; nam si mutaretur materia priva existens sine illa forma ad formam substantialiæ, daretur generatione substantialis, & tamen unum conuerseretur substantialia quæ defineret, in substantialiæ quæ de non produceretur; neque enim tum illa substantialia defineret, ut patet: neque tamen esset mala alia descriptione, quæ reuera omnis generatione quæ de facto sit a causa secundæ, est etiam huiusmodi conuersio, & talis conuersio nul an actionem positivam includit, præter ipsam generationem, & consequentia ad ipsam.

Eo

Eo enim ipso quod materia aquæ mutetur à negatione formæ ignis ad formam ignis absque illa actione politua, aut illo prorsus positivo, præter ea quæ esset quādō mutatur illa materia ad formam ignis, casu quo non esset affecta antecedenter, per formā aquæ, fieret conuersio aquæ in ignem propter incompatibilitatem formæ substantialis aquæ, & ignis ex qua oritur, quod vna introducta, altera destrui debet, & consequenter totum compositum ex ipsa, & materia conflatum desinere. Itaque sensus descriptionis hoc modo intellectæ est, quod illa mutatio sit generatio substantialis, per quam de facto fit, ut vna substantia deficiens conuerteretur in aliam substantialiam, quæ de novo producitur: quæ descriptio est optima, quandoquidem ex ea possit quis colligere ex omnibus mutationibus, quæ de facto dantur, quanam sit generatio, & quanam non. Imo potest defendi hæc descriptio hoc ipso modo intellectæ esse essentialis, si intelligitur aptitudinaliter, seu radicaliter, hoc modo: Generatio est mutatio, qua ex natura sua intrinseca potest conuerti totum in totum: nam quamvis sit separabile à generatione quod actu conuertat, posse tamen cōuerte-re, si in materia poneretur alia forma incompatibilis cum forma per ipsam acquisita, est inseparabile ab ipsa, non minus quam posse comburere est inseparabile ab igne.

Quamvis autem ex his pateat quid sit generatio, tamen maioris claritatis causa sequenti conclusione amplius explicanda videbatur.

C O N C L U S I O

Quid sit 4 Generatio substantialis est mutatio quia aliquid mutatur ad formam substantiali, cum qua facit unum per se corpus substantialis. Hæc in re debet esse communis, & quod sit bona patebit ex eius explicatione. Dicitur mutatio, quia in hoc conuenit tantum in genere cum mutatione ut sic, quæ est qui aliquid se habet iam alter, quam ante. Dicitur, quia aliquid mutatur ad formam substantiali, quia in hoc distinguitur à quacunque alia mutatione, quæ non est generatio substantialis. Additur maioris explicationis gratia, cum qua facit illud quod mutatur, unum per se corpus substantiali, ut significetur quale debeat esse illud quod possit mutari per generationem; quandoquidem enim debeat posse facere unum per se cum forma substantiali, ad quam mutatur, sequitur quod debeat esse incompletum physicè; & deinde per hoc exprimitur terminus ad quem generationis, qui denominatur generatio ut quod: ipsa enim forma substantialis non dicitur sic generari, sed ut quo tantum; quod tamen spectat ad modum locandi.

Descriptio. *Ancora q. 37. sect. 3.* describit generationem esse productio aucti-
dūctionem termini, vel compositi substantialis dependenter à subiecto aptam naturaliter exerceri: & explicat postea ad hanc dependentiam requiri, ut forma educatur de potentia subiecti.

At sane, vel ex hoc ipso conuincitur descriptio hæc non esse bona, quia productio hominis est vera generatio, quod & ipsem fatur, & tamen anima rationalis non educitur, sed creatur.

Deinde quando dicitur, quod sit productio compositi, hoc ipso significatur quod sit productio dependens à subiecto; impossibile enim est concipere compositam sine dependentia à subiecto. *Rursum* illud: apta naturaliter exerceri, non solum superflue additur, sed falso: superflue quidem, quia perinde est ad essentiam generationis quod producatur naturaliter, vel supernaturaliter; falso etiam, quia de facto productio vernum facta mediante alteratione specierum eucharisticarum est essentialiter generatio, & tamen non est apta fieri naturaliter absque concurso supernaturali.

Possibilis est generatio. *Ex his autem, & ex principijs quibus colligimus primo physicorum dari materiam primam & formam substantiali, sequitur non solum possibilem esse generationem substantiali, sed eam de facto dari: nam ex transmutatione actuali, quæ de facto contingit, ut patet experientia, sequitur quod aliquod subiectum transeat*

ab una forma substantiali ad alteram, & consequenter quod detur generatio substantialis de facto. Deinde quod natus non darentur huiusmodi mutationes de facto, adhuc certum est quod non implicat dari aliquod subiectum substantiali, quod possit carere aliqua forma substantiali, cum qua faceret unum per se, & quod possit etiam cum ea coniungi: ergo certum est non implicare generationem substantiali, atque adeo eam esse possibilem.

Complutenses: fferunt duas alias probationes ad probandum possibiliter generationis substantialis

Prima est, quod viuens perfectum habeat naturam. *Item* *Copiarum* appetitum ad generandum sibi simile: ergo talis generationis possibilis: quia appetitus naturalis non est ad impossibilem. Antecedens probatur, quia naturaliter appetit perpetuitatem in suo esse. Vnde cum hoc nequeat generationis habere in suo esse proprio, quia est corruptibile, appetit illam conuenientem in alio sibi simili.

Hæc probatio nullo modo placet, Primo, qui (quod ipsius admittit) supponitur ex ea quod detur corruptio: atque hoc tam incertum est, quam dari generationem; nec refert quod ipsi dicant, dari corruptionem notum esse evidenti experientia, nam non magis notum est, quam quod detur generatio; Vnde qui negaret unum negare alterum, & male unum per alterum probaretur.

Secundo, quia vel loquuntur in antecedenti de appetitu elicito, vel de appetitu innato: si de elicito, certum est quod possit dari talis ad impossibile, præstitione si apprehendetur per modum possibilis; Vnde falsa est consequentia cum sua probatione. Si vero loquitur de appetitu innato, negari posset antecedens cum sua probatione; nec sane probari potest alterutrum ex ipsis nisi probetur prius possibilitas generationis, ac perpetuitatis ipsorum.

Tertio, quia quamvis daretur appetitus in Videntibus ac perpetuitatem, non tamen ex hoc præcise sequitur appetitus ad generationem, nisi probetur quod perpetuitas non possit acquiri nisi per generationem, quod non faciunt hi Authores.

Quarto, Videntia non magis debent appetere perpetuitatem quam alia omnes substantiae, nisi quatenus constaret quod haberent potentiam generatiuam per quam possint perpetuare se; qualem potentiam non constaret esse in aliis substantiis; sed nec constat ex appetitu aliarum substantiarum quod possint generare quia non obstante appetitu quocunque, quem habent, non possunt generare alias, ut pater de lapidibus multis & metulis aliisque mixtis, quæ carent virtute generativa: ergo ex appetitu videntium ad perpetuitatem, non constat ea posse aliquid sibi simile generare, nisi quatenus aliunde a posteriori constaret ex eo quod generarent, ea habere potentiam generationis: Vnde prius constat generationis esse possibilem, quam constat eos habere talem appetitum.

Secunda ratio est hæc. Possibilis est alteratio: ergo & *Secunda generatio*, quia alteratio ordinatur ad generationem. *Probatio corundem reiciuntur* *Hæc etiam non placet*: nam petitur principium manifeste in probatione consequentie, nam quicunque negaret possibilem generationem, negaret alterationem ad eam ordinari; & cuicunque unum esset ignotum, esset sine dubio ignotum alterum: ergo male unum per alterum probatur. Imo sane quamvis prius cognoscatur alteratio esse, quam generationem, tamen prius cognoscitur generationis esse possibilem, quam alteratio non posse ad iliam ordinari, ut patet.

Itaque sistendum est in prolatione prius proposita; rationes vero, quæ adducuntur contra possibiliter generationis, tam facilis sunt solutionis, ut non sit necesse eas proponere.

CONCLV S I O I.

8. *Respectus positum*, quo suum ictum recipit formam. *Respectus* sine eductam, sine non eductam, & actio posita, per actus posquam producens producit formam in subiecto, sine educenda. *Respectus* quo subiectum, sine non educendo, est eiusdem rationis, sine priuato ictum tempore fuerit priuatio forma in subiecto; sine non fuerit acquirit. *Hanc* non inuenio propositam ab *Authoribus*, sed videtur omnino certa: quia quod presupponatur subiectum est eiusdem ratione ante illam receptionem, & actionem, est eiusdem rationis. *Si* nino impertinens ad naturam ipsarum, & quæcumque prædependentem, quam debet habere, sine ad subiectum, *ratio* præsue ad agens: ergo sunt eiusdem rationis, sine præsupposito. *Tempore* natura negatio formæ, sine non.

Confirmatur: quod negatio actionis presupponatur & idem tempore in agente, vel non presupponatur, est in agente pertinens ad variationem specificam actionis, quoad entitatem suam int in eam: & quamvis posset habere aliquam denominationem quando proueniret ab agente presupposito tempore cum tali negatione, quam non habet si presupponeretur agens cum illa; tamen ista denomination est ipsi extrinseca, & accidentalis, & nullo modo orta ex natura intrinseca ipsiusmet actionis quoad entitatem suam positum: ergo si illicet quod negatio formæ presupponatur in subiecto, vel non presupponatur ante coniunctionem ipsius cum forma, & ante actionem, per quam coniungitur cum forma; est omnino impertinens ad variationem naturæ istius coniunctionis, & actionis; & si aliqua denomination tribuatur actioni ac coniunctioni, quando presupponitur negatio, quæ actione tribueatur, ea non presupposita, & it omnino accidentale, & extrinsecum isti coniunctioni, & actioni; quod mihi appetit certum.

Confirmatur secundo quia gratis, & absque fundamento villo diceretur, quod illa præsuppositio negationis variaret intrinsecam naturam actionis, etiam arguitur: ergo non videndum.

CONCLV S I O II.

9. *Productio compositi ex materia non præexistente tempore ante formam*, sine eductam, sine non eductam, est & o. c. generatio, & etiam mutatio. *Hæc* est conformis principiis Doctoris de educatione, quatenus afferat ad eam non præquiri quod negatio formæ eductæ sit prius tempore in subiecto quæ forma, & eam tenent omnes Scottiæ contemporanei, quos sequuntur plurimi recentiores & speciali generatim. *Aduersa questione* 37. *scel. 3.*, quamvis eam leuiter tantum insinuet, est autem quoad primam partem contra *Ruuum* hic cap. 4. tratt. 1. quæst. 2. Quoad secundam vero partem est contra eos utiores, qui putant generationem non esse essentialiter mutationem: propterea enim hoc putant, quia existimant generationem, qua generatur compositum ex materia non præexistente tempore, non esse mutationem, quos autores suppresso nomine citat *Ruuum*.

Probatur conclusio quoad primam partem, quia productio talis compositi non esse creatio, quandoquid est productio dependens à subiecto & consequenter non est productio rei ex nihilo: ergo est generatio, quia productio substantialis, ut sic, adiquate dividitur in generationem substantialiæ & creationem substantialiæ.

Probatur secundo, quia omnis productio substantialis, quæ sit per causam secundam de facto, est generatione: quæ enim causa secunda de facto creat, quidquid sit de possibili: sed aliqua productio substantialis sit à causa secunda de facto ex materia non præexistente tempore ante formam, quæ producitur: ergo productio compositi ex materia non præexistente tempore est generatio.

Probatur minor, quia quando ignis comburit species Eucharisticas, & ex his generat ignem, quandoquidem nihil substantialis sit sub illis speciebus, omnes fatentur de nono produci a Deo materiam in illo ipso instanti temporis, quo ignis deberet educere formam substantialiæ & producere ignem: ergo aliqua productio substantialis sit à causa secunda ex materia non præsupposita tempore.

Confirmatur: quia si Deus in instanti A produceret.

H h h

An generatio sit essentialiter mutatio.

Videretur ex dictis pars affirmativa debere esse extra controversiam, quandoquidem non solum Philosopher in tribus suis descriptionibus explicauerit generationem per mutationem, sed & id etiam conclusimus, quia tamen non defuit qui hoc in controversiam veitunt, opotest id examinare distinctius.

Scelus controverbia. *Pro quo adverendum* punctum huius controversie confitetur in hoc: an generatio habeat esse esse liter id, à quo subiectum mutatur à negatione, seu priuatione forme ad ipsam formam, quæ priuatio prius insit subiecto, & ex eadem per formam: etiam vero sufficiat ad generationem quod sit id, quæ subiectum acquiri et formam, quam sine generatione non habet, licet de facto nunquam fuerit sub negatione, aut priuatio et formæ. Multi enim qui dicunt generationem esse essentialiter mutationem, intelligunt per mutationem transitum subiecti de non esse vere & positive ad esse, & con sequenter negare productionem copositi, cuius materia non procedere: forma in tempore, esse generationem; omnes autem, qui negant generationem esse essentialiter mutationem, idem etiam intelligunt per mutationem, sed tamen dicentes productionem compositi, cuius materia non procedere: et forma in tempore, esse generationem, licet non esset mutatione. Vnde quia eadem ostium productio compositi possit secundum se vel presupponere priuationem formæ in subiecto, vel non presupponere, & si presupponeret haberet rationem mutationis, si vero non presupponeret, et non haberet rationem mutationis, set per vero haberet rationem generationis, propterea consequitur inter alterum generationem non esse essentialiter mutationem, sed hoc esse ipsi valde accidentale quantum ad naturam suam intrinsecam, licet generationes omnes, quæ de facto sunt per causas secundas, habeant hoc accidens annexum, quia semper materia in quam agunt presupponitur tempore actioni generativa.

Aly vero, qui dicunt generationem esse essentialiter mutationem, & tamen non necessario præxige e generationem subiecto prius tempore existentem, non intelligunt per mutationem transitum de non esse (quod non esse vere, & actus fuit in subiecto) ad esse: sed transi- tum à non esse quod fuit, nisi impediretur per formam, ad quam sit transitus.

Ego sane existimo, in primis questionem esse de nomine, an mutatione dicatur esse, inter ordinem ad non esse termini actualiter præexistens, vel sufficiat ordo ad negationem, quæ vel præexistit, vel præexistit, quæ est controversia inter Autores tertij modi dicendi, & eos qui tenent duos primos modos; vnde potius conueniendum est in nomine, quam altercandum: & idem etiam sentio de controversia quæ est inter Autores duorum primorum modorum dicendi: dependet enim a significacione generationis. Neque rea is a iusta potest esse difficultas hac in re, nisi in acquisitione formæ substantialis, seu actio positiva, per quam coniungiur forma substantialis cum materia, rima existente accedenter sub negatione formæ, sit distincta ratione ab acquisitione, seu actione positiva, per quam coniungeretur illa forma materia non præexistens in subiecto: si enim distinguuntur specie illa acquisitionis, tum posset una ex ipsis vocari mutatione & generatione, & altera non deberet sic vocari, & con sequenter posset optime dici quod generatio est esse essentialiter mutatio. Si vero illa actiones non distinguuntur specie, quod umque nomen tribuitur vni, quod non tribuitur alteri, deberet ipsi tribulatione alicuius conditionis accidentalis, & consequenter posset dici accidentia iter conuenire. Itaque hoc quod solum est in controversia reali hic examinabimus, & deinde etiam qui absolute dicendum sit in controversiis nominalibus resoluemus.

materiam ultimè dispositam ad formam ignis, ignis ipsi applicatus sufficiens produceret ignem ex illa materia naturaliter, non per creationem: ergo per generationem.

Confirmatur, quia gratis, & absque ullo fundamento diceretur illa actio non habere denominationem creationis aut generationis, sed nouam aliquam excogitatam ab aduersariis ad evadendam difficultatem: & per hoc patet responsione Ruij non satis facere.

19 Respondet Joannes à Sancto Thoma quæst. 1. art. 1. ad casum de Eucharistia, adesse tum ibi quantitatē prius tempore, quæ supplet vicem materiæ per receptionem dispositionum præiarum, & negationem formæ præcessile tempore non formaliter in ipsa materia, sed virtualiter.

Contra primo; quia ad intentum conclusionis sufficit quod negatio non debeat præcedere in materia formaliter ad hoc, quod aliquid generetur: ergo cum hoc concedatur, frustra & impertinenter ad propositum recurrunt ad quantitatem supplementem vices materiae, & ad virtualem præcognitionem materiae.

Contra secundo, quia ipsem postea cum videt res suam responsio non non quadrare alteri casu de materia, quæ produceretur ultimæ disposita, & applicaretur in eodem instanti agenti, respondet tum sufficere quod priuatio præcedat naturam formam, quæ est doctrina Sto & nostra inferioris proponenda. Sed hæc eadem responsio & quæ sufficeret, & sine dubio esset melior ad casum de Eucharistia: ergo altera illa obscurior non erat adhibenda.

Aduerte autem, ex hac secunda ipsius responsione hunc authorem videtur tenere, in re ipsa nostram concusionem.

Proba 2. ergo eadem pars ex dictis in prima conclusione, genetio est a quid unum possumus, sed quidquid possumus reperitur quando producitur compositum ex materia præexistente tempore, reperitur quando producitur compositum ex materia non præsupposito tempore, immo eadem ipsa numero possumus posse esse in utraque casu: ergo si interueniat generatio in uno casu, interuenit in altero, sed interuenit in uno secundum aduersarios ergo & in altero.

Dicit eadem quidem interuenire, sed cum diversis denominationibus, quia in uno casu coniunctio subiecti cum forma sequitur priuationem: ergo ratione huius in uno casu illa coniunctio vocari potest generatio, licet in altero non posse.

Contra primo: quia quamvis sic posset vocari tamen non debet de facto dici quod sic vocetur, quia de facto omnis productio substantialis, quæ non est creatio, vocatur generatio: ergo non sola productio substantialis præsupponens negationem termini in subiecto prius tempore debet vocari generatio, & præsertim cum nulla sit ratio aut authoritas unde colligatur quod illa sola sic vocanda sit.

Contra secundum: quia si actio eadem numero vocatur generatio ob talem denominationem, ergo saltē hoc habetur, quod illa actio, que denominatur generatio, non distinguatur essentialiter ab actione, que non est generatio magis, quam pars qui denominatur albus, distinguitur ab illo, qui non denominatur albus.

11. *Probatur secunda pars*: quia nihil impedit quo minus illa productio dicatur mutatio, quemadmodum dici potest generatio: est enim eadem ratio de utraque: & quādo Philosophus semper dicit quod generatio sit mutatio, gratis diceretur quod nō intelligeretur in sensu essentiali.

Confirmatur, quia sufficit ad mutationem, quod priuatio forma, ad quam mutatur subiectum, præcedat natura modo iam statim explicando, & gratis requiretur præcessio temporaria.

Obiicitur primo: generatio nequit dari absque tribus principiis in se, ad ipsa requisitis, materia verbi gratia, forma, & priuatione, ergo necessario prærequisit priuationem, & consequenter, quando non præest priuatio, non potest esse generatio.

Respondet cum Scotistis communiter, distinguendo primum consequens: priuationem, quæ prius tempore existat in subiecto, nego; quæ prius natura, concedo priam, & nego secundam consequentiam.

Dice: quod solū præsupponitur natura, reperitur in eodem instanti tempore cum re, quam præcedit: sic enim causa efficiens, quæ solum præsupponi debet natura ad actionem & effectum, debet esse in eodem instanti temporis cū illo; & sic ipsa materia quæ solum debet præesse natura ad formam, debet esse in eodem instanti cum formæ: ergo si priuatio de beat solum præcedere prius natura, debet esse in eodem instanti temporis.

Confirmatur, quia omnia instantia naturæ se inuicem priora & posteriora clauduntur in eodem instanti temporis: ergo & omnia illa, quæ sunt in illis instantibus naturæ, debent esse in eodem instanti temporis; sed priuatio forma nequit esse in eodem instanti temporis cum forma: ergo debet magis præcedere quam natura, & consequenter debet præcedere tempore, si præcedat v. lo modo.

Respondet distinguendo antecedens, quod præcedit natura positiva, concedo; negativa, nego antecedens: & similius distinguo consequens, si præcedat positiva, concedo; sed nego sic præcedere: si negativa, nego, & dico quod solum sic præcedere debet p. iuatio.

12. *Iuxta hoc respondet ad confirmationem* distinguens. Quod consequens: omnia si a quæ sunt in illis instantibus præcedit negativa tantu, nego: possumus, concedo consequentiam cum consequentia probationis. Ut hæc etiam res sit, & possumus intelligi, aduers illud præcedere aliud natura, negativa positiva, quæ & præcedunt actu, & possunt dici. existere absolute, & sic se habet materia respectu formæ, efficiens respectu actionis, & effectus, anima, & respectu rationis, & respectu visibilis: Sic autem non se habet priuatio in casu nostro ad generationem, aut formam, quia non potest dici absolute, existit priuatio in subiecto. Illa vero dicuntur existere prius natura negativa, quæ absolute non existunt; sed existent tamen, nisi tempore non existent; per existentiam earum rerum, quibus dicuntur priuatio natura, & sic se habet priuatio respectu formæ; nam quamvis absolute non existat in materia, existeret tamen nisi fuisset propter inductionem formæ.

Hec responsio est in re optima, ac veram continens doctrinam, potest tamen adhuc clarius responderi aliter ad postulatum. obiectum, distinguendo antecedens, absque tribus principiis que existunt quando est generatio, aut ante, nego: absque illis eo modo quo requiruntur ad generationem, concedo antecedens, & nego consequentiam. Itaque ex illis principiis priuatio non debet existere, nec quando est generatio, quod omnes concedunt, & hinc nos dicimus quod causa t quando non est; nec antecedenter, quia quod præcessit ante, est omnino impertinens ad principationem ipsius.

Et si queritur, quomodo ergo requiritur, aut cur? *Respondeo* Ceterum requiritur quod non sit, quia quamvis esset, impossibiliter est generatio, & requiritur etiam ad hoc quod priuatio intelligatur aliquid posse generari ex subiecto, quod intelligatur illud subiectum posse esse tam cum habitione formæ, quam cum priuatione formæ: alia non posset intelligi per modum subiecti, quod posset recipere formam per actionem physicam, & realem, & alio modo non requiri t in priuatio ad principiandum rem aliquam.

Obiicitur secundum: si posset generatio esse ex materia que non præsupponeretur cum priuatione, sequeretur quod productio calorum est generatio; sed hoc est falsum, quia alias cali essent generabiles contra communem sententiam.

Respondet negando minorem, ex suppositione quod cali componantur ex materia & forma, prout supponitur in obiectione: ad cuius probationem dico, non esse contra communem sententiam quod cali sint generabiles, & corruptibiles per actionem cause primæ, sed solum aseritur communiter, quod non ingenerabiles, & incorruptibiles respecti

respectu ad causas secundas: quod verum esset, quamvis productio eorum esset generatio.

13 *Objecies contra secundam partem*: mutatio est transi-
tus subiecti à nō esse tale ad esse tale: sed subiectum in ca-
su nostro non transiret à non esse tale ad esse tal, quādo-
quidem non quan, vt supponitur, fuerit sub non esse:
ergo quamvis fieret tum generatio, illa tamen genera-
tio non haberet rationē mutationis.

Confirmatur, quia mutatio est id, mediante quo aliquid
alter se habet, quam ante se habuit: sed nihil in cau no-
stro alter se haberet, quam ante: ergo non posset esse
mutatio.

*Respon-
sua* *Respondeur* distinguendo maiorem: à non esse tale,
quod non esse fuit antecedenter, nego maiorem; quod nō
esse fuisse tum in subiecto, si non aduenisset generatio,
concedo maiorem, & similiter distinguo minorem, & ne-
go consequentiam.

Ad confirmationem respondeo negando maiorem, si lo-
quamur de mutatione vt sic: licet enim aliqua mutatio in
particulari h. beat hanc rationem, tamen hēc ratio non
requirit ad mutationem omnem, neque consequenter
ad mutationem vt sic, ad quam sufficit, vt iam dixi, quod
per eam alter se habeat quam haberet se sine ea, sive de
facto alter se h. buerit, sive non. Posset quidē doctrina
præmissa de anterioritate naturæ, quam habet priuatio ad
formam, & generationem, huc applicari, sed responso
adducta est facilior, & alias & que bona.

Q V A E S T I O III.

Quid sit subiectum, & terminus generationis.

14 *H*ec quæstio quantum ad rei ipsam videretur esse
facilius resolutionis ex dictis: sed diversitas mo-
dorum loquendi, quibus authores eam resolundo vtun-
tum, aliquantulum eam intricatam reddunt.

Pro maiori autem claritate eius aduertendum est posse
considerari duplēcē generationem: nam actiūam, à qua
habet agens formāliter generare, aliam passiūam, à qua
aliquid dicitur generari. Et quidē si loquamur de genera-
tionē actiūa, ex suppositione quod actio subiectanda sit
in agente, non est dubium quin illa etiam habeat agens
pro subiecto tam denominationis, quam in hæsionis: in-
hæret enim illi, & denominat ipsum generans actiūam: nec
in hoc potest esse difficultas specialis, præter illam, que
est de subiectatione actionis in agente. Vnde solum con-
trouerti hic particulariter potest de generationis passiūa:
subiecto, de qua quod reluetur eodem modo currit de
generatione actiūa, ex suppositione quod identificaretur
generationi passiūa, vt extra scholam Scotiſtacā com-
muniū ab authoribus defenditur, qui propter eā hic non
distinguunt inter utramque generationem, quia scilicet
supponunt eas identificari realiter, atque adeo quod est
subiectum vniū, alterius etiam esse subiectum.

Aduertendum secundo à generatione haberi multas de-
nominationes: nam in primis per eam materia mutatur ad
formam, compositum præcedens conuertitur in sub-
sequens; illud ipsum subsequeens generatur vt quod; for-
ma quando educitur, acqui it suum esse, & vnitur materie;
& quando non educitur, vnitur. Vnde non est dubium,
quoniam hæc sunt subiecta denominationis eius, hoc est
subiecta quæ recipiunt denominationem ab illa. Quod si
omnes hæc denominationes prouenirent ab vniā forma,
quæ in vniā subiecto in hæret, hic tantum esse posset
difficultas, in quoniam ex illis omnibus subiectis, quæ
prouenient illam denominationem ab ipsa, subiectaretur,
ac in hæret illa vniā forma.

15 Si vero non prouenirent omnes illa denomina-
tiones ab vniā forma, sed à pluribus, tum non esset vnicum
subiectum, sed plura generationis adæquate sumpta. Vnde
hic primo examinandum an sint plures forme, à quibus
prouenient istæ denominationes.

Itaque in primis suppono compositum substantiale,
quod conuertitur, non habere in se subiectatam vllam
formam, à qua habet illam denominationem, neque enim

habet illam denominationem nisi in instanti in quo non
est, tum aut: si non habet in se aliquam formam actu exi-
stentem, si ut nec ipsum vmer actu exisit, vt patet.

Rursum suppono materiam, quando mutatur ad for-
mam, recipere in leviorē ad illam formam & ab
illa habere mutari ad formam, sive forma habeat suum
esse à materia, sive non, & rursum in nostra lententia
aliā dari vniōem in forma ad materiam, & ex his
vniōibus vnam non in ḡis spectare ad generationem
quā alteram: vnde certum est, quod generatio, quā
tenus includit vniōem materie, habet pro subiecto
ipsum materiam; quātenus includit a terā vniōem
formæ, ipsam formam. Quod si solum vniā vno poti-
eretur inter utramque, tum dicendum quod generatio
quātenus dicit vniōem, habet illud subiectum so-
lum; in quo illa vniā vno diceretur in hæret, nimirum
vel materiam solam vt putari aīqui, vel formam solam,
vt alijs vel utramque simul, vt nonnulli; nec in hoc etiam
potest esse vlla alteratio.

Præterea in generatione omni, que de facto reperitur
præter hominē, vltra vniōem sub conceptu vniōis in-
teruenit influxus carū materialis in formam, quia ex ip-
sius potentia omnis forma educitur præter animam rationa-
le, quæ creatur. Et licet hic concursus sit imper-
tinens ad generationem cuiuscumque compositi substancialis,
in quantum nullum sit tale compositum, quod
non possit generari, quātenus non educeretur forma ip-
sius, sed crearetur instar animæ rationalis; tamen pos-
set dici quod in generatione tali particulari, educita sci-
licet, includeretur essentialiter iste concursus: & hoc
supposito, quia iste concursus quasi aītūe consideratus
se habet ex parte materiae, sive distinguatur ab vniōe,
vt aliqui etiam Scotisti putant, sive non distinguatur,
vt teneant alij, de quo supra aītūm est; & quia p̄sūe con-
sideratus se habet ex parte formæ, & distinguatur etiam
realiter à concursu materiae in lententia Scotistarum: se-
quunt manifeste quod concursus actius subiectetur in
materia, & passiūs in forma: quod si identificentur isti
concursus, tum ponendi sunt vel in materia sola vel in
forma sola, secundum quod authores philosophantur de
subiecto actionis & passionis.

Denique præter hæc, ex suppositione quod detar ter-
tia entitas cauata à partibus simul sumptis & vnitis, in-
fluxus quasi actiūs istarum partium in compositum est
considerabi in generatione, & influxus passiūs corre-
pondens ipsi in composito: & quidē concursus ille
quā actiūs subiectatur in partibus, & in mea lenten-
tia non distinguunt reā iter ab vniōe partium; influxus
vero passiūs subiectatur in toto composito, & ab illo pro-
xime, & immedieate denominatur totum compositum ge-
neratum.

Præter hos autem respectus, aut modos iam specifica-
tōs, non videtur generationē dice e aliquid postiūum
vltra subiectum, formam, & compositum.

Quare abunde constat, quid in rei veritate sit subiectum
generationis, secundum omnia, quæ dicit iuxta diversas
authorum sententias, quārum examen non spectat huc
sed ad Physicam, ac Logicam.

Nunc ergo restat maioris doctrinæ causa examinare ali-
quos modos particulares dicendi, quorūdam Thomi-
starum, quorum aliqui quamvis negent tertiam entitatem,
dicunt tamen subiectum generationis absolute esse totum
compositum. Ita Bannus hic c. 4.9.11. quem sequitur Ioan-
nes à S. Thoma: alij vero dicunt, quod sit ipsa ma-
teria prima, Ruyus supra q. 4. Complutenses, quamvis hi
probabilem censeant priorem sententiam.

C O N C L V S I O

Si gene-

16 *Ex suppositione*, quod deitū tertia entitas distin-
tio sit
ta à partibus simul sumptis, & vnitis, & quod generatio
quid vult
sit aliquid vnum, non debet collocari in toto composito, tan-
detur
quam in subiecto in hæsionis, sed potius in materia prima, tercia
subiecta
Hæc est communissima sententia contra Bannum, & entitas
Ioannem à Sancto Thoma.

Probat manifeste, quia totum compositū ex hypothesi materiae
H h h

conclusionis, non est aliud quam materia, & forma vniuersitatis sed vnu accidens simplex nequit inhaerere immediate in duobus subiectis realiter distinctis, imo sunt plurimi qui existimant illud esse impossibile etiam supernaturaliter, præsertim si accidens sit materiale, ut est generatio: ergo. Ne c refert quod illa plura faciunt vnu per se, quia hoc non impedit quominus sint distincta realiter subiecta, etiam ut sunt in composito, & consequenter non tollit, quin illud ipsum accidens quod inhaeret vni, inhaeret immediate in illis duobus subiectis.

Probatur secundo, quia prius est natura, ac nostro modo concipiendi, quod materia mutetur ad formam, quam intelligatur oriri compositum, & ab ipso, & quod denominatur materia mutari ad formam substantialem, habet, realiter saltum, totum generari nec liquid aliud realiter distinctum requiritur ad hoc quod totum generatur, si generatio consistat in aliquo vno: sed illud a quo materia sic mutatur, ponitur inhaerere in ipsa materia: ergo & generatio in ipsa ponenda est, & non in toto composito.

Confirmatur, quia ideo subiectant aduersari generacionem in toto generato, quia existimant materiam primam non esse capacem vniuersi formæ ante formam substantiam: ed hoc est falsum, quia cum habeat existentiam distinctam ab existentia formæ, & possit inde pendere a forma existere, ut probatum est primo *Physicorum*, nihil impedit quominus possit recipere aliquam accidentia, & præsertim illa, quæ requiruntur ut recipiat ipsam formam substantialem: ergo non est dicendum quod generatio subiectetur in toto composito, sed potius in materia prima. Nec sanctorum necessere est dicere quod generatio sit quid substantiale, & non accidentis, vt dicunt *Complutenses*, quasi accidens non possit præcedere formam substantialem, & aliquid substantiale possit: nam quare in generatione possit recipere modum substantialem ante formam, substantia posset etiam accidentale: & ex alio capite cum generatio, siue actiue sumatur, siue passiue, spectet ad prædicamentum actionis ac passionis, & cum habeat etiam omnes conditions accidentis, omnino debet dici esse accidens, & male dicitur esse intrinsece substantialis: & per hanc confirmationem patet ad fundamentum præcipuum aduersariorum.

Santaria **Ioannis** **Thomæ** **ma.** *Confutatio secundo* ostendendo modum, quo possit generatio inhaerere toti, assignatum ab aduersariis, & præter tertium a *Ioanne à S. Thoma*, esse impossibile. Itaque ipse dicit actionem subiectari in toto, quia non inhaeret materia, nisi mediante termino producto, seu ab ipsa actione attracto: vnde quandoquidem identificetur actio cum illo termino & generatione, sequitur quod non sit aliud subiectum cui inhaeret, quam totum.

Contra, quia si actio identificetur termino, quandoquidem terminus sit substantia, siue terminus sit forma, siue totum compositum, sequitur actionem non posse esse accidens & consequenter non posse inhaerere.

Deinde: falsum est actionem identificari termino: præterea potest assignari aliud subiectum: & denique hic modus explicandi obscurissimum est in ipsomet auctore.

Obiectio: totum denominatur generari & non materia prima; ergo generatio potius subiectari debet in toto quam in materia prima.

Respondeo primo, retorquendo argumentum: materia prima denominatur mutari per generationem, & non totum generatum: ergo potius debet subiectari in materia prima quam in toto.

Rerum totum destrutum denominatur conuerti per generationem: ergo generatio in ipso subiectari debet. Quod si aduersarii negent has consequentias, nos poterimus similiter negare consequentiam ipsorum; & quamcumque responsum dabant, sufficiet vel similis, vel eadem nobis.

Respondeo secundo, negando consequentiam, & ratio est, quia multa possunt dare denominations aliquibus, in quibus non inhaerent, quales non dant ipsi, quibus inhaerent, sic visio dat denominationem vni obiecto, qualem non dat oculo: & actio secundum aduersarios dat deno-

minationem agentis causa, qualem non dat passo, in quo ponitur secundum ipsum. Si autem queratur, cur potius generatio, cum tribuat aliquam denominationem materia, & aliquam compositum, potius in materia quam in composito subiectari debet, ratio petenda est ex fundamentis conclusionis.

Q VÆSTIO IV.

De termino generationis

¹⁸ **N**on agimus hic de termino a quo generationis, quia si loquamur de termino per se, est priuatio formæ, vel quæ fuit ante in subiecto, vel quæ fuit tum quando est generatio, nisi per generationem introduceretur forma substantialis: si vero loquamur de termino per accidens, est forma illa positiva, quæ ante præfuit in materia, & etiam totum compositum quod destruitur. Agitur ergo de termino ad quem tam denominationis, hoc est de quocumque termino ad quem, qui mediante generatione recipit aliquam denominationem, quam immediate terminacionis, hoc est ad quem generatio immediate terminatur.

Et quidem, si loquamur de generatione actiua, que in *Qui est nostra sententia* subiectatur in agente, terminus principis terminus ipsius est totum compositum, quod per eam producitur ad quem ac generatur, ut quod, & quando generatio est educiua, generi terminus quod ipsius est ipsa forma substantialis, que est actiua, dicitur produci ac generari ut quo, quia est pars formalis ipsius termini principis: & si præterea per eam producatur vnu itius forma, illa vnu potest similiter dici terminus quo ipsius, quia est aliquid per eam productum, mediante quo producitur ipsum compositum, & educitur forma; si vero non producatur illa vnu per actionem agentis, non debet dici terminus generationis actiua, sed concursus, qui necessario concomitari debet ipsam: quando vero generatio non est educiua, non habet alium terminum, qui producitur, præter vnu terminus formæ & compositum: potest tamen dici, quod terminus quo ipsius est forma non educiua, quia quavis per eam non producatur, tamen est ratio formalis physicè constitutus compositum, quod sufficit ad hoc, ut dicatur terminus quo.

At si loquamur de generatione passiua, vel etiæ de actiua, ex suppositione quod identificetur generationi passiua, considerada sunt omnia illa, quæ interueniunt in generatione, ut sunt respectus vniuersi materiæ ad formam, formæ terminus ad materiam, educationis qua materia influit in formam, & educationis passiua correspondens subiecte in passiua, & deinde productio passiua totius compositi terminata ad causas generantes: & certum est, quod sicut generatio non est aliquid vnum in hoc sensu, & non habet vnum subiectum, sed plura: ita etiam non habet vnum terminum, sed plures; quod ex ipsorum diuersorum illorum respectu natura patet: nam vnu & causalitas educationis materia habet protermino ipsam formam, vnu formæ materia, & causalitas passiua ipsius tam materiam quam agentem, productio passiua compositi omnes causas, a quibus generatur; nec in hoc potest esse vlla difficultas, ex suppositione quod illa plura interueniant in generatione immo quamvis plura realiter distincta non interuenient in ipsa, sed vnicus tantum respectus aut modus, ille ipse vnicus modus potest considerari toti considerationibus distinctis, ac si includeret illa plura, & sub vna consideratione haberet vnum terminum, sub alia alterum.

Et hoc quidem de re; quantum vero ad modum loquendi, supposito quod generatio esset vna tantum actio, siue subiectetur in agente, siue in composito, & quod per terminum illius debeat intelligi illud, quod producitur per ipsam.

¹⁹ *Aliqui dicunt terminum ipsius totalem ad quantum & ut quod esse totum compositum, non solum ut dicit naturam conflatam ex partibus physicis, & existentiis; sed etiam substantiam; terminum vero ut quo totalem esse ipsam naturam ut contradistinguitur a composito; & terminum ut quo partalem, ac minus principalem esse formam substantialem: ita *Ioannes à Sancto Thoma*, & *Complutenses*.*

Alii

*Alii vero assignant pro termino totali compositum, nulla facta mentione suppositalitatis, & pro termino formaliter formam. Ita *Ruui* hic.*

*Alii autem conuenientes cum *Ruui* in assignando termino primario ut *quod*, differunt in termino *quo*, quem ipsi putant esse vniuernem. Ita *Hirnadius* hic, & plures recentiores.*

Quod ad me autem attinet, existimo questionem hic nullam posse esse de re, sed solummodo de nomine, ac parui propterea momenti, quam tamen sequentibus conclusionibus resoluum.

CONCLVSI O I.

20. *Compositum ex natura, & substantia est terminus compo- principalis ut qui generationis, in quantum est perfectissimum, finis terminus, qui ad ipsam sequitur; non tamen est tantum terminus, sine quo non posset intelligi generationis esse, sed etiam si per possibile, aut impossibile non sequeretur substantia: sed terminus qui essentialiter requisitus, sine quo qui generatio nec esse potest generationis substantialis, est compositionis in substantia & forma, atque adeo simpliciter huiusmodi non modi compositum dicendum est terminus qui principalis generationis.*

*Hæc quoad hanc ultimam partem est *Ruui* contra *Compluenses*, ac *Ioannem a Sancto Thoma*: quoad primas vero duas partes credo non posse esse contra *Ullum* in re ipsa, quidquid sit de modo dicendi.*

Probatur prima pars, quia sine dubio compositum ut substantia est perfectius quam ut non substantia, & sequitur ad generationem: ergo intelligendo per terminum principalem ut qui, perfectissimum terminum, qui sequitur ad generationem, & denominatur generari, talis erit illud compositum.

Secunda pars probatur, quia eo ipso quo intelligitur per actionem aliquam produci compositum substantiale ex materia, saltem praæsupposita, & forma quamvis non consideratur illud compositum ut includens suppositalitatem vllam distinctam sive realiter, sive ratione, à singularitate, intelligeretur actio illa esse generativa, prout actio generativa distinguitur à creativa, & alterativa, ac quacumque alia, qua non est generatio; & eo ipso quo à parte rei produceretur tale compositum absque suppositalitate distincta à singularitate, daretur à parte rei generatio: & nisi daretur à parte rei tale compositum, non daretur actio generativa, nec posset intelligi esse, quin intelligeretur esse productio talis compositi: ergo vera est secunda pars conclusionis.

Confirmatur, quia non habuerunt Philosophi conceptum suppositi, ut distinguitur à natura singulari, ante cognitionem mysterij Incarnationis, ut mihi certum est, & probatur in Metaphysica Deo volente: & tamen habuerunt conceptum generationis: ergo conceptus suppositi est omnino impertinens ad conceptum generationis.

Hinc probatur tertia pars: quia ille absolute censendus est terminus principalis, qui magis habet necessariam connexionem cum generatione quoad esse & concepi, & sine quo non potest concepi nec esse: sed tale est compositum ex materia & forma præcile: ergo.

21. *Obiectus: secundum Philosophum 1. met. sect. 27. quod generatur non est forma, nec quidditas, sed compositum: ergo per Philosophum terminus qui generantis est suppositum.*

*Probatur consequentia, quia per formam in predicto loco intelligitur forma partialis, & per quidditatem formam totalis, qua est ipsum compositum ex materia & forma: ergo per compositum intelligit suppositum, quod contradistingui ut à cōposito ex materia & forma, & consequenter secundum Philosophum suppositum est terminus qui generantis: Unde, inquit *Ioannes a S. Thoma*, pater aut non legisse, aut non aduertisse verba Aristotelis eos qui dicunt eum non agnoscere suppositum.*

Sed refondetur negando consequentiam, ad cuius probationem dico, formam totalem per modum formæ conceptam, non esse formaliter ipsum compositum, sed abstractum metaphysicum, & consequenter non solum sup-

positum contradistingui à quiditate, seu forma illa tota- li; sed ipsum etiam compositum ex materia & forma in concreto metaphysico consideratum: & hinc patet prædictum Authorem non intellexisse verba illa, que & legit & aduertit, & non potuisse eum colligere alios autores putantes Philosophum nec somniasset quidem de suppositalitate, ea aut non legisse, aut non aduertisse.

Obiectus secundo: Generatio per se primo tendit ad datum esse integrum, & perfectum: ed compositum non habet esse perfectum absque suppositalitate: ergo suppositum & non compositum est terminus primario intentus & principalis generationis.

Confirmatur, quia ad generans non solum spectat dare formam, sed consequentia ad ipsam ut propriæ passiones: ergo etiam spectat ad ipsum dare suppositalitatem, quæ intimior est quam proprietates.

Respondeo negando consequentiam, quia licet sequatur suppositum, & sit perfectissimum ex omnibus, quæ producuntur; tamen generatio potius debet principaliter intendere illud, sine quo non potest concipi nec esse etiam in casu impossibili, quam illud sine quo possit intelligi, & esse etiam in tali casu: hoc autem non est suppositum, sed compositum, ergo.

Ad confirmationem concedo totum, sed non præiudicat conclusio nisi quoad partem, ut patet.

CONCLVSI O II.

22. *Si per terminum formalem quo generationis intelligatur, in quo tunc aliquid productum ait recipiens esse de novo, sine quo sensu non posset esse terminus adequate qui, uno potius est dicitur terminus formalis, quam forma, etiam si forma producere terminus: si vero intelligitur ratio formalis constitutiva physica formalis termini totalis, forma dicenda est terminus formalis, non generationis, sive educatur forma, sive non: absolute autem censendum est, quod forma sit terminus formalis ipsius.*

*Hæc quoad duas primas partes videtur esse extra conjecturam; quoad tertiam vero est cum *Ruui* contra *Hirnadium*.*

Probatur prima pars: quia quamvis forma producatur, tamen productio ipsius est impertinens ad generationem termini totalis, quia licet non produceretur illa forma per generationem, sed sūlset ante producta, aut produceretur per creationem, modo produceretur uno, et si generatio substantialis to ius compositi: ergo terminus formalis generationis, prout tendit in compositum, nequit esse forma, ut producta aut educata: sed potius uno, qua producta sequitur illud compositum necessario; si per terminum formalem intelligatur a iquid distinctum à composito, cuius productio ad esse compo- siti sit requiata.

Probatur secunda pars: quia uno licet sit conditio necessaria requisita ad compositum, non tamen est constitutiva formæ ipsius: ergo si per terminum formalem intelligatur potius ratio formalis physica constitutiva compositi, forma, & debet non uno esse terminus formalis.

Probatur denique tertia pars, primo, quia ille est absolute censendus terminus formalis quo, qui constituit physicum terminum principalem & ad eum quatum qui: sed hoc competit forma, non uno.

Probatur secundo, quia illud est terminus formalis, ut forma quo generationis, per ordinem ad quod una generatio dividitur ab altera, sed distinguitur per ordinem ad formalis & non per ordinem ad uniuersum, quia cum uno reperiatur in omni generatione: non potest per ordinem ad illam distingui una generatio ab altera, nisi quantum potius cognosci quod una uno distinguitur ab altera: sed hoc ipsum non potest cognosci nisi cognoscendo terminum eius esse distinctum à termino alterius: ergo per ordinem ad formam potius quam ad uniuersum debent distingui generationes. Quæ opponi possunt, sunt nullius momenti, & eorum solutio patet ex dictis: nec in hac nominali est diutius hærendum.

QVÆSTIO V.

An generatio distinguatur ab alteratione.

23 **P**er alterationem intelligitur hic actio illa, per quam producitur ultima dispositio accidentalis, quam connaturaliter concomitatur compositum esse productum: & queritur an illa actio distinguatur realiter ab actione, per quam producitur ipsam substantia compositi.

Prima sententia est, generatiuam actionem non esse distinctam realiter ab actione alteratiua, per quam producitur ultima dispositio ad formam substantialem. Hanc probabilioriē reputant *Complutenses*, & pro ea citant *Caiet. Sotum, Forfecam*, & iuniores *Thomistas* communiter.

Secunda sententia est, actionem generatiuam esse distinctam realiter à tota alteratiua dispositiua. Hæc est communior longe cum *Scoto* 2. distinc. 2. q. 9. quem præter suos & recentiores fere omnes ex *Thomistis* sequuntur. *Ruinus* hic quæstione 5. & *Ioannes à Santo Thoma* quæstione 1. art. 3. qui *Sanctum Thomam* & plures *Thomistas* pro ea adducunt.

CONCLV SIO.

Actio generatiua distinguuntur realiter à dispositiua seu alteratiua. Hæc est iuxta secundam sententiam contra singul. primam.

Actio reali. Probatur primo: quia terminus alteratiua est accidentis, & terminus generationis est substantia, & posset esse actionis quæstus terminus alteratiua sine eo, quod esset acquisitus terminus generationis; nec enim necesse est, ut si producatur calor in quocumque gradu, forma etiam ignis producatur; nam quamvis naturaliter concomitentia, tamen certum est de potentia absoluta ea posse separari: sed quotiescumque termini actionum distinguuntur, & sunt separabiles, actiones debent esse distinctæ realiter: ergo alteratio & generatio distinguuntur realiter.

Probari secundo, causa principalis, & totalis alteratiua sunt accidentia, ut fatentur aduersarij: sed causa principalis generationis est substantia; quæ etiam immediate concurrit ad productionem alterius substantia, ut ostendum est secundo *Physicorum*: sed quotiescumque causa à quibus actiones immediate egrediuntur distinguuntur, actiones etiam distinguuntur; & quidem realiter, si causa sunt realiter distinctæ, maxime si actiones subiectentur in agente, ut *Scotisti* tenemus. Quod si etiam essent actiones in passo, licet eadem actio posset prouenire à diversis causis, tamen actio generatiua eo ipso, quod debet egredi à substantia immediata, frustra egredetur ab accidentibus, & consequenter debet distinguiri realiter ab omni actione, quæ egreditur ab accidentibus.

24 *Probari tertio*, etiam admittendo gratis quod substantia non attingat immediate productionem alterius substantia, sed quod producatur immediate ab accidentibus in virtute substantia, & tanquam ab instrumentis ipsis, ut tenent aduersarij: tum quia adhuc possent habere actionem alteratiua omnem sine generatiua, tum quia non est maior ratio cum h. b. rent actionem immediate terminatam ad accidentia, quam alteram immediate terminatam ad substantiam; non enim obstat, quod ad alteratiem sequatur necessario naturaliter loquendo generatio, tum quia etiam ad productionem primi gradus caloris à calido ut octo producti, in aqua verbi gratia, sequitur naturaliter productio secundi gradus; & tamen uterque gradus non producitur eadem actione; tum quia id prouenire posset eo, quod causa, sicut est determinata ad alteratiem, posita alteratiem esset determinata ad generationem.

Probari quartio eadem doctrinam admittâ: alteratio prævia ad formam substantialem terminatur ad ultimam dispositiūm præviā, quæ secundum aduersarios producitur, non in materia prima, sed in composito destruens

do: ergo definit desinente illo composito: sed in instanti, in quo est generatio, non est illud compositum, ut pater: ergo nec alteratio illa, sed generatio debet esse in illo instanti ergo generatio distinguatur realiter ab alteratiōe prævia. Hoc conuincit generationem distinguiri debere in sententia aduersariorum ab alteratiōe. *Sed dici posset cum Complutensibus*, quod tamen non sit actio distincta, sed resultans quædam forma substantialis & totius compositi ex suppositione alteratiōis præmissa, quæ sola habet rationem actionis.

Sed contra, quia illa resultans est aliquid distinctum à termino producto, & agente, ut pater ex omnibus principijs, ex quibus colligitur actio distincta, & est illud per quod agens producit substantiam, & sine quo substantia producta non esset producta ab illo agente: ergo habet propriam rationem actionis, tam bene quam illa alia actio.

Praterea falsum est, quod sit resultans aliqua orta ex vi præcisa actionis alteratiua, quia nihil habet virtutem, ut aliquid ex ipso resultet, nisi sit existens, quando est resultans: sed actio alteratiua non est, quando est hec resultans ita: ergo non sit hæc resultans vi actionis istius alteratiua; nisi velis quod fiat vi ipsis, quarenus illa prærequisitum tanquam conditio sine qua non: quod concedi potest, sed non facit ad rem; nam etiam ista actio alteratiua prærequisitum conditiones sine quibus non, & quibus possit naturaliter sequitur, & tamen hoc non obstante habet rationem actionis.

25 *Obiectio Complutensibus*: sequeretur quod substantia esset immediate operativa: hoc est fallum: ergo.

Probatur sequela, quia actio substantialis debet habere principium substantiale: ergo si detur actio substantialis in generatione, necessario debet prouenire à substantia, quia non est aliud principium substantiale, ex quo proueniat.

Hanc rationem fuisse proponunt, & multa immiscent, quæ facile impugnari possent, si liberet in re facilissima inhæret.

Itaque omisso longiori examine, Respondetur breuiter primo, negando minorem, quia ut dictum est secundo *Physico* um, non solum non est inconveniens, sed summe necessarium quod substantia immediate concurrit ad productionem alterius substantia: neque enim illus concursum accidentis ad hæc sufficere posset.

Respondeo secundo, negando sequelam, quia sicut potest terminus substantialis produci immediate ab accidente secundum aduersarios, ita etiam actio substantialis potest ab illis exire: ita enim actio accidentalis ab illis exire debet, ut producatur accidentis; etiam substantialis actio ab illis prouenire potest, ut producatur substantiam; & hoc, siue dicatur actio substantialis esse substantialis intrinsece, ita ut non sit accidentis, quemadmodum tenent plurimi; siue dicatur esse substantialis propter ordinem quem dicit ad terminum, cum quo stat quod in se sit accidentis, ut tenemus *Scotisti*.

Dices, vel illa actio proueniret ab ipsis mediante virtute aliqua derivata in ipsis a substantia, quæ fulciantur & eleuentur: vel, ab ipsiis, ut sunt virtus substantia sine aliqua virtute. Si primum dicatur: ergo substantia est operativa immediate contra hypothesim. Si secundum: ergo non est necessaria illa excellentior actio distincta ab alteratiua.

Conferatur: quia quemadmodum calor in actu primo sufficit & ut producat accidentis in virtute propria, & ut producat substantiam in virtute substantiae, ab illa virtute superaddita; ita etiam calefactio, quæ est actio caloris, sufficere debet tanquam productio caloris, quatenus exit à calore in virtute propria caloris, & tanquam productio substantiae, quatenus exit ab eodem calore.

Confirmatur secundo: quia ex eo quod aqua per ablutionem non producat gratiam baptismalem, sed debet habere aliam actionem altiorem sequitur, quod alia virtus in actu primo

primo debet dari ipsis à Deo: et ideo si calor non potest per calefactionem producere substantiam, debet habere a iama virtutem altiorem sibi communicatam.

26 **R**espondeo, quod illa: **Actio** exire poterit ab accidentibus secundum quancunque rationem, secundum quam possunt producere substantialiam; melius autem dicetur ab ipsis exire, ut sunt virtus substantialis, non vicecipiens virtutem distinctam à substantiali, quia illa esset superflua, & gratis asseritur: neque tamen inde sequeretur, quod non requiratur illa **Actio** substantialis excellentior, quam **Actio** alterativa.

Ad confirmationem respondeo negando lequelam : nam quemadmodum licet aliqua causa in actu primo possit producere in virtute sua diuersos effectus, ut calor possit producere hunc calorem, & illum calorem ; non possit tamen sufficere in actu secundo vna & eadem actio, sed plurimanda sunt actiones ad plurificationem terminorum separabilium: ita etiam quamvis calor possit producere calorem & substantiam ; vna tamen actio non possit sufficere, & presertim cum quando productur substantia, possit non esse calefactio, seu actio productiva caloris.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando fe-
qualem antecedentis: non enim ex illa ratione id colligi-
tur, sed quia per nullam actionem prouenientem a sua
virtute potest id facere, & ex eo quod non habet virtutem
producendi gratiam ex se, nec est virtus ipsam producendi.
Calor autem est virtus (vt suppono hic cum adu-
sarijs, quamvis sit falsum) producendi substantiam, & con-
sequenter potest habere & actionem productiua calo-
ris, & aliam actionem superiorum productiua sub-
stantiarum, absque alia virtute superaddita.

Q V A E S T I O V.
De Generatione viuentium.

Quamvis generatio, qua viuum viens producit aliud viens, conueniat in ratione generationis, ut sic cum generatione quaecumque substantiali, & ut sic describi possit eodem modo, quo supra descripsimus generationem vi, si; tamen quia habet rationem particularē, secundū quā differt ab alijs generationibus, quā non sunt viuentium, & hoc non solum ex eo quod terminus ipsius sit distinctionē rationis à termino aliarum generationum; quia sic etiā generatio ignis distinguitur à generatione aqua; sed ex alia particulari ratione, quā omnes generationes viuentium conueniunt inter se, & differunt à generationibus non viuentibus, propterea non erit abs re hic generationes, secundum hanc rationem particularem describere, seu potius descriptionem communiter à Philosophis assignatam explicare.

CONCLVSTIO.

Diferi- 27 Bene describitur generatio viuentium esse origo, seu
tio ge- generatio productio viuentis à viuente, mediante principio vita-
neratio- nis viue- communis. *coniunctio in similiudinem nature.* Hæc conclusio est
tum, communis.

*Probatu*s; quia omni & soli conuenit, ut patet ex explicatione singularum particula u. Dicitur origo hoc est productio quia in hoc conuenit tanquam in genere cum quacunque alia productione. Dicitur *viuentis*, quia per eam non soli substantia debet produci, sed substantia viuens; & per hoc distinguitur a generatione substantiali quacunque, quae haberet pro termino substantiam non viuentem. Dicitur a *viuente* quia viuens necessario requiriatur ad generationem viuencis, qualis iam describimus; Unde quamvis cælum non viuens produceret animalia imperfecta, illa productio ex hoc capite non esset generatione huiusmodi. Dicitur: *mediante principio coniunctio*, s. u. *a principio vita coniunctio*, quia ad hanc generationem requiriatur, quod genitum & generans coniungantur in principio substantiali concurrente ad aliam generationem, hoc est quod in generante reperiatur in rite principiū aliquod substantiale requisitum ad generationem; & quod illud ipsum principium reperiatur in ipso genito; & sic sane in homine generante reperiatur lemen quod requiri-

tar ad generationem alterius hominis, quod semen secundum materiam saltem, ex qua componitur, reperitur etiam intrinsece in homine generato: & idem est de aliis animalibus, & plantis etiam generatis, ut patet. Per hanc autem particularam excludit productio, qua Deus qui est viuens producit alia viuentia, sive corpora, sive incorporea; neque enim producit illa mediante principio coniunctio, cum nihil reale physicum & singulare in Deo existens reperiatur in viuente vlo creato ab ipso producto. Per hanc autem particularam non excludit productio Filij eterni a ratione generantis, imo potius includitur, quia fit mediante cooperatione essentiae Divinae, quae ipsa eadem numero reperitur in Pare & Filio.

28 Excluditur etiam per hanc particulam productio
qua cælum, quamvis esset viuens, produceret animalia
aut viuentia lunaria, quia non fieret mediante prin-
cipio coniuncto.

Sed non videtur excludi productio, qua producuntur vermes ex hominibus, nec etiam Eua ex costa Ada; quia utraque productio fit mediante principio coniunctio concurrente ad illam productionem: productio enim vermium fit ex materia prima in homine existente, & productio Euae facta est ex materia prima, ex qua constabat costa Ada.

Et si queras per quam aliam particulam excludantur istae productiones.

Rebordetur eas excludi per particulam à Videnti, per quam significatur causalitas effectiva, *talem enim causalitatem non habuit Adam respectu productionis Eae*; *neque habent homines respectu verbi* *qui producuntur ab aliis causis extrinsecis*.

Contra: homines habent actiuitatem respectu humoris seu substantia illius, ex qua producuntur vermes: ergo possunt dici habere actiuitatem respectu vermium: nec enim alia ratione mates habent actiuitatem, aut dicuntur principia productiva aliorum hominum, nisi quatenus habent actiuitatem productivam seminis, ex quo fiunt.

Respondeatur negando consequentiam: ad cuius probationem dicitur, quod non propterea præcise homo dicitur esse principium a tercius hominis ex eo, quod producat semen ex quo sit alter homo, sed etiam, quia illud semen habet aliquam actitatem in ordine ad producendum alium illum hominem.

Contra: quia idem posset dici de humoribus.

Respondo ergo alter negando consequentiam, quia homines non producunt humores illos quatenus sunt viuentes; nec vermes ab ipsis, quatenus sunt viuentes, procedunt, ut patet ex eo, quod ex mortuorum cadaveribus procreantur vermes, cum tamen illa cadavera non viuat.

29 Dicitur denique in *similitudinem naturae*, per quam particulam denotatur quod viuens productum per generationem à viuente debeat esse simile ipsi in natura, & sic sine dubio homo productus ab alio homine productus in similitudinem naturae. Hinc aliqui excludunt productiōnem vermium & capillorum, ex suppositione quod capilli viuant, à ratione generationis hic descripta, quia scilicet non sunt similes homini. Sed contra hoc est, quod sint exclusi per aliam particulam anteriorem.

Deinde productio muli communiter dicitur comprehendendi sub generatione hic descripta; & tamen mulus est diversa specie ab equo & asina, a quibus generatur, & consequenter illa productio non est in similitudinem naturae; ergo productio viventium non debet excludi a generatione per hoc quod non sit in similitudinem naturae, & ergo praeterea male additum illa particula *in similitudinem naturae* in predicta descriptione.

Proprius hanc replicam communiter dicitur, quod per il-
lam particulam non debeat intelligi similitudo vniuersa,
ac perfecta in natura specifica, sed similitudo aliqua par-
ticulatis, quam habent generis & genitum in aliqua ra-
tione generica particulari, in qua conueniunt inter se ma-
gis quam cum alijs rebus: talem autem similitudinem
mulus habere videtur, & cum equo, & cum asino: non ve-
ro appetet ylla similitudo inter vermes aut capillos &

hominem vnde possent excludi per illam particulam; nec refert quod excludantur etiam per illam: potest enim lapis excludi a ratione hominis & per genus ipsius, nempe animal; & etiam per differentiam, nempe rationalitatem.

30. *Verum quidem est*, quod in definitione non debent
poni plures particulæ solūmmodo ad excludendam vnam
rem, quia id est superfluum, vnde si per alias particulæ
excluſa sunt productiones verminis & capillorum, hæc
particula non debet superaddi, nisi ad excludendum
aliquid aliud. Quid ergo exclusum est particulariter per
hanc particulam?

Reſpondeo excludi per illam generationes viuentis à viuente mediante principio coniuncto, quæ non effet in similitudinem naturæ, nec secundum rationem specificam, nec secundum rationem etiam genericam particularem; qualis generatio, quidquid sit an detur de facto, sanc est possibilis; vt si verbi gratia Deus crearet aliquam subſtantiam viuentem & sensuam diuersissimam rationis ab animalibus, qua de facto sunt producta, quæ posset producere mediante principio coniuncto animalia diuersissima rationis, sicut corpora celestia producunt varios effectus sublunares, cum quibus non habent particularem aliquam similitudinem nec in specie, nec in genere aliquo proximo. Hæc autem generatio est origo viuentis à viuente mediata principio coniuncto, sed non effet in similitudinem naturæ, & consequenter non effet talis generatio, qualis iam de cibis. Vnde ex istimo per hanc descriptionem generationis viuentium non describi generationem viuentis, vt sic, quatenus comprehendit omnem generationem viuentis, quæ habet particularem modum ac rationem, secundum quam conuenit cum alijs generationibus viuentibus, & disconuenit a genera ionibus omnibus non viuentibus.

Et si quaeratur, cur generatio, ut sic, non sit defcripta.

Respondeo quia Authores voluerunt tantum describere generationes viuentum, quas de facto constanteri.

an def. dari.
criptio. *Potest autem obici contra hanc descriptionem, quod
genera- & que videatur cōpetere generationi Filij aeterni, ac pro-
tionsi ductiōni Spiritus sancti, & conseqūenter quod produc-
viuenti Spiritus sancti esset generatio, non minus quam Filij; sed
compe- hoc est contra fidē, vt patet ex Symbolo sancti Athana-
tūt pro- si: *Spiritus sanctus a Patre & Filio, non factus, nec crea-
ductioni tus, nec genitus, sed procedens, nempe aīa processione di-
Spiritus sancti. stincte rationis à productione: quæ esset aut factio, au-
creatio, aut generatio ergo mala est prædicta descrip-
tio Minor & consequentia patent: probatur seque' a maioris
quia Spiritus sanctus est tam similis Patri, quam Filius, &
eodem modo procedit mediante principio coniuncto vi-
uens à viuente: ergo prædicta descriptio & quæ conuenient
productioni ipsius, ac productioni Filij. Hec difficultas
examinari solet in materia de Trinitate, & ea oppressa
Doctores varias exhibit solutiones, nec eorum ullus
propter eam ausus est negare, hanc descriptionem esse
bonam, sed ea supposita conantur excludere ab ea pro-
ductionem Spiritus sancti, & includere processionem
Filiij.**

Porro aliquid hic breuiter dicendum de hac difficultate videbatur, ut si quis eam definitioni opponat, habeatur quid responderi possit.

Secundum Richardi *Richardus excludit processionem Spiritus sancti, quia per naturam hic intelligi et essentiam non potest, prout productiva est: Spiritus autem sanctus licet habeat essentiam Divinam, non tamen, ut productiva est ad intra, quemadmodum est in Patre ac in Filio, nec consequenter ut natura, prout hic capitur natura.*

32 Pro hac sententia confirmanda ait hic *Arrigae*: olim adduxisse hunc locum ex Concilio Florentino sessione ultima *Nam credentes Spiritum Sanctum à Filio nequaquam procedere, necesse est ut intelligent Spiritum Sanctum à solo Patre procedere, ac consequenter non esse Filium.* Ex quo loco sic argumentum te dicit ex mente Concilij: *Qui negant Spiritum sanctum à Filio procedere*.

re, coguntur negare dari Filiū in diuinis: quia scilicet Filius in ratione talis constituitur: per virtutem productam a Spiritu sancti: ergo natura, in cuius similitudinem, producatur debet Filius, dicit virtutem producendi aliud similem.

Adit præterea, doctos aliquos recentiores hunc locum
pro ea sententia ita libenter arripuisse, ut patrinam
de fidei; alios vero propter illum motos ad sustentandam
illam sententiam.

At tandem ipse metu facetur, locu*m* illu*m* non suffice*e*
ad persuadendum illam sententiam, pro*t*er duas resp*on*
siones quas d*icit* : Prima est, quod illud, & consequen
ter, non necessario debeat denotare con*tra* sententiam ali
quam ex sententia illa particulari Gr*ecorum*, sed conse
quentiam ad doctrinam, quam tam Gr*ec*m** quam Lat
ini credere debent, nempe dari Trinitatem personarum,
ita, ut sensus sit: & consequenter Spiritum Sanctum
non esse Filium.

Secunda r. sponso est: quod quamvis denotaret consequentiam ex doctrina particulari Graecorum, & sensu esset, & consequenter non dari vlo modo in diuinis Filiis; consequentia tamen non esset de fide; neque enim argumenta, & absurdia illata à Confutatis ab primbandum aliquid quod definitum, debent esse de fide, sicut ipsa conclusiones definite, ut communiter Theologi docent.

*Vrum nec locus ille ad hoc propositum v'l a ratione
facit, nec si faceret, ha' due responiones sufficerent ad
eneruandam vin' eius, ut mirum sit aut v'llos doctos viros
potuisse se in eo fundare, aut Arriag'an propter has ref. Artinga.
ponfiones cum ijs non conuenire, si alia fundamenta
non haberet. Vtrunque hic breuiter offendam.*

33 Itaque quod rei psones non valent, patet: nam sensus ille, qui in prima respōsione prætenditur da i posse ijs verbis, quanuis posset dari ipsi secundum sc̄amē non pot̄ est dari ipsi ad mentem Concilij, nec it, vt discurſus Cōciliij possit habere alium sensum quam ineptum, ac ridiculū maliquid enim deberet concludi contra Græcos, & illa consequentia debebat habere aliquem finem, sed prorsus in illo sensu nihil concluderetur contra Græcos, nec illatio illa finem ullum habere poterat: & per hoc sufficenter impugnata manet prima respōsio.

Contra secundam vero facit, quod quamvis illatio Cöciliorum non esset in fide, tamen semper in dignificanda est, & sufficit pro probabili fundamento, quando ex auctoritate capitale non constat oppositum. Quod vero locus ille ad praesens propositionem non facit, probatur manifeste: quia quamvis ex mente Concilii & veritate sequeretur (ut certe sequitur) quod si Spiritus Sanctus non esset productus a filio, non daretur Filius, tamen hoc non esset ex eo quod ad concepitu Filii requereretur absolute virtus productiva, sed ex eo quod si Spiritus Sanctus non esset productus a filio, sequeretur quod Filius non haberet esse etiam & voluntatem diuinam sibi communicam pro illo instanti quo esset producendum Spiritus Sanctus, & consequenter non esset Filius, quia si esset, deberet esse in illo instanti, & habere essentiam, & voluntatem sibi communicatam; & si haberet illa sibi tum' communicata, deberet tam' necessario producere Spiritum Sanctum quam Pater.

Quamvis itaque si Filius diuinus non esset productivus de facto, sequi retur quod non esset, nam non ideo hoc sequeretur, quia necessarium sit ad conceptum Filii productivitas. Vnde si Spiritus sanctus per impossibile non esset productibilis non sequeretur quod secunda persona producta non esset Filius.

Hinc in forma respondeo ad argumentum Arriaga ex Concilio negando antecedens: illa enim non est ratio, sed quia sequeretur ex defectu productionis per discursum a posteriori is, quod Filius non esset similis in essentia cum Patre, ut iam dixi. Itaque ex hoc loco sententia praecedens Richardi non potest cum illa probabilitate confirmari.

Sed nec bene etiam impugnatur ab *Arriaga* num. 45. facta ab
hoc modo: natura licet primo definita sit esse principium *Arriaga*,
notus, & quietis eius in quo est; & in hoc sensu nec

Deus, nec Angelus haberent naturam; tamen postea ab omnibus illa definitio sic explicata est, ut posset competere omni essentia, etiam in divina, quæ propterea natura vocari potest quatenus est principium primum constitutiuū rei, & radix operationum ac perfectionum sibi competentium; Unde, inquit, constat nomen natura in definitiōne generationis capi pro essentia, & non pro principio productiōne.

Relicciū. *Contra* hanc impugnationem facit, quod quamvis natura utroque illo modo capiatur, non tamen inde sequatur quod in definitiōne generationis non accipiatur alio modo, nempe illo quo vtitur Richardus: nec *Arrigas* probat quod id sequatur; sed gratis asserit quod expresse negat Richardus: unde manifeste petit principium.

Melior impugnatio. 34 *Melius impugnatur sententia Richardi*, quia gratis asserit, quod natura debeat capi in illa definitiōne pro essentiā, ut est productiā.

Deinde mulus generatur propriissimè, ut omnes fatentur, & tamen non habet potentiam generatiū: ergo ut aliquid generetur, non requiriatur talis potentia.

Præterea si requiriatur ad generationem potentia productiua, non certe nisi talis potentia, qualis requiriatur ad ipsa utriusque generationem, hoc est potentia generatiua, sed deinde est, hanc non tibi quiri, alias Filius diuinus non est generatus, quia non habet potentiam generatiū proximam, quam habet Pater; remota autem non sufficit, quia aliis spiritus sanctus haberet potentiam generatiū, eo modo quo requiriatur ad generationem, & sic est generatus quantum ad hoc; quod est contra Richardum.

Sententia Thomistæ. Thomista communiter intelligunt per illam particulam in similitudinem nature, quod res generata debet esse similis generanti ex vi processioni, seu productionis: Et propterea excedunt productionem spiritus sancti à ratione generationis, quia licet habeat esse similis Patri tam bene quam Filius, tamen non habet hoc ex vi processionis, seu productionis formaliter.

Verum quandoquidem ex vi istius productionis producatur non esse spiritus sancti, & illa productio ex natura sua particulari quatenus distinguitur a quacumque alia productione, terminetur ad spiritum sanctum, ut spiritus sanctus est, omnino difficulter ostendit quomodo non habeat esse similis ex vi sua productionis: ad tollendam quam replicam varias adhibent responsones, de quibus in suo loco proprio.

Sententia Scotista. Scotisti demum intelligunt per illa verba id, quod solvant, nempe genitū debere esse simile in natura generanti, & non excludunt per hanc particulam spiritum sanctum, quem ex vi processionis fatentur esse similem in natura Patri & Filio, non minus quam Filius est similis Patri: sed excludunt ipsum per aliam particulam subinveniētā in descriptione, ne vī per ly naturalis, quia debet adiungi: nam sensus definitionis est, quod generatio sit productio naturalis, seu naturaliter & non libere facta; hoc autem non competit productioni spiritus sancti secundum ipsos, libere enim producitur per voluntatem libertate essentiāli: quæ doctrina ut verior hic supponi debet, suo loco exā inanda & probanda.

Clarior descriptio generatio- *nis vi-* *tiū.* Ex his patet, & sensus & bonitas descriptionis communis; qui tamen vellat clarius definire generationem viuentium, ut sic posset dicere quod sit productio, quia aliquid vivens producet naturaliter aliud mediante principio coniuncto. Et si vellat postea definire id: minatam illam speciem generationis viuentium, per quam terminus producitur similis, dicit quod sit productio, quia aliquid producit aliud sibi simile naturaliter, mediante principio coniuncto; & utramque generationem tam communem quam particularem bene describet, ut patet ex dictis.

35 *Quæres*, quomodo ad generans concurrat ad generationem viuentium.

Respondeo breuiter, relieto prolixiore examine ad mecurat dicos, & anatomistas patrem nunquam concurtere immediate, quia sēpē non est in instanti generationis, & si sit, omnino eius existentia est impertinens ad generationem: & sēpē idem sentio de matribus contra *Arrigam & Ma-*

srinum; nam quamvis existant quando fit generatio, & sufficienter etiam applicentur; tamen quantum ad productionem substantiale geniti, illa existentia & applicatio non est sufficiens absque aliqua alia causa. Quod si alia admittenda sit, illa sola sufficiet: quod autem non sufficiat existentia, & existentia matris, ut mater dicatur actiū se habere ad productionem substantiale viuentis geniti, patet, quia non aliter videtur mater se habere ad formationem foetus immediate quam terra se habet ad formandas plantas in ea generatas. Sed certum est, quod terra non concurrat immediate actiū ad illas producendas, quamvis existat & applicetur, dñm producuntur: ergo idem dicendum de matre quantum ad concursum immediatum: & dico quantum ad concursum immediatum, quia habet concursum mediante semine, qualem non habet terra.

Confirmatur hoc evidenter, quia non habet maiorem concursum immediatum ad formationem foetus, quam gallina incubans ovis habet ad formandos pullos ex ovis genitos: sed non habet gallina concursum immediatum substantiale ad illos formandos, sed tantum concursum dispositiū, ut colligitur evidenter ex eo, quod non solum mediante eius concurso producuntur puli sue speciei, sed diuersarum specierum, si supponantur oua aliarum avium.

Confirmatur secundo, quia si gallina haberet concursum substantiale ad producendos ex ovis pullos, non producerentur puli in absentia gallinae per applicacionem aliarum caularum disponentium: sed hoc falso, quia experientia constat, pullos ex ovis nasci, quibus applicatur calor hypocauli aut furni.

Confirmatur tertio, quia non est verisimile, quod mater sit magis principalis, & immediata causa generationis, quam pater: ergo sicut hic non habet concursum immediatum, ita nec illa.

Concurrit ergo pater & mater actione substantia, quatenus producunt substantia iter semine, ex quo foetus & vienes.

Quod si queras, an ipsum semen immediate concurrat effectiue; Philosophus videtur tenere quod semen patris sic concurrat, non vero matris, quia dicit semen patris esse actuum, matris vero passuum tantum. Medicis vero dicunt utrumque semen esse actuum; & consequenter videtur in eorum sententia utrumque actiuē concurere.

Philosopho faret, quod utrumque semen non videtur eiusdem rationis, quia si essent, sufficeret unum tantum, nec requireretur commixtio alterius. Quod si sint diuersa rationes, satis verisimile est, quod unum agat in alterum, ipsum conuertendo aut corruptendo, & consequenter quod unum sit actuum & alterum passuum. Medicis vere non dunt sive congruentia, quarum una est, quod si semen matris non esset actuum, non esset ratio cur filius referret tam notabiliter matrem quandoque, quam solet facere.

Sed ad rem ipsam quod attinet, imprimis semen, si non sit animatum, non attinet productionem animarum, quia forma seminis quacumque, quia non est anima, est sine dubio imperfectior anima, & consequenter impotens animam producere.

Deinde si non sit animatum, est difficile quod attingat productionem corporis organici, quod est subiectum animalium quia illud corpus est perfectius semine, tum quia in instanti, quo producitur illud corpus, videtur destrui semen, ex semine enim fit: sed quod destruitur in illo instanti non producet aliquid tum existens, ut est evidens: tum denique, quia reuera productio corporis organici, ut & augmentatio ipsius, videtur esse productio vitalis vegetativa, & consequenter exigens procedere connaturaliter ab anima, si autem esset animatum, facilius posset ipsi describi productio tam anima (excipio semen humanaum) quam forma corporeitatis de novo producenda ad eum modum quo ramo viuo plantato in terra conceditur vis actiua immediate attingens productionem substantialem tam anima, quam formæ corporeitatis, correspondens parti

partibus arboris ex ramo generatur. An autem semen sit animatum, postea dicam disputatione prima de Anima.

36 *Solus etiam hic quari, quoniam sit causa immediata generationis aliarum substantiarum, scilicet accidentia, an substantia. Sed haec difficultas soluta est secundo Physicorum, ubi ostendit est, substantias immediate per virtutem suam substantiale producere alias substantias absque concurso immediato accidentium; hoc enim supposito, substantia generans debet dici causa immediata causis generationis.*

Præterea quare solet, an quando fit generatio, detur resolutio compositi destructi usque ad materiam primam, hoc est, utrum cum sicut destruitur compositum prædens, destruantur etiam omnia accidentia absolute illius compositi, ita ut in genito nihil remaneat ex iis, que erant in corrupto præter materiam primam. Sed & haec etiam difficultas soluta est ex dictis in Physica, nam in sententia eorum, qui ponunt accidentia in absolute, ut quantitatem, & qualitatem, subiectari in materia prima, dicendum est, quod non detur talis resolutio; in nostra vero, & Thomistarum, qui putamus accidentia illa subiectari in toto composito, dicendum est quod detur talis resolutio, quandoquidem pereunte composito perire debent omnia accidentia in illo subiecta.

Q V A E S T I O VI.

Quid sit corruptio substantialis.

C O N C L U S I O.

Quid corruptio substantialis sit mutatio totius substantiae in non totum substantiale, manente subiecto, seu parte materiali ipsius totius. Vel mutatio, quæ aliquid mutatur à forma substantiali ad priuationem, seu negationem illius formæ. Hæc in re debet esse communis; & patet, quia omni & soli competit: quotiescumque enim materia quæ erat sub forma substantiali, habet postea priuationem, aut negationem illius formæ, corruptitur necessario totum compositum ex materia, & illa forma; siue forma destruatur ut contingit in omnibus corruptionibus, præter humanam; sine non, ut contingit in hominis corruptione: & nunquam sit corruptio substantialis propria opposita generationi, de qua hic agimus, quia materia transiret à forma ad priuationem; nec potest assignari in quo melius collocanda sit corruptio quam in tali transitu, seu mutatione.

Deinde quotiescumque de aliquo toto, de quo verum erat dicere, existit, postea verum est dicere, non existit; si maneat subiectum ipsius, dicitur corruptio proprie, & consequenter datur vera, ac propria corruptio; & nunquam datur corruptio, quia sit verum dicere, quod aliquid compositum quod prius extitit, non existat; nec in aliquo melius collocanda est ratio formalis corruptionis quam in huiusmodi transitu: ergo bene describitur esse talis transitus.

Dixi autem, manente subiecto, quia si totum compositum quoad subiectum & formam, seu quoad omnes partes substantiales desineret, non corrumperetur, quod tam spectat ad questionem de nomine

38 Dices, si destrueretur totaliter, siue per annihilationem, siue per transubstantiationem corpus hominis, manente anima, aut materia prima ignis manente forma ignis, tum corrumperetur homo & ignis: sed tamen non mutaretur totum in totum manente subiecto, nec mutaretur materia prima à forma ad priuationem: ergo male describitur corruptio substantialis in conclusione.

Probatur sequela maioris, quia non annihilaretur, nec transubstantiatetur illud totum, quandoquidem maneat aliqua pars ipsius: ergo corrumperetur, quandoquidem non datur aliqua actio destructiva substantialis media inter annihilationem, transubstantiationem, & corrupti- uam.

Respondetur negando sequelam maioris, ad cuius probationem dico, non dari quidem de facto aliquam medium, sed possibilem esse, nimirum illam, de qua sit mentio in obiectione, quæ quia non est data de facto inquam,

non erat necessario nec nominanda nomine aliquo proprio, nec definienda.

Quod si quis tamen velit definire actionem destructivam substantialem, ut sic communem omni actioni, quæ non est annihilationi, aut transubstantiationi, dicat esse mutationem totius substantialis in non totum substantiali manente aliqua parte substantiali ipsius: & hanc actionem postea potest dividere in eam, quæ est mutatio totius, manente parte materiali; & in eam, quæ est non manente parte materiali: & rursus potest dividere eam, quæ est mutatio manente parte materiali in eam, quæ est manente parte materiali tantum, & talis est destructio omnis compositi de facto præter humanum; & in eam quæ est manente parte materiali & formalis, & talis est destructio hominis, ut patet.

Quares primo, an detur corruptio substantialis?

Respondeo quod sic, ex omnibus principiis ex quibus subcolligitur dari de facto materiam primam, & formas substantiales.

Quares secundo, an haec mutatio sit naturalis, hoc est secundum inclinationem subiecti?

Respondeo primo non posse esse secundum inclinationem compositi, quod denominatur mutari in non esse, & corrupti, quia nihil potest inclinari natura, liter ad non esse suam inclinationem innata, de qua loquimur, quidquid sit de elicita.

Respondeo etiam, non esse secundum inclinationem saltem primariam, & per se materiæ, quæ per corruptionem transit ab esse formæ ad non esse eius, quia alias materia non appeteret formam, à qua transit per corruptionem; neque enim potest a iquid inclinari per se primo ad aliquam formam, & ad non esse illius formæ. Dixi autem primariam, & per se, quia quandoquidem materia non solum appetit formam, quæ habet, sed alias formas, & priuatio illius formæ sit medium necessarium ad alias formas, potest dici quod secundario & per accidens appetat illa priuationem, quatenus aliquid appetit necessario inferens illam priuationem, nimirum alias formas incompatibilis cum illa forma, nec in hoc videtur posse esse alia questione, quam de nomine.

40 Quares tertio, an natura per se intendat corruptionem.

Respondeo, si per naturam hic intelligatur causa secunda naturalis ordinis, substantia em corruptionem nullo modo intendi per se primo vlla ratione, bene tamen potest intendi per se secundario tam à causa particulari quam ab vniuersali.

Hæc resolutio quo ad primam partem est communissima, & probatur, tum quia ideo corruptio ut generet: unde si posset generare absque corruptione non corrumperet: tum quia ex corruptione nullum bonum particulare aut vniuersale oritur, nisi quatenus concomitatur eam generatio.

Secunda pars videtur esse contra Complutenses hic qv. 3, Intendit disp. 3. nro. 14, dicunt enim naturam particularam non intendere per se etiam intentione secundaria, corruptio- secundario tam à causa particulari.

Probatur, quia tam natura vniuersalis, id est causa naturæ vniuersales, quam etiam natura particularis aesse à particula- quia tam natura vniuersalis, id est causa naturæ vniuersales, quam etiam natura particularis aesse à particula- quia tam natura vniuersalis, id est causa naturæ vniuersales, quam etiam natura particularis aesse à particula-

quia non affluit mediante corruptione bonum per se intentione priuaria ab illis, nempe res illas, quas generant: ergo intendit secundario saltem corruptionem, sine qua non affluit illud bonum.

Confirmatur specialiter contra Complutenses, quia non magis sequitur bonum vniuersalium ex corruptionibus, quam bonū ignis ex corruptione aquæ verbi gratia ex qua corruptione sequitur propagatio ignis, & etiam conservatio: ergo si natura vniuersalis intendit per se intentione secunda corruptionem, etiam particula is illam sic intendit. Nec sanctus fauor Complutensis D. Thomas dum dicit corruptionem esse de intentione naturæ vniuersalis non particularis: nam intelligendus est de intentione naturæ particularis istius rei, quia corruptitur, non vero de intentione naturæ particularis rei, quia corruptit.

Dices cum illis: Corruptio per accidens tantum coniungi

coniungitur eā bono⁹ naturae particularis, & consequenter nō intenditur per se secundario, sed per accidēs, ab illa; sed coniungitur per se cum bono naturae vniuersalitatis, seu vniuersi, quia ex ea sequitur varietas & diversitas specierum ac individuorum, & consequenter intenditur per se secundario à natura vniuersalitatis ergo non est eadem ratio descendendi, quod vtraque natura per se intendat corruptionem.

Respondeo, tam per accidēs coniungi corruptionem cum bono vniuersi, quam cum bono particulari: ideo enim coniungitur cum bono vniuersi, quia nō potest haberi illud bonum absque illa, sed nec potest etiam bonum particularē haberi sine illa.

Deinde sicut bonum particularē posset haberi absque corruptione, casu quo forma substantialis non est, ut incompatibilis, aut quo materia p̄im sufficiens disposita applicaretur causa effectus ab illa forma substantiali; & propterea dicitur corruptio esse per accidēs requisita ad generationem etiam tota varietas rerum quæ est in vniuersitate, posset haberi absque corruptione, si materia applicarentur absque formis: ergo per accidēs est corruptio ad bonum vniuersale sicut est ad bonum particula-

rum. 41. Quæst. quarto, an destruētio formæ accidentalis intendatur à natura per se. Arguita hic disp. 2. num. 71. summe existimat quod sic, quia aliqua forma accidentalis potest talis in esse disconueniens subiecto, ut error respectu intell. etus, traditur dolor respectu animalis: & licet non esset disconueniens per se, posset aliquis velle non esse ipsius, ut si homo non vellet natus, conferuare volitionem aut nolitionem vlam.

Non potest hic esse alia questio quam de nomine. Unde Respondeo, si solum dicatur natura intendere per se illud quod potest in ipsa naturaliter produci absque productione alterius incompatibilis, nō possint nisi per se destruētio formæ accidentalis, quia nulla causa naturalis potest cessare ab actione conseruatiua, quam habet circa formam semel habitam, nisi vel remoueat, vel ponatur impedimentum: sed non potest remoueri nisi producta alia forma, nec impedimentum potest ponni, nisi forma aliqua imcompaibilis: ergo.

Si vero per se diceretur etiam intendi à natura destruētio formæ, à qua abhorret, sic posset dici quod intenderetur per se destruētio erroris, & doloris, ac similiū.

Denique si diceretur intendi per se à natura illud, quod per causam naturalem si posset directe, sive illa causa naturalis esset libera sive nonstū posset etiam dici quod destruētio volitionum, & nolitionum posset intendi per se & quidem primario à natura.

Quæst. VIII.

Quomodo se habent ad inuicem generatio & corruptio, & quomodo generatio unius est corruptio alterius.

Quatuor difficultates hic examinabimus. Prima est, an vniuersa sit actio corruptio & generatio; Secunda, an generatio & corruptio sint duas mutationes; Tercia, quod sensu generatio vniuersi sit corruptio alterius; Quarta, quem ordinem prioris & posterioris retineant inter se.

CONCLVSI O

In generatione vniuersi ex altero corruptio, non interueniunt duas actiones posse: nequa per quam corruptio sive substantia corporis & altera per quam producatur substantia genita. Hæc est communis.

Probatur manifeste, quia corruptio non potest fieri absque cessatione actionis conseruatiua, & potest fieri per illam, nec illa debet ponni per actionem ullam positivam ad se immediate terminatam, cum sit negotio, nec per ullam aliam positivam, nisi per illam qua generatur alterum compositum; & debet ponni hac positiva, quia est connaturalis saltem, si nō absoluta, incompatibilitas actionis generatiua substantia genita cum actione conseruatiua substantia corrupta, quia est talis incompossibilitas inter formas substantia genita & corrupta, & alias non cor-

rumperetur substantia corrupta, quando generatur altera substantia ex materia ipsius: ergo nō interuenit nisi vniuersa actio positiva, quando generatur vna substantia ex altera corrupta. Imo nec in haec vniuersa actione est consideranda formalitas illa positiva præter formalitates illas ipsas, quas requirit per se in ordine ad formam generandam, & quas haberet, quamvis non præcederet, nec possit præcedere alia forma destruenda in materia, quæ per ipsam mutatur ad formam generandam, quia omnis formalitas positiva in actione debet habere munus positivum, illa autem formalitas tale munus non habet, & quia sufficent illæ formalitates secundum quas respicit formam generandam ex suppositione incompatibilitatis illius cum forma destruenda, seu separanda.

CONCLVSI O II.

43. Interveniant duas mutationes realiter separabiles dum generatur vnum & corruptitur. Hæc est iuxta in talibus principia Doctoris in 4. dist. 16. quest. 2. num. 1. vbi prædicta generatione emissione v culpa, & infusionem gratia esse duas in mutationes; quem equum in eo sensu omnes discipuli: nūt. duæ & quamvis Theomista alii tenere videantur oppositum, & certe Caietanus litera d'expræst. 1. 2. 11. in generationem & corruptionem esse distinctas, duas mutationes.

Probatur manifeste, quia corruptio potest esse sine generatione, ut si Deus suspenget concursum conseruatiua formæ à materia, & non concurreat ad productionem alterius formæ: & ideo igitur generatio potest esse absque corruptione, ut si applicatur in teria prima bene disposta ab illa forma substanciali agentis: tunc enim illud agens generaret compositum inducendo nouam formam absque destructione alterius formæ, aut compositi: ergo.

Probatur secundum quod corruptio formaliter loquendo est in gatio, seu suspensio actionis conseruatiua formæ in subiecto: & per illam suspensionem materia transit à formæ ad negationem formæ: ideo autem formaliter loquendo est actio positiva, per quam materia transit de generatione ad formam: sed actio positiva, & negatio non possunt identificari. Imo ex hoc equitur quod non solum sint distinctiones realiter, sed specie, & etiam ex eo, quod habent terminos distinctiones speciei: corruptio enim terminatur ad non esse formam; generatione vero ad esse formam.

CONCLVSI O III.

44. De facto omnis generatio, quæ de novo fit absque miraculo, habet secum concomitantem corruptionem, & est congeneratrix. Hanc tenent omnes.

Probatur primo de generatione non vniuentium; nūt. loqua est de novo absque miraculo, nisi in materia habeat ante habui formam substantiali incompatibilis cum forma introducenda: ergo de facto tollitur illa corruptione quando fit generatio: & consequenter nunquam & est congeneratio de novo: quia miraculo, quæ non habeat concomitantem corruptionem.

Rursus nunquam corruptitur aliqua forma, quin introducatur alia; & ergo corruptio habet semper concomitantem generationem.

Dixi autem absque miraculo, quia quando generantur de novo ex spiritibus Sacramentalibus aliqua substanciali, fit generatio absque illa corruptione. Dixi etiam de novo, quia prima generatio elementorum & cælesti facta sunt absque illa corruptione.

Probatur etiam conclusio de generatione vniuentium: nam licet quando proxima generatur homo, vel ibi gratia ex corpore, non sit tum necessario aliqua corruptio, sicut nec quando corruptio homo per se rationem animi, sit necessario aliqua generatio in nostra fœtentia, qui ponimus præter animam in aliis nūtibus formam corporis: in alia vero negantur formas corporis: est eadem ratio de generatione vniuentia, ac non vniuentium: tam in generatione completa hominis, quatenus etiam dicit generationem corporis habet annexam corruptionem: illius substantia ex qua produceatur corpus, quod est altera pars hominis (& idem est de ceteris animalibus) & corru-

corruptio adaequata ipsius, quatenus dicit destructionem corporis istius organici, habet annexam generationem substantiae alicuius, que producitur ex illo corpore, ut patet, nec in hoc in eis ipsa potest esse controversia: & qui *Scotista* putat conclusionem non intelligendam vniuersaliter, ut comprehendit generationes & corruptiones viuentium, loquuntur de generationibus illis inadaequate, quatenus dicunt separationem aut coniunctionem animae, non vero adaequate, quatenus etiam dicunt generationem & corruptionem corporis, vnde in re conclusio- nem non negant, sicut nec nos negare possumus quod ipsi dicunt.

CONCL S I O IV.

Generatio & corruptio alterius sunt simulatio & tempore: sed generatio est prius natura. Hac est communis.

Simil. Probatur prima pars: quia si altera est & altera prior tempore, sequeretur materiam primam esse poste natura- generatio liter absque omni forma substantiali, aut sub dubius for- tio prius mis incompatibilibus simul in illo instanti aut tempore, quia si in tempore, aut instanti, quo est corruptio & verum est dicere, iam non est compositum corruptum, nec forma eius in materia, non est generatio, materia non haberet aliam formam, nec consequenter ullam; si autem generatio est prior corruptione, tu in illo priori manere ret forma postea corrupta, & consequenter essent illa due forma simul, nimirum generata, & corrupta.

Probatum estiam secunda pars, quia reuera ratio formalis positiva, ob quam agens non conferunt formam corruptam, est, quia introducitur in illo instanti temporis altera forma incompatibilis, vnde nec destruet illam, si aut illa non est introducta, aut non est incompatibilis.

46. Obiectio contra primam partem: forma generata expellit formaliter formam destruam per modum causalitatis formalis, ut patet ex secunda parte conclusionis: ergo debet esse in eodem instanti temporis cum forma destruam, alias non posset expellere illam, quia nemo expellit illud quod non est.

*Propter hoc argumentum aliqui etiam *Scotista* putant in eodem instanti esse formas substantiales, non subordinatas & connatas altere incompatibilis simul, non quidem in esse permanentes, sed in fluxu, ac fieri.*

Sed haec doctrina nullo modo placet, tum quia est falsa; tum quia non est ad rem.

Est quidam falsa, quia repugnantia & oppositio formalis non est magis pro decem annis quam pro uno instanti: omnis enim contradictione, que sequeretur ex eo, quod essent simul pro decem annis, sequeretur ex eo, quod essent simul pro uno instanti, ut est evidens: & præterea alias posset quis simul & semel pro eodem instanti naturaliter loquendo habere nolitionem & volitionem uno & contradictione; quia nolition expellit formaliter volitionem eiusdem obiecti, & è contra, & ex contradictione una expellit aliam formaliter loquendo: ergo si quæ expellunt se formaliter, debent esse in eodem instanti, contradictione debent esse in eodem instanti, & nolition ac volition eiusdem obiecti.

Non est etiam ad rem, quia si forma expellenda & expellens debent esse in eodem instanti, in illo instanti non est corruptio: ergo non sequitur quod generatio & corruptio sunt simul ex eo, quod illa forma essent simul.

Respondetur ergo melius ad obiectiōnem, negando consequentiam, cum sua probatione illud nimis, quod expellitur formaliter, debet non esse quando expellitur, alias non expelleretur, imo posset fieri quod nunquam existet; nam in prima terra productione expellebatur a materia priuatio formæ, quæ nunquam fuit, per ipsam formam.

Obiectio contra secundam partem: generatio non habet illam causalitatem respectu corruptionis: ergo non est prior natura illa.

Probatur antecedens, quia corruptio est quid nega-

tium, non datur autem causalitas ad liquidatum.

Respondet negando antecedens & disti guendo minor probacionis: non datur aliqua causalitas formalis distincta à forma productua in subiecto, concedendo datur causalitas formalis identificata ipsi formæ productæ in subiecto, nego. Itaque ipsa formæ productæ se ipsa causalitatem corruptionem propter incompatibilitatem quam habet cum forma, quatenus est ratio formalis ob quam non potest conferuari forma præcedens in illo instanti in quo producitur forma generata.

Obiectio secundo contra eandem partem. corruptio est causa generationis, & consequenter prior illa, ergo generationis ratio non est causa corruptionis, nec prior illa, aut certe dabitur mutua causalitas in causis realiter agentibus.

Probatuſ antecedens, tu quia prius debet esse negatio formæ corruptæ in materiæ, quam possit introduci forma generanda: forma enim generanda non posset introduci, nisi in materiam dispositam non est autem disposita, antequam sit negatio illa: tum quia nisi fuerit corrupta prior forma, non est introducita altera: ergo corruptio est causa cui generatio fiat.

Confirmatur, quia debet esse forma præcedens in materia, donec ponatur negatio ipsius: ergo si generatio sit prior natu rae quam illa negatio, pro illo priori pro quo est forma generata ante negationem, debet esse forma antecedens; & sic utramque forma erunt simul, quod implicat.

Contra maturus secundo, quia ipsa materia est prior natura quam forma generanda, & ut sic habet negationem formæ corruptæ, neque enim habet formam corruptam: ergo prior est negatio formæ corruptæ, & consequenter corruptio, que consistit in illa negatione formæ, quam generatio; atque adeo generatio non potest esse causa corruptionis fiat.

*Proprius haec *Thomista*, & aliqui etiam *Scotista* (sed hi sine dubio) sat in consequenter ad principia *Scoti*) concedunt corruptionem esse priorem generatione in genere causalitatis materialis, generationem vero esse priorem in genere causalitatis formalis, neque existimant hanc mutuam causalitatem in diverso genere causalitatis inconvenientem.*

*Sed quia haec doctrina de mutua causalitate est falsa, ut suppono ex dictis 2. *Physicorum*.*

Respondetur alter negando antecedens & ad primam probationem dico negationem formæ corruptam non debere præcedere formam introducendam, nec spectare ad dispositionem, quæ præcedere debet formam introducendam.

Ad secundam probationem distinguo antecedens, nisi antecedenter esset illa corruptio, nego, nisi consequenter, concilio antecedens, & nego consequentiam.

Ad primam confirmationem distinguo antecedens: debet esse pro quoconque instanti reali temporis, donec ponatur negatio, co-cedo antecedens: debet esse pro quoconque instanti naturæ donec adueniat instantis naturæ; in quo ponitur negatio ipsius; nego antecedens & consequentiam.

Et eodem modo respondet ad secundam confirmationem: negando antecedens pro secunda parte; ut sic enim neque debet habere negationem positivæ, neque formam oppositam ipsi.

49. Vi haec responſio ad utramque confirmationem in- telligatur bene, adverte, dum est, instantia naturæ, in quibus a iqua dicuntur præcedere alia, esse instantia conceptionis, ita scilicet, ut illud quod potest concepi cum su- a damento in re existere pro aliquo instanti reali sine depen- dencia ad aliud, dicatur prius natura alijs, quæ non possunt sic intelligi sine dependencia ab illo, respectu cuius dicuntur esse posteriora natura. Quia ergo non potest in instanti reali, in quo introducitur forma generanda, intelligi cum fundamento in re esse negatio formæ corruptæ, neque intelligatur esse introducta altera forma; quandoquidem ratio cui illa negatio ponitur in illo instanti, est compati- bilitas istius alterius formæ: neque etiam potest intelligi vere esse ipsam formam corruptam, tum quia reuera non est, tum quia non habetur sufficiens principiū colligendi, quod sit in

se in illo instanti, nisi intelligatur abesse causa productiva formæ in roducere, & hinc neque in instanti naturæ, in quo prius est in natura quam forma introducenda, neque in illo instanti naturæ negatio formæ corruptæ potest intelligi aut esse positiva, antequam sit, ac intelligatur forma introducenda esse, sed quia potest intelligi esse forma introducenda in hoc tempore, & hoc sine dependentia à negatione alterius formæ tanquam à priori, licet non possit intelligi esse sine dependentia ab illa tanquam à posteriori, propterea debet dici esse prius natura quam illa negatio, & consequenter quam corruptio. *Et si quæras* cui potest intelligi forma existere independenter à negatione tanquam à priori, non vero è contra, *Respondeo* propter rationes conclusionis.

CONCLV SIO V.

Generatio unius est corruptio alterius non in sensu stricto, neque solum in sensu concomitanti, sed etiam in est corruptio sensu causal, quatenus formalis ratio ob quam debet esse corruptio, est incompossibilitas formalis, quam habet generatio seu forma per eam producta cum forma corrupta. Hæc causal est communissima, & patet prima pars, quia generatio & corruptio distinguuntur specie ac realiter, & sunt separabiles: eigo una non est altera formaliter loquendo.

Probatur secunda pars, quia licet habeat concomitantiam, tamen non magis habet generatio concomitantem corruptionem, quam contra: generatio vero dicitur esse corruptio in aliquo sensu, in quo corruptio non dicitur esse generatio: ergo alio modo dicitur corruptio quam in sensu concomitanti.

Probatur denique tertia pars, quia, ut dixi, generatio est causa, ob quam fit formaliter expulsio, non vero è contra.

Advertendum vero hic pro complemento, to um quod dixi de generatione & corruptione in hac questione non solum habere locum in generatione & corruptione substantialiis in generatione & destructione, que intercedit inter formas accidentales contrarias, ac incompatibilis: eadem enim est ratio de omnibus. Quando vero mutatur aliquid præcile a priuatione ad formam, aut à forma ad priuationem, ut cum aëre de tenebroso fit lucidus, aut de lucido tenebroso: tum non interueniuntur duas mutationes reales, sed una tantum, nec prius est expulsio tenebrarum quam introductio lucis, aut lucis introductio quam tenebrarum expulsio, quia quandoquidem non detur negatio negationis realiter loquendo, ipsam expulsio tenebrarum est introductio lucis, & expulsio lucis est negatio lucis, ac consequenter ipsa tenebra; in quo non est difficultas vlla.

DISPVTATIO XXIV.

DE ALTERATIONE.

VANDOQVIDEM generationes nouæ, que sunt à causis instantiis, prærequirunt dispositiones aliquas prævias, que per alterationem subiecti præexistens sunt, hinc in ordine ad inter ligendum, quomodo generatio fiat, agendum erat in hoc tractatu de Alteratione, & etiam satis congrue immediate post considerationem ipsiusmet generationis.

QVÆSTIO I.

Quid est Alteratio.

Alteratio varie accipiatur.

VIT intelligatur de qua alteratione hic agatur, advertendum, alterationem varias habere significat.

tiones: Primo enim significat mutationem quamcumque, per quam subiectum fit alterum ab eo quod ante fuit, & sic comprehendit omnem mutationem subiecti ad formam accidentalem quamcumque: sicut enim differentia essentialis facit aliud; ita differentia accidentalis facit illud, cui aduenit alterum, seu alteratum. Secundo presens limitur alteratio pro mutatione subiecti ad qualitatem quamcumque sive spiritualem sive corporalem, & sic sumpliit eam Philosophus s. Phys. tex. 28. defit bens etiam esse motum ad qualitatem.

Quia vero quedam qualitates sunt, quæ non habent contrarium, ut lumen, species intentionales tam sensibiles, quam intelligibiles; quedam vero quæ habent contrarium, ut calor, frigus, albedo, nigredo: hinc alteratio in hoc ultimo sensu, ut scilicet est motus ad qualitatem diuiditur in illam quæ habet pro termino quæ litera non habet contrarium, & quæ habet pro termino qualitatibus habentem contrarium: & ex hac alterationibus duabus prima vocatur perfectiva subiecti, quia subiectum perficitur, quin desperat aliquid positum ex iis, quæ habuit ante; secunda vero vocatur corruptiva, quia licet subiectum perficiatur per ipsam, quatenus recipit mediante ea aliquid formam, tamen hoc non fit absque deperditione alterius formæ positivæ.

Quia etiam qualitates habentes contrarium sunt in duplice differentia: nam quedam ex ipsis sunt diuisibiliter sibi oppositæ, & quedam indiuisibiliter; haec producuntur instantiæ, ut amor & odium, iudicium affirmatum & nagiuum, ac similia; illæ vero producuntur successus, ut calor & frigus, albedo & nigredo: hinc alteratio corruptiva potest vterius diuidi in alterationem ad formas diuisibiliter oppositas & formas indiuisibiliter oppositas. Et denique quia qualitates aliquæ di ponunt ad generationem, & aliae non disponunt, propter a rursus potest diuidi alteratio in eam, quæ non disponit ad generationem, & eam quæ disponit; & sine dubio de hac alteratione in præsentis potissimum agitur, quamvis ex iis, que de eius natura dicuntur, multa applicari possunt ad alias alteraciones, propter conuenientiam, quam hec alteratio, que dispositiva vocari potest, cum aliis alterationibus haberet.

CONCLV SIO

2. Bene describitur alteratio, de qua hic per se agitur, effo Quid est mutationis, quia aliquid mutatur successus ab una qualitate alteratio ad alteram diuisibiliter oppositam. Hæc in re debet esse dispositio communis, & desumitur ab Aristotele hic texu 23. Probaatur autem, quia omni & soli conuenit, nec continet aliquid superfluum, ut patebit ex eius explicacione.

Dicitur mutationis, quia in hoc tanquam in genere conuenit cum aliis mutationibus etiam instantiis, & substantialibus. Dicitur quia aliquid mutatur successus, quia in hoc differt ab omnibus mutationibus instantiis. Dicitur ab una qualitate ad alteram, quia per hoc distinguuntur mutationes successus, qui aliquid mutaretur ab uno loco ad alterum, & à mutatione successu substantiali, si talis detur, de quo suo loco.

Dicitur diuisibiliter oppositum, tum quia si non fuisset talis motus ab una ad alteram, non posset esse successus; tum etiam ut intelligatur ad quas possit qualitates alteratio terminari.

Dices per hoc quod diceretur alteratio esse mutatio à qualitate ad qualitatem diuisibiliter oppositam, significaretur sufficienter quod esset successus: ergo superflus addidit.

Respondeo primo, distinguendo antecedens: sufficienter sic, ut posset facile colligi quod deberet esse successus, transcat: sic ut tam cito id daretur intelligi. quam addidit successus, nego antecedens & consequentiam.

Respondeo secundo, negando antecedens absolu te, quia habitus intellectuales sunt qualitates diuisibiliter oppositæ, & tamen motus, quo anima mouetur ab una ad alteram, non est successus, sed instantaneus: & ratio

huius est, quod illi habitus producuntur per actus intellectus, aut voluntatis, illi autem actus sunt instantanei, vnde habitus illi nequeunt produci successive, & continuo.

Posset etiam alteratio alio modo describi, esse mutatio, quae subiectum aliquid mutatur ad qualitatem dispositiunam ad generationem: nam haec etiam descriptio omni & soli alterationi, de qua hic agitur, conuenit, nec continet aliquid superflui. Sed magis tamen explicite in priori descriptione manifestantur multa formalitates reperitae in alteratione, quam in hac.

Quares, an si generatio esset impossibilis, daretur alteratio: videtur quod sic, quia sunt mutationes realiter distinctae, ut suppono ex supradictis: videtur quod non, quia ordinatur per se ad generationem, & generatio ponitur in descriptione ultima ipsius paulo ante propolita, quam diximus esse bonam.

Alteratio breuiter, simpliciter loquendo, quod alteratio esset impossibilis, quamvis generatio non esset impossibilis, & quod si de facto daretur subiectum calidum & frigidum, quamvis de facto non posset dari naturaliter generatio, aut corruptio, adhuc daretur alteratio de facto.

Probatur prima pars, quia non est tam intima connexio ex natura intrinseca caloris aut frigoris, in quantum sūt calor & frigus, & in quantum etiam calor est producens caloris, & frigus frigoris, aut in quantum sūt opposita formaliter, inter calorem ac frigus & generationem, quin sub illis conceptibus possint esse calor & frigus, quamvis generatio esset impossibilis, ut patet manifeste cum ex eo, quod possunt isti conceptus haberi de calore & frigore absque conceptu possibilis aut impossibilis generationis, in eo cum iudicio positivo de impossibilitate eius; nec etiam hi conceptus ex ratione sua formaliter presupponunt formalitatem aliquam resipientem generationem, nec ad eas ut sic sequitur ordo vallis ad illam: ergo possunt esse à parte rei in aliqua substantia quantum ad naturam suam intrinsecam, & omnia necessaria presupposta & consequentia ad illam naturaliam, quia quis generatio esset impossibilis adeo, ut non possit ut ex impossibilitate generationis deduci aliquod argumentum ad impossibiliter generationis illarum qualitatum, nec ex possibiliitate eorum aliquod argumentum ad persuadendam possibiliter generationis. Sed si darentur illae qualitates sub illis conceptibus, non obstante impossibilitate generationis daretur sine dubio alteratio, secundum quod est mutatio successiva subiecti ab una qualitate ad alteram diuisibiliter possum: ergo absolute & simpliciter posset dari alteratio, quamvis non possit dari generatio.

Et hinc patet secunda pars, quia si de facto darentur agentia calida & frigida, quamvis de facto non posset dari generatio: sine dubio agentia illa calida & frigida alterarent se mutuo alteratione supra descripta.

Dices: qualitates alteratiæ dicunt ordinem aptitudinalem ad generationem: sunt enim aptæ naturæ disponere ad ipsam, & sunt aptæ naturæ emanare ex composito generabili ac corruptibili: ergo si esset impossibilis generatio, illæ etiam essent impossibilis.

Respondeo distingendo antecedens: quasi ex conceptu qualitatibus alteratiæ ordo ille sequeretur præcise ad illas qualitates vi istius conceptus præcise; aut quasi ex illo conceptu præcise haberent esse sic aptæ naturæ, nego antecedens: dicunt illum ordinem & aptitudinem, sed tamen non vi istius conceptus formaliter loquendo, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens illæ essent impossibilis ex vi conceptus formalis requisiti & sufficientiis ad generationem, nego consequentiam: realiter loquendo, & ex vi alicuius, realiter identificati, transcat.

In statibus ergo quandoquidem iste ordo identificetur realiter cum illis qualitatibus taliter, ut eo destructo, qualitates etiam destrui debeant, absolute & simpliciter debent dici istæ qualitates impossibilis esse, si esset impossibilis generatio, quia si haec esset impossibilis, iste ordo

esset impossibilis, & consequenter quidquid identificatur realiter p̄s.

Respondeo negando sequentiam, quia absolute & si impli- citer non debet dici id repugnare alicui, quod non repugnat ipsi ex rationis formalis iuxta; & ne fiat in hoc quæfio de nomine, quando nos dicimus in resolutione huius quæfio, quod non repugnaret alteratio quamvis repugnaret generationi in hoc sensu id intelligimus, quod non repugnaret ex vi & conceptu formalis alterationis, ut est mutatio sic cessiva inter qualitates diuisibiliter oppositas aut ex vi illarum qualitatium, ut sunt sic diuisibiliter oppo- sitæ, & per motum successivum acquisibilis ac destrui- biles; quidquid sit an ex alio capite repugnaret: & in hoc sensu tantum debet quæfio intelligi, ac esse in contro- versia aliqua reali.

Hinc autem patet ad rationem dubitandi pro parte negati- vâ: nam non ordinatur ad generationem ex conceptu alteratio, aut aliquo per se presupposito aut consequente ad ipsum: quod autem ex alio capite sic ordinatur, non impedit partem affirmatiuam dubij, nec probat negati- vum.

Nec etiam generatio ponitur in secunda descriptione, quam approbavi, tanquam aliquid essentialiter requisitum ad conceptum alterationis habendum, sed tanquam aliquid, quod quia de facto solet sequi ad qualitates, ad quas fit alteratio, & non ad alias sine illis, potest deter- minare ad habendum conceptum de illis qualitatibus, etiam independentem à generatione, nisi quatenus generatio erat occasio habendu talem conceptum.

6. Obiectio: præterea ex Ruyto, qui oppositum tenet hic tract. 3. q. 1. alteratio proprie dicta est motus physicus, qui versatur inter qualitates proprie contrarias: ergo dis- ponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterius alterationis, quæ non disponit: ergo si non esset corruptio possibilis, alteratio non esset possibilis: sed corruptio non esset possibilis, nisi generatio esset possibilis: ergo.

Respondeo negando primam consequentiam: distin- gueretur enim ab alijs alterationibus per hoc, quod esset mutatio successiva inter qualitates diuisibiliter oppositas.

Obiectio secundo ex eodem: expulso qualitatum positivæ contrariarum dicit intrinsecum ordinem ad expulsiōnem possibilis formæ substantialis: ergo & ad generationem possibilem, sine quia expulso illa non esset possibilis.

Confirmatur, quia corpora celestia ex eo, quod non sunt generabilia & corruptibilia, non sunt etiam capacia accidentium proprie contrariorum, etiam de potentia absolute; ergo significat, quod subiectum incapax corruptionis sit etiam in capax alterationis; & consequenter quod si corruptio esset impossibilis, etiam alteratio esset talis. Hæc est lumina probationis secundæ h. ius authoris, quam fulissimè proponit.

Respondeo breuiter negando antecedens, quod ab ipso potius debebat probari, quam cetera, quæ superflue proba.

Ad confirmationem Respondeo negando antecedens: & quidem difficile est probare quod non alterentur ad tales qualitates naturaliter, aut saltem quod non possint sic alterari; vnde nec apparentiam habet quod non possint sic alterari de potentia absolute, cum in hoc nulla sit repugnatio. Quod si etiam non essent causæ talium qualitatum, sicut non sunt, ut aduersarius dicit, qualitatum spiritualium; profecto hoc non necessario proneniret ex eo quod non sunt generabilia, aut corruptibilia, sed ex alio aliquo capite.

Obiectio tertio, ex Philosopho hic c. 1. tex. 1. Qui propter inquit si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio & de aliis: hoc autem erit alteratio: ergo secundum ipsum si non esset possibile generatio, neque etiam alteratio est possibile, hic enim est sensus istorum verborum.

Respondeo, Aristotelem loqui de facto, & vult tantum quod quandoquidem non sit maior ratio cor agens natu- rale

rale alteret, quam generet de facto, si non potest generare, nec poterit etiam alterare. Sed ex hoc non sequitur, quod si impossibilis esset generatio ex natura sua intrinseca, etiam alteratio impossibilis esset; sed sequitur, quod supposita possibiliter ita: intrinseca utrumque, si agens naturale non possit unum, nec alterum etiam poterit, de quo eadem est ratio.

An mutationes 8 *Queres secundo*, an mutationes, quibus mutantur polypi & polypus, camaleon, & similia animalia ad colores coram, quibus insident, sint alterationes comprehensae sub alteratione hic descripta.

Respondeo breuiter cum Conimbricen. negatiuè, tum quia mutantur in instanti, tum etiam quia longè verisimilis est quod non mutantur tum ad colores veros, sed quod apparent mutari, quia colores suppositi apparent per eorum corpora, sicut per vitrum appetat color corporis ipsi suppositi: neque enim appetat quomodo isti colores producerentur in ipsis tam cito.

Dices cum Theophrasto, produci ipsos propter metum eo modo, quo nos albescimus ob metum, & erubescimus ob erubescientiam. *Contra*, quia sapè mutantur quando non adest occasio metus, & quando manent super talia corpora habent talem colorem, cum tamen non sit verisimile quod tandem semper mutantur; & deinde si ob metum proueniret, semper deberet ut ratio esse eiusdem rationis, nec deberet alia & alia esse pro varietate corporum, quibus insident, contra experientiam.

Dices secundo: illos produci vi imaginacionis. *Contra*, quia illum co'orem habent, quando insident corporis, nec tamen vel simile est imaginationem tamen fixam esse in consideratione istius corporis. *Contra secundo*, & melius, quia si mutantur à corpore ad corpus absque eo quod aduerterent ad varietatem coloris, ut bene posset fieri, adhuc apparerent colorati: ergo id non prouenit ab imaginatione.

Nec refert quod camaleon pallescatur in morte, nec refert colores suppositos: nec enim hoc oritur ex eo quod deficiat tum virtus imaginativa, aut metus, sed ex eo quod profundatur corpus dispositione aliqua impediens transparentiam.

Q V A E S T I O II.

An alteratio sit motus continuus.

Motus alteratio 9 *Ex ipsa descriptione alterationis*, de qua hic agitur videatur sufficieret colligi quod sit motus continuus: descripta est enim esse mutatio, qua subiectum successiue mutatur à qualitate in qualitatem diuisibiliter contrajam. Sed quia duobus modis potest aliquid successiue mutari, Primo proprio quando mutantur ad formam aliquam pro aliquo tempore sine morula vlla, in qua quicceret, præter morulas instantaneas, quæ intercedere debent inter partes quascumque temporis. *Secundo* improprio quando moueretur successiue ad aliquam formam acquirendo ipsam in aliquo tempore, sed ita ut intercederent inter acquisitiones partium eius aliqua morulae non instantaneæ, sed temporaneæ; licet tamen inaperceptibiles: & quia descriptio præmissa posset intelligi de qualibet ex his mutationibus, hic examinandum est de qua intelligatur.

Deinde quomodocumque intelligeretur illa descriptio, quidquid sit de possibilitate talis alterationis, posset adhuc dubitari an motus ad qualitates corruptivas, quæ censentur esse cæfætiones & frigætiones, sint successiui. *Vt inde colligatur an prædicta descriptio conueni* & *ipsis*, nec ne: propter hoc etiam præsens questio propria utiliter potuit.

Præterea quandoquidem subiectum aliquod dupliciter alterari potest per qualitales corruptivas, v. g. per calorem & frigus, ac similia, nimis extensiue acquirendo secundum unam partem sui, partem qualitatis, & secundum aliam partem sui aliam partem; & intensiue acquirendo qualitatem in una & eadem parte magis ac magis intensam; quæstio examinanda est de utraque mutatione & extensiua & intensiua.

Prima opinio docet alterationem extensiua esse successiua, sed cum morulis temporaneis imperceptibilibus; intensiua vero esse successiua absque talibus morulis, aut vllis, nisi, instantaneis. *Hanc tenet Aegidius* 1. de *Gen. q. 16. & Iacob. 8. Phys. q. 8.*

Secunda opinio tenet utramque esse successiua, sed cum morulis temporaneis, neutram vero cum instantaneis solummodo. *Ita Capreolus*, *Socin*, *Iauel*, *Ferrar*, quos *Variæ sententiae* sequitur *Arringa* hic *dispn. 2. n. 33.*

Tertia denique *sententia* est, quod utraque alteratio sit successiua absque aliis morulis, præter instantaneas correspondentes instantibus temporis. *Hæc* est communissima inter *Scotias*, *Thomistas*, ac *recentiores* hic, & *eam ex preesse docet Scatua* 2. d. 2. q. 2.

Vt autem intelligatur bene, aduertendum est, non esse sensum quoniam possit aliquid subiectu alterari successiue cum morulis temporaneis, nam certum est quod pro hac parte temporis posse aliquid caloris recipere, & postea amota causa qui scire pro aliquo tempore, ac rursum applicata causa plus ea'oris recipere. *Sed sensus est*, quod non possit agens alterari sive extensiue, sive intensiue, quin aliqua latem pars alterationis sit successiua absque morulis temporariis, & quod agens debite applicatum, quamdiu sic applicatum est, si alteret omnino, successiue alterare debeat absque morulis.

C O N C L U S I O.

10 *Alteratio est motus continuus propriæ dictus in sensu tertia sententia*. *Hæc* est contra duas primas sententias. *Probatur primo* Philosophi auctoritate 5. Phys. tex. 39: dicentes omnem motum propriæ dictum esse continuum; sed nullus est motus propriæ dictus magis quam alteratio: ergo.

Dices hoc intelligendum de motu continuo cum interpositione mortalarum imperceptibilium. *Contra*, quia sic aliqua pars ipsius deberet produci in instanti, sed hoc est contra Philosophum 6. Physicorum, vbi ait motum non fieri in instanti, nempe proprie dictum.

Deinde si morula intercedentes sunt imperceptibiles: ergo absque fundamento affertur: neque enim potest coligi per rationem, quod intercedant, nisi constet experientia aliqua; non potest autem coligi experientia, nisi sint perceptibiles.

Probatur secundo ratione, quia successio in qualitate oritur ex diuisibilitate ipsius, ac qualitatis sibi opposite sed est diuisibilis in infinitum etiam secundum aduersarios; ergo non potest vlla pars ipsius produci in instanti, & consequenter quæcumque pars ipsius debet produci in tempore per motum continuum, & non per motum discretum. *Probatur prima sequela*, quia illa pars, quæ produceretur, haberet plures partes, & consequenter haberet principium successiionis, seu rationem, ob quam deberet successiue produci.

Conformatur experientia, quia experimunt manum nostram applicatam igni continue, ac sine vlla intermissione magis ac magis calefieri; ergo cum nihil obstat, debemus iudicare conformiter ad sensum, quod ita fiat.

Probatur tertio conclusio, & simul impugnatur utraque aduersa sententia, quia sequetur ex his quod agens naturaliter debite applicatum passo pro aliquo tempore nihil in ipso producat, quod est absurdum. *Patet* sequela, quia in tempore illo, quo fieri interruptio motus, nihil produceret, & tamen tum esset tam sufficenter applicatum, quam ante vel post.

Dices in tempore illo produci dispositionem ad leviter gradum qualitatis, que producitur.

Contra, quia non est maior ratio, eur ista dispositio produceretur in tempore quam ipsam qualitas. *Præterea* ipsam productionem talis dispositionis est alteratio: ergo si productione illa est continua, aliquis motus alterationis est continuus, quod nobis sufficit. *Deinde* falsum est requiri dispositionem aliquam ad recipiendum, vel producendum secundum gradum, vel tertium, vel vlos alios sequentes quam prædicti, & aduersarij nullum habent fundatum id dicendi.

11 Dices cum alijs, in tempore illo, quo non extenditur calor, intendi ipsum.

Sed hoc responsio admittit conclusionem quod partem ultimam. Præterea qui ea vtuntur, non possunt ostendere rationem quare sicut calor, v. g. potest continuo produci quod intensionem, non possit etiam quod extensionem. Deinde pro illo tempore non solum agens sufficiens applicatur ad intendendum calorem sed etiam ad extendendum calorem; vnde manet adhuc difficultas probationis.

Dices denique cum alijs, agens illo tempore conseruare qualitatem antecedenter productam, donec acquirat maiorem virtutem, vt possit aliud gradum producere post illud tempus.

Contra, quia habet sufficiens vires sine acquisitione maioris virtutis: ergo responsio nulla. Probatur antecedens, quia non potest esse dubium, quin ignis immediate post productum primum gradum caloris habet tantam virtutem, quantam habet calidum aliquod vt duo: sed calidum vt duo habet vires sufficiens producendi secundum gradum caloris; ergo etiam & ignis in illo tempore sine acquisitione maiorum virium.

12 Contra matur hoc probatio, quia si quis explodat bombardam in partem semel, nisi aliquid tum detrimenti faceret illi, perinde est si fuisset explosum, ac non fuisset; vnde si per viginti ictus deiciatur paries, qui alias non esset deicidens, quilibet ictus debet aliquid in ipso operari: ergo similiter si calidum vt octo pro primo instanti nihil producit caloris, nec pro secundo aliquid producet, quia si nihil facit in primo instanti, perinde est quod fuerit applicatum pro primo instanti, ac quod non fuerit.

Respondeo Arriaga primo, posse fieri, quod licet ex aequalibus ictibus plures nihil fecerint, aliquis tamen tandem aliquid faciat, quod non fecisset, nisi præcessissent alij ictus, qui tamen nihil fecerunt: cuius exemplum dat de marmore optime levigato, quod licet a puero primum calcante nihil omnino patiatur, tandem tamen proteri reperita calcatione alteri.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia aliud est de eadem causa loqui respectu effectus, aliud de diversis causis.

Sed contra secundam responsum, quia eadem prorsus est ratio de una, ac pluribus causis, quantum ad hoc.

Contra primam responsum, quia impossibile est aliud

Non potest aliud posse facere, quod non fecisset alias, ex suppositione alterius, nisi illud alterum iuuet aliquo modo: ergo quid facere ex eo quod alij ictus, qui tamen nihil fecerunt: aut conqualandum, sequentes ictus nihil facient magis, quam fecissent, si non præcederent. Sed nisi præcessent aliquid in muro, nihil prorsus iuarent, nec per modum dispositionis, nec per modum conditionis sine quod que non: ergo nisi agant aliquid in muro, sequentes ictus præcessent, nihil facient magis, quam si primi non præcessissent. I modo iuatur subsumptum, quia non per modum causæ, quan- doquidem supponatur eos nihil producere; non etiam per modum dispositionis, quia vel disponerent formaliter vel effectiue: non formaliter, quia non existunt realiter quando succedunt sequentes ictus; non etiam effectiue quia nihil producunt, aut tollunt a muro, vt supponitur: nec etiam per modum conditionis sine qua non; quia omnis talis conditio debet habere aliquid minus respectu agentis, aut passus non potest imaginari, quod minus habeant ictus illi præteriti, si nihil fecerunt magis, quam si non fuissent præteriti, quod videtur manifestum.

Et hinc patet, exemplum Arriaga de marmore nihil concludere, nam eadem prorsus est ratio de illo ipso exemplo, ac de ictibus bombardæ; & sanè si prima vice puer calcando nihil officeret marmori, nec marmor postea redderetur aliunde magis dispositum, vt ageret secunda vice, aut tertia, aut quarta, aut millelma, nec postea etiam aliquid faceret, & sic numquam per calcationem attereretur marmor.

Dices cum eodem, Agentia physica sèpe dependent à

conditionibus non existentibus in agendo: ergo posset secundus ictus dependere tanquam à conditione à priori non existenti & idem est de calcatione. Probat antecedens, quia, vt aliquis habeat in instanti B vbi aliquod, debet in instanti A antecedenti habuisse aliquod aliud vbi vicinum, alias in instanti B non posset habere illud vbi.

Contra, quia licet posset agens dependere à conditione non existente, quod non negamus; non tamen nisi à conditione, cuius munus aliquod assignari possit. In exemplo, deinde pro autem de vbi, usus manifestus vbi prioris, habetur: scilicet solum per illud applicabatur agens ad spatium vbi sequentis, qui iter non applicaretur absque illo vbi, vniuersaliter, non existente; et in casu nostro per ictus priores bombardam non magis applicatur, nec magis disponitur aut ipsa, aut passum: & similiter calidum vt duo per cælestionem ab actione non magis disponitur, nec magis applicatur, nec magis reparatur, aut fortificatur eius virtus, quem si non cælestaret: ergo nec præcessio ictuum illorum, nec cælestatio ab actione, nec etiam applicatio calidi pro tempore, aut instanti quo non agit, potest esse conditio sine qua non ad actiones sequentes.

Dices iterum cum eodem, maior est virtus continue operativa, quam quæ esset operativa cum morulis: ergo non est danda illa virtus major omnibus agentibus naturalibus, & consequenter potest dari agens naturale, quod non debeat agere continuo, sed cum morulis.

Respondeo distinguendo antecedens, quando operativa remittitur actiuitas agentis, vt contingit in agentibus organicis quæ patiuntur fatigacionem, concedo antecedens: in aliis agentibus eodem modo applicat s' continue respicere passi æque dispositi, nego antecedens. Et si in actione distinguo consequens: agentibus prime conditionis, interpretatio transeat; secundæ conditionis, nego consequentiam. Ita que sicut non est major virtus illa, qua per decem annos ignis successus applicatus pluribus passis posset in illis cum interiectione morularum calorem producere, quam qua per duos dies; quia virtus sufficiens ad unum, sufficit ad alterum. Ita dicendum est de virtute quam haberet sic agenti continuo absque morulis.

Obiicies primo Philosophum qui 8. Phys. tex. 2. art. Dicere alterationem fieri continue, est aduersari value manifestis.

Respondeo, eum solum velle alterationem non fieri continue, id est semper, cuius contrarium docuerunt aliqui antiqui Philosophi. Itaque motus potest fieri dupliciter continuus: uno modo sic, vt numquam interrupatur, & hoc sensu dicit Philosophus, alterationem non esse, vel non fieri continue: alio modo sic, vt licet possit vniuersi, & etiam interrupcio, eo tamen tempore, quo fit, sine interrupcione fiat, si maneat applicatum agens, sine impedimento: & hoc sensu nos contendimus alterationem esse continuam.

Obiicies secundo. Si calor, verbi gratia, produceretur continue per integrum horam, in quolibet instanti istius horæ aliquid producitur, vel non: si non, ergo interrupitur ille motus in quolibet instanti, & consequenter non erit continuus: si sic, ergo verum est quod aliqua pars qualitatis producatur in instanti, & consequenter quod non obstante diuisibilitate eius possit produci in instanti.

Respondeo, in quolibet instanti produci aliquid qualitatis, nimirum indivisibile continuatum partium ipsius, non vero aliquam partem eius; quod si nihil producetur in instantibus, non tamen fieret interrupcio motus, quam hic negamus, quia non fieret per partem aliquam temporis sed tantum per instantes.

14. 1. ices: Si in quolibet instanti producatur aliquid indivisibile qualitatis; sequeretur quod infinita indivisibile producerentur (sunt enim infinita instantia in hora) & consequenter infinita partes intensionis & extensionis qualitatis.

Respondeo non esse absurdum quod qualitas habeat tot indivisibilia, & partes, quod ipsum tempus, nec ex hoc sequitur quod sit infinita simpliciter & categoriæ, sed

sed tantum secundum quid & syncategoretice, sicut omnes dicunt de tempore.

Dices ulterius: sequeretur quod ignis magnus non posset per horam producere maiorem calorem quia non parvus. Probatur sequela, quia ignis magnus non potest producere nisi unum indivisibile caloris pro quo ibet instanti temporis, tantum autem & non minus potest producere a minori igne, & consequenter fine horæ tot erunt indivisibilia & partes productæ a minori, quæ a maiori.

Respondeo negando sequelam, ad cuius probationem dico quod excessus effectus productæ ab igne maiori supra effectum ignis maioris non debet mensuari penes partes indeterminatas; ex huiusmodi enim partibꝫ non sunt plures in uno effectu, quam in altero, sicut non sunt plures partes in illo modi in anno quam in hora, sed penes partes determinatas, quarum plures multo producunt majoris ignis quam minor in eodem tempore.

15 Obiectio tertio ex Arriaga: sonus producit species suæ ad certum spatiū in instanti; sed illæ species non producunt alias species statim in instanti, sed paulo post; ergo cessant aliquando ab operatione; ergo potest esse aliquod agens naturæ le quod non operetur, sed quod debeat aliquando cessare ab operatione, & consequenter falsum est præcipuum fundamentum conclusionis consistens in tercia probatione. Probat maiorem, quia qui est iuxta fidentem ligna, æque cito audit sonum ac videtur, quod fieri non posset, si non statim produceret sonus species suæ in illo spatiū, in quo tam cito auditur, ac videtur ius. Probat etiam minorem, quia qui remotior est, citius videt ius, quam audit sonum, etiam cum notabili differentia, si valde longe distat; quod verum non est, si in instanti producerentur species in loco illo remotiori.

Antequam respondeam in forma ad hanc obiectiōnem, ob quam putat hic author suam sententiam esse extra omne dubium, & opositam quamvis communem esse falsam, placuit proponere alias difficultates eius.

Prima difficultas contra doctinam Arriaga. Prima est, quod species soni productæ ab ipso sono, maneat transacto sono, & causent alias species; nam communiter ab authoribus supponitur species sensu in exteriorum in fieri, & conseruari, dependere ab obiecto a quo caulfantur, & nullo modo percipi ab illa potentia externa nisi obiectum esset actu existens; quorum utrūque falsum est in hac sententi, in qua & species soni non existentis manerent, & auditetur ipsamet sonus non existens.

Secunda. 16 Secunda est, quod species soni productæ intra tantam distanciam a sono, producant postea alias species in alia distanciæ, in qua tardius auditur sonus, quam in prima distanciæ non verò ipse sonus: nam hinc videtur sequi, quod ipse sonus non auditetur, sed species illæ ipsius; id enim auditur, quod productæ species in aure, sicut id videtur, quod productæ species in oculo. Deinde sequetur, quod in illa distanciæ deberet auditur sonus per illas species, quando postea auditur in aliis partibus, remotoribus, quia quando auditur in partibus remotoribus, debent manere species in illa prima distanciæ, vt causent species in partibus illis remotoribus; quandiu autem manent species in illa distanciæ, tandiū debet manere auditio ab illis in eadem distanciæ cœlabilis.

Tertia est, quod supponit species primas a sono produci in instanti, nam cum sonus ipse sit quid successuum, vt omnes fatentur, & patet experientia, non potest producere aliud in instanti, & præfertim non potest producere in instanti species illas in auribus instantaneæ, cu[m] experientia constet ipsamet auditionem soni esse successuum, & consequenter species quibus causatur, debent esse successiva.

Quarta est, quod supponit tanquam certum experientia, in aliqua determinata distanciæ æque cito audit sonum ab omnibus, quamvis aliqui sint remotores, aliqui viciniores: hoc enim non adeo certum est, quin potius debeat iudicari oppositum esse probabilius; nam quemadmodum in aliis partibus successiva auditur iuxta

maiores, vel iniiores distantiam auditorum, ita etiam in quacumque determinata parte dicendum est fieri a paritate rationis, licet ob exiguum differentiam temporis intercedentis inter auditionem vicinioris, & remotoris in certa quadam distanciæ vix appareat intercessisse aliquid temporis. Et hinc patet falsum esse, quod omnes qui sunt intra illam primam distanciam, in qua secundam ipsum producunt sonus speciem sui in instanti, æque primo audiunt sonum, & videant ictum, quo causatur sonus, vt ipse affert in probatione maioris.

Nanc respondeo in forma primæ negando maiorem cum sua probatione, cuius ratio patet ex prima, & quarta difficultate.

Respondeo secundo negando suppositum minoris, nempe quod species a sono productæ postea producant alias sio ad species in aliis partibus, hoc enim patet esse falsum ex secunda difficultate.

Respondeo tertio, admis' a maiori, minori, & prima consequentiæ, distinguendo secundum consequens: ergo potest agens naturæ non continue operari quoad effectum, qui est, continue producibilis; neq[ue] quoad effectum, qui non est, concedo consequentiam. Itaque si species illæ primæ a sono productæ non producunt alias species in illo ipso instanti, in quo ipsamet producuntur, sed postea, species illæ, quæ ab ipsis postea producuntur, erant successiva, & consequenter non producibilis in instanti, sed in tempore. Quomodo autem audiatur sonus, & producatur, dicetur in libris de anima Deo voluntate.

18 Obiectio quarto ex eodem authore aliam experientiam: lapis grauius supra aserem grauitans non statim frangit aserem, sed post multis dies, aut etiam annos; ergo non erit a primo instanti continue in aserem, alias a primo instanti incepit et ipsum diuidere.

Ad hanc obiectiōnem ipse met proponit tres responses aliorum, in quibus supponitur, quod illa depresso a seris fiat a l. pide mediante impulsu aliquo, quo premere aser eriam remoto lapide. Quas responses ipse refutare conatur, sed sic, vt facile poscent ipsius confutations rei. Magis opportunitum videbatur rem ipsam explicare, & soluere obiectiōnem vt debet solui. Itaque dico lapidem non grauitare supra aserem, nec eum premere, incuru re, aut frangere mediante impulsu aliquo, quæ sit qualitas; sed hoc solum præstat lapis mediante vbi, quod productæ in lapide, quo mediante facit vt recedat a loco priori aliquantulum, & hoc paulatim & successu propter resistenciam passi; neque illa pressio aseris, incuruatio, aut fractio sit nisi mediante tali vbi, & qua ratione lapis posset in ipso producere talem impulsu, posset etiam ipsam vbi immediate producere sine impulsu, vnde qui aserunt impulsu, multiplicant ictus fine necessitate. Quia vero integritas aseris valde iuuat ad resistendum lapidi deprimenter, posset fieri vt lapis ab initio nullo modo deprimetur, quia scilicet tam integrus esset aser, vt integre resistenter, donec consumarentur aliquæ partes eius, & reddeatur debilior ita, vt amplius non posset resistere quin aliquantulum deprimetur, licet insensibiliter; & rursus post aliquam deprehensionem posset interrumpi ulterior depresso donec reddeatur aliunde debilior. Posset etiam fieri quod depresso ab initio inciperet, & semper continuaretur donec frangeretur aser, iuxta dispositionem aseris, & grauitatem lapidis.

19 Iuxta hanc doctrinam claram, & facilem Respondeo, in aliquo casu (quod sufficit ad propositum) negando consequentiæ, & admittendo quod ab initio incepit lapis premere, & frangere aserem. Dices si continue deprimetur lapis per tres annos, per successuam productionem nouorum vbi, debetur else producta fere infinita multitudo vbi. Respondeo non debere plura vbi produci quam essent partes & instanti in toto illo tempore quod si producerentur tot, non esset vlo modo inconveniens, vt est evidens; vnde si admittatur fere infinitus numerus partium in tempore illo, tot etiam admittentur vbi quæsæ producta.

20 **N**on solum hæc questio, sed præcedens etiam supponit qualitates intendi, hoc est perfici in eadem parte subiecti, ut illa pars subiecti, quæ ante erat calida, v. g. possit fieri calidior, quæ suppositio conflat experientia, nam quamvis aqua reddatur calida quod omnem partem ita, ut nulla pars ipsius sit absque calore, tamen potest reddi calidior secundum eisdem partes: ergo tum intenditur calor eius: neque enim extenditur, in intensio fit quando qualitas producitur in aliis partibus.

Quæritur igitur, qua ratione hoc fiat: & eadem difficultas est de remissione qualitatis quoad intensionem, quod modo scilicet accidat, ut subiectum in eadem parte redatur minus calidum aut minus frigidum.

Varijs se-
tentia. *Prima sententia* est, intensionem fieri per productionem qualitatis perfectioris, & destructionem qualitatis prioris, quæ erat imperfectior; remissionem vero sic i per productionem imperfectioris qualitatis, destruenda perfectiori. Hæc tribuitur *Durando*, *Gotfredo*, *Aberto*, &c.

Secunda sententia tenet intendi qualitatem per hanc præcise quod diminuatur qualitas ipsi contraria sine productione nouæ entitatis, aut aliqua variatione in qualitate, quæ intendi dicitur. Hanc tenet *Egidius quodl.* 2. q. 14.

Tertia sententia vult eam intendi per destructionem primæ existentie & communicationem alterius perfectioris, ita *Astudillo hic quæstione 9.*

Quarta sententia est, quod intendatur absque productione nouæ partis aut gradus eiudem aut diuersæ rationis à priori, per solam maiorem radicationem in subiecto. Hanc tenet rigidiores omnes Thomista cum D. *Thoma varijs locis citatis à Compluensibus hic disp. 4. q. 9. S. d. vt melius hæc sententia intelligatur, si tamen intelligi possit & impugnetur, aduertendi sunt varijs modis explicandi illam, quos excogitare & rei ipsius difficultas & aduersariorū impugnations coegerunt Thomistæ.*

Quid fit
maior 21 Itaque aliqui dicunt illam maiorem radicationem radicatio consistere in communicatione perfectioris existentie, in subiecto destruenda priori, & sic explicata hac sententia coincideret cum tertia. Alij, ut *Capreolus*, dicunt eam consistere in maiori educatione qualitatis ex subiecto. Alij putant illam fieri per maiorem ac perfectiorem unionem qualitatis cum subiecto, aut per hoc quod vniatur secundum plures formalitates. *Complutenses*, qui fuisissime hanc rem explicare conantur, dicunt illam maiorem radicationem in subiecto consistere in modo aliquo actualitatis maioris, qui superadditur essentie, existentie, & unioni eius ad subiectum, ratione cuius perfectius se habet intra lineam caloris, & ad hunc modum reducunt varios modos loquendi *Diui Thomæ quibus utitur in hac re.*

Ioannes vero à *Santo Thoma* existimat maiorem illam radicationem fieri per additionem modi, non qui præbeat formæ nouam vim informatiuan, seu nouam rationem formalem informandi; sed qui præbeat nouam explicationem & potentialitatem eius, & reducendo illam ad maiorem unitatem.

*V*ulma denique sententia est qualitatem intendi per additionem gradus ad gradum in eadem parte subiecti. Hæc est *Dicit. 1. d. 17. q. 4* cum omnibus suis, quos recentiores communiter sequuntur, & nominatim *Suar. disp. 4. 6. met. sec. 1. Ruuius, Hurtado, Arriaga, Auerfa hic.*

*Intensio
qualita-
tis non*

*fit per
destru-
cta priori
tatis
communi-
tatis
primo ex*

CONCLVSION I.

*Intensio qualitatis non fit per additionem nouæ enti-
tatis destruenda priori entitate qualitatis. Hæc est
actionem communissima contra primam sententiam: & Probatur
quæ- & idem est de quocunque habitu naturali, per actum,*

charitas & habitus præsuppositus actui existit in illo ipso instanti: ergo quando fit intensio non desperdit qualitas sedentia, & producuntur. Probatur antecedens, quia tam charitas & habitus præcedens actum concurrunt physice ad suum sequentem, alias frustra darentur: ergo debent existere pro illo instanti pro quo existit actus: sed pro eodem ipso instanti fit intensio per actum, neque enim potest fieri per actum physice, nisi pro instanti, pro quo existit actus. Hanc rationem quatenus includit charitatem, attribuit *Arriaga Hurtado*, & ipsem quasi ex se adiungit alteram partem de a'is habitibus, cum tamen *Scotus* vtramque partem expresse habeat.

*P*robatur secundo ex eadem: si intensio fieret per productionem perfectioris entitatis destruenda priori, etiam remissio fieret per productionem imperfectioris entitatis, destruenda perfectiori: eadem enim est ratio; & ita fieri fatentur aduersarij; sed remissio non ita fit: ergo nec intensio. Probatur minor: quia quando aqua reducitur se ad frigus sibi connaturale, & remittit calorem, non adest illa causa, à qua posset idem calor imperfectior produci neque enim ipsa aqua habet virtutem productivam caloris, nec alia causa calefacientia debet adesse, nisi recurratur ad causam vniuersalem aut Deum, ad quem non debet recurriri in hoc casu, cum nulla sit necessitas ad illum recurrendi, nisi ut defendatur hæc sententia, quæ vel hoc ipso defendi non debet. Verum quamvis hæc ratio habeat magnam apparentiam; ego tamen non multum fiderem ipsi; quia satis probabiliter responderi potest, quod quemadmodum r. currit ad Deum, vel ad causam aliquam vniuersalem in ordine ad conseruandum calorem in aqua, neque enim ab ipsam aqua calor est convertibilis: ita recurriri posset facile ad eandem causam in ordine ad producendum calorem reversionem; neque enim est facilius ipsi conseruare calorem remissum, quam ipsum producere: & si esset natura iter determinata ad ipsum conseruandum in instanti A, neque haberet ad hoc impedimentum, esset etiam in eodem instanti determinata ad ipsum producendum casu quo non esset ante productus. Et si dicas non esse eandem rationem recurrendi in utroque casu, quia ad conseruationem necessario debet recurriri, quandoquidem non sit alia causa, eodem modo dici debet de productione, quia non est etiam alia causa.

23 *P*robatur tertio argumento satis communi, quia quando intendit ignis calorem in aqua, v. g. non est illa causa, à qua destruatur præcedens calor: ergo non destruitur. Probatur antecedens, quia ignis non est destruens ipsius: absurdum enim videtur, quod ignis haberet virtutem destruendam calor, & quod calorem, quem necessario producet, iam immediate post destruat, nec alia causa assignari potest.

*D*ices cum *Arriaga*, posse dici, quod ignis habeat virtutem destruendam calor, & se produci, per accidens; eo scilicet, quod debet perfectiorem calorem producere, qui calor nequit produci, nisi destruenda priori: quod exemplificat de causa generativa embrionis, hæc enim primo producit formam embrionis, & eam postea destruit ad introducendam formam perfectiorem, animam scilicet consequenter vnius debet altera expelli.

*C*ontra, quia falsum est quod destruatur forma embrionis, aut quod sit incompatibilis cum anima. Deinde quamvis duas formas substantiales diuersæ rationis (quales sunt anima, & forma embrionis) sint incompatibilis, & propterea debeat ad introductionem vnius altera expelli: non propterea duas formas accidentales eiudem specie debent esse incompatibilis, nec ad productionem consequenter vnius debet altera expelli.

*C*onfirmatur, quia si deberet destruiri ab igne calor remissus ad productionem caloris perfectioris intensi, non deberet ab ipso primo produci: neque enim una forma potest, aut debet esse dispositio necessaria prærequisita ad alteram formam eiudem speciei, & præfertim talis dispositio, quæ destruiri debet.

*D*ices, posse esse dispositionem, quatenus requireretur ad expunctionem vnius gradus frigoris.

Contra

*Replica
Arriaga.*

Contro; si primus gradus requireretur tanquam dispo; si admixtum, quam quando non intenditur, sed contendit intensionem qualitatis non haberi formaliter ab illa minori admixtione; sed potius ab illo, ratione cuius ortur, ut sit illa mino; admixtio.

Confirmatur efficaciter, quando aqua fit remissa calida, vel tollitur totum frigus antecedens; vel per aliqua ipsius relata alia parte: si tollatur totum frigus, ergo tum calor nihil habet contrarij: ad iuxtam, & coniuncter quando fit magis calida; non habet minus admixtum quam ante, quando quidem ante nihil habue; it illius admixtum: si non tollatur totum: ergo iam admittuntur plures partes in qualitate intensa, ad quod tamen negandum aduersari excoquauerunt hanc sententiam, quam impugnamus.

Probatur tertio, quia qualitates intensæ possunt supernaturaliter esse simili: sed tum neutra haberet minus admixtum de contrario: ergo intentio non habetur formaliter per illam minorem admixtio.

Obiectio, secundum Philosophum, s. Phys. text. 29, magis & minus in intensione, & remissione fit per minorem, aut maiorem admixtione contrarij: ergo conclusio est contra Philo; ophum.

Respondet, Philosopum non loqui in sensu formalis, sio. sed causal, vel concomitanti, quatenus scilicet, ut supra dixi, solet quando intenditur una qualitas habens contrarium in subiecto, remitti altera qualitas contraria, vnde nego consequentiam.

CONCLV SIO III.

26 Non intenditur qualitas per communicationem existentia perfectioris, destruenda imperfectiore existentia. Intensio. Hæc est communissima contra tertiam sententiam. Et non fit per communicationem existentia, vt suppono ex dicendis in Metaphysica non distinguuntur rea iter à re existente: ergo nequit de nouo communicari alia existentia, quam perfectio ante non habuit.

Probatur secundo, quia qualitas intensa habet perfectiuitatem, agere quam minus intensa: ergo habet aliquam differentiam præter differentiam existentie, & consequenter non habet esse intensa formaliter ab illa perfectiori existentia. Secunda consequentia est evidens: Probatur prima, quia existentia non est ratio formalis agendi, sed conditio sine qua non: ergo maior illa aeternitas prouenit ab alio quam ab existenti formaliter, & consequenter qualitas intensa si sit magis actua, debet habere aliam differentiam quam differentiam existentie.

Probatur tertio, quia non potest imaginari quomodo posset habere perfectiore existentiam sub ratione existentie, quam illi inquit sufficierent ponit ipsam extra suas causas, cū tanta, vel tanta dependenter aut independenter, sed calor rei illius est tam per se extra suas causas, & tam dependenter, aut independenter ac calor intensus: ergo calor intensus non habet perfectiore existentiam quam re ipsius, & consequenter non habet esse intensus a perfectiori ex stentia. Probatur minor, quia calor remissus est totius extra suas causas, & non habet dependenter nisi ab ipsis causis, à quibus habet dependenter calorem intensum, & præterea habet independentiam ab omnibus, à quibus est independentis calor intensus: ergo.

27 Probatur quarto, quia quando producitur actus supernaturalis charitatis per concursum physicum charitatis charitas in illo instanti existit per existentiam priorem, alias non potest causare actum illum physicum: sed in eodem instanti intenditur, vt est evidens: ergo si intensio fiat per productionem nouæ existentia charitatis simili, & simili pro eodem instanti, habet duas existentias, perfectiore scilicet, & imperfectiore: sed hoc est absurdum, & contra aduersarium, qui asserta perfectiori existentia destru imperficiem. Hæc probatio mihi concinuit conclusionem.

Probatur quinto, quia vel illa existentia perfectior est eiusdem specie cum imperfectiori, & inæqualis perfectioris individuolis, sicut aliqui discurrent de gradibus intensionis; de quo postea; vel diversæ speciei. Si primum dicatur, ergo simili posset dici de calore intenso,

Intensio non fit formaliter per minorem non fit admixtione in contrarij. Hæc est communissima contra secundam sententiam.

Probatur manifeste, quia intenditur qualitas, qua non habet contrarium, ut gratia habitualis supernaturalis, & lumen: ergo intensio ut sic, nequit fieri per minorem admixtione in contrarij.

Probatur secundo, quia non potest fieri quod aqua calida remissa habeat minus contrarij postea admixtum, quando sit intensa calida, nisi aliquid aliud producatur de nouo, ratione cuius destrueretur aliud frigoris: ergo intensio nequit fieri formaliter per minorem admixtione contrarij. Et dico formaliter, quia non nego, quin quando forma habens contrarium intenditur, solet habere minus contrarij.

& remissio, quod scilicet sunt eiusdem speciei, & inegalitatis perfectionis individualis, & consequenter tam bene possit dici quod perfectior calor produceretur de novo destruendo priori calore, quam quod perfectior existentia produceretur destruendo priori existentia: ideo sane id conuenientius multo diceretur. Vnde potius prima sententia tenenda esset quam tertia.

Si dicatur secundum ergo similiter posset dici, quod calor intensus esset diversa speciei a calore remisso; consequenter quod produceretur, dum sit intensio, calor nouus tam bene quam existentia noua.

Confirmatur, quia quando remittitur calor aquae per intentionem frigoris, non est assignabilis illa causa, a qua produceretur existentia imperfectior caloris; quia secundum hanc sententiam, quam impugnamus, produc debet: tam enim absurdum est quod aqua producat existentiam caloris, quam quod producat ipsum calorem; ideo non potest existentiam caloris producere quin producat calorem: sed est absurdum quod producat calorem; & propterea reieciimus primam sententiam, quia ex ea sequeretur quod aqua produceret calorem: ergo est absurdum quod producat existentiam caloris.

CONCLUSIO IV.

Intensio 28. In intensio non sit per maiorem radicationem eiusdem non sit per maiorem radicationem in subiecto. Hoc est Doctorum ultima sententia, contra quartam sententiam.

Probatur manifeste, quia impossibile est quod aliqua forma de novo habeat formaliter maiorem radicationem in subiecto, quin aliquid producatur de novo, aut in ipsa in subiecto, aut in aliquo extrinseco: sed non debet potius in subiecto, aut in extrinseco illud produci, quam in ipsam qualitatem, quae dicitur magis radicari, ut faciatur ipsius aduersarii: ergo ut magis radicetur, quoniam documque deum explicetur illa maior radicatio, debet aliquid de novo produci. Tum sic: vel illud quod de novo producitur, & ratione cuius magis radicatur forma, est compatibile cum illo quod in forma producatur prius, & ratione cuius minus radicatur; vel est incompatibile cum illo priori. Si non est compatibile omnia argumenta adducta pro prima conclusione militant expresse pro hac etiam conclusione. Si sit compatibile, ergo intensio sit per additionem entitatis ad entitatem. Sed si sit per additionem entitatis ad entitatem, nihil impedit quo minus intensio caloris sit per additionem unius partis caloris ad aliam partem: eadem enim est ratio, ideo facilius multo intelligitur quomodo sit intensio hoc modo quam per additionem cuiuscunque alterius entitatis ad entitatem, si possit hoc modo fieri.

29. Confirmatur efficaciter: propterea recurrent aduersarii ad inintelligibilem hanc radicationem maiorem (in qua explicanda ipsius mirabiliter laborant, nullis duobus fere conuenientibus in eodem modo explicandi ipsam) quia putant impossibile esse duas partes caloris simul reperiendi naturaliter sicutem in eodem subiecto; sed sane id non est magis impossibile, quam duas illas entitates, a quibus habet magis & minus radicari in subiecto, esse simul in eadem forma: ergo vel hoc negare debent aduersarii, vel confiteri possibiliter illius alterius, quod negant esse possibile naturaliter.

Nec vis huius rationis tollitur, si dicatur, illud, quod de novo produci debet, non esse entitatem aut formam, sed modum. Nam prater quam quod hoc sit tantum modo loquendo, adhuc tam est inconveniens duos modos simul ponit in eadem forma, quam duas formas in eodem subiecto; & tam inconveniens est quod ad productionem unius modi destruatur praecedens, quam quod ad productionem unius formae destruatur forma praecedens.

Probatur secundum, impugnando praeceptos modos explicandi hanc radicationem, quibus utuntur aduersarii.

Itaque imprimis probatur quod intensio qualitatis non sit per maiorem educationem ex subiecto, quia qualitas remissa est tam perfecte educta ex subiecto quam qualita-

tas perfecta: est enim totaliter extra suas causas, & dependet ab iisdem causis & principiis, & est etiam independens ab omnibus aliis, a quibus qualitas perfecta est independens: ergo tam perfecte est educta. Nec proclus potest intelligi, quia ratione vna magis perfecte sit educta quam altera, si ut aque secundum se totam, & quidquid reperiatur in illa, sit educta.

Deinde quando intenditur caritas per actum, in illo ipso instanti habet educationem minus perfectam secundum quam influebat in actum, & magis perfectam secundum quam intendebatur: ergo habet duas educationes simul, quod est absurdum.

Confirmatur efficaciter: quia quando remittitur calor aquae, debet etiже imperfectiori educatione, aut minori: sed non est illa causa a qua sic educatur; neque enim aqua ipsa habet virtutem educationis caloris, alias posset ipsam primo producere; quo nihil est absurdius.

30. Dicit ipsam formam educere se ex vi prioris actionis, quae in ipsa forma virtus iter manet.

Contra, quia sic idem potest causare se aut consequere naturaliter quo etiam nihil est absurdius.

Deinde, si entitas formae per hoc quod sit producita, in hoc instanti, per educationem maiorem in alio instanti non habet in iorem virtutem quam si non fuisset sic producita, non habet illam virtutem, ratione cuius possit habere aliquam educationem, quam alias non possit habere: ergo vel illa actio in illa virtualiter non manet, vel si manet, nihil producet magis quam si non maneret, & consequenter, si forma non possit educere se tali educatione, nisi ex suppositione ipsius actionis, non poterit se producere etiam ea supposita.

Deinde probatur quod non sit intensio per maiorem aut per maiorem unionem. Primum, quia etiam est inintelligibile per modum perfectius vna ut forma intensa quam remissa, cum hanc secundum se totam intime vniatur per inheretiam tamen bene quam illa: nec assignari potest quoniam formam malitas in forma remissa non vniatur, quae vniatur in forma intensa, & aequa facile potest tolli vno forma intensa ut octo, a qua habet sic intendi, ac vno forma vi duo: nam calidum ut octo tam cito potest tolli lere unionem, a qua habet frigus ut octo esse ut octo, quam calidum ut sex unionem frigoris ut sex; ideo & quam ipsa calidum ut octo potest destruere unionem frigoris ut quinque, praesertim si sit indivisibilis, ut asserunt coniunctio aduersarii; nam utramque unionem potest tollere in instanti, ut patet. Secundum, quia vel vno illa noua manet simul cum praexistenti, vel ea producta destruitur praecedens. Si primum dicatur, potest fieri intensio mediante additione partis ad partem contra aduersarios: si dicatur secundum, currunt omnia argumenta contra primam sententiam.

31. Probatur etiam quod intensio non sit per additionem noui modi qui prebeat formae maiorem explicacionem in subiecto, tollendo confusione & potentialitatem eius, & illam reducendo ad maiorem unitatem. Probatur noui modus, inquam, hoc primo, quia reuera haec omnia sunt tantum diuersa ab aliis vlo senti proclus, nisi coincident cum modis dicendi iam impugnatis; neque intelligi potest, quid vel illa maior exp iacio, aut quae confusio, aut potentialitas formae tollatur per intentionem, aut quomodo reducatur ad maiorem unitatem.

Confirmatur hoc, quia forma intensa non facit nisi vnum per accidens cum subiecto, & secundum se non est magis una quam forma remissa, cum sit eadem secundum aduersarios: sed forma remissa facit vnum etiam per accidens simili omnino vno, hoc est vno in inheretia: ergo forma intensa, nec secundum se est magis una, nec facit magis vnum cum subiecto quam forma remissa: ergo forma remissa per intentionem non reducitur ad maiorem unitatem quam sine intentione.

Confirmatur secundo, quia non potest explicari quoniam confusio, aut potentialitatem habet forma remissa in subiecto: ergo ridicule dicitur quod tollatur eius confusio & potentialitas per intentionem praesertim cum non possit ostendi qua ratione tollatur.

32. Proba

32 *Probatur idem secundo*, quia illa maior explicatio non sit de novo absque superadditione aliquius realis, quod ante non sicut impossibile est enim quod aliqua denominatio realis noua habeatur absque aliquo novo, vel *intrinseco*, vel *extrinseco*, præterit si non proutenit, à forma infinita (quod addo propter denominatio *liberas* prouenientes à volitione diuina: Sed nihil nouū potest excogitari, quod possit ad hoc sufficere, nisi nouū viuio aut *hærentia*, aut *eductio*, aut *existencia*: sed ex his nihil potest sufficere ex hac tenus dicitur: ergo noua pars requiritur ad illam maiorem explicationem.

Dices sufficere nouam actionem. *Contra primò*, quia actio noua realis requirit terminum nouum reale, ut suppono, tanquam evidens. *Contra secundo*, quia illa ipsa actio noua non subiectum in agente, secundum aduersarii: ergo se habet ex parte termini de nouo: sed hoc supposito de ea omnis difficultas potest moueri, que moueretur de quocumque alio distincto quod poneretur ex parte terciori.

33 *Probatur denique quod intensio non fiat per communicationem maioris actualitatis*, ut volunt. *Compluenses*, qui etiam verba obrudunt; quia illa maior actualitas nequit esse absque productione noua entitatis positiva, que entitas vel debet esse compatibilis cum priori actualitate, vel incompatibilis, & sic redeunt eadem difficultates de quibus supra.

Probatur secundo, & simul impugnatur præcedens modus, quia illa actualitas noua, & ille nouus modus qui deberet produci in re nō sicut quia itatis, non potest habere causam aliquam productiūam; neque enim aqua reducens se ad frigus potest producere actualitatem aliquam nec modum caloris, sicut nec potest producere ipsum calorem, nec etiam ipsa forma caloris potest producere in se ipsum modum aut actua itatem aliquam concursum causam efficientis, nec recuri debet ad Deum, aut aliam causam vniuersalem, quia nulla est necessitas sic tenuendi.

Confirmatur conclusio, & omnes hæc impugnations, quia nulla est difficultas in assignando quomodo intendi possit qualitas, alio modo quam per radicationem, quacumque demum ratione explicetur: que difficultas accedit ad difficultates, quas patitur illa maior radicatio: ergo male recurritur ad illam maiorem radicationem, & deseritur sententia facilior. Et sane hæc confirmatione sufficere deberet cuicunque bene disposito & indifferenti ad negandum hanc radicationem, & amplectendam communem sententiam.

CONCLUSIO VLTIMA.

Fit per additionem gradus ad gradum, non per gradus ad gradum. 34 *Intensio qualitatis fit per additionem noue partis eiusdem qualitatis in eadem parte subiecti*, sicut extensio eius fit per additionem noue partis eius in aliis partibus gradum. Hæc est iuxta ultimam sententiam contra alias omnes alio modo explicantes.

Probatur sufficienter ex impugnatione aliorum modorum: nam intensio non potest fieri nisi aliquo ex iugnatis modis, vel hoc modo: non fit vello ex illis: ergo fit hoc modo.

Obiectio primo: secundum *Philosophum* ex calido fit magis calidum, nullo facto de novo calido; ergo non producitur nouus gradus caloris, quando fit intensio qualitatis.

Reffondo negando consequentiam, quia quamvis produceretur, dum sit intensio, nouus gradus caloris, ait, non fieret aliquid de novo calidum, quod non sit antecedenter calidum: ille enim nouus gradus producitur in eodem subiecto, in quo fuit præcedens calor, & quod consequenter fuit calidum antecedenter. Que responsio in se clarissima est, & ex ipso textu patet esse conformis intentioni *Philosophi*, cuius etiam authoritas si facaret per aduersarij expresse, non esset tanti facienda, quanti rationes contra eos opposita.

35 *Obiectio secundo* ex *Ioanne à Santo Thoma*, non potest fieri intensio per additionem noue formæ, absque

aliqua distinctione, & numero illarum formatarum, que superadduntur sibi inuicem: sed hoc non potest esse, ergo. *Probatur minor primo*, quia alias duo accidentia eiusdem speciei possent esse simili in eodem subiecto: sed hoc est falsum, quia accidentia indiuiduantur à subiecto, & consequenter diuersa numero accidentia debent habere diuersa numero subiecta. *Probatur secundo*, quia nulla forma habet partes, nisi quantitas, aut ratione quantitatis, nec potest habere partes ratione quantitatis, nisi quatenus explicit diuersas partes quantitatis: sed forma intensa non est quantitas, nec recipit ut sic plures partes eius.

Confirmatur, quia si forma haberet plures partes, non esset pars a forma, sed constitutum, seu compositum ex pluribus partibus: sed hoc est absurdum, ergo.

Conformatur secundo, quia si forma esset composita, vel ex partibus essentialibus, vel ex integrantibus: non ex essentialibus, quia a ipsis una ex partibus esset diuersa rationis essentialis ab altera, & in per se potentia ad illam: non ex partibus integrantibus, quia forma est principium compositi: ergo non debet esse composita.

Respondetur negando minorem, ad cuius primam probationem nego minorem cum sua probatione, cuius ratio patet ex dictis in Logica de principio indiuiduationis:

Ad secundam probationem nego maiorem; nec sane à quantitate: habere potest partes, nisi eas haberet à se ipsa. Posset etiam distinguiri maior: nulla forma habet partes ex ipsis ablique quantitate, transeat maior intensas, nego maiorem.

36 *Ad confirmationem respondeo*: si per puram formam intelligatur aliquid simplex, & incompositum integraliter, huc quoad extensionem, sive quoad intensiōem, concedo maiorem, & nego minorem. Si per puram formam intelligatur liquor quod nō inuoluit rationem subiecti, seu materiae, nego maiorem quamvis enim qualitas sit composta a integralitate, tamen neutra pars ex partibus ipsis habet rationem materiae, aut subiecti respectu alterius partis; neque enim illa pars qualitatis aliam partem infoget, aut inhaeret alteri parti.

Conformatur hoc, quia plures partes intensio non debent tollere puritatem formæ, quam debet habere quatenus, for ipsis, magis quam plures partes extensionis; sed hæc non tollunt puritatem ullam, quam debet forma habere: ergo nec illæ.

Ad secundam confirmationem respondeo, quod esset composita ex partibus integrantibus, nec hoc est contra rationem formæ: nam quamvis sit principium compositi accidentalis ex subiecto, & ipsam, huc non obstat quod ipsam sit composta ex partibus integrantibus, ut ex terminis patet.

Obiectio secunda sequeretur, quod qualitas spiritualis, verbigratia, charita, & cetera diuisibilis in partes entitatis sed hoc repugnat, etiam enim spiritualis per hoc à materiali distinguitur quod sit indiuisibilis.

Respondetur, negando minorem cum sua probatione: nam quia nūs repugnat spirituali entitati, quod habeat partes diuisibiles extensio, nullo modo tamen intensio diuisibilis, sibi repugnat.

QVÆSTIO IV.

An gradus, seu partes qualitatis, que acquiruntur, cum intenduntur, sint heterogeneæ, seu homogeneæ.

*S*ensus questionis est, an quemadmodum illa pars qualitatibus atque qualitatibus, cum intenduntur, sint heterogeneæ, seu homogeneæ. hoc est, diuersæ rationes ab illis; idem dicendum ut de partibus quæcumque intensio: qualitatis acquiruntur, ita ceteris, ut pars primo acquisita, quantus est ex sua natura, tam bene possit esse secunda pars, quam ipsam. et pars quæ postea producitur, sicut primus filius possit quancum est ex natura sua esse productus secundo loco, & esse secundus filius: vel an secunda pars sit omnino dissimilis.

dissimilis primæ parti, & inæqualis perfectionis cum prima, adeo ut connaturaliter non possit primo loco produci ante primam partem, nec prima pars produci post partem, qua est secunda.

C O N C L U S I O

37 Gradus intensionis, seu per intensionem acquisiti, sunt homogenei, seu eiusdem rationis cum prioribus, absque vila intensione, præter numericam. Hæc est Scotorum compis sunt muniter eum. *Scoto* 1. d. 17. quæst. 4. quos sequuntur homogenei. *Vasquez* 1. 2. disput. 28. *Ruinius*, *Comimbricenses*, *Arraga* hic, *Auersa* quæst. 23. sct. 7. ac recentiores communiter contra *Suarez*, disp. 46. sct. 1. *Huriadum* hic disp. 3. sct. 6.

Probatur primò, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla proposita est necessitas aut experientia, aut rationis, aut autoritatis, ad multiplicandos gradus heterogeneos: ergo solum ponendi sunt homogenei.

Confirmatur, quia ad intensionem non requiritur aliud, quam ut plures partes qualitatis ponantur in eodem subiecto, & quod modi intibus illis subiectum possit plus facere, quam alias potuissent: sed si ponentur plures gradus homogenei in eadem parte subiecti, potuissent plus facere quam sine illis: sicut enim quo calor haber plures partes extensionis eiusdem rationis, eò plus potest agere, ita etiam quo plures haberent partes in eodem subiecto, etiam si essent eiusdem rationis, eò amplius agere posset; & hinc colligitur, pluralitatem partium eiusdem rationis non esse superfluam in eodem subiecto.

Probatur secundo, quia secundum omnes etiæ remissus non est distinctæ speciei a calore intenso sed eis, si gradus essent heterogenei: ergo sunt homogenei. Minor probatur primo ex dicendis alibi, vbi probabimus indiuidua eiusdem speciei non posse habere inæqualitatem perfectionis aut dissimilitudinem vnam, & si haberent, inde sequuntur quod non essent eiusdem speciei.

Probatur secundo eadem minor solvendo rationem, quam aduersarij assignant ad probandum, quod non esset distinctæ speciei: quæ ratio est, quod concurrent ad constitutum, nam vnam per se qualitatem, & ista qualitas intensa producitur vno specie motu: sed hæc ratio nihil valit, quia posunt res diuersæ speciei, præsertim si sint incompletae & subordinatae, concurrens ad constitutum vnam per se speciem completam.

38 Deinde, si non posset sic concurrens, non esset vnde colligeretur, quod constituent vnam per se qualitatem magis quam albedo & dulcedo: & licet dicatur qualitas intensa esse vna per se qualitas, tamen hoc non ostiretur ex eo, quod ita reuera esset, sed ex eo, quod sensu non appareat, quod sit qualitas aggregata ex partibus diuersæ rationis: propterea enim moraliter reputatur vna, quamvis alias non esset.

Denique, si illæ partes distinctæ speciei, non obstante distinctione specifica, facere posunt vnum per se, etiam motus quo producuntur potest dici vnum per se motus; & si non posunt facere vnum per se proprie, nec motus quo producuntur dici debet vnum per se motus: nec enim maiorem vnitatem debet habere motus quam suu terminus.

Confirmatur hic, ex termino specificatur motus, & habet esse vnum specie ex eo, quod terminus sit vnum specie, loquendo de specificatione extrinseca; ergo prius debemus colligere terminum aliquius motus totalis esse per se vnum, quam possumus scire an motus sit per se vnum, & consequenter male ex vnitate motus colligitur vnitatis termini, quando dubitatur de vnitate termini.

39 Probatur tertio conclusio, quia si gradus essent heterogenei & inæqualis perfectionis, secundus gradus esset perfectione primo gradu, & contineret eminenter, aut virtualiter perfectionem primi gradus: ergo frustra conseruaretur primus gradus, & consequenter deberet destrui, & ita vera esset sententia prima impugnata quæstione præcedenti, nempe, quod intensio fieri per destructionem formæ prioris imperfectionis, & introductionem nouæ formæ perfectionis.

Aliqui respondent negando sequelam antecedentis, quos impugnat *Arraga*, quia secundus potest producere primum gradum: sed hoc negaretur ab ipsis tam bene quam sequela, vnde ab ipso debuit probari.

Probatur ergo pro ipso, quia si non posset produci primus à secundo, non esset vnde colligeretur quod secundus esset per se primo, & vniuersaliter, nisi gradus aduenientes contineant virtualiter aut eminenter præcedentes, non potest vllus effectus attribui ipsis, ratione cuius essent perfectiores, & consequenter non essent perfectiores, quandoquidem quidquid est altero perfectius, habet aliquem effectum possibilem perfectiorem quam illud alterum habet in aliquo genere cause.

40 Ipsomet *Arraga* respondet ad hanc probationem *Antonio* *Arraga* negando consequentiam: sicut enim non frustra ga- coniungitur calor ignis, quamvis ignis continet virtualiter calorem: ita in proposito.

Sed contra, quia si non posset ignis mediante calore aliquid facere, quod non posset sine ipso, non obstante continentia illa virtuali, sive frustra coniungeretur calor cum ipso, & non deberet habere ta em continentiam virtuali. Sed si gradus tertius potest producere gradum secundum, nihil posset facere cum ipso quod non posset facere sine ipso: ergo frustra maneret cum ipso gradus secundus.

Alius ergo respondet aliter ad probationem *Primo*, quod quamvis tertius gradus posset producere se solus tantum quantum posset cum duobus primis; & consequenter quamvis ex hoc capite primus & secundus deberent destrui, aut non necessario conseruantur, tamen ex alio capite conseruari deberent, & essent viles, inutrum, ut separato tertio gradu adhuc subiectum esset caudum, verbi gratia, donec plus oppositi frigoris introduceretur in ipso.

Secundus, quia non esset necesse ut tertius gradus contineret virtualiter prius gradus, quia posset esse illis perfectior ab' que talis continentia, quia posset vltiore gradum producere quam posset, si non esset illis perfectior, maxime secundum aduersarios; nam si non esset illis perfectior, non posset plus caloris producere quam illi soli, iuxta dicenda inferius. Et per hoc confirmari potest primi responsio ad hanc probationem, & satisfaci impugnationi eius.

41 Obiectus primo: qualitas intensa ut tria, est perfectior quam extensa ut tria: sed hoc non esset verum, nisi includeret gradus heterogeneos, quales non includit qualitas extensa.

Respondeo disinguendo maiorem magis perfectam quantum ad entitatem ipsam qualitatis, nego, quantum ad modum, quia scilicet partes ipsius intiuimus coniunguntur, concedo maiorem & nego minorem.

Aduersarij autem hic perfectionem maiorem qualitatis intensa non haberi ex eo, quod partes ipsius vna vniuersitatem, & partes qualitatis extensa duplicit, ut alii *Arraga*, quia etiam partes qualitatis intensa duplicit vniuersitatem vniione, ut suo loco dicitur est: si tamen vniuentur inter se alia vniione, quam vniione ad subiectum, de quo valde dubitari potest, quia omnes sufficienter vniuentur inter se per hoc, quod vniuentur in eadem parte subiecti. Aliquas replicas nullius momenti conglomerat hic *Arraga* facilis solutionis, quæ propterea ut inutiles omitto.

Obiectus secundo: si ad intensionem sufficeret duos gradus qualitatis ponni in eadem subiecti parte, si Deus ponneret duas partes quantitatis in eadem parte subiecti (et videtur posse facere de potentia absoluta non minus, quam potest eas ponere penetratius in eadem parte spatiis) sequeretur quod intenderetur quantitas, quod videatur absurdum.

Respondeo, si per illas duas partes subiectum possit aliquid perfectius agere per quantitatem, quam per vnam ex illis, concedo sequelam, nec id esse absurdum: si autem non possit, negatur sequela, & ratio dispartitatis est, quia per plures partes qualitatis positas in eodem subiecto potest aliquid fortius agere ac citius quam per vnam

ex illis, ut patet experientia; hoc autem non esset verum de pluribus partibus quantitatis ex hypothesi.

Et si quæras, quid absolute dicendum an posset plura agere, aut perfectius per plures illas partes quantitatis quam per unam.

Respondeo: mihi probabiliorem partem negatiuam, quia à quantitate non habet nisi extensionem impenetrabilem hanc autem ab una haberet æque, ac à centum.

42 *Obiicies tertio*: sequetur quod calidum ut duo possit intendere calorem alterius calidi ut duo, producendo aliquem gradum caloris: sed hoc est absurdum, quia alias simile ageret in simile contra experientiam: ergo probatur sequentia maioris, quia potest producere aliquem gradum caloris in quocumque subiecto capaci: sed calidum ut duo sibi applicatum est capax vñterioris gradus caloris eiusdem rationis cum illo, quem potest illud calidum ut duo producere; & si reciperet illum, intendetur eius calor, si intensio fiat per gradus homogeneos; ergo calidum ut duo posset intendere calorem alterius calidi ut duo.

Hoc est potissimum fundamentum aduersa sententia, & propter illud aliqui Authores concedunt in huiusmodi qualitatibus operatiuis, quales sunt calor & frigus, ac similia, intentionem fieri per gradus heterogenos ac dissimiles, sed in aliis qualitatibus non operatiuis, ut sunt albedo & nigredo, dicunt intentionem fieri per homogeneos, quia non est huiusmodi ratio nec alia vñla probans in his heterogeneitatem.

Respondeo: negando sequelam: & ad probationem dico non posse calidum ut duo producere unum gradum caloris in quocumque subiecto capaci talis gradus, nisi sit capax illum recipiendi ab illo calido; aliud autem calidum non est capax recipiendi vñlum gradum à calido sibi simili, ut patet experientia.

43 *Dices*, patere quidem experientia quod simile non possit agere in simile, nec pati ab ipso; sed in nostra sententia non posse rationem à priori dari huius experientie; in aduersa vero posse, atque adeo aduersam nostram esse preferenda. Quod autem posset dari ratio huius experientie in aduersa sententia, patet, quia quandoquidem intensio fiat per gradus perfectiores, si calidum ut duo intendetur calorem alterius calidi ut duo, deberet producere perfectorem gradum quam in se habet, quod implicat in nostra vero sententia nullam daturam quare non posset intendere calorem alterius calidi similiis, quia si producet vñteriorum gradum, non producet perfectorem effectum quam contineret virtualiter in se ipso.

Respondeo, non esse necesse, ut cuiuscumque experientia possimus dare rationem à priori, nisi quod ex ipsam experientia constat talis esse naturam rerum, ex quibus principiatur effectus, quem experimur; ad quod probandum adducit *Arriaga* manifestum, ut putat, instantiam: quia nullum agens perfecte assimilat sibi passum, producendo tot gradus qualitatis in ipso, quod habet in se, etiā si non inueniat resistentiam, ut patet in lucido ut ostendit huius non est alia causa, quam quod sit talis natura. *Vñrum* hæc instantia non videtur tam directe ad rem: nam quidquid sit de maiori, de cuius veritate agemus inferius, quamvis experientia possit colligi, quod agens non possit nisi talis, vel tantum effectum producere, etiam si non habemus rationem aliam; sed potius deberemus iudicare oppositum ut si v. g. esset a iquod mixtum, quod non posset comburi ab igne, aut ut utari a statu suo connaturali, quemadmodum scribitur de *Salamandra*; quantum ad rationem enim deberemus iudicare, quod posset comburi ab igne, sed experientia cogeret nos ad se: tiendum oppositum. Tamen non habemus extra propositum vñlam experientiam, qua constet, quod aliquid potens producere aliquam formam, & habens sibi applicatum passum capax talis formæ, non possit in illo talem formam producere: vnde si sit aliquid applicatum agenti, quod capax esset formæ alienæ, si non reciperet eam ab illo, videtur inde recte cōcludi, quod illud agens non possit producere talis formæ nec in illo passo, nec in alio; & si posset producere illam in alio, quod etiam deberet in illo, ex

axiomate communi, quod ad actuum naturale & passum debile approximata, necessario sequitur effectus.

Melior ergo instantia adduci potest ad propositum, quod calidum ut duo sit productum caloris, ut unum in quoque subiecto capaci applicato, siue intendat calorem ipsius, siue non; & quod calidum ut tria sit capax talis gradus caloris, quem posset producere calidum ut duo. Quamvis enim in sententia aduersariorum non intendetur calor ut tria per additionem in talis gradus, & quamvis calidum ut tria habeat talum gradum ante, tamen cum nulla sit incompatibilitas inter duos gradus si miles cum non opponantur vñlo genere oppositionis, & que sequitur quantum ad rationem, quod calidum ut duo possit producere a iquem gradum in calido ut tria, similem primo, vel secundum gradum, ac in calido ut unum; & si experientia constet oppositum, illius experientia videtur non posse dari rationem vñlam magis quam experientia nobis obiecta.

Dices, posse dari pro ratione in hac experientia, quod frustra produceretur ille gradus similis, quandoquidem non intendetur, nec extenderet formam: ergo non debet produci: sed non esset ultra productio gradus similis in altera experientia, si posset produci, quia intendetur formam.

Contra primo, quia quamvis esset frustraneus ad hæc, tamen debet produci, si continetur in virtute agentis, & per se esset capax eius.

Contra secundo, quia siue ex eo quod ille gradus esset frustraneus, agens non posset illum producere, quamvis alias posset, & hoc sufficeret pro ratione experientia qua constaret quod non posset illud producere; ita etiam inconvenientia, quæ sequeretur ex eo quod simile ageret in simile, sufficeret debet ad hoc ut dicatur id non posse fieri quamvis ex aliis capitulo videatur id fieri posse; inconvenientia autem hæc assignabitur inferius; vnde patet etiam in nostra sententia posse dari rationem cur calidum ut duo nihil possit caloris producere in alio calido ut duo.

Alia etiam instantia potest dari ad idem de impulso impresso projectis, qui conseruat aliquam diu in eadem intentione, & paulatim postea deficit: nam causa conseruationis ipsius pro tempore pro quo conseruat, sunt eodem modo applicata, dum incipit deficere, & tamen non possunt ipsum conseruare, ut patet experientia; nec potest dari vñla ratio cur non possunt, sicut potuerunt ante, nisi recurrendo ad naturam impulsus, & bonum vniuersi; sed similiter potest et curri ad naturam calidi, dicendo quod non possit producere calorem in simili calido, & ad bonum vniuersi hinc sequens, nec debet illa causa melior requiri.

45 *Obiicies quarto*: sequetur quod habens visionem Dei, ut qui tuor, non perfectius videret Deum, quam habens visionem ut duo: sed hoc est absurdum. Probatur sequentia maioris, quia non perfectius videret Deum quam duo homines quorum quilibet habet visionem ut duo: sed duo ili homines non viderent ipsum perfectius, quam vñus tantum.

Hoc argumentum supponit intentionem visionis si per additionem graduum ita ut vñica visio intensa includat plures visiones partiales eiusdem obiecti, quartu quilibet posset seorsim videri; quod tamen fortassis non est verum, de quo postea: nunc vero eo supposito, *Respondeo* in gando sequelam cum sua probatione, quia ille habet et quatuor gradus eiusdem visionis unitos in eadem parte subiecti; illi vero duo non habent hoc.

Dices, si ille habet duas visiones aliorum simili, non posset plus videtur per ipsas aut perfectius, quam illi: ergo nulla responsio.

Respondeo: negando antecedens: perfectius enim videtur, quamvis non plus.

Obiicies quinto: sequetur quod qualitas non habet terminum intrinsecum magnitudinis quoad intentionem contra Scotum, & dicenda inferius. Probatur sequentia, quia si gradus sunt eiusdem rationis, nihil impedit quominus

suppositus

supposita quacumque determinata intentione, addi posse vltior gradus, & sic intendi qualitas.

Respondeo negando sequelam: cuius ratio patebit ex di- cendis questione sexta.

Obiectio sexto, si poneretur qualitas extensa vt duo, & alia intensa vt duo, extra subiectum, vna non esset altera perfectio secundum nos: sed hoc est absurdum: ergo.

Respondeo concedendo sequelam: nisi quatenus qualitas intensa haberet partes suas magis intime unitas, sic scilicet, vt possit ponit in eadem parte indiuisibiliter: nec est necessarium vt alio modo sit perfectior.

Obiectio septimo: non potest in nostra sententia dari ratio, cur primus gradus prius produceretur in intentione quam secundus: sed hoc est inconveniens.

Respondeo negando sequelam: nam determinatio illa potest, & debet prouenire a Domino Deo, sicut in sententia aduersariorum ab eo prouenit determinatio ad unum indiuiduum prae alio, & ad unum gradum secundum heterogeneum, potius quam ad alium gradum secundum ex infinitis, qui produci possunt.

QVÆSTIO V.

Quenam qualitates intendi possint.

Doctrina
Comple-
tione
tensionis.

Complutenses hic q. 6. ex Dno Thoma duo genera qualitatum proponunt, unum earum quæ ex natura sua habent suas species, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum, vt calor, & frigus, ac similia; aliud earum quæ recipiunt speciem ex aliquo extrinsecō, ad quod ordinatur, vt habitus Philosophiae, Geometriae, &c. Dicunt ergo qualitates posterioris generis non posse intendi aut remitti quoad suam formam aut essentiam, priores vero posse; quæ doctrina fortassis connexionem habet cum aia Thomistarum, nempe, quod idem indiuisibilis habitus scientiae possit inclinare ad varias conclusiones, & obiecta.

Impug-
natur
primo.

Verum hac doctrina nullo modo placet, non solum ob connexionem ipsius cum illa alia, quæ in falsam esse in Logica ostensum est, sed vltius primo, quia si loquamus de specificatione intrinseca, omnes qualitates habent intrinsecam sibi suam differentiam specificam; nec in hoc est vlla disparitas inter vllas qualitates, & alias formas. Si vere loquamus de specificatio extrinseco, certum est albedinem & nigredinem specificari ab intrinseco non minus, quam scientia, aut habitus: sicut enim ex diuersis obiectis cognoscimus diuersitatem actuum, & ex diuersis actibus diuersitatem habituum, & propterea obiectum dicuntur specificatiuum extrinsecum & actuum ac habituum, & hæc dicuntur propterera specificari ab obiecto tanquam ab intrinseco; & habere respectum aptitudinalem ad illud ita ex diuersis immutationibus, seu sensationibus, quas causant albedo & nigredo in oculo nostro, cognoscimus illa distingui specie inter se, & consequenter habent pro specificatiuo extrinseco illas sensations, & dicunt respectum aptitudinalem ad illas. Vnde patet, quod ex hoc capite non possit colligi, quin eodem modo qualitates vtriusque generis premisis possint intendi ac remitti.

Omnis
qualita-
tes spe-
cifican-
tur ab
intrinse-
co.

Nec tollitur hac difficultas per responsonem Complutensium, quam ex D. Thoma assignant n. 70 dicentes, ex ignorantia nostra oriri, quod albedinem, & similes qualitates describamus per ordinem ab obiecta, quia non cognoscimus earum differentias.

Impug-
natur
secundo.

Contra enim hoc est, quod eodem modo possemus dicere, ex ignorantia nostra oriri, quod diffiniamus actus & habitus per ordinem ad obiecta, quia non cognoscimus eorum differentias.

Secundo contra eandem doctrinam facit, quod quando dicunt, quod in qualitatibus specificatis ab extrinseco repertis possit sua propria intentione, & remissio, ex eo quod variabiliter illud respiciuntur, vel intelligunt hoc de intentione quæ fit per additionem gradus ad gradum; vel ut ipsi dicunt per maiorem radicationem in subiecto: & talis intentione competit aliis qualitatibus illis quæ secundum ipsos

non specifiantur ab extrinseco, & sic male discriminarē eas qualitates quantum ad intentionem. Vel intelligunt de alia intentione, & omnino falsum est absque additione graduum aut maiori radicatione intendi illas qualitates, quas ipsi putant specificari ab intrinseco.

Præterea quando dicunt quod variabiliter respiciunt tales qualitates illud extrinsecum, si intelligunt per hoc quod possint magis vel minus perfecte illud attingere propter intentionem, & remissionem, cuius sunt capaces, idem dicendum est de alijs qualitatibus; nec his aut illis competere potest absque graduum additione aut maiori radicatione. Si vero intelligunt quod illa ipsa qualitas, quæ recipit illud obiectum extrinsecum, potest illa obiecta plura, vel pauciora attingere absq; additione vlli entitatis sp. c. disticta, omnino falsum est quod possit sic variabiliter ipsum respicere, vt patet ex dictis in Logica.

Plura alia circa hanc difficultatem congerunt hi auctores, quæ facile esset impugnare, si tanti interesseret.

Resecta ergo hac sententia, difficultas praesentis questionis consistit in hoc, an quemadmodum vnu calor non dicitur intensior altero, nisi ex eo, quod habeat plures gradus aut partes rea iter distinctas, eodem modo qualibet alia qualitas, quæ dicitur intensior altera eiusdem rationis quantum ad omnia præter differentiam intentionis, habeat esse intensior ob plu alitatem graduum; & si sint vllæ qualitates, quæ absque plura itate graduum intensiores dicuntur, quenam illæ sint: in quo sensu vix examinatur hæc quæstio ab aucto:ibus, quamvis non sit tam facilis solu:io:.

CONCLVSI O I.

49 Omnis qualitas materialis non intentionalis, quæ Omnis altera eiusdem rationis dicitur intensior, habet hoc qualitas ex pluralitate graduum & consequenter est capax intensio:is non nisi, ac remissionis proprie dicta. Hæc est communis, & intentione probatur, quia calor & albedo habeat intentionem ex propria: gradus, & si pater ex dictis: sed eadem ratio est intensior de ipsis, ac de quibuscumque alijs non intentionalibus, per plures gradus.

Dicere potentia naturalis est qualitas non intentionalis, & tamen non augetur per gradus distinctos.

Respondeo si loquamus de potentia naturali, quæ est de prædicamento qualitatis, negando minorem; si vero loquimur de potentia naturali, qualis est intellectus & voluntas & similia, negando maiorem; indentificatur enim ipsimet substantia.

CONCLVSI O II.

40 Habitus omnes acquisiti per actus intenduntur per acquisiti additionem gradus ad gradum. Hæc est eiam communis, per actus probatur quia est eadem ratio de ipsis, ac de alijs intenduntur per plures gradus, de quibus in precedenti conclusione.

Confirmatur, tunc quia quando augetur habitus, manet habitus prius acquisitus, etiam quando producitur augmentum eius: tum etiam experientia, qua constat quod si quis elicit actum vt duo primo, non habet tam intentionem habitus quam si eliceret primo actum vt vnum, & postea actum vt duo: ergo signum est quod totus habitus, qui manet post duos illos actus, non sit productus ab ullo ex illis, & consequenter quod pars illius sit producta ab uno & a tera ab altero: tum denique quia habitus primo acquisitus concurrit vel effectu, vel formaliter cum potentia ad actum sequentem quo intenditur habitus: ergo debet esse in illo instanti, in quo est ill: actus: sed in illo ipso instanti debet esse aliquid habituale acquisitum per actum: ergo habitus totalis constat pluribus gradibus.

CONCLV

CONCLVIO III.

Actus vi. 51 Probabilis est quod actus potentiarum vitalium non tales & intendantur per plures partes, verbi gratia, visio altera species, bedinis, quæ alteravisione eiusdem albedinis intensior est, non int. non habeat hoc ex pluribus partibus, quarum qualibet est visio; idem dicendum est de speciebus impressis. Hæc est contra communiorum sententiam, quæ oppositum videtur supponere.

Probatur *prima pars*, quia non est eadem ratio de his
actibus, ac de aliis qualitatibus, de quibus in praecedenti
conclusione: ergo quamvis illæ intendantur per plures
gradus seu partes realiter distinctas, idem non est dicen-
dum de his. Probatur *antecedens*; quia quando potestis
priùs habet minus intensum actum circa obiectum, & po-
stea magis in ensim, ut quando quis à longe videt albū
imperfectius, & postea accedens amplius, videt illud per-
fectius, non constat quod actus ille, quem primo habuit
permaneat, sed potius constat, oppositum; sed in aliis qua-
litatibus praedictis quando subiectum habet magis inten-
siam qualitatem post minus intensam, constat manere qua-
litatem que prius erat: ergo non est eadem ratio de illis,
ac de actibus.

Probatur minor quoad primam partem, quia non potest ostendi ylla ratione aut experientia quod maneat.

Probarit eadem maior quoad secundam partem, quia si maneret actus primo habitus, quando habetur actus perfectior seu interior, deseruerit vel in ordine ad constitutendum illum secundum actum, vel tanquam dispositio, aut conditio sine qua non actus ille, qui est perfectior, habere illam perfectionem sed constat experientia hoc esse falsum: quia si quis primo poneretur in illa distantia, in qua habet perfectorem actum, non praecederet ille actus imperfectior, & haberetur ille actus perfectior in eadem omnino perfectione, ergo constat non manere priorem actum;

Probatio 52 Confirmatur primo; quia omnino superflue maneret
clatior. ille primus actus. & absque illa prorsus utilitate ergo non
est dicendum quod maneat. Ex his potest formari ratio
pro conclusione clarius hoc modo: si intensio actus ha-
bere ut per pluritatem graduum qui adderentur sibi iug-
cem, quando post actum minus inten'um succederet ma-
gis intensus, maneret actus ille qui est minus intensus. si-
cut contingit in aliis qualitatibus, quæ intenduntur: sed
hoc est falsum, ut patet ex iam dictis, & quia illa ipse cau-
sa, quæ applicantur quando habetur actus ille magis in-
tenus, suffici'nter possunt totum illum producere cum
omni perfectione, quam habet: ergo non est dicendum
quod maneat actus præcedens:

Probatuſ conclusio quoad ſecundam partem, quia eadem proſuſt eſt ratio de ſpeciebus huiuſmodi ac de aetiibus: nam de ſpeciebus eadem argumenta formari poſſunt, ut patet: ergo.

53 *Obicies*: non posset intelligi quomodo actus est perfectior intensius, aut species, nisi haberent plures gradus: ergo debent habere tales gradus.

Respondo negando antecedens, quia secundum sententiam communem possent habere inaequalitatem perfectionis individualis, sicut duo individua substantia; & hoc sufficeret ad hoc quod vna diceretur intensior altera, non quidem tam proprie quam calor dicitur intensior, quia intensio proprie loquendo importat pluralitatem partium, aut maiorem radicationem eiusdem formæ, quod tamen spectat ad questionem de nomine.

Deinde si haec sententia non esset vera, possit habere distinctionem specificam, & sic una altera pector esset, atque adeo posset dici intensior. Quamuis enim non sufficiat major perfectio individualis, aut essentialis, ad hoc ut quodcumque unum diceretur altero perfectius, quia alias unus homo posset dici magis homo, aut magi, intensus homo quam alter, quod est absurdum, tamen id sufficeret in qualitatibus recipientibus eadem principia & obiecta ab illa variatione, prater variationem illam majoris perfectionis.

Dices, visio magis intensa albedinis non dicitur esse diversæ speciæ à visione minus perfectæ: ergo maior intensitas

sio non potest prouenire à diuersitate specifica.

Respondeo, id quidem non dici, vel quia supponitur communiter quod non sint distinctæ specieis quod tamen suppositum non probatur, vel quia consideratur natura vitionum penes obiectum, & certos effectus, excepta maiori illa perfectione; & ut sic consideraret, certum est quod non sint diversæ species sed hinc non sequitur quin reuera sint diversæ specieis.

54 *Obiitie secundo: sequeletum, quod intentio fieri
eo modo quo docuit Godfredus & Durandus, per destruc-
tionem prioris formæ: & productionem nouæ formæ.
Sed hoc est tontra dicta in quæstione quarta supra vbi
impugnata est illa tentatio: ergo hæc conclusio adueria-
ta illi resolutioni.*

Respondeo distinguendo sequelam maioris: omnis intentio cuiuscumque formae negoti intensio a iiquarum formarum', transeat; nec id est contra conclusionem illam, in qua tantum asseritur, quod intensio ut sic non ita fiat, de illa enim ibi loquebamur.

Adde, re vera non dici proprie loquendo, quod intendatur visio iuxta hanc nostram sententiam, quia adhuc visio minus intensa deberet redi secundum le magis intensa, quod non est verum in nostra sententia, quandoquidem secundum eam visio imperfectior, ac minus intensa non maneat producta perfectior.

55 *Obiitio tertio: non potest assignari causa, à qua destruerit visio precedens, ergo debet manere, & consequenter falsum est fundamentum nostrum.*

Confirmatur, quia species intelligibilis imperfectior, quæ prius productur, non deperditur acquisita perfectiori: ergo.

Respondeo negando antecedens, nam causa cur destruatur est, quia dependet ab obiecto taliter applicato, unde quando non applicatur sic desinere debet visio.

Ad confirmationem respondeo primo; fortassis antecedens non esse verum; sed eo lupposito, de quo in libris de anima, nego fundamentum nostrum esse falsum; neque enim fundamentum consistat in hoc praeceps, quod non maneret forma imperfectior praecedens formam perfectiorem, sed quod non maneret necessario in ordine ad producendam formam illam perfectiorem, qua perinde producetur, quamvis non maneret illa; unde permanentia eius est omnino impenitentis ad propositum. Deinde certum videtur, non permanere actus imperfectiores praecedentes, nec species impressas visuas: unde factem haec nequeunt intendi per additionem partis ad partem: at eadem prius est ratio de his, & speciebus impressis intelligibilibus, & internis quantum ad hoc.

O V A E S T I O VI.

Et rurum qualitates habeant terminum sue intensionis;

56. **S**ensus questionis est, an qualitates natura sua pertinet terminum intrinsecum sua intensionis, ita ut ultra determinatum gradum, verbi gratia octauum, vel decimum, non possit vterius intendi, vel remittant vero quemadmodum quod ad extensionem non pertinet determinatum gradum, quin vterius in infinitum possint extendi quantum est ex se, & etiam diminui, ita etiam dicendum sit de intensione.

Prima sententia est, quod qualibet qualitas intensa habet terminum intrinsecum suæ intentionis versus magnitudinem, ita ut eo habito non possit nec naturaliter, nec supernaturale intendi magis. *Hac tribuitur Scoto ex eo* quod in 3. d. 13. *rereat* gratiam Christi fuisse summam possibilem, & cum videntur sequi in hoc sensu omnes Scotistæ.

Secunda *sementia est*, qualitatem quamlibet habere *Quilibet*
statum naturaliter, non vero supernaturaliter. Ita *Ruuius* *qua* *itas*
Aueſa, & *recentiores* cum *Thomistis* *communiter*. *de fact*
CONCLVSIQ. I. *habet de* *termina*
sum

CONCLVSIO I.

57 De facto qualibet qualitas habet determinatum terminum intensionis quoad magnitudinem naturaliter loquendo. Hæc est communis cum vtraque sententia.

Probari solet, quia subiectum quocumque habet limitata virutem receptivam, alijs esset infinita perfectionis, quod enim potest magis intensam formam recipere, est maioris perfectionis: ergo si potest formam magis & magis intensam in infinitum recipere, erit infinita perfectionis: ergo debet necessario dari status in intensione formae.

Verum haec probatio omnino displicet, quia subiectum receptivum formae non magis debet esse limitata virtus receptiva, quam causa creata debet esse limitata virtus productiva: sed ex limitatione, quam habet causa in virtute activa, non sequitur dari status in effectu ab ipso producibili, ita ut assignato quocumque termino non possit ulterius aliud producere: ergo nec ex limitatione in virtute suscep*iu*a, sequitur status in forma receptibili.

Confirmatur, quia ex eo quod una superfici possit recipere natura iter intra se infinita corpora penetrativa, non sequitur quin esset limitata capacitas, aut si sequeretur aliqua illimitata, non erit illimitatio inconueniens rei finita: ergo ex eo praecise quod idem subiectum recipere naturaliter infinitos gradus eiusdem qualitatis, non sequitur quod esset illimitata virtus illimitatione aliquantum quod esset illimitata virtus illimitatione aliqua repugnante unitati simpliciter finita.

Melior probatio. 58 Probatur ergo melius conclusio: nulla causa naturaliter potest naturaliter producere qualitatem ullam nisi determinata in intensione: ergo naturaliter loquendo datur status intensio in qualibet qualitate.

Probatur autem cedens, quia si esset aliqua causa naturaliter produc*iu*a ut in determinatum gradum, natura iter in unum produceret: sed non producit, ut patet experientia: ergo.

Confirmatur, quia si esset determinatus ad certum gradum caloris: ergo & qualibet alia causa est determinata ad certum gradum formae se producibilis.

Probatur consequentia tum a paritate rationis; tum quia non videtur illa forma alia esse intensior quam causas.

Probatur secundo, quia qualitates primae habent determinatam intensi*onem* naturaliter: ergo & reliqua: quia vel est eadem ratio, vel certe nullae potius deberent non habere determinatum gradum quam illa prima.

Probatur antecedens, quia non debent habere aliam intensi*onem*, quam quae sufficit ad disponendam materiam ad formam subiectam, & introducendam, & conservandam: sed determinata intensio sufficit ad hoc, ut patet ergo habent determinatam intensi*onem*.

Objic*ies*: non habent determinatum gradum extensi*onem*: ergo nec intensio*nem*.

Respondeo: nego non consequentiam: & disparitas est, quod extensio sine fine possit conducere ad producendas formas subiectales sine fine; secus est de intensione. Alia etiam disparitas est, quod extensio fiat per applicationem successi*uam* al eris, & alterius materia*rum*; intensio vero fiat in eadem materia*rum*, quae possit manere applicata sine argumento, quod est impossibile, si non daretur status, nisi produceretur infinita intensio*nem*.

Quo*de* gradus determinat quae litterae naturaliter.

Respondens: quamlibet qualitatem huiusmodi esse dividibilem in infinitum, & propterea non posse determinari, quod gradus determinatos habet ita, quin possint in illa plures, vel pauciores gradus determinati, alterius tamen magnitudinis, reperi*ti*: sicut enim lignum palmare licet possit dici constare duobus semipalmis, & non pluribus, nec paucioribus, potest tamen dici constare decem digitis maxima*rum* aut tot, quorū constitutum palmum: ita in proposito determinatio*rum*. Hoc tamen non obstante, communiter qualitas subiecta dicitur dicere gradus, tamen tamen intensa dicitur octo gradibus, quia sine dubio tamen bene potest diuidi in octo partes aequales, ac in sex aut duodecim, & quantum ad examinandas quae scilicet veritates, perinde est determinare octo gradus, ac quemcumque alium numerum; & ideo arbitrii conuenient in illo numero Philosophi, quia aliquem deligere voluerunt.

CONCLUSIO III.

60 Si nihil aliud inconveniens sequeretur ex eo, quod non daretur status in intensione versus magnitudinem, quam quod dari possit qualitas infinita intensa per additionem gradus ad gradum, & quod subiectum aliquod finitum possit eam recipere, & ea mediante similem qualitatem producere, non deberet dari status in qualitate quod intensio*nem* versus magnitudinem. Hac videtur simpliciter esse contra aliquos Scotistas & partim etiam est contra alios Doctores, qui negant statum, quamvis absurdum esset dari infinitum in intensione.

Probatur, quia vel non sequeretur quod dari possit qualitas infinita, etiam si non daretur status in gradu uno determinatio*nem*, sicut in sententia satis communi ex eo quod non possit dari status in termino extensionis quod in magnitudine, non sequitur posse produci corpus etiam homogeneum infinita magnitudinis; & sicut ex eo quod non datur status in diuilibilitate quantitatis palmaris, verbi gratia, in numero aliquo determinato categorematico, non sequitur quod possit actu diuidi in partes determinatas infinitas. Vel si sequeretur quod possit dari talis qualitas infinita, quae recipi possit in subiecto finito, & esse ipsi ratio*nem* producendi talem qualitatem, id non esset inconveniens, nisi aliud aliquod inconveniens inde sequeretur: ergo vera conclusio. Consequentia est evidens. Antecedens quod primam partem iam probatum est exemplis illis.

61 Probatur quod secundam partem, in qua so*lo* a est difficultas, qui neque esset inconveniens ex infinitate ipsius qualitatis, neque ex capacitate subiecti ad eam recipiendam, neque ex actuitate illa ad producendam finitam qualitatem: ergo non esset inconveniens nisi aliud recipiat.

Probatur antecedens hoc ultimum quod primam partem, quia non est inconveniens quod datur infinita qualitas quo ad extensionem gradualem: ergo neque quod intensi*nem*.

Probatur consequentia, quia gradus intensi*onem*, & extensionis sunt eiusdem rationis, ut suppono ex dictis, nec habent ullam differentiam, nisi quod vniuersitatem diversi modo*s*: sed diversitas unionis non arguit ullam imp*icit*iam in una qualitate magis quam in altera; licet enim qualitas intensa sit perfectior quam extensa, tamen illa perfectio non est nisi gradualis, & coniunctionis magis intima illorum graduum, quae non inconuenit illa ratione.

Confirmatur, quia qualitas magis extensa est perfectior minus extensa: & tamen non propterea repugnat qualitas infinita extensa: ergo quoniam qualitas intensa est perfectior quam extensa, non propterea repugnat quae infinita extensa.

Probatur idem ultimum antecedens quod secundam partem, quia illa capacitas subiecti non esset infinita: sed non repugnaret capacitas ipsius in ordine ad recipiendam illam qualitatem, nisi quia sequeretur quod esset infinita: ergo. Probatur maior, quia eadem illa capacitas realis, & finita etiam formaliter considerata, quia recipi*re* unum gradum, esset capacitas quae recipere alterum; nec maior requireretur ad recipi*re* dos infinitos gradus illos, quae finitos quoscumque, quod probo, quia eadem capacitas superficie ambi*ntis*, quae sufficit ad unum corporis aut vnu*m* Angulum sufficit ad recipiendum infinita corpora, ablati impenetrabilitate, & infinitos Angelos, si darentur; nec ad hoc requiritur capacitas infinita. Similiter capacitas obediens, quam habet corpus, ut possit pon*re* miraculo*rum* in duobus locis, sufficit ut pon*re* possit in infinitis: & capacitas productiva quam habet ignis ad producendos duos ignes, sufficit ut possit producere infinitos, quos etiam actu produceret si infinita materi*rum* applicarentur ipsi; & idem est de capacitate quam habet intellectus ad producendas intellectus, quae enim sufficit ut possit producere centum, sufficit pariter ut possit infinitas, saltem successi*uas*, & sufficeret etiam ad eas simul producendas, nisi ex alio capite quam ex naturali productione id repugnaret.

62 Probatur

62. *Probatur denique antecedens primum quo ad certam partem, quia ex suppositione quod non repugnat ipsam qualitas infinite intensa secundum se, & etiam quod non repugnaret eam ponit in subiecto aliquo, non repugnaret quod illud subiectum ea mediante producere possit in alio subiecto applicato similem qualitatem tantę perfectionis; si non forte deberet eam producere; neque ex productione illa sequeretur magis inconveniens quam illud ipsum de infinitate qualitatis productæ; quod non est inconveniens vlo modo in casu.*

Confirmatur, quia non est inconveniens quod qualitas infinite extensa producat aliam similem; ergo neque quod qualitas infinite intensa, à paritate rationis.

Dices contra secundam partem antecedentis iam probatum, quia qualitas infinite intensa communicaret alicui subiecto finito, sequeretur, quod perficeretur perfectione infinita; sed hoc videtur inconveniens.

Respondeo distinguendo sequelam: perfectione intrinseca orta ex coniunctione alicuius formæ infinitæ cum ipsius, concedo, nec id est vlo modo inconveniens; in perfectione intrinsecæ & identificata sibi, nego sequelam.

CONCLV SIO III.

Si derur status in speciebus, ita ut possit dari aliqua speciebus finita & limitata tantæ perfectionis, qua perfectior à Deo datur nequit produci, debet etiam consequenter dari status in intensione qua status solum sensibilium, & earum, que concurrunt ad actus vitales. Hæc sine dubio est *Scotus* in 3. tñ. sen. dist. 13. & eam tantum intendunt *Scotisti*.

Probatur manifeste, quia si derur status in speciebus debet dari status in intensione aetuum vitalium; sed non possit dari status in illa intensione absque statu in quib[us] illas ad illas concurrentibus; quo enim quia itates sunt magis intensæ, eo magis intensi sunt actus, ad quos concurrunt; nec possibilis est maior intensio aut actiua in principio, quam possit requiri ex parte effectus: ergo si derur status in speciebus, debet dari status in qualitatibus huiusmodi.

Probatur major primo, quia actus vitales, ut supra dixi, non intenduntur per additionem gradus ad gradum, & consequenter actus intensior est specie perfectior quam actus minus intensus; ergo si derur status in speciebus, debet dari status in intensione actuum huiusmodi.

Probatur secundo eadem major, quia licet non repugnaret aliquid infinitum, quod haberet esse infinitum ex inclusione plurium partium sive extensionis, sive intensiæ, videtur tamen repugnare aliquid infinitum indubitate, non minus quam repugnaret aliqua species infinita; ergo si ex repugnante specie infinitæ, debet dari status in speciebus, debet etiam dari status in intensione actus, quandoquidem repugnat actus infinite intensus non minus quam species quæcumque infinita.

*Expressi in conclusione qualitates sensibiles & concurrentes ad actus vitales, quia si sint aliqua qualitates alia, de quibus non est eadem ratio, ex eo quod non essent naturæ concurrere ad aliquem effectum indubitate, quatenus hunc intentæ, ob hanc ipsam disparitatem posset admissi, quod non datur status in intensione earum, nec id esset aut inconveniens, aut contra *Scotum*.*

Proposui etiam conclusionem conditionaliter & non absolute, quia nolo iam ex minime, an datur status in speciebus: & hoc supposito, conclusio non habet difficultatem, meo iudicio.

CONCLV SIO VLTIMA.

Qualitas invenia non habet terminum, quo ad parvutatem, nec etiam qualitas intensa sine inclusione plurium graduum. Hæc est communior; & licet citeretur *Scotus* pro opposito in 2. dist. 2. q. 9. nihil tamen dicit ibi, quod sit oppositum huic conclusioni.

Probatur prima pars, quia est diuisibilis in infinitum, alias non esset acquisibilis per motum successuum & continuum, ut patet: ergo non datur illa minima pars ipsius, quæ non sit vltius diuisibilis; nec certe video quomodo

de hoc possit dubitari. Fortassis volunt aduersarij, quod quamvis sit diuisibilis in infinitum, possit tamen produci in instanti aliqua pars ipsius.

*Sed si loquamur de productione qualitatum non habentium contrarium in subiecto, nec resistentiam aliquam, ut est lux, omnes concedunt ias produci cum tota sua intensione in instanti; si vero loquamur de qualitatibus diuisibilibus habentibus contrarium, certum est illas produci & destrui per motum successuum; & consequenter quemadmodum non datur minima pars motus, ita nec dari posse minimam partem termini per illum acquisiti aut deperdit: neque hæc res maiori indiget declaratione, aut meliori fundamento; nec proflus intelligo discursum *Arrigæ*, quo oppositum conatur ostendere hic *disput. 3. sect. 4.**

Probatur etiam secunda pars, quia sicut non potest dari status in qualitate diuisibiliter intensa, ita nec in diuisibiliter intensa: tum quia eadem est ratio, tum quia qualitas diuisibiliter intensa in quaenamque intensione quantumvis remissa potest habere qualitatem intentionalem sibi conformem: ergo si non datur status in una qualitate, nec etiam in altera.

Dicere: si non datur status in qualitatibus diuisibiliter intensis quo ad parvutatem, sequeretur, quod qualitas intensa ut vnum verbi gratia esset infinita perfectionis, quia excederet infinitas species in uno, & minoris perfectio- nis, que sub se darentur.

Respondeo, quemadmodum non sicut tur quod lignum palmarum sit infinita extensionis, quamvis sit maius quamvis part: ex infinitis partibus in quas diuidi potest, licet esset infinita extensionis, si excederet infinitas partes æquales vni certæ & determinatae, ita actus vitalis infinitus diuisibiliter ut octo, verbi gratia non est infinita extensioni simpliciter & categorematico, licet excedat in perfectione infinito: alios actus se imperfectiores, qui possunt dari, quia illi actus non sunt determinatae perfectio- nis & æquales vni certæ.

QVÆSTIO VII.

De contrarietate qualitatum.

65. *Experientia compertum est quod am qualitates ita sibi iniucem opponi, ut ad introductionem vnius expellatur altera, vel diminatur. Sic enim quotidie quando introducitur frigus, expellitur calor. Et quia oppositio huiusmodi qualitatum non est contradictoria, nec priuativa, cum utrumque extreum sit positivum quid; nec relativa, cum neutrum extreum sit relatio, hinc communiter vocantur contraria, & qualitates sic opposite vocantur contraria, & quidem communiter supponuntur esse contraria propriissime loquendo. Sed *Arrigæ* *disput. 5. met. num. 37.* putat eas non esse proprie loquendo contraria, nisi sicut duo vbi, aut duæ formæ substantiales sunt contraria.*

*Vt intelligatur autem sententia huius *Authoris*, & res ipsa in se, adhuc secundum ipsum, illas formas solas censendas proprie contrarias, quæ non ex incapacitate subiecti, sed ex natura sua formaliter habent contrarietatem: vnde quia duo vbi distincta in eodem subiecto non habent oppositionem ex natura sua, ut patet ex eo quod possint reperiri naturaliter in eadem anima & eodem Angelo, sed ex limitatione subiecti; non debent censeri proprie contraria: At quia amor & odium, astensus & diffensus eisdem subiecti, ex natura sua habent oppositionem, & non ex limitatione subiecti, ut patet ex eo quod neque in ipso Deo reperiri simul possit, quamvis ex se nullam habeat limitationem; propterea sunt propriissime contraria. Hoc supposito, probat hic *author* calorem, & frigus non esse contraria proprie, quia non habent ex sua natura se expellere, sed ex incapacitate, ac limitatione subiecti, sicut duo vbi. Quod probat: tum quia non est illa ratio, ex qua colligatur oppositio inter illa, nisi ex eo quod expellant se iniucem: sed illa ratio non probat oppositionem proprie dictam inter illas magis, quam inter duo*

que expellunt se inuicem: tum quia ex natura rei, seclusa limitatione subiecti, non magis opponuntur octauis gradus caloris, & octauis frigoris, quam primus gradus caloris, & primus frigoris: sed hi non opponuntur: ergo neque illi.

Probatur maior, quia in nostra praesertim sententia, octauis gradus est ciuidem rationis cum primo.

Confirmatur hoc vltius, quia si explicetur contrarietas propriæ dicta esse illa, que oritur ex natura formarum independenter à limitatione subiecti, facile ostendi poterit cur formæ substanciales non sint contrariae proprie loquendo; quod tamen difficile esset in alia sententia.

Alij recentiores fatentur quidem, huiusmodi qualitates esse propriissime contraria, sed dicunt tamen eas non habere contrarietatem ex natura sua formalis, quia alias non essent compatibilis in gradibus remissis contra experientiam, & dicenda inferius, sed ob limitationem subiecti. & sane hoc sententia in re conuenit cum sententia Arriaga, & solum differt in modo loquendi, seu in questione de nomine: an scilicet que hoc modo opponuntur, dicitur vocari proprie contraria nec ne.

CONCLUSIO I.

Qualitas 66. Qualitates que excludunt se inuicem ab eodem est exp. subiecto, sunt proprie contraria. Hæc est omnium contrarentes subiecto, sicut Arriaga.

Probatur, quia illa debent vocari proprie contraria, quæ sunt proprie vocantur ab omnibus Philosophis communiter: ed sic pro con. vocantur predictæ qualitates: ergo.

Confirmatur: nihil aliud intelligitur per formas proprie contraria, quam qualitates excludentes se mutuo ab eodem subiecto: tales sunt predictæ qualitates, vt patet experientia: ergo sunt proprie contraria.

Dices exigi ad qualitates contrarias, quod ex natura sua expellunt se mutuo; quod non competit dictis qualitatibus.

Contra primo, quia statim ostendam id competere ipsis.

Contra secundo, quia gratissime id dicitur requiri, si non competit illis qualitatibus; nec refert quod duo vbi ex- p. llant se, & duas formæ substanciales, cum tamen non dicantur contraria proprie loquendo: nam imprimis sole qualitates expellentes se possent vocari proprie contraria, & hoc supposito nullæ alia formæ essent dicenda proprie contraria, que non essent qualitates: sed nec formæ substanciales, nec vbi sunt qualitates, vt omnes fatentur communiter.

Deinde, illæ possent vocari qualitates proprie contraria, que expellunt se successiue ita, vt per partem vnius expellatur aliqua pars alterius, non omnis, & hoc modo excluderentur duo vbi & duas formæ substanciales à ratione formarum proprie contrariarum.

Rursus, possent formæ contrariae proprie vocari illæ; que expellent se ab eodem subiecto in hæsiōnis, & sic excluderentur formæ substanciales, non vero duo vbi, que possunt admissi esse proprie contraria; quod si place et hæc vbi etiam excludere, addi posset, ad contraria formæ ultra exclusionem ab eodem subiecto in hæsiōnis requiri, quod non sint determinationes actuales essentialiter determinantes subiectum ad diuersa actualiter, quod non conuenit illis vbi, conuenit vero calor & frigori.

CONCLUSIO II.

Qualitas 67. Illæ qualitates habent oppositionem ex natura sua, & non ex incapacitate aut limitatione subiecti. Hæc est communis apud antiquos contra Arriagam, & recentiores resolutio.

Probatur primo, quia alias non esset maior oppositio inter calorem & frigus, quam inter duo frigora, vnum ut octo & alterum ut duo: Probatur sequela, quia si non est oppositio inter illa ex natura sua, sed solum ex incapacitate subiecti, quod quia limitatum est ex natura sua ad tot gradus caloris & frigoris, si habet octo caloris, non potest habere vnum frigoris; omnino talis oppositio reperitur inter duo frigora illa: nam ex limitatione subiecti oritur, quod si habeat octo gradus frigoris, non possit habere vnum gradum vltiorem: ergo tanta est contrarie-

tas inter duo frigora, ac inter frigus & calorem, quod omnino videtur absurdum & contra sensum.

Probatur secundò, quia si ex limitatione & capacitate subiecti oriretur ut habitis octo gradibus caloris, non posset vnum gradum frigoris recipere, & non ex oppositione vna caloris & frigoris inter se, sequeretur quod habitis octo gradibus caloris non posset habere vnum gradum alterius qualitatis, contra experientiam: neque enim potest capacitas subiecti limitari ad tantum caloris & frigoris magis quam ad tantum caloris & lucis, nisi calor & frigus ex natura sua haberent aliquam speciem repugnantiam, quam non habent calor & lux, seu calor & humiditas.

68. Probatur tertio quia ex natura sua intrinseca exigit connaturaliter ut introducta vna in tali intensione expellatur altera, aut secundum se totam, aut secundum partem sui, etiam si subiectum secundum se esset capax virtus: ergo opponuntur contrarie ex natura sua, & non ex limitatione subiecti. Consequentia est evidens. Probatur antecedens, quia illud exigit connaturaliter expulsionem alterius ex eodem subiecto, quod habet esse, et incompatibile connaturaliter cum effectu alterius ita est de illis qualitatibus ergo.

Probatur minor, quia albedo habet posse disgregare visum, & nigredo congregare: sed evidens est ad sensum non posse vnum respectu eiusdem obiecti congregari & disgregari simul.

Deinde calor in tali determinata intensione est dis ostio ad formam ignis, connaturaliter ilam exigens; & frigus ad formam aquæ: sed forma aquæ & ignis non possunt naturaliter simul produci; ergo calor & frigus habent effectus connaturaliter oppositos.

Confirmatur, quia illa duo, que aequaliter deberent habere suos effectus ita, vt non posset dari ratio, cur vnum potius quam alterum habeat suum effectum, si non possent habere illos effectus simul, debet dici non posse connaturaliter conseruari in eodem subiecto: cuius ratio est, quod non magis deberet suspendi concusus ad effectum vnius, quam concursum ad ipsius metu conseruare, & quod inutiliter conseruaretur illud, quod non habebat effectum; & quod de facto semper videamus, quod non conseruentur: sed talia sunt huiusmodi qualitates; ergo.

69. Confirmatur secundò, quia ideo colligit Arriaga al. sensum & dissensum opponi ex natura sua, & non ex limitatione subiecti, quia Deus, qui est illimitatus, non potest habere illos: sed sane licet Deus esset capax caloris & frigoris non posset illa simul habere connaturaliter: ergo ex natura sua habent oppositionem.

Et hinc falsum est, quod dicit Arriaga, nimis posse aliquod subiectum à Deo produci, quod naturaliter posset huiusmodi qualitates simul habere.

Probatur quarto, quia subiectum idem potest supernaturi alteri recipere frigus & calorem in summo, secundum aduersarios: sed certe quando recipere illos non angereatur illius capacitas: ergo ex se habet capacitatem ad illa, & consequenter non ob defectum capacitatibus accidit quod non possit eas recipere etiam naturaliter.

Dices, subiectum habere capacitatem ad illa recipienda supernaturaliter, non vero naturaliter.

Contra, quia non ex defectu capacitatibus in illo oritur quod non possit illa etiam naturaliter recipere, sed ex eo quod nulla causa efficiens possit ea producere simul, ob incompatibilitatem, quam habent ex eam certe eadem capacitas, que sufficeret ad ea recipienda supernaturaliter, sufficeret ad ea recipienda naturaliter, si naturaliter ex se simul possent produci.

70. Obiectus primo fundatum Arriaga, nempe quod non sit ratio vnde colligatur maior contrarietas inter has qualitates, quam inter duo vbi, quandoquidem vtrorumque contrarietas colligatur solum ob expulsionem mutuam: sed inter duo vbi non est contrarietas ex natura sua, sed ex limitatione subiecti, quia alias non compaterentur in eodem Angelo, aut anima.

Respondeo negando maiorem cum sua probatione: non enim ex incompatibilitate eorum in eodem subiecto precise

præcise id colligitur de qualitatibus, quia, ut supra dixi, alias non magis essent oppositæ, quam duo calores, ut octo, aut unus ut octo, & alius ut unus. Colligitur ergo contrarietas qualitatum ex fundamentis supra positis pro conclusione, quæ fundamenta nullo modo currunt de duobus vbi, ut patet: tum quia naturaliter competere possunt eidem subiecto, quod falsum est de qualitatibus tum quia reuera non appetet ex natura intrinseca ipsorum vbi, neque ex aliquo effectu, quem exigunt ex natura sua, quod non possint esse simili in eodem subiecto. Vnde tota ratio, vnde colligatur, quod non sint incompatibilis in aliquo subiecto, est deducta ex experientia, ex qua constat quod corpus naturaliter non possit esse in pluribus locis: quam experientiam si non haberemus, non possemus colligere, quod non possint esse duo vbi in eodem corpore tam bene, quam sunt de facto in eodem Angelo; sed quām non haberemus vnam experientiam de mutua expulsione qualitatibus, de quibus loquimur, considerando naturam ipsarum & effectus quos connaturaliter exigunt, deberemus dicere quod non possint connaturaliter ponni in eodem subiecto. Vnde patet maxima differentia, quæ est inter oppositionem duorum vbi & duorum qualitatum.

71 Obiectio secundo ex eodem & recentioribus aliis: si ex natura sua haberent oppositionem, deberent illam habere in quocumque gradu tam bene quam in gradu summo: nam in quocumque gradu habent naturam suam intrinsecam tam bene quam in summo gradu: calor enim ut unus est eiusdem speciei; & perfectionis cum calore ut octo.

Propter hoc argumentum olim recurrebam partim ad capacitatem subiecti, & partim ad ipsam naturam formarum, & conformiter ad hoc negabam sequelam & dabam pro disparitate, quod subiectum erat limitatum ex natura sua ad tot gradus contrariarum qualitatum; vnde tot potest habere & non plures. Sed longe verius existimo, capacitatem subiecti nihil facere ad propositum; ipsu inque habere capacitate ad formas, in quibuscumque gradibus ex natura sua intrinseca non sunt opposita, & prius debere cognosciri quibus gradibus sunt opposita secundum se quam possit cognosci quantitas sit limitatio subiecti in ordine ad illas, quia alias non essent opposita magis quam duo frigori ut tria; & quia reuera subiectum habet capacitem ad illas recipiendas in quibuscumque gradibus; alias de potentia absoluta non possint qualitates contrarie in summo esse simili.

Respondeo ergo aliter negando sequelam, quia quodcumque non habent oppositionem ex natura sua, nisi quatenus exigunt effectus incompatibilis, non debent habere oppositionem nisi in gradibus, in quibus exigunt illos effectus, ut est evidens: sed non exigunt illos effectus incompatibilis in gradibus quibuscumque, sed in aliquibus determinatis; neque enim ea in quocumque gradu exigunt connaturaliter formam ignis, aut frigus formam aquæ: ergo non debent habere oppositionem in omni gradu, sed in gradibus aliquibus determinatis.

72 Obiectio tertio Confirmationem. Arriaga præmisit, quod nempe ex hac sententia non possit ostendit, cur formæ substantialis non dicuntur formaliter contrarie.

Respondeo primo, Authores omnes, qui negant formæ substantialis contrarias adhuc sequere calorem, & frigus esse contraria: ergo sentiunt esse aliquam disparitatem inter illa, ratione cuius dicentur haec qualitates contrarie, quām formæ substantialis non dicentur contrarie.

Respondeo secundo, potius dicendum quod formæ substantialis essent contraria, si eadem esset ratio de illis, ac de his qualitatibus, quām quod haec qualitates non essent ex natura sua contrarie.

Respondeo tertio, negando sequelam, quia contraria proprie dicta iuxta communem doctorum acceptiōem debent posse se expellere ab eodem subiecto inhesionis, quod non competit formis substantialibus: & fortassis etiam debent contraria habere latitudinem graduum, ratione cuius possint se successiue expellere; quod totum ta-

men dependet à questione de nomine; vnde paruifacientia est hæc obiectio.

CONCLV SIO III.

73. *Contra aliqua qualitates in gradibus remissis contraria esse simul naturaliter, non in summo. Est Dicit. 1. discept. possunt 19. q. 4. quem præter tuos sequuntur Thomistæ, & re-esse simili centiores hic communiter contra Durandum 2. d. 30. q. in gradibus remissis.*

Probatur ex Philosopho 5. Physicorum: vbi dicit, magis & minus esse in qualitatibus, ex eo quod plus, aut minus in sit contrariis, & 4. met. text. 26. vbi afferit, impossibile esse (intellige naturaliter) contraria simul inesse subiecto; sed aut ambo secundum aliquid; aut alterum simpliciter, alterum secundum aliquid. Quorum verborum communis interpretatio est, quod contraria simul inesse nequeant, nisi vel in gradu remissi, & aequali, ita ut tantum sit de uno, quantum de altero; vel ita ut plus sit unius quam alterius: ergo supponit posse esse his modis simul, & non posse in summo.

Probatur prima pars ratione, quia, alias totum frigus aquæ destrueretur statim, ac applicaretur igni, & aliquantulum caleficeret, contra experientiam, & rationem: si enim totum totum frigus destrueretur, nihil impedit quo minus calefaciens totum calorem produceret: impedimentum enim producendi calorem statim, est resistentia frigoris, vel subiecti: sed non deberet magis resistere productioni ea oris quam istius alterius qualitatis, per quam totum frigus destrueretur: ergo totus calor deberet produci.

Proba ut secundum, quia aqua tepida habet aliquid caloris, & aliquid frigoris; quia potest calefacere, & frigescere; potest enim frigescere manum calidam valde, & calefacere manum frigidam valde, ut patet experientia: ergo.

74 Dices, aquam tepidam habere qualitatem medium distinctæ speciei à calore & frigore, qua mediante possit ea effacere, & frigescere.

Contra, illa qualitas distincta, quæ esset in tali aqua, & per quam expelletur frigus antecedens, esset producta ab igne, à quo aqua redditur tepida, ergo non esset frigesciū: absurdum enim est, quod ignis habeat virtutem producendi aliquam qualitatem frigesciū.

Contra secundo, quia inde sequeretur, quod non solus calor esset formaliter oppositus frigori, immo sequeretur, quod calor nūquā expellere auctu frigus; quia ante calorem semper expellit.

Contra tertio, quia sequeretur ignem habere virtutem productiū qualitatū plurimārū distinctārū speciei in eodem subiecto applicato eodem modo: nam quando applicatur primo aqua, producit aliquid quo destruitur totum frigus, secundum hanc sententiam, & quod non sit calor; & rufus paulo post producit aliud distinctā speciei, per quod illa qualitas primo producta destruitur, & ita paulatim semper producit, & destruit qualitates contrarie distinctā speciei, donec producat calorem in summo, quod est absurdum.

Confirmatur, quia sequeretur, nullum agens esse calefactiū, nisi quod produceret calorem intensissimum, quod est absurdum; Probatur sequela: quia illa qualitas quæ non esset calor intensissimus, non esset calor, sed alia qualitas distinctā rationis.

Confirmatur secundum, quia sequeretur, quod eliciens unum actum bonum temperantia, destrueret quidem habitum intemperantia totaliter, sed produceret aliud habitum distinctā rationis, qui non esset temperantia, sed omnino magis determinatus ad actus intemperantia, quam temperantia, quod est absurdissimum.

Probatur conclusio quasi à priori, quia non ex natura sua formaliter præcise habent oppositionem, sed quatenus exigunt effectus incompatibilis; sed in gradibus remissis. Contra non exigunt hoc: ergo non sunt incompatibilis in gradibus remissis.

Probatur secunda pars conclusionis à posteriori, quia vnius naturaliter aliquid remitti de frigore, quando applicatur rufaliter agens calidum: ergo signum est quod in lummo non possit in summo esse simili naturaliter.

KKK

Probatur secundo, quia in aliquibus gradibus exiguntur effectus incompatibilis: ergo sunt incompatibilis in aliquibus gradibus; in nullis autem potius quam in summis, immo si in aliis. haberent incompatibilitatem, consequenter deberent habere incompatibilitatem in summo, quandoquidem non possunt peruenire ad summum gradum, quin transirent per illos alios gradus.

Dixi in conclusione, alias qualitates, non omnes: quia amor & odium, assensus & dissensus non possunt esse simul villo modo.

75 Obiectio primo: magis repugnat calor & frigus in quocumque gradu, quam maius & minus frigus: sed haec nequeunt esse simul: ergo nec illa.

Respondeo distinguendo maiorem: quam maius & minus frigus specificat secundum suam entitatem absolutam, transeat maior; quam maius & minus frigus formaliter, prout dicunt majoritatem, & minoritatem, hoc est, quatenus maius frigus excludit aliud minus frigus, non inclusum in semetipso, & quatenus minus frigus dicit negationem inclusionis, & coniunctionis cum maiori frigore in eodem subiecto, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Dico, s. item magis repugnat calor & frigus in quocumque gradu, quam duo frigora in villo gradu: sed nec duo frigora in summo, nec vnum in summo, ac alterum in remissu possunt esse simul: ergo nec frigus & calor in villo.

Respondeo negando maiorem, loquendo de frigore & calore, vt afficiuntur quocumque gradu intensionis: quia vt in aliquo gradu non repugnat illa ratione, ita non possunt magis repugnare quam quocumque alia.

Et licet per hoc latisfactum sit replicare, taeniam respondere secundo distinguendo maiorem: quam duo frigora quocumque ex natura sua intrinseca, transeat; ex ratione aliqua extrinseca, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam. Itaque duo frigora in summo naturaliter repugnant, quia nullum est agens, quod possit ea producere, nec passum quod possit ea exigere connaturaliter, non vero ex eo quod in natura sua reperiatur aliqua ratio repugnantia, aut secundum speciem, aut secundum gradum intra eandem speciem. Quod etiam confirmatur: quia nunquam vnum frigus expellit alterum, quia scilicet nunquam potest produci, supposito altero summo. At calor & frigus possunt produci in eodem subiecto, & ex natura sua habent incompatibilitatem in aliquo gradu, licet non in omni, & expellunt se inuenientem: ergo maiorem habent incompatibilitatem, quam duo frigora possunt habere, licet &que repugnet ea esse simul naturaliter.

76 Obiectio secundo: sequeretur, quod aliquid possit moueri simul motibus contrariis, quibus scilicet acquirentur qualitates contrarias, verbi gratia frigus, & calorem; sed hoc videtur absurdum: ergo.

Probatur sequela: quia inter motus non est maior incompatibilitas quam inter terminos eorum: ergo non sit incompatibilitas inter frigus & calorem in gradibus aliquibus, neque erit inter motus ad ipsos.

Respondeo distinguendo sequelam: si per motus contrarios intelliguntur motus, qui habent terminos contrarios, & oppositos ex natura sua in aliquibus gradibus, non tam in omnibus, concedo sequelam: si per motus contrarios intelliguntur motus incompatibilis, nego sequelam: distinguo etiam minorem: est set absurdum, quod moueretur aliquid motibus contrariis, primo modo, nego, secundo modo, concedo, & nego consequentiam.

Obiectio tertio: qualitates media inter albedinem, & nigredinem, vt flauedo & viriditas, non includunt aliquid nigredinis, aut albedinis formaliter: ergo nec qualitates media inter calorem & frigus, vt tepiditas maior, aut minor.

Respondeo, supposito quod antecedens sit verum, negando consequentiam: quia habemus rationes, quibus probamus oppositum de tepiditate, non vero de flauidine, & viriditate; nec est necesse, vt qualitates eodem modo quoad hoc se habent. Quod si albedo destrueretur

successive per nigredinem, & eadem ipsa causa destrueretur ab initio albedinem, quae directe introducit nigredinem; eodem modo dicemus de qualitatibus mediis inter albedinem & nigredinem, quo de qualitatibus mediis inter calorem & frigus.

CONCLUSIO VLTIMA.

77 Qualitates contraria possunt simul inesse subiecto Cōtraria
ingradu summo de potentia absoluta. Hęc est communissimum possunt
ma cum Doctoribus hic contra Capreolum, Soncin, in summo
Massiliense, & quosdam alios. Cōtraria
supernaturaliter.

Probatur primo, & p. incipitaliter, quia nulla in hoc apparet repugnans, & aliqua alia, quae tam naturaliter repugnat fieri, possunt fieri supernaturaliter, vt accidens conferari extra omne subiectum, corpus circumscriptum ponit in duobus locis; & duo corpora penetrati in eodem loco: ergo quāmuis naturaliter qualitates huiusmodi nequeunt esse simul in eodem subiecto, non debet negari quin supernaturaliter id fieri possit.

Confirmatur, quia nullum effectum actualem habet una qualitas ex his necessario connexum, qui sit incompatibilis cum effectu actuali necessario coniuncto cum altera: ergo possunt supernaturali er esse simul. Consequens patet, quia etenim repugnare, quatenus habent connexos huiusmodi effectus.

Probatur antecedens, quia non habet calor effectum vnum actualem, nisi communicationem sui, qua mediante facit subiectum calidum, & potens producere alium calorem, ac terminare actum potentie sensitum, & excludere frigus, & frigus non habet alios effectus quam in proportionatis ad hos: sed in primis communicationes illae non sunt incompatibilis, nisi quatenus alij effectus cum illis coniuncti necessario sunt incompatibilis: posse autem producere frigus, & terminare actum sensitum talis non est incompatibile cum posse producere calorem, & posse terminare actum sensitum etiam oppositum, quia aliqua vnares potest habere naturaliter potentiam ad oppositum, vt patet de voluntate, quae potest nolle & velle id. Denique, exclusio actualis frigoris est quidem incompatibilis cum frigore, sed illa exclusio non necessario connectitur cum calore: habetur enim illa exclusio formaliter per negationem concursus conservatrii frigoris, quae negatio posset haberi quāmuis calor non ponetur in subiecto: nec potest ostendiri cur necessario debet esse illa negatio quod calor esset in subiecto; vnde solum debet esse vi calor, quatenus calor exigit illam connaturaliter; ex hoc autem non debet necessario esse, quia multa quae exiguntur connaturaliter ab aliquibus, non conceduntur ipsi etiam naturaliter; & quādus debent ita naturaliter illa habere vt non possint iis carere naturaliter; tamen nisi ostendatur ratio necessaria connexionis, non debet dici quin possint iis carere supernaturaliter.

78 Obiectio primo: secundum Philosophum, 4. Metaphys. text. 17. si contraria essent simul, contradictoria essent simul: sed contradictoria non possunt esse simul etiam supernaturaliter, ergo nec contraria secundum Philosophum.

Confirmatur ex Scoto, 3. dist. 1. qu. 4. vbi idem videtur sentire.

Respondeo Philosophum non agnouisse potentiam supernaturalis Dei, secundum quam possit facere, & disponere de rebus aliter quam exigent connaturaliter, quia ponebat dependentiam essentialis inter causam primam, & secundas mutuo, & hinc negaret etiam simpliciter posse ponit accidentis extra subiectum, & multa alia, quae de fide constat posse fieri, & in quibus, quo ad rationem etiam naturalis, nulla potest haberi repugnans. Vnde quia naturaliter loquendo vnum contrarium expellit necessario alterum, si aliter fieri non posset, sequeretur necessario quod si contraria essent simul, contradictoria etiam essent simul.

Respondeo ergo in forma concedendo totum; nec in hac re admittenda est Philosophi auctoritas. Quod si quis velit ipsum agnouisse etiam potentiam supernaturalis Dei

Dei, distinguat maiorem: supernatura iter nego; naturaliter, concedo; & concessa minori, distinguat simile, litter consequens.

Ad confirmationem ex Scoto, Respondeo cum posse intelligi: occultum iuxta mentem Philosophi, non iuxta propriam.

Deinde non dicit contraria non posse esse simul; sed quod si non esse possent simul in eodem subiecto, cui per se conuenient, eodem modo non possent esse simul in illo, per accidens conuenienter; quod verum est, sed non est propositum.

79. Obiectio secundum: Deus non potest impedire effectum formalis causæ existentis in subiecto, neque enim potest impedire quo minus albedo existens in subiecto faciat illud album; sed effectus formalis caloris est expellere frigas: ergo Deus non potest impedire quo minus ipsum expellat, quando est in subiecto.

Respondeo soler communiter distinguendo maiorem; effectum formalem primarium, concedo; secundarium, nego; & similiter distinguo minorem; effectus primarius, nego; secundarius, transire. Effectus itaque primarius, quem per se intendit, & quem posset habere albedo etiam per impossibile non daretur nigredo, est facere album, & huc Deus nequit impedire, si albedo sit in subiecto, quia ab hoc præterit habetur, neque indiget aliqua alia cōditione, aut causa realiter distincta: expellere autem aliam formam est secundarius effectus, qui non intenditur per se, & non habetur a forma nisi ex incompossibilitate cum altera forma.

Confirmatur hoc quia Deus potest impedire illum effectum, quem potest præstare absque forma, & sine quo potest forma esse in subiecto: sed Deus absque calore potest expellere frigus, subtrahendo suum concursum, & potest calor inducere absque actuali expulsione frigoris, ut si frigus non succederet: ergo potest impedire expulsionem frigoris per calorem.

80. Verum contra hanc confirmationem facit, quod etiam aliqui effectus secundarii formarum non possint impediri a Deo; neque enim Deus potest impedire quin forma expellat prætationem sui, & tamen illa expulsio est effectus secundarius ipsius: & rursus non potest impedire quo minus amor expellat odium, ut communiter supponitur, ergo ex eo, quod expulsio frigoris sit effectus secundarius, & non primarius præcise, non sequitur quod possit impediri quin si odium præcesserit, amor illum expellat.

Melius ergo respondetur distinguendo maiorem: effectum formalem necessarii coniunctum cum ipsa forma, & non indigentem alia conditione aut ratione realiter distincta, quam inexistens formæ in subiecto, concedo maiorem; effectum formalem non necessario coniunctum cum forma inherente, nego maiorem; & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

DISPUTATIO XXV.

DE CONDITIONIBVS ALIQVIBVS AD AGENDV M REQUISITIS.

ÆC disputatio instituitur hic principaliter, ut possimus cognoscere, quænam res possint alterare alias, easque ad generationem diponere, & quænam impedimenta possint dari actionis alteratiæ ac generatiæ; quia etiam ratione hic solet tractari à multis de natura. Actionis ut sic, de qua egi in Logica ac Physica.

QVÆSTIO I.

Virum simile possit agere in simile.

Certum est experientia quod illud, quod est simile alteri in aliqua qualitate quod ad speciem, possit agere secundum illam qualitatem in alterum simile: sic enim aqua frigida potest frigescere alteram aquam minus frigidam. Vnde sensus controversia huius est, san illud quod est simile alicui in aliqua qualitate quoad speciem & intentionem possit agere in illud alterum secundum eandem qualitatem: verbi gratia, an calidum, ut quatuor, possit calefacere alterum calidum ut quatuor, seu producere in illo aliquid caloris.

CONCLVSI O

Simile sequit agere in simile. Hac est communissima simile sequit agere in cum Philosopho hic.

Probatur primo à Complutensibus disputat. 8. quest. 1. simile. quia omne agens agit in quanum est in actu, & patiens Probat. patitur in quantum est in potentia sed quodlibet ex duobus calidis, ut quinque, est in actu respectu corporis ut quinque, & neutrum est in potentia respectu talis caloris aut minoris, sed respectu maioris tantum; & deinde neutrum ex illis est in actu respectu maioris caloris; ergo neutrum in alterum agere potest.

Verum in hac probatione manifeste petitur principium: supponit enim quod probandum est, nempe calidum ut quinque non esse in potentia ad recipiendum plus caloris ab alio simili calido, & non esse in actu sufficenter ad efficiendum, quod alterum simile plus caloris habeat, quod est directe illud, quod est probandum.

Probatur ab iijdem secundo, & illis etiam Authoribus co-veniuntur, quia finis agentis est assimilare sibi passum; unde si inueni at ipsum perfecte sibi simile, non poterit in ipsum agere. Quod si obis iatur ipsis celos agere in hac inferiora, & non in ordine ad alsimilanda sibi ipsa, quandoquidem producant in illis qualitates, in quibus non sunt ipsis similes; producent enim calorem in inferioribus, quemque ipsi non habent in se, ut communiter supponitur.

Respondetur agens duplicitate posse sibi assimilare passum, vel formaliter, vel virtualiter; formaliter quidem quando producit talam qualitatem in specie in ipso, quemque ipsum habet; virtualiter autem, quando producit in ipso qualitatem, cuius producenda haber virtutem, quamvis non habeat similem ipsi in specie qualitatem. Itaque cari agunt in hac inferiora, ut reddant ipsa sibi similia virtualiter, licet non formaliter.

2. Sed ut verum facias, mihi nunquam placuit hac probatio primo, quia satis impropriè dicitur aliquid simile alicui virtualiter ex eo præcise quod aliquid habeat quod continetur in virtute alterius; neque simpliciter soler dici quod paries ut albus est similis Deo, licet continetur in virtute eius.

Secundo & præcipue, quia omnino videtur hic etiam peti principium; nam ideo colligimus finem agentis actione vniuoca, de quo agente hic principaliter agitur, esse assimilare passum, quia aliunde colligimus quod nunquam agat in passum sibi simile; & cui hoc esset incertum id etiam esset eque incertum: unde per hanc probationem ignotum per æque aut magis igitur probatur.

Tertio, quia quamvis daremus finem agentis esse alsimilare sibi passum, non sequitur quin etiam si passum esset aliunde sibi simile, deberet agere in ipsum, ut scilicet actione sua faciat ipsum simile.

Melius ergo probatur à posteriori, quia quamvis ap- Melior plicaremus duo frigida ut duo sibi inuicem, non inueni proba- niemus quod augebuntur in frigiditatem & si id possint tio. facere, deberent augere illa mutuo usque ad octauum gradum; quia enim ratione frigidum ut duo posset producere aliquem gradum in alio frigido ut duo, posset etiam aliud in frigido ut tria, & alium in frigido ut quatuor, & sic usque ad octauum gradum, quod est contra manifestam experientiam.

668 PHYSICA. De Conditionibus ad agendum, &c.

Confirmatur, quia si frigidum vt duo posset producere frigus in alio frigido vt duo, posset etiam in se ipso. Sed hoc est contra manif. stam experientiam: ergo.

Probatur sequela: nam ipsummet est capax vltioris gradus non minus, quam illud alterum, & idem potest agere in se ipsum.

3 Dices, idem posse agere in se ipsum actione non vniuoca, sed ~~equi~~uoca.

Contra, quia si posset agere in simile actione vniuoca, nihil impedit quo minus etiam ageret in se ipsum tali actione.

Dices non esse paritatem, quia determinatur ad non agendum in se tali actione; non vero ad non agendum in alio.

Contra, quia non colligitur quod sit sic dete minatum ad non producendum in se, nisi experientia: sed similis experientia habetur quod non possit agere in aliud simile: ergo eadem prorsus est ratio.

Quod si queratur ratio à priori huius, illi qui ponunt heterogeneitatem gradum in intensione, dant prò ratione, quod calidum vt duo non continet in virtute sua gradum tertium, qui est perfectior prioribus duobus gradibus, & consequenter non possit ipsum produceri: quia ratio est bona, si verum est quod daretur ista heterogeneitas. Alij vero dant pro ratione finem agentis actione vniuoca, quem colligunt tamen à posteriori ex eo, quod non videant agentia agere quando passum est simile: & hæc etiam ratio est in te bona, sed vt dixi supra, quando non constat an agens possit agere in simile, non debet hæc causa adduci, tanquam medium ad probandum quod non.

Alia ratio posset dari ex determinatione ipsius cause, dicendo scilicet quod propterea non ag. t. i. simile; quia ex natura sua est determinata ad non agendum; vt colligitur à posteriori: & hæc etiam est optimi ratio & sufficit ad non recurrentium ad heterogeneitatem, vt dixi supra.

4 Obiectio primo: causa naturalis adæquata alicuius formæ, necessario produceret talem formam in quoque subiecto applicato capaci talis formæ, & non habente vllum impedimentum ipsius: sed calidum vt duo est causa naturalis adæquata respectu vnius gradus caloris, & aliud calidum, vt duo, est capax talis gradus; nec habet vllum impedimentum ipsum recipiendi: ergo necessario calidum vt duo producit illum gradum in illo. Probatur etiam minor quoad primam partem, quia necessario talem gradum produceret in alio subiecto. Probatur etiam minor quoad secundam partem quia, vt suppono, non habet aliud impedimentum quam calorem vt duo: sed hoc non est impedimentum recipiendi talem gradum, quandoquidem possit ipsum recipere ab alio agente.

Respondetur, distinguendo minorem pro secunda parte: est capax illius à tali causa, nego; ab alia, concedo minorem, & nego consequentiam. Et si queratur, cur non est capax recipiendi illum ab hac causa tam bene quam alia quacumque. Respondendum est rationem esse principia nostra conclusionis.

5 Obiectio secunda: duæ manus calidae coniunctæ cæficiunt se inuicem, & conseruant suum calorem magis, quam si vna ex ipsis esset frigida, aut vtraque separata: ergo simile agit in simile.

Respondeo, negando consequentiam: si enim calefaciunt se positiue, non erant similis intensionis, sed altera maioris. Conseruant autem suum calorem, non per actionem aliquam positiuam directam, sed impediendo alia agentia frigesciua.

Obiectio tercio: duæ phialæ vitreas omnino similes frangunt se inuicem: ergo simile potest agere in simile.

Respondet, argumentum hoc non esse ad propositum; quia neutra ex phialis producit vllum gradum qualitatis in altera phiala quam rumpit, in qua qualitate est similis alteri. Vnde nego consequentiam, loquendo de actione similis in simile in sensu huius controverbia; nec sane in hoc videatur esse vlla difficultas.

Obiectio quarto: minus intensum producit aliquid in

subiecto magis intenso: ergo multo magis potest simile agere in simile. Consequentiam admittunt omnes. Probatur antecedens, quia radius solaris immediatus ante lumen reflexum producit ipsum, quod sine dubio est ipso intensius; & aer intendit frigus aquæ dū ipsum congelat, cum tamen non sit tam frigidus quam aqua; & ferrum candens accendens stramen, producit maiorem calorem quam ipsummet habeat: non enim habet in se octo gradus caloris, alias esset ignis; tot autem producit in stramine; alias non produceret dispositionem sufficientem ad ignem.

Confirmatur hæc experientia ratione, quia agens potest potest agere in minus potens: sed aliquid simile in qualitate potest esse potentius alio simili in eadem qualitate: nam ex duobus calidis vt tria, si vnum sit altero densius, ut maius mole, erit etiam illo potentius, vt patet experientia: nam manus illæsa trahi potest per medianam flammam, non vero per medianam aquam calidam, quia aqua est densior flamma.

6 Respondeo negando antecedens: ad cuius probacionem dico, quod neque radius immediatus ante reflexum producat lumen reflexum, præsertim nisi sit intérieur: neque aqua congeletur ab aeris vel alterius corporis frigore soli, sed etiam a communicatione aliarum qualitatum, & præsertim siccitat. Alij dicunt quod aqua tum se ipsum reducat ad illum statim, remotis impedimentis: sed hoc non est verisimile, quia tum status naturalis aquæ est esse cœgata, quod est incredibile. Ad aliud de ferro cœndenti, Respondeo vel esse ignem in poris eius latitantes, & sic tollit tota difficultas, vt patet, vel si non sit, negandum est quod fermentum producat ignem, & dicendum quod producta caloris congrua dispositione, ignis producatur à causa aliqua superiori.

Dices: congrua dispositio ad ignem est calor vt octo: ergo si ferrum producat tantum calorem, produceat maiorem calorem, quam suus est, nam non habet octo gradus caloris in se, alias est ignis.

Respondeo non esse hæc sse, vt in quocumque subiecto conuertereo in ignem producatur calor vt octo, licet in octo non aliquis fortalis sit verum: nam non requiritur dispositio, sed requitatio præcia, nisi vt expellantur accidentia conservativa formæ corporis: ut impendat hoc autem in aliis videtur lumen producere minus intensa dispositio quam in aliis; quis enim actionem non existimet, si ad expellendam formam lapidis requiriatur introductio caloris vt octo, ad expellendam formam straminis sufficere introductionem caloris vt sex.

7 Potest etiam dici, quod ferrum candens haberet calorem vt octo, non tamen haberet sufficientem dispositionem ad ignem, quia non solum calor ad ignem disponit, sed etiam siccitas, quæ non reperitur in tali ferro in sufficienti ignem dispositione.

Ad confirmationem respondet, distinguendo minorem: potest esse potentius ad producendam intensorem formam nego; ad citius producendam formam, vel ad agendum in maiori distantia, concedo minorem, & nego consequentiam. Quod autem dueferias & extensio maior non iuuet ad producendum intensorem effectum, colligitur ex multis capitibus, & præsertim quia frigidum vt octo, quamvis rarum, potest in aliquo subiecto capaci non resistenti nimium, producere frigus vt octo; & si fieri densius, aut magis extensum, applicareturque eidem subiecto, non potest producere magis intensum frigus: ergo densitas & extensio maior non conducunt ad intensorem effectum producendum, licet possint conducere ad intensum effectum producendum, vel ad eum producendum in faciem remotiori parte.

Præterea sequeretur, quod duo corpora calida vt duo, possint se mutuo summe intendere, quod est abludum. Patet sequela, quia si vnum est densum, possit alterius rati calorem intendere, & consequenter facere ipsum calidum vt tria, & illud alterius factum sic calidum possit producere vnum gradum caloris in illo calido denso, & consequenter ita progrediendo facerent se mutuo calida vt octo.

Deinde si densitas aut magnitudo extensio essent ratio,

ob quam possit magis intensa qualitas produci vel essent principium quo, seu ratio formæ agendi, vel essent tantum conditio sine qua non: sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia nulla forma accidentalis particularis potest esse principium formale producendi oppositas omnino qualitates: sed si densitas esset principium formale quo producendi cum frigore frigus, deberet etiam esse principium formale producendi cum calore calorem, & etiam cum siccitate si citate, & cum humiditate humiditatē, & consequenter esset principium formale productuum non solum qualitatum oppositarum, sed etiam omnium primarum qualitatum, quod est absurdum. Et hæc ratione colligitur communiter densitatem non esse qualitatem aetiam. Simile autem argumentum potest fieri de magnitudine. Probatur eadem minor quoad secundam partem, quia nulla conditio potest esse ratio, ut forma actiua, praesertim vniuersi agentis, plus producat quam in se continet formaliter: ergo densitas & magnitudo, si sint conditions sine quibus non tantum, non possunt esse ratio ut calor ut dico producere calorem ut tria. Probatur antecedens, quia alias frigidum ut duo cum maiori applicatione posset producere frigus ut tria.

8. *Objicies tertio: si cedula produceret in aula tantum lucis, quantum posset verbi gratia, duos gradus, & alia cedula potens tot solum gradus producere, poneretur in aula, lumen aulae intenderetur ergo simile ageret in simile.*

Respondeo: nō gāndo antecedens: in tali enim casu nō intenderetur magis per candelam addeniem, quā p̄r̄existētē: vnde si p̄r̄existētē non intendet luē nec altera etiam intendere ip̄um posset; de factō tamen altera cedula intendit lumen aulae, quia quālibet cedula nata est producere plus luminis in parte sibi viciniori, quam in p̄tibus remotioribus, & consequenter cū quālibet ex pluribus cedulis habeat aliquis p̄t̄s aut̄ sibi viciniores quam altera, sit ut lumen totius aulae intenderetur.

Obiectio quarti: olla bulliens habet superficiem cā idiomē fundo ergo fundum, quod est minus calidum, intēdit calorem superficiei ultra suum cā orem.

Respondeo negando consequētiam: nam ista intensio major procedit aliunde quam à fundo, verbū gratia, ab igne vel ab exhalationibus aliquibus, quā in maiori abundatia reperiuntur, quam in fundo.

Et si quāras cur fundum lebetis pleni liquoris in initio calefactionis calidius multo sit quam liquor in ea contentus; in processu autem calefactionis minus calidus, & quam liquor, & quam ipsummet etiam antefuerit.

Cur it? Respondeo, quia ignis, dum calefacit lebetem, trans quo va-mittit per poros eius exhalationes igneas, quā detinuntur in ipso lebete propter resistentiam liquoris nondum calefacti, & propterea non est mirum quod in initio calefactionis mēt̄. Lebes sit valde calidus; at postquam calefit etiam nus cali-liquor, quia non possunt detineri ulterius exhalationes dūs quā istae, ascendunt per ipsum liquorē, & peruenientes ad dōque superiorē partē excitant ipsum, efficiuntque ut bulliat liquor: & hinc oritur ut liquor sit calidior lebete; & lebes minus calidus quam in initio.

QVÆSTIO II.

Quomodo sit actio reflexa.

9. *Xperimentia constat quod quādo opponitūt aliquid corpus impediens progressum actionis, calefactiūt verbi gratia, aut illuminatiūt, sentiatur maior calor ac lux in aere viciniori isti corpori, quam alias produceretur in illo: & quia illa actio per quam producitur maior ille calor aut lux, egredi videtur & redire à corpore illo opposito, propterea vocatur actio reflexa, hoc est, quā reuertitur ad agens principale; ad differentiam actionis directe, quā ab illo agente progradit semper. Hic ergo examinandum est quomodo hoc fiat.*

Aliqui putant, obstaculum, hoc est corpus oppositum,

esse causam istius actionis reflexæ, & quidem principale. Alij volunt esse tantum instrumentalem causam. Alij existimant ipsum obstaculum esse principium quod istius actionis, & qualitatem ab agente principali in ipso productam, esse principium quo eius.

Alij vero tenent, principium quo esse potius species intentionales qualitatis illius, verbi gratia, lucis aut caloris.

C O N C L V S I O I.

Reflexio non sit per species intentionales qualitatis, qua non sic reflectit. Hæc est contra Marcellum hic q. 17. Paulum per species intentionales.

Probatur manifeste, quia species intentionales solum habent virtutem productiūt actuum vitalium aut aliarum specierum intentionalium: nec ex' illa experientia aut ratione conflat, quod dentar illa ratione nisi in ordine ad illas actiones vitales: ergo gratis dicitur quod possint producere calorem aut lucem.

Rursum illa species intentionales producuntur ab ipsa qua ita directe producta, verbi gratia, à calore aut luce: ergo non possunt esse perfectiores quam illa qualitas, & consequenter non possunt efficere qualitatem perfectiorem quam qualitas, qua producuntur: sed efficiunt, si possint intendere ipsam: ergo nequeunt eam intendere.

Confirmatur, quia potest assignari alia causa, à qua oratur reflexio: ergo non debet recurrī ad illas species intentionales: & per hoc destruitur fundamentum Aduersariorum, qui propterea ad species has confugerunt, quod aliam causam non reperirent.

C O N C L V S I O II.

io. In reflexione tam lucis, quam caloris intenditūt qua- In reflexione ab obſtaculo usque ad determinatam ſpharam, & non intendit pars est contra Conpletiones disp. 8. num. 19. qui tas.

putant apparere maiorem lucem, vbi fit reflexio, non ex eo quod intendatur, sed ex eo quod corpuscula aliqua opaca, quā non illuminabuntur totaliter per qualitatem directe, productam, illuminantur per qualitatem reflexe productam.

Probatur primo, quia gratis fingunt semper quoties sit reflexio, dari talia corpuscula, quā non illuminabuntur quoad omnem partem per actionem rectam lucis: Et deinde non potest dici quod per calefactionem directā non calefiant etiam illa corpuscula, quoad omnem partem: ergo saltem reflexio caloris nequit fuluari absque intentione eius: sed si in reflexione caloris intenditūt calor directe productus, idem à pari dici debet de reflexione luminis, praesertim, cum tam facile solui posse quomodo fiat in uno casu, atque in altero.

Confirmatur, quia quantum ad experientiam omnem, tam patet intendi lucem & calorem, quam ullam qualitatem vnuquam intendit: ergo deberet dici quod intendatur

C O N C L V S I O III.

ii. Causa directe producens qualitatem intendit ipsam Causa directe producens qualitatem intendit ipsam. Hæc est dicens Doctoris in 4. d. 5. quest. 9.. quem præter suos sequuntur est quā Averroë q. 39. Philosophia. Arraga hic d. 3. n. 143, contra intendit suar. disp. 10. met. sett. 9.

Probatur primo, quia quandoquidem impediatur per obſtaculum ab actione directe pro endenda, congruum erat ut posset eam reflectere in idem ſpatium: ergo dicendum est quod ita fiat.

Hæc probatio non placet, quia inde sequeretur, quod quoties agens impediretur ab actione pretendenda, debet eam reflectere: hoc autem est falso, quia non a quocumque obſtaculo fit reflexio, ut patet experientia.

Melius ergo probatur, tum quia nihil impedit quo minus actio reflexa egrediarūt à cauſa principali directe Melior agent: tum quia nulla alia cauſa aptior aſignari potest, probatio cui illa actio tribuatur: ergo ab illa egreditur. Antecedens quoad primam partem probatur, quia nihil aliud aſignari potest præter obſtaculum, aut ſecundum ſe, aut ſecundum qualitatem directe in ipſo productam: sed neutrum dici potest

670 PHYSICA. De Conditionibus ad agendum, &c.

Potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia obstaculum secundum se, verbi gratia speculum, aut partes, non habent virtutem producendi calorem aut lucem ut sex, cum non sit secundum se sic calidum, aut lucidum, immo possit esse frigidum & obscurum. Probatur etiam quoad secundam partem, quia non recipit maiorem lucem ab agente principali actione directa, quam si productum sit in medio, cum non sit melius approximatum quam ipsum medium, nec magis etiam semper capax majoris intensioris: ergo nequit per qualitatem directe productam intendere medium, quandoquidem, nec simile possit agere in simile, nec minus intensum intendere qualitatem magis intensam.

Dices, obstaculum, licet sit remotius ab agente principali, quam medium, posse tamen recipere ab ipso intensorem qualitatem quam medium, quia esset subiectum aptius ad illam recipiendam: hoc autem supposito, reflexio posset oriiri ab ipsomet obstaculo cum illa qualitate intensiori in illo ab agente principali producta.

12. Respondeo, quidquid sit an aliquando obstaculum a'quod recipiat magis intensam qualitatem, quam medium, propter suam meliorem dispositionem; non tamen semper omne obstaculum esse melius di'positum ad intensiorem formam: nec enim corpus aliquod durum & frigidum est primum ad recipiendum intensorem formam quam aer n'edius inter ipsum & agens principale: ergo non recipit intensorem calorem quam aer; & consequenter quidam sit ab ipso reflexio, non sit ab ipsomet secundum quam in ipso subiectum, sed ab agente principali; quod si agens principale in uno casu reflectat, non est quod negetur: emper reflectere, nisi ostendatur a' causa, cui potius debeat ascribi reflexio hoc autem vix assignari vnuquam potest, etiam dato quod in obstaculo producere tur intensior forma liquido quam in medio; nam tum etiam aque b'ne immo forte melius recurreretur ad agens principale ac ad ipsum obstaculum.

Sententia Ioannes à Sancto Thoma hic quast. 5.1.2. ait quia itatem Ioannis à minus intensam actione directa productam in medio, o' s. Thoma currente corpore, a' quo sit reflexio, producere in illo e' cor pore magis intensam qualitatem, non quatenus est formaliter minus intensa, sed quatenus est virtualiter magis intensa: existimat enim qualitatem secundum se minus intensam posse, vt est virtus gentis alicuius, producere qualitatem magis intensam.

Reiicitur 13. Sed contra, quia calor verbi gratia, vt tria, vt est virtus cuiuscumque agentis, non redditur secundum se perfectior, quam si non esset: neque enim recipit per hoc aliquid, quod alias non haberet: ergo si secundum se non posset producere calorem vt quatuor, nec poterit illum producere vt est virtus illius alterius.

Confirmatur hoc per ea, quae diximus in Physica, probando quod accidens in virtute substantie non possit producere substantiam.

Confirmatur secundum, quia sic sufficeret igni ad producendum aliud ignem, & expellendum frigus quantumvis magnum, producere calorem vt vnum, ille enim in virtute ignis sufficeret tam bene ad expellendum octo gradus frigoris, ac ad producendum calorem vt duo, vt patet.

Confirmatur tertio, quia calor medijs remissus non est virtus ignis magis quam calor intensior ergo calor intensior nequit ab ipso, etiam vt est virtus ignis produci. Probatur consequentia, quia calor intensior vt est virtus ignis, est aque faltus perfectus ac calor minus intensus, & vt est intensior formaliter, est simpliciter perfectior, & consequenter nequit ab illo produci.

Obiicitur primo: si agens principale producere maiorem illam intensiōē in medio, deberet illam producere directe absque reflexione, quandoquidem medium sit capax eius, & sufficienter applicatum: sed hoc est falsum, vt patet experientia: ergo.

Respondeo negando sequelam: neque enim est capax illius maioris intentionis ab agente principali, nisi per reflexionem, vt patet experientia; cuius ratio à priori non est alia nisi agens principale sit natura sua determina-

natum ad non producendum nisi tantum qualitatis actione directa, & quod determinetur postea ad tantum ultius producendum actione reflexa.

Obiicitur secundo: si reflexio fieret ab agente primario, deberet esse intensior in partibus viciniis ipsi quam in partibus viciniis obstaculo, sed hoc est contra experientiam; ergo.

14. Respondeo negando minorem, quia reflexio incipit à parte remotiori, & taliter debet produci, quemadmodum si ipsum ager esset in illa parte, in qua reflexio inclinet, quia productio reflexa sit in loco productionis directe & eodem modo seruata proportione, quo si non ponetur obstaculum, fieret productio directa ab obstaculo: Vnde cum plus produceretur in parte viciniori corpori, à quo sit reflexio, quam in parte remotiori, si actio fieret directa, sed productio esset ab agente primario; eodem modo quando impeditur actio directa debet per actionem reflexam plus ponit in parte viciniori obstaculo, quam in remotiori.

Obiicitur tertio: experientia constat ex varietate obstaculi variari reflexionem, & si obstaculum sit incapax qualitatis reflectenda, non fieri reflexionem illa ratione: ergo signum est, quod reflexio oriatur ab obstaculo mediante qualitate illa.

Respondeo negando consequentiam, so' um enim sequitur quod actio reflexa debet necessario in e'cipere in ipso obstaculo, & consequenter sicut si ponetur obstaculum in initio sphære actiuitatis gentis, in quod non possit aut illo modo agere, aut nō nisi rea ille, inde fieret, quod per reliquam spharam, vel nullo modo ageret, ve nō nisi remisit iuxta modum, quo se haberet in initio sphære, eodem modo cum reflexio debet incipi in obstaculo, agens non potest reflectere actionem suam, nisi possit agere in obstaculum, vel non potest reflectere eam nisi remisit, si non possit agere in obstaculum nisi remisit.

15. Obiicitur quarto: quando qualitas producta in obstaculo est actua, tum hab'bit viri producendi aliquid reflexum in medio; ergo tum obstaculum mediante illa qualitate erit causa reflexionis.

Respondeo, concessio toto, nihil esse contra nos, qui damus causam essentialem & per se reflexionis, non vero per accidens, qualis esset istud partiale obstaculum cum tali qualitate.

Deinde tale obstaculum ad suum erit tantum causa partialis reflexionis; quia cum agens partiale sit etiam potens reflectere actionem, & sit sufficenter etiam ad hoc applicatum, sine dubio reflectet illam, & consequenter reflexio fiet etiam ab illo, quamvis forte in casu obiectum obstaculum cum qualitate illa actua concurreret cum ipso, & consequenter futura sit maior reflexio, quam si qualitas illa non esset actua, licet hoc etiam ab Averrois negetur.

Q V A E S T I O III.

Vix ad agendum requiratur maior actiuitas agentis quam resistentia passi.

16. **N**otandum primo resistentiam esse impedimentum, que agens ab alio retardatur in sua actione. Huiusmodi autem resistentia duplex esse potest, vna posita, ut est actio, qua passum reagendo in agens diminuit eius vires, ne tam fortiter agat, quam alias ageret, si passum non ita reageret, vt cum nix in frigidat manum calefacientem ipsam, & hec resistentia vocatur positiva; quia sit mediante actione positiva. Alia resistentia est negativa, seu priuatiua, seu formalis, & est incompatibilitas effectus procedentis ab agente cū aliqua forma, seu proprietate passi, in quod sit actio, vt est incompatibilitas frigoris cū calore; vocatur autem negativa, seu priuatiua, quia sit sine actione, & sine productione alterius qualitatis in agens: vocatur etiam formalis, quia re vera est incompatibilitas formalis istarum formarum, quarum vna à passo expellitur introductory altera. Quod autem hæc resistentia sit sine actione, patet qui a subiectum album mediante alterius resistit agenti producendi nigredinem, cum tamen albedo

albedo non sit actiua; & graue resistit eleuantis ipsius mediante sua gravitate, sive que non est actiua, aut taliter non agit in cœlum eleuantem.

Confirmatur, quia a iusta minus actua magis resistunt quam actiuitate: terra enim a qua minus actua est quam ignis, magis resistit contrariis corruptioidibus, quam ignis.

17 *Norandum secundo, primas qualitates; sicilicet*
colorem, frigus, siccitatem, & humiditatem, habere re-
sistentiam actiua sic, ut maiorem habeat calor, & post
ipsum frigus post frigus autem humiditas, & deinde siccitas;
hoc enim ordine habent. & si uitia maiorem, &
minorem, ut patet experientia, communia Authorum sensu
comprobata: minus enim potest detinere manus intra
ignem, aquam intra quoniam frigidissimam, & intra talem
aquam quam intra corpora humidissimorum, & intra huius-
modi corpus, quam intra maxime siccum corpus. Resis-
tentia autem formalis non hoc ordine, sed omnino oppo-
sito ipsis conuenit, ita scilicet, ut calor habeat minorem,
post calorem frigus, post frigus humiditas, & post hanc
siccitas. Et hinc a Philosophis communiter recipitur, qua-
litates quid magis sunt actiua; eo minus resistere: quod
cum non possit intelligi de resistentia actiua qua maior
est, vbi maior est actiuitas, debet intelligi de resistentia
formali.

Confirmatur hoc etiam experientia, quia terra omnime maxime resistit aliis elementis: ergo siccitas, quae est qualitas ipsi maxime propria, maxime resistit reliquarum omnium qualitatum. Præterea ignis faciliter corruptitur ab aqua, quam è contraria: ergo calor natus resistit, quam frigoris. Denique faciliter tollitur frigus aquæ, quam humiditas eius: ergo a primo ad ultimum qualitates, quo magis sunt aetiæ, eo mitius possunt resistere.

Verum hoc *confirmatio* patitur aliquas difficultates, quas tamen iam non libet proponere; sed ea supposita & doctrina hactenus tradita.

18 *Queritur* vtrum, ut aliquid possit agere in passum, debet habere maiorem actiuitatem quam sit resistentia passi; seu vtrum quod idem est, actio procedat à proportione maioris inæqualitatis. Si agens non possit agere in passum, nisi habeat maiorem actiuitatem quam sit resistentia passi, actio procedet à proportione maioris inæqualitatis. Si vero possit agere in passum, quod plus habeat resistentia formalis quam agens haber actiuitatis, actio procedet à proportione minoris inæqualitatis.

CONCLVSIO.

Agens debet habere maiorem actualitatem quam sit
resistentia formalis passi. Est communis cum Rub. 1. de
gen. cap. 9. quest. 3. contra Tolet. q. 13. de gen. & quosdam
alios.

Probatur si esset aequalis resistentia passi cum activitate agentis, non fieret actio: ergo multo minus fieret, si maior esset resistentia passi quam activitas agentis. Consequen-
tia est evidens: Probatur antecedens: non potest esse actio
nisi agens supereret resistentiam passi: sed si passum tantum
resistat quantum agens agit, non supererabitur resistentia
passi: ergo.

Confirmatur, quia tunc dicitur esse maior agentis activitas quam resistentia passi, cum ab hac non potest illa impediari: ergo quoties agens agit, habet maiorem activitatem, quam sit resistentia passi.

19 ^{Ob}icitur sequere ut quod non possit reactio dari, quod est falsum. Probatur sequela: parsu[m] debet habere minorem actitatem quam sit resistentia agentis, alias non esset parsu[m], sed agens: ergo si non potest procedere actio a proportione minoris in qualitatibus, non potest dari reactio.

Confirmatur experientia: videmus partiam guttam aquæ excavare lapidem durissimum, cuius resistentia est maior quam actiuitas.

Respondo, negando sequelam, & distinguendo antecedens probationis; passum debet habere minorem auctiuitatem quam sit agentis resistentia activa, concedo; quam sit resistentia formalis, nego.

*Ad confirmationem respondet, maiorem esse aucti-
tatem gutta excauantis, quam sit resistentia formalis lapi-
dis, quoad partem, secundum quam excauatur.*

QVÆSTIO IV.

An agens possit perfecte assimilare sibi passum.

Non est dubium, quin possit agens producere aliquid sibi simile, & in hoc sensu assimilare sibi passionem: sic enim ignis ignem producit, & homo hominem; sed difficultas est, an in passo aliquo sibi applicato possit producere tot gradus qualitatis alicuius, quod in se ipso habet, vobis gratia, an calidum ut octo posset aliquod corpus, quod non haberet tantum calor, efficiere calidum ut octo.

20. *Ruinus hic qu. 6. existimat agens calidum ut octo, sententia verbi gratia, si haberet passum sibi penetratiue applicatum, posse illud perf. &c. a similare, faciendo ipsum calidum ut octo, sed si applicaretur ipsi quocumque alio modo, quamvis esset sumine contiguum, aut etiam continuum ipsi, non posse.*

*Fundamentum ipsius pro prima parte est, quod calidum
et o^{cto} habeat actuitatem sufficientem ad producendos
octo gradus caloris, & aliud copius aliquod posset esse ca-
pax tot graduum: ergo si perfectissimo modo applicaren-
tur, producentur octo gradus caloris in illo alio corpore:
sed si ponentur per eneratiam in eodem loco, perfec-
tissime applicentur.*

Fundamentum secunda pars est, quod non applicentur tam perfecte per contiguationem, aut continuationem, aut quocumque alio modo; ac per penetrationem; ergo agens non potest tantum caloris producere, quantum si applicarentur penetrativa, & consequenter non poterit perfecte assimilare postea non penetrata.

21 *Vetus*, quidquid sit de ipsi auctoritate opinione huius auctoritatis, hoc fundatum secundum partis non sufficit; quia non est necesse ut quo perfectius applicetur pars, nisi ostendatur perfectiorem recipiat ab ipsa effectum, nisi ostendatur quod non possit perfectissimum effectum in parte remotione producere; nam eo ipso quo produceret perfectissimum effectum in parte minus applicato, si melius applicaretur non produceret in eo perfectiorem effectum, ut est evidens, nec tamen sequeretur quod maior aut perfectior applicatio esset inutilis aut fruiturane, quia defruaret ad hoc quod agens citius produceret illum perfectiorem effectum.

Confirmatur hoc primo, quia ignis potest in passo remoto producere ignem, ut patet experientia: sed in passo viciniori non potest perfectiore effectum producere: ergo non sequitur non posse produci calorem ut ostio in corpore contiguo ex eo quod non applicetur tam bene, ac si esset penetratum.

Conformatum secundum ad hominem, quia ipsem *Ruinius*
faretur agens, quod non posset alias corpus contiguum
assimilare sibi perfecte, si augeretur notabiliter dentitas
aut magnitudo eius, posse illud sic assimilare: sed
quantumvis augeretur eius magnitudo, & dentitas corporis con-
tinguum non esset ipsi tam perfecte applicatum, ac si esset
penetratum cum ipso ergo illud fundamentum non suffi-
cit ad probandum quod non possit perfecte sibi assimila-
re palsum contiguum, si potest sic assimilare sibi palsum
penetratum.

CONCLUSIO

22. *Agens non posset naturaliter assimilare sibi perfecte Agens*
passum quoniam documque applicatum, absque penetracione nequit
inveni. Autem posset si penetratio applicatur ipsi, incertum affinitatis
est: sed probabilius tamen est, quod non s. licet reddetur ipsi sibi
sum uniformiter simile, quoad omnem partem, & non univer-
se perfecte dissimiliter, sicut assimilat sibi de facto corpora conti-
*nigua. Hac quoad primam partem est *Ruuij* & *Arriagae*, & c. acum.*
videtur communis; quoad secundam vero partem & quoad
*tertiam videtur esse contra *Ruuum*; sed quod ad quartam*
puto debere esse omnium; quamvis in terminis non repe-
riam ipsam apud illu uantorem.

672 PHYSICĀ. De Conditionibus ad agendum, &c.

Probatur prima pars, quia calidum ut sex verbigratia in aëre sibi vicino non producit calorem ut sex, etiam si maneat per integrum annum applicatum ipsi; ergo agens nequit naturaliter assimilare sibi totaliter passum contiguum. Consequentia pater, quia si posset, calidum ut sex deberet calefacere ut sex aërem illum. Probatur antecedens, quia si posset calefacere ut sex aërem illum, aëris ille sic calefacere posset, calefacere ut sex aërem sibi vicinum, & sic calidum ut sex posset sufficere ad calefaciendum totum mundum ut sex, quod est absurdum.

Confirmatur, quia experientia constat quod pars remota aëris non sit inquam tam calida quam pars vicinior; ergo signum est, quod nunquam possit illud passum perfecte assimilari agenti principali; & in hac experientia & ratione fundatur vulgare axioma Philosophorum, quod agentia per qualitatem intensibilem agant uniformiter dissimiliter, hoc est, quod in parte sibi viciniori producant magis intensam formam quam in remota, proportione seruata; quod ceteris partibus ab omnibus admittitur: & dico ceteris partibus, quia si pars remota esset capax & magis disposita ad intensiorem formam, secundum multos recipere intensiorem formam, & iuxta hoc aliqui limitant predictum axioma, quæ tamen limitatio necessaria ne sit an non, parum facit ad propositionem.

Dices axioma illud int̄ illendum esse quantum ad initium actionis, non vero si diu continuetur.

Contra, quia experientia, ut dixi, constat, quod si diu etiam continuetur agens calidum applicatum passo homogeneo, verbi gratia aëri, nunquam pars remota reddit tam calida quam vicinior: ergo intelligi debet non solum quantum ad initium, sed quantum ad continuationem.

Incertum 23. Probatur secunda pars conclusionis, quia non habet agens nisi experientiam villam de eo, quod fieret in calo penitentiationis, nec rationem villam euidenter concludentem aëria alterutrum partem; ergo incertum est, quod fieret in tali et passum calo.

penitentia. Probatur tertia pars, quia verisimile est agens, sicut liquidatur ad non producendum tantum, quantum habet illius quod qualitatis in villa parte corporis contigui, ita etiam determinari ad non producendum tantum in corpore penetratō scūm: neque enim illa maior applicatio necessario interficit oppositum.

Uniformiter. Probatur quarta pars: quia omnes partes corporis penetrati sunt & bene applicatae: ergo tantum debet producere in qualibet parte & consequenter non ager in ipsum uniformiter dissimiliter. sicut agit in passum, cuius partes non applicantur aequæ aut eodem modo.

24. Obiectus contra primam partem: passum contiguum est capax caloris ut sex, ut suppono, & calidum ut sex, est potens producere calorem ut sex: ergo tantum potest producere in passo contiguo.

Confirmatur: calidum, ut sex, potest producere naturaliter calorem ut sex in aliquo subiecto, non in alio potius quam in contiguo, aut continuo. quia naturaliter nihil potest melius ipsi applicari quam per contiguationem aut continuationem.

Confirmatur secundo, quia agens naturale habet inclinationem naturalem ad assimilandum sibi passum: ergo potest naturaliter illud assimilare aliquando, alias frustra efficit inclinatio illa naturalis.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte, cuius ratio deum est ex natura agentis naturalis, quæ determinatur ad non producendum in tali passo, quantum habet in se, ut colligitur ex fundamento conclusionis; & hinc negatur maior prima confirmationis.

Ad confirmationem secundam respondeo distinguendo antecedens ad assimilandum sibi passum in specie qualitatis, quam habet in se, concedo in intensione & gradu, nego antecedens. Et sane si inclinaretur ad assimilationem in gradu, ut fateretur *Rurius*, qui propterea putat quod assimilaret sibi perfecte corpus penetratum, omnino deberet dici, quod posset aequæ aut potius assimilare corpus contiguum quam penetratum; quod ipse tamen negat: in inclinatio-

naturalis potentia actiæ debet potius posse reduci ad actum in calo aliquo naturaliter possibili, quam in calo miraculoso.

25. Obiectus secundo. Ignis potest producere dispositio nem sufficientem ad formam ignis: sed illa dispositio est tantus calor, quantum habet ipsum ignis: ergo ignis potest in passo tantum calorius producere & consequenter potest perfecte sibi assimilare passum.

Confirmatur, quia ferrum candens habet tantum calorius quantum ignis, alias non posset comburere stupam: ergo ignis perfecte assimilavit sibi ipsum.

Respondo negando minorem: minor enim calor sufficit ad disponendum.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens, si habeat ignem in poris, transformati non habeat negatur antecedens cum sua probatione: potest enim minor calor, quam ignis aut tale ferrum habet, sufficere ad disponendum subiectum aliquod ad formam ignis, suppositis ceteris conditionibus.

Obiectus tertio: potest agens perfecte sibi assimilare passum in forma substantiali: ergo & in forma accidentali, quæ est imperfectior.

Confirmatur, quia forma substantialis non videtur habere maiorem proportionem ad producendum per modum principij aliam formam similem, quam forma accidentalis.

Respondeo, negando consequentiam; quia experientia constat unam posse, & alteram non posse, & propter hoc ipsum negatur antecedens confirmationis,

QVÆSTIO V.

Vitrum idem possit agere in seipsum actione vniuoca, & quomodo fiat actio per antiperistasis.

26. Nota, actiones alias esse vniuocas, alias aequiuocas. *Vniuoca* sunt quibus agens producit aliquid eiusdem speciei cum principio suo productu formam, ut cum vniuocum per calorem suum producit calorem in alio subiecto. *Aequiuoca* sunt, quibus producuntur aliquid diversæ speciei a principio formaliter productu, ut cum ignis per formam suam substantiali producit calorem, aut intellectus intellectus intellectionem, aut Deus creaturam, aut Sol ramam. Quixit ergo vitrum possit idem agere in se ipsum, non sensus actione aequiuocæ; nam de hoc actum est in Physica; sed qualitas actione vniuocæ; & non est difficultas vitrum hoc posse fieri secundum diversas partes taliter, ut idem secundum vnam partem ageret in se ipsum secundum aliam; sed vitrum id possit fieri secundum vnam partem taliter, ut eadem esset motus, & mota.

CONCLUSIO I.

27. Idem non potest agere in se ipsam actione vniuocam nec perfectiæ, id est actione qua producetur in se qualitatem sibi conuenientem; neque corruptiæ, id est actione, qua producetur in se qualitatem disconuenientem; neque directæ, neque reflexæ. Actione Est communis cum Secto in 1. disp. 3. questione 7.

Probatur, quia si producetur aliquid in se actione vniuocæ aliquam qualitatem, vel producetur aliquam qualitatem in se primo ita, ut nihil istius antea in ipso esset productum, vel ita ut non primo producetur, sed intendetur qualitatem iam antea productam: sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quo d primam partem, quia actione non esset vniuocæ, quandoquidem principium formale istius productionis, non sit qualitas eiusdem speciei cum termino istius productionis. Probatur minor quod secundam partem, tum quia quod non potest qualitatem primo producere, non potest eam intendere; tum etiam quia qua ratione calidum ut duo posset actione vniuocæ intendere suum calorem, producendo tertium gradum, eadem ratione, cum iam esset calidum ut tria, posset facere se calidum ut quatuor, & consequenter ut octo, quod est absurdum secundum omnes.

Obiectus: in æstate aqua inclusa in altis puteis de frigida facit se frigidorem, ergo idem agit in se ipsum actione vniuocæ.

Respondeo

Respondeo, negando antecedens. Ut autem intelligatur quomodo fiat aqua frigidior, veniendum est ad secundam partem questionis, pro qua intelligenda.

Nota quod Antiperistasis sic vox Græca Latine significans circumobstinentiam contrarij: unde actio per antiperistasis est actio qua intenditur qualitas alicuius subiecti propter circumobstinentiam qualitatis contraria, quod duplum contingere potest. Primo cum intenditur qualitas innaturalis subiecto, ut calor aquæ in hieme augetur. Secundo cum intenditur qualitas naturalis subiecti, ut cum intenditur frigus aquæ in æstate.

CONCLUSIO I.

Datur 2. actio per antiperistasis. Est communis omnium Philosophorum & medicorum contra Cardanum lib. 2. de subtilitate ad finem.

Probatur primo auctoritate Philosophi aperte id assertoris, 1. Met. cap. 1. & alibi.

Secundo experientia: sentimus enim aquam putealem calidorem esse in hieme, quam in æstate, & è contra frigidorem in æstate, quam in hieme.

Respondeo Cardanus, negando hanc experientiam: dicit enim sensum decipi ita iudicantem. Et dicit deceptione inde prouenire quod cum corpus sit calidius in æstate quam in hieme, existimet aquam sibi applicatam esse frigidorem in æstate, quam in hieme. Sed multo, magis decipitur Cardanus, nam non solum sentimus aquam calidorem in hieme, dum manus nostra calida est, sed etiam dum valde friget; & similiter in æstate quando frigemus etiam, sentimus aquam frigidorem, quam in hieme.

CONCLUSIO III.

Non sic 29. Intensio qualitatis in antiperistasis non fit per species intentionales tangibles qualitatibus, quasi ha ex reperciione ad corpora qualitatibus contrariis affecta, redirent ad corpora, unde primo emanarunt, & in iis, qualitates, quarum sunt species, augerent. Est communis contra Marfil. 1. de gen. quæst. 18. & alios quosdam.

Probatur, quia si species tangibles reflexæ frigoris aut caloris possent producere frigus aut calorem, etiam species tangibles directæ id facere possent contra aduersarium. Probatur sequela à paritate rationis.

Confirmatur, quia nulla alia species accidentis aut substantiae producunt accidentis aut substantiam, cuius est species: ergo species frigoris aut caloris nequeunt producere calorem, aut frigus.

Confirmatur secundo, quia species intentionales solum sunt productiva actus vitalis, & ad hoc solum ponuntur in rerum natura: ergo non possunt producere calorem aut frigus.

CONCLUSIO IV.

Quomodo intenditur qualitas naturalis in antiperistasis? 39. Qualitas naturalis in antiperistasis augetur per accidentem quidem ob transpirationem exhalationum qualitatibus contrariis affectarum; per se vero tam ex naturali emanatione propria qualitatis, tum ex actione exhalationum propriarum, quia ob antiperistasis non transpirant: verbi gratia, propterea aqua putalis in æstate frigidior est, quam in hieme, quia exhalationes calidae, que in ipsa remanebant tempore hiberni, transpirant per poros aquæ ad vicina corpora, & quia aqua removit impedimentis illis reddit se ad naturale frigus, adiuuantibus exhalationibus frigidis, que propter circumobstinentiam corporum calidorum non transpirant. Hæc conclusio est communis.

Probatur, quia assignatur in ea sufficiens ratio, ob quia qualitas naturalis possit intendi, ob sidente et traria qualitate, & quia non potest assignari conuenientior ratio.

CONCLUSIO V.

Quomodo intenditur in antiperistasis per accidentem quidem, quia exhalationes proprie transpirant; per se vero, tum quia exhalationes affecta simili qualitate a corporibus affectis opposita qualitate circumobstinentibus derruduntur ad corpus, cuius qualitas innaturalis intenditur; tum etiam quia exhalationes similes, que antecedenter erant in isto corpore ab antiperistasis, non possunt transpirare. Hæc etiam est communis.

Probatur eadem ratione qua precedens.

Queres primo, cur exhalationes innaturales praævalent exhalationibus propriis in antiperistasi.

Respondeo, quia sunt in multo majori abundantia, transpirantibus undeque propriis, & confluentibus innaturalibus.

Queres secundo, cur non fiat ordinariæ actio per antiperistasis, nisi in loco remoto ab agente contrario ambiente.

Respondeo, quia agens illud contrarium à locis proximis repellit ad loca remota exhalationes sibi contrariatas, & producit in iis qualitatem sibi naturalem.

Ex his patet, quantumvis detur actio per antiperistasis, idem tamen nunquam agere in se ipsum actione vniuoca, licet in antiperistasi naturali idem quandoque agat in se ipsum actione æquuoca.

QVÆSTIO VI.

Vtrum detur reactio, seu vtrum agens agendo repatriatur à passo.

31. R Eactio est alicuius patientis actio in illud ipsum, à quo patitur, & repatio est passio alicuius agentis ab illo, in quod agit. Potest autem repassio, & reactio contingere, & secundum eandem partem quæ agit, aut quæ patitur, & secundum diuersas partes; ut si eadem pars ignis, quæ agit in aquam, repatrietur ab ea, aut si ignis calefaciens aquam secundum unam partem, frigesceret ab ea secundum aliam partem. Posset etiam contingere reactio & repassio vel secundum contrariatem, ut si agens producat in passo frigus, & passum in agente calorem; vel secundum duas contrarietas, ut si agens producat in passo calorem, passum vero producat in agente humiditatem. Non est autem dubium, quin posset dari reactio secundum diuersas contrarietas; sed tota difficultas versatur circa reactionem, & repassionem secundum easdem partes, & secundum eandem contrarietatem.

CONCLUSIO.

32. Datur reactio secundum eandem partem & contrarietatem. Est communis cum Seco dis. 44. q. 1. art. 1. & D. Tooma in 4. dis. 17. q. 1. contra Richardum Suetonium nostrum, qui ob solertia argumentandi calculatore, communiter Calculatorem per antonomasiæ appellatur.

Probatur primò auctoritate Philosophic. 5. text. 55. & expresse 4. de generat. animal. cap. 3.

Probatur secundò experientia: nam ferrum calidum iniectum in aqua frigida calefacit aquam, à qua frigescit; & idem est de aqua calida immixta frigidæ, quæ in se inuicem agunt. Item glacies manu calida apprehensa frigescit manum, à qua secundum omnes partes calefit adeo, ut liquefiat.

Probatur tertio, ratione à priori, quia corpus frigidum applicatum calido, habet virtutem producendi frigus in ipso, & corpus illud calidum habet virtutem producendi calorem in corpore illo frigido: ergo quando applicatur sibi sufficienter, agit in se mutuo, & consequenter datur reactio.

Confirmatur, quia alias non fieret mixtio, quod est absurdum. Probatur sequela, quia mixtio fit per hoc, quod elementa agant in se mutuo, & attempterent qualitates suas.

33. Obiectio: sequeretur quod idem moueretur motibus contrariis. Probatur sequela à Calculatore sic: si ignis bipalmatis, cuius medietas tantum agat in passum aliquod frigidum, & ab eodem passo repatriatur, reliqua vero pars ignis sit extra sphæram passi, & non patiatur consequenter ab eo. Tunc sic illa medietas ignis si repatriatur à passo, monebitur ab ipso ad frigus & in eodem ipso tempore moueretur à parte non repassâ ignis ad calorem: pars enim non repassâ aut melius, aut saltem & que bene applicatur parti repassâ, ac passum, & consequenter tam poterit producere calorem in illa parte, quam passum poterit producere frigus. Hoc est funda-

L 11 mentum

mentum *Calculatoris*, in quo soluendo tantam difficultatem inueniunt *Authores*, ut unusquisque alterius solutionem reiecta, propriam exigitate voluerit sic, ut tot sint solutiones quot *Authores* qui nostram conclusio- nem tenent, quibus omnibus impugnatis facile sibi respondere videtur.

Auersa respondet concedendo sequela, quam non putat absurdā: Sed te vera non vidit aut saltē non effugit difficultatem: nam quamvis non sit absurdum, quod idem simul mouetur motibus diversis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus sunt impossibilis, tamen, ut ipse *Auersa* fatetur & ex se manifeste patet, non potest simul moueri ad illas in gradibus impossibilibus: argumentum autem vult hoc, non primum.

Itaque respondeo negando sequelam, quia prius debet frigidum producere frigus in illa parte repatiēte, quam pars ignis non repassā agat in ipsam: ergo non patitur simul pars repassā a passo frigido, & a parte non repassā.

Probatur antecedens, quia pars non repassā non potest agere in partem repassam, nisi inueniat ipsam dissimilem: non sit autem dissimilis, nisi par actionem passi producentis frigus in ipsa: ergo prius debet frigescere a passo, quā pars non repassā poterit agere in ipsam. Quod si supponatur pars repassā habere septem gradus caloris, & tam passum esse applicatum ad producendum secundum gradum frigoris, quam partem non repatiēte ad producendum unum gradum caloris; tum dico potentiū habitum effectum; & si sint aequae potentia, vel neutrum productum aliud, vel determinandum à Deo quodnam ex ipsis debet producere.

34. *Simile huic est aliud argumentum*, quod proponunt sibi *Complutenses*; si ignis dum ageret in aquam medio aere, simul repateretur ab aqua, medio eodem aere, aet debet calcieri ab igne & frigescere ab aqua, & sic mougetur motibus contrariis.

Respondent Complutenses in aere illo intermedio assi- gnandam esse partem determinatam ipsius cuilibet ex agentibus contrariis, maiorem vel minorem, iuxta maiorem vel minorem actuitatem cuiusque; vnde duo illa contraria agentia non agent simul in eandem partem istius modi, sed unum in unam partem & alterum in alteram; & quando alterant suas partes, tum quolibet ex illis facit unum agens cum sua parte & sic immediate in se inuicem agunt & reagunt, nec mouent idem motibus contrariis.

Facilius responso. *Hac responso forte in re est bona*, sed facilius respondetur, non esse inconveniens, quod idem mouetur motibus diversis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus compatuntur se inuicem naturaliter; in casu autem argumenti aliud non sequeretur de aere medio inter ignem & aquam.

25. *Quares*, an omne agens dum agit in passum, ab eodem passo repatiatur.

An omne respondeo primo non esse dubium, quin agens spirituale, verbi gratia *Angelus*, possit agere, mouendo corpora, absque coquid patiatur ab ipsis; & quin etiam agentia naturalia possint producere species intentionales in subiectis, à quibus non patiuntur. Vnde difficultas est tantum; an quando agens agit in passum producendo in ipso aliquam qualitatem contrariam qualitatibus passi, semper ab eodem passo repatiatur recipiendo ab ipso aliquem gradum contrariae qualitati sua. In hoc ergo sensu

Resolutio affirmativa. *Respondeo secundò* cum communī sententia affirmatiue, contra *Arriagam* disp. num. 19.

Probatur manifeste, quia illud passum est applicatum tam sufficenter, ut agat in agens illud, quam ut patiatur ab ipso, & est causa naturalis naturaliter productiva talis formæ, qualē in se habet in quocumque subiecto capaci: sed agens est subiectum capax: ergo.

Confirmatur respondendo ad rationes huius authoris. *Obiicies ergo primo*: stupa habens septem gradus caloris, & unum frigoris applicatum igni, patitur ab igne & non agit in ignem: ergo falsa est nostra resolutio.

Probat antecedens quoad primam partem, quia re-

cipit ab igne octauum gradum, quo disponitur ad formam ignis.

Probatur etiam quoad secundam partem, quia in eo instanti, in quo applicatur & deberet agere in ignem per illum gradū frigoris non habet illum gradum frigoris: nam in eodem instanti producit ignis octauum gradum, quo expellit ille unicus gradus frigoris.

Respondeo: hoc argumentum supponere falsum, nimur gradus intentionis esse indiuisibilis, cum tamen quilibet ex illis sit diuisibilis in infinitum.

Sed respondeo in forma, negando antecedens, quoad secundam partem: & ad eius probationem dico quod in eo instanti, quo applicantur, non tollatur gradus frigoris, sed in tempore sequenti tollitur successus, & successus etiam per illum reagit in ignem.

36. *Obiicies secundo* nulla est necessitas singendi dependentiam agentis à reactione: ergo.

Probatur antecedens, licet enim quando passū habet fortem qualitatem, reagat, tamen non est necesse ut semper habeat tam fortem qualitatem, ut possit reagere.

Confirmatur, quia non est credibile exiguum stupam in maximum ignem projectam infrigidare illum. ergo.

Respondeo, negando antecedens, & ad probationem dico, quod sicut quando passū habet fortem qualitatem, fortiter reagit: ita quando habet minus fortem, minus fortiter reagit; nec unquam habet tam debilem quin aliquo modo reagere possit.

Ad confirmationem Respondeo, negando antecedens: cum enim habeat aliquid actitatis, & ignis quantumvis magnus possit aliquantulum pati, cur non ageret in illis?

DISP VT. XXVI.

De nutritione, augmentatione, rarefactione, condensatione.

D E omnibus his actionibus, quae conducere solent ad generationes, & corruptiones rerum corruptibilium, hac unica disputatione agendum est.

Q V A E S T I O I.

An, & quid sit Nutritio.

*N*utritio duas potissimum significaciones habet.

Primo significat conuersionem alimenti in propriam substantiam, & sic non solum viuentia corpora, sed etiam non viuentia nutritiuntur; vnde ignis dum conuertit lignam in propriam substantiam, dicitur consequenter nutritio se.

Secundo proprius significat conuersionem nutrimenti, quae virtute vitali sit, id est virtute intrinseca viuentis, & de nutritione hoc modo accepta in hac disputatione agimus.

C O N C L V S I O I.

Nutritio est aggeratio unius partis substantialis ad aliam partem per virtutem viuentis transmutantem materiali- alienti in suam substantiam, seu mutatio substantialis facta. *Quid nutr. propri. dicitur.* *virtute vitali viuentis*, per quam materia alimenti mutatur ex priuatione forma substantialis nutriti viuentis ad illam, & simul coniungitur integraliter cum nutritio. *Hac* est in re communis, patetque veritas eius ex declaracione.

Dicitur mutatio substantialis, ut distinguatur ab augmentatione, & alteratione, quae cum habent pro termino ad quem accidens, dicuntur accidentales: significatur autē hæc particula in priori descriptione per *ly aggere- ratio*, per quod intelligitur quod nutritio sit generatio quadam, & consequenter sit mutatio substantialis.

Dicitur facta virtute vitali agentis, ut excludatur nutritio primo modo sumpta. Reliqua ponuntur, ut distin- guatur

guatur à generatione, per quam viens producit sibi simile, sed non aggernerat illud sibi, hoc est non coniungit secum illud integraliter.

C O N C L V S I O . II.

2. **D**atur huiusmodi nutritio. Est Scoti 1. d 47. quæst. 1. Rub. cap. 5. quæst. 1. de augmentatione; & communis contra Magist. afferentem viens nunquam acquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit à parentibus, semper perseverare; cibo tamen indigere, non ut conuertat illum in propriam substantiam, sed ut sit pabulum caloris naturalis, ne deficiente alio pabulo ageret in propriam viuentis substantiam, eamque conserueret.

Probatur conclusio primò auctoritate Philosophi primo de generatione cap. 5.

Probatur secundo ratione, quia certum est per actionem caloris naturalis hominem & cætera alia non solum depetrere aliquid sanguinis sui, sed etiam carnis, ut manifeste videatur in grani infirmitate: ergo si non repararet iste sanguis, & caro, præterquam quod valde cito deficeret, nunquam conualesceret ex infirmitate, nec ad præstinum statum perueniret: sed illa restauratio fit per nutritionem: ergo datur nutritio.

Confirmatur, quia evidens est quod homo crescat, & decrecat in substantia: sed non potest explicari quomodo hoc fiat, nisi perdendo, & acquirendo aliquas partes substanciales: ergo datur talis acquisitionis, & consequenter nutritio.

Dices primò, homo cresceret per rarefactionem substantia à parentibus acceptæ.

Contra, quia sic, cum perueniret aliquis ad magnam molem, ipsius substantia esset valde tenuis & multo minus solida quam substantia pueri; quod est absurdum, & contra experientiam.

Dices secundo, homo sit maior per acquisitionem nouæ quantitatis in eadem ipsa substantia, quæ ante erat sub minori quantitate.

Contra, quia nil potest acquirere nouam quantitatem sine nouis partibus substancialibus, quin saltet rarefactio: sed homo dum crescit, non raret: ergo.

Probatur tertio, quia ex quo perfecta est vis vegetativa in homine, ac in brutis: ergo sicut hæta nutriuntur secundum Advers. ita dicendum est de homine.

Confirmatur, quia propter ea iudicamus bruta proprie' nutriti, quia videamus ipsorum corpora augeri mediante comedione: sed idem videmus de homine: ergo.

3. **O**bijecies primò dictum illud Christi, Quod intrat in os, non coniugnat animam, sed vadit per secessum: ergo non conuertitur in substantiam.

Respondeo, distinguendo consequens: secundum partes impuriores, concedo, secundum partes puriores, nego consequentiam.

Obijecies secundo, si conuertetur materia alimenti in substantiam hominis alii, deberet anima rationalis vñiri isti materiae virtute potentia nutritiæ: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor; quia potentia nutritiæ, cum sit corporeæ, non potest attingere vñionem animæ, cum sit spiritualis.

Respondeo, si potentia generatiæ non obstante corporeitate sua producat vñionem animæ cum corpore in generatione, potentiam nutritiæ posse similiter producere vñionem animæ ad partem corporis nutritionis acquisitionem. Quod si potentia generatiæ non poterit nec debeat id facere, idem dicendum erit de nutritiæ; unde quidquid dixerint aduersarij de illa, nos dicemus de hac. In rei tamen veritate probabilius est, quod vñio animæ producatur à solo Deo tam in generatione, quam in nutritione.

Quomodo fit nutritio. Respondeo, multas mutationes intercedere in nutritione: nam in primis cibus alteratur in ore per contritionem & admixtionem saliuæ; inde autem delatus ad stomachum calore naturali eiusdem, adiuvantibus etiam viciniis partibus, præseruit hepate, concoquitur, & in massam quandam, quam chylum Medici vocant, transformatur; cuius chylus per

intimum stomachi orificium ad ima detrudi, & per intestina, flexuosa circuitione deducti, perfectissima pars per venas massaraycas fugitur, & reliquis partibus per secessum transmissis, trahitor ad iecur, à quo amplius depuratur conuertitur in chimum, quæ est massa quædam aggregata ex quatuor humoribus, scilicet sanguine, pituita seu flegitate, flava bili seu colera, & atra bili, seu melancholia. Ex quibus flava bilis in folliculum feillis, qui ad iecoris portas situs est, conicitur; & atra bilis ad splenem amandatur; pituita proprium receptaculum non habet, sed deseruit tanquam vehiculum ad deferendum sanguinem per vñinerum corpus, & ad humectandos artus, ne frequenti agitatione aefiant. Sanguis denique per venam, quæ caua magna dicitur, ad omnes partes corporis deducitur, & ex ipso unaquæque pars aliquam partem conuerit in suam substantiam. In hac autem conuersione consistit ipsa nutritio formaliter loquendo & realiter: nam si hæc sola fieret, nutritur viens, quamvis reliquæ mutations non præcesserint; non autem nutritur, si hæc non fieret, quamvis reliquæ adfuerint.

5. **Q**uæres secundo, an nutritio distinguatur essentialiter à generatione.

Respondeo, affirmatiuè, quia nutritio est actio, per quam vitaliter coniungit una substantia alias partes nouas sibi: generatio autem non est talis.

Dices terminum nutritionis esse formam substanciali, non aggerneratam: sed illa forma est eiusdem rationis cum forma substanciali producta per generationem: ut patet in nutritione equi: ergo non distinguuntur specie nutritio & generatio equi: quia actiones non distinguuntur specie, nisi termini carum sic distinguantur.

Respondeo, distinguendo maiorem: vt aggernerata, hoc est producta secundum se, & continuata cum substantia nutrita, concedo maiorem; secundum se præcise, aut secundum quod producitur præcise, nego maiorem. Distinguuo similiter minorem: secundum se præcise, concedo minorem; vt aggernerata, nego minorem & consequentiam.

Quæres tertio, an terminus nutritionis sit substantia viensis, vt intra lineam substancialiæ habet rationem partis. Hanc difficultatem fuisse exanimant Complutenses his quæstione tertia, & defendant partem negatiuam, quia putant substantiam non habere partes entiæ partis.

tertius ex se, sed à quantitate. At ex dictis in Logica de quantitate satis constat hoc esse falsum: Vnde absolute tenenda est pars affirmativa, quæ sane mihi tam evidens appareat, vt mitet homines doctos de ea dubitare possint: nam tam certum est, quæ dari nutritionem, quod per nutritionem aliquid substancialiæ acquiratur, quod ante acquisitionem non fuit, & illud esse distinctum realiter ab eo, quod ante acquisitionem fuit: alias ante fuisse; & deinde illud coniungi cum eo, quod ante fuit: ergo facit aliquod totum cum illo quod ante fuit, cuius totius ipsum est pars. Sed non est perdendum tempus in rei manifestissimæ probatione, videantur dicta in Logica de quantitate.

Q V A E S T I O . II.

Virum viensis maneat idem numero toto tempore quo viuit.

6. **R**atio difficultatis est, quia per actionem caloris naturalis & aliorum agentium, tam internorum quædam externorum, certum est, quod viuentia deperdant aliquid sua substancialiæ, & quod per nutritionem acquirant sibi nouas partes substanciales, aliquando maiores, quædam perdiderunt, aliquando æquales, aliquando minores. Cum ergo secundum omnes partes hoc modo consumantur & reficiantur viuentia, dubium est, vtrum si diu viuat aliquod viensis, aliqua pars ex illis, quæ accepit à generante, in fine vita permaneat. Et quidem, quantum ad homines, cum semper maneat anima rationalis eadem, quæ est eorum præcipua pars, quamvis

L 1 2 succede

succederent aliæ & aliæ partes corporis, nec maneret aliqua pars ipsius recepta à parentibus, posset dici bene quod maneat idem homines secundum partem principaliorem, & ita etiam posset responderi de animalibus perfectis, si, & tali sentiunt, habeant animas indiuisibilis, de quo postea: Sed cum secundum omnes animalia imperfecta & planta habeant animas diuisibilis, de iis principaliter procedit hæc difficultas.

Sed prima sententia est, huiusmodi animalia esse eadem numero secundum formam seu animam, nec sicut ac, si haberent animam indiuisibilem, quia semper eadem forma producta à generante manet invariata, nec aliqua pars ipsius, aut per calorem naturalem, aut aliunde deperditur, aut per nutritionem acquiritur; sed solum partes materiae informatæ per illam formam perduntur, & alia pars materiae acquiruntur, quæ per eandem ipsam informantur.

Secunda sententia est quod licet reuera aggeneretur per nutritionem non solum pars noua materiae, sed etiam formæ; tamen in viuente quolibet reperiuntur aliquæ partes, quæ semper remanent in ipso, & ratione quarum dicatur manere idem numero quamdiu viuit. Vnde iuxta hanc sententiam admittenda sunt in viuentibus duo genera partium integralium: nam quædam sunt fluentes, & haec per calorem naturalem paulatim extinguntur, & reficiuntur per nutritionem; quædam vero permanentes, quas non consumit calor naturalis, sed semper integræ, & saluæ permanent.

Si vero queratur ab iis, quænam sint partes illæ fluentes, & quænam permanentes.

Respondent aliqui, quos citat, & sequitur *Toletus*, permanentes esse spermaticas, quæ scilicet immediate generantur ex semine, & ex quibus immediate generatur substantia primo producta per generationem; partes vero fluentes esse nutritiales, illas scilicet, quæ nutritione acquiruntur, & addantur primis. Alij vero, vt *Philonotus* & *quidam Recentiores*, dicunt, partes permanentes esse partes solidiores, vt sunt ossa, nerui, cartilaginiæ; partes vero fluentes esse partes molliores, vt caro.

CONCLVSI O I.

In nutritione viuentium, quorum anima sunt diuisibilis 7. *Si* simul cum noua parte materiae, acquiritur noua pars animæ. *Est* communis cum *Scoto* in 4. d. 44 q. 1. *Conimbr. 1.* de noua pars generatione c. 5. q. 12. art. 2. & *Rubio* ibidem q. 9. contra *Alberti*, *Magnum* & *pancos* alios.

Probatur, quia anima diuisibilis ita informat corpus, vt sit tota in toto, & pars in parte taliter, vt non sit eadem pars animæ, quæ informat duas partes materiae seu corporis; sed vt cuilibet parti corporis corresponeat propria pars animæ; & per hoc distinguuntur huiusmodi animalium informationes ab informationibus animalium diuisibilium: ergo pars materiae, quæ nutritione productur, debet informari per partem animæ, quæ non informat alias alias partes materiae, & consequenter debet produci de nouo aliqua pars animæ. *Probatur* hæc consequentia, quia alias illa pars materiae non informaretur ab anima, contra veritatem, & ipsos etiam aduersarios.

Confirmatur primo, quia anima diuisibilis, & materia lis educit de potentia sui subiecti, & consequenter dependet in esse, & fieri ab ipso: ergo perteinet parte subiecti, perit etiam pars animæ correspondens ipsi, & producta de nouo alia parte subiecti, debet etiam produci de nouo aliqua pars animæ.

Confirmatur secundo, quia sicut tota anima materialis non migrat de subiecto in subiectum: ita nulla pars ipsius potest migrare de una parte subiecti ad aliam: eadem enim est ratio de toto & de parte quantum ad hoc: ergo pars animæ materialis, quæ informat partem corporis destrutam, non informat postea partem corporis de nouo productam per generationem.

Confirmatur tertio, quia qua ratione aduersarij dicent eandem partem animæ, quæ informat partem corporis per generationem primo productam, etiam informare partes corporis frequentibus nutritionibus ac-

quisitas, quæ sèpè duplo excedunt partes primo produntas, eadem ratione posset dici quod pars animæ informans caput, informet etiam pedem, & consequenter tolleretur diuisibilitas animæ, quod est absurdum & contra aduersarios.

Obijes: *Philosophus* ait, id quod nutritur manere secundum partes formales eisdem, non vero secundum materiales. *Sed* hoc non esset verum, si acquireretur aut perderetur aliqua pars formæ: ergo, &c.

Respondetur, *Philosophum* vel loqui *tibi* de nutritione perfectorum animalium, quorum animæ, ex suppositio ne quod essent diuisibilis, non patenterent incrementum aut decrementum, vel intelligere per partes formales, partes secundum rationem specificam; per partes vero materiales, partes secundum rationem diuisibilam: nam cum partes nutritione acquisitæ, sint eiusdem rationis specificæ cum partibus deperditis, licet sint diuersæ numero ab ipsis, sequitur quod nutritum semper habeat partes formales, nequaquam vero materiales eisdem.

Posset etiam dici cum Scoto, quod per partes formales, seu secundum formam intelligat partes illas totius, quæ habent tantam actuitatem vt possint resistere agenti de stituti; & per partes materiales, seu secundum materiales, partes illas, quæ non habent talem actuitatem, & propterea destruuntur; ideo autem illæ vocantur partes secundum formam: & hæ secundum materiam, quia formæ est agere & materia pati.

CONCLVSI O II.

9. *Partes spermaticæ non manent integræ & inconsumptæ* in viuente toto tempore vita eius, nec etiam partes solidiores, & ce non permanet semper pars formæ.

Probatur auctoritate *Philosophi* expresse dicens *primo de generatione* cap. 5. quod sicut in augmentatione quælibet pars viuentis augetur, ita & in diminutione quælibet pars eius diminuitur. *Sed* omnes partes tam spermaticæ quam solidiores augentur in nutritione, vt faciunt aduersarij, & constat experientia: ergo in diminutione quælibet pars, sive spermatica, sive solidæ, sive mollis, sive nutrimentalis, diminuitur & consequenter non manent integræ & inconsumptæ.

Probatur specialiter *prima pars*, quia partes spermaticæ sunt eiusdem rationis cum nutrimentibus: ergo sicut hæ consumuntur & fluuntur & illæ, præsertim cum calor naturalis & etiam infirmitates consumentes æquæ applicentur ipsis.

Deinde si non consumerentur partes spermaticæ, pueri non indigerent nutritione, nisi vt augerentur, sed hoc est falsum: sequela pater.

Probatur minor quia constat experientia, quod si non acciperent nutrimentum, non solum non augerentur, sed etiam omnino perirent: ergo falsum est quod ad augmentum solum indigeant nutritione.

10. *Probatur etiam specialiter secunda pars*, quia illæ partes solidæ, non secus ac molles, nutritiuntur per totam vitam, vt faciunt aduersarij, & tenet expresse *Philosophus*: ergo semper crescent, nisi aliqua ex illis consumeretur, quod est contra experientiam.

Confirmatur, quia certum est, quod hæ partes sunt corruptibiles: ergo quandoquidem sèpè applicetur ipsis causa corruptiæ, saltè quoad alias partes, consumuntur.

Nec obijes, quod in infirmitate hominis quando caro multum extenuatur, non aduertatur diminutio ossium. *Quia* hinc solum sequitur, quod non diminuantur tam facile partes solidiores, quam molliores; vel quod non requiratur nutrimentum externum pro conseruacione partium istarum solidarum, sicut requiritur pro conseruacione carnis.

Obijes: si in progressu nutritionis aliæ & aliæ partes nouæ acquirantur deperditis antiquis, non senseret homo vuquam, quia in fine multorum annorum habet partes nouas, & non antiquas.

Respondetur negando sequelam: nam calor naturalis ex continua actione debilitatur, & nō potest tam bene conseruare partes hominis, quam in initio vite, nec tam bene

bene cooperari ad digestionem alimenti, eiusque cōuer-
sionem in substantiam alit; hinc autem senescit homo,
quamvis quotidie nouas partes acquirat.

Dices: sicut debilitatur calor in ordine ad conuersio-
nem alimenti: ita debilitatur in ordin: ad consum-
ptionem substantie viuentis: ergo non obstante ista de-
bilitate calor, si acquirantur nouæ partes, non senes-
cet viuens.

Respondeo negando consequentiam, quia licet debili-
tetur in ordine ad utramque, facilis est tamen ipsi con-
sumere quam conuertere. Et certe Aduersarii etiam est
respondendum ad hanc difficultatem, si queratur ab ip-
sis, cur plures partes nouæ materiae, aut plures partes
fluida acquirantur à viuentibus in principio, & medio
vitæ, quam in senectute.

C O N C L V S I O III.

11. Quamus nutritum non haberet in fine vita ullam
partem acquisitam in generatione primaria, erit idem numero
in fine vita quod fuit in initio, non quidem physice, sed
moraliter ratione continuationis partium, & modi quo deper-
duntur & acquiruntur. Hec est communis cum Scoto sup-
ra: & probatur ex communi hominum sensu, qui pro
vno numero reputant id, quod habet talem continuationem: nam fluius censetur idem numero ex tali
continuatione, & nauis, quæ reficeretur semper success-
sive per adiunctionem vnius partis ad aliam cū tali cō-
tinuatione, censetur vna numero, etiam si tandem non
haberet ullam partem ex iis, quas habuit in initio.

Q V A E S T I O III.

Quid sit augmentatio, & quomodo à nutri-
tione distinguantur.

Variz ac- 12. Augmen-
tationes augmen-
tationis. **A**ugmentatio varie sinitur, largissimè, prout
significat quemque motum seu mutationem, per quam aliquid crescit seu augetur in quocun-
que genere, sive in quantitate, sive in qualitate: & in
hoc sensu dicitur calor augeri tam secundum extensi-
onem, quam secundum intentionem; & homo dicitur
crescere in virtute, vel vitiis. Secundò minus large, prout
significat mutationem, per quam acquiritur pars integralis
substantialis; quæ rei alicui quomodo cōsuperaddi-
tur, & sic dicitur aqua augeri, infusa alia aqua, vel etiam
vino. Tertiò demū accipit strictius, & proprius quantu-
m ad præsentem materiam, prout significat mutationem,
qua acquiritur quætitas maior ex conuersione alimenti
vitaliter facta: & in hoc sensu hic agimus de augmentatione,
ad eamque tres præcipue coditiones requirit Philo-
losphorus: primo de generatione tex. 32. Prima est, quod res
aucta maneat, postquam aucta est, eadem numero, quæ
fuit antea. Secunda, quod res augeatur ob accessionem ali-
cuius materiae extrinsecus aduenientis. Tertia, quod res
augeatur secundum omnes suas partes.

C O N C L V S I O I.

Descri-
picio aug-
mentatio-
nis. **13.** Bene definitur augmentatio quod sit mutatio rei ad
maiorem quantitatem per intus susceptionem vitaliter facta.
Ponitur mutatio pro genere, in quo conuenit cum genera-
tione, alteratione, & latione. Dicitur, ad quantita-
tem, ut distinguitur à ceteris illis mutationibus. Addi-
tur, ad maiorem, ut distinguitur à mutatione, qua viuens
acquireret quantitatem, sed minorem, vel æqualem cum
quantitate deperditæ; per talem enim mutationem viuens
non augeretur. Dicitur denique per intus susceptionem vi-
taliter facta, ut distinguitur ab augmentatione secundo
modo facta.

Per hæc patet ad primam partem questionis. Ut autem
resolutur secunda, aduertendum est, dum viuens aug-
mentatur, ipsum acquirere, & nouam partem substantialem
maiorem, quam perdiderat ante per actionem caloris
naturalis, & præterea quantitatem maiorem corre-
spondentem isti maiori parti substantiali; & eodem mo-
do etiam, dum nutritur, acquirit partem substantialem
nouam, & quantitatem correspondentem.

Rursum aduertendum est, quod nec in sententia nostra,
& Thomistarum, qui subiectamus quantitatem in toto

composito, nec in sententia recentiorum communiori,
qui subiectant ipsam in materia prima, & faciant ipsam
illi coæuam, sit necessarium, ut agens producens substantiam
de novo, aut aggerans partem substantialem nouam
habeat actionem immediate terminatam ad produc-
cendam quantitatem: nam in sententia recentiori quæ-
titas omnis est coæua materia, & consequenter non de-
bet produci de novo magis, quam ipsa materia; in sen-
tentia vero nostra ipsa substantia de novo producta suf-
ficienter est productiva quantitatis in se absque concur-
su immediato causa effectuæ alterius.

Hic suppositus, non est dubium quin nutritio, qua non
acquireretur maior pars quam desperita, sit distincta
realiter ab actione illa, qua acquireretur maior pars, sed
difficultas est, an sive in nutritione, qua non acquiritur
major pars, sive in illa, qua acquiritur, sint duæ actions
realiter distinctæ, quarum vna terminatur ad partem sub-
stantialem acquisitam sive maiorem, sive minorem, &
altera ad quantitatem.

C O N C L V S I O II.

14. Si capiatur nutritio & augmentatio actiæ pro aetio-
ne per quam viuens nutrit, & augmentat se ipsum, non sunt
duæ actions realiter distinctæ. Hac videtur esse de men-
te Marsili de generatione q. 10. Alb. de Saxonia 16. q. 9.
Veneri ibidem c. 6. Vallesij contro 29. contra Complutens
hic disp. 5. ann. 14.

Probatur, quia quætitas sive subiectetur in materia
prima, sive in toto composito, non producitur à nutrien-
te, aut augmentante se: ergo nutritiens non habet duæ
actions, quarum vna terminatur ad substantiali, & altera
ad quantitatem, & consequenter nutritio, & augmenta-
tio actiæ sumpta non sunt duæ actions.

Co-firmatur, quia eo ipso, quo viuens habet actionem
acquisitam maiori partis substantialis, absque illa alia
actione acquirit maiorem quætitatem: ergo præter actionem
nisi illam substantiali, non est dicendum, quod habeat
aliam terminatam ad quætitatem, sed potius dicendum
est quod eadem actio, quatenus per eum acquiritur im-
mediate, & per se, pars maior substantialis, vocetur nu-
tritio, & quatenus ad eam sequitur acquisitio maioris
quætitatis, vocetur augmentatio; & hoc ipsum videtur
docii a Philosopho hic cap. 5. dum ait nutritionem, & aug-
mentationem ratione tantum differre.

15. Obiectio: termini harum actionum sunt distincti
realiter, quantitas, verbi gratia, & substantiali: ergo ipsæ
sunt distinguuntur realiter; quia quando termini distin-
guntur realiter, actions etiam sic distinguuntur.

Confirmatur, quia potest acquiri pars substantialis sine
acquisitione quætitatis: ergo nutritio, & augmentatio
sunt separabiles, & consequenter distinguuntur realiter.

Respondeo negando suppositum antecedens, quod
scilicet sint plures actions.

Dices vna actio non potest terminari ad duos termi-
nos realiter distinctos: ergo cum sint hi duo termini re-
aliter distincti, debent esse duæ actions.

Respondeo negando consequentiam, quia illi duo ter-
mini non producuntur à nutriende, vnde non debet ha-
bere duas actions ad illas terminatas.

Respondeo secundi, distinguendo antecedens: immedia-
te transacti; immediate ad vinum, & mediate ad alterum,
nego antecedens.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam,
loquendo de ipsis actioni: quia licet hinc sequatur, quod
nutritio ut nutritio distinguatur realiter ab augmentatio-
ne, non tamen sequatur quod sint duæ actions realiter
distinctæ, quarum vna sit nutritio, & altera augmentatio:
nam vniæ actio potest nunc habere denominationem au-
gmentationis, & nunc non habere; habere quidem quæ-
do sequitur ad ipsam quætitas, non habere vero, quan-
do non sequitur.

Dices: si potest esse actio nutritiva quin sequatur quæ-
titas: ergo debet esse alia actio, per quam sequatur, &
consequenter erunt duæ actions.

Respondeo distinguendo sequelam: in nutriende, vel
augmentante se, nego; in alio aliquo, transact. Itaque

L 11 3 non

non nego quin, ut augmentetur quis, debat necessario interuenire actio distincta ab actione, qua vivens aggerat sibi partem substantialem: nam debet sine dubio esse actio illa, per quam producitur de novo quantitas à composto de novo producto, vel actio continua continua quantitatis, quae est coiuia materia; sed negat conclusio duas actiones debere esse in nutritiente, per quas nutritur & augmenter se.

16. *Obiitius secundò: augmentatio consistit formaliter in actione, per quam vivens coniungit sua quantitatam maiorem quantitatem: sed illa actio est in vivente augmentante se, & distinguitur ab actione, qua terminatur ad substantiam aggeratam, quandoquidem hæc posset esse absque: illa ergo nutritur, dum augmentat se, habet duas actiones realiter distinctas.*

Respondeo nutritur non debere habere actionem particularem, per quam coniungat sibi quantitatem distinctam ab actione, per quam coniungat sibi partem substantialem, in qua est quantitas subiecta, sive in materia istius partis, sive in tota illa parte; nam eo ipso, quo coniungit secum substantiam illam, coniungit secum omnia coniuncta isti parti.

Vnde in forma respondeo: permisso maiori, negando minorem pro secunda parte, ad cuius probationem dico quod quāmuis possit actio coniungens substantiam esse absque eo quod coniungatur quantitas; tamen non inde sequitur, quod detur alia actio in nutritiente, per quam coniungat sibi qualitatēs; sed solum sequitur quod actio coniunctiva substantia non habeat à se ipsa præcise esse etiam actio coniunctiva quantitatis absque dependentia ab aliqua conditione.

Dicere: nullam conditionem sufficere posse absque alia actione nutritientis: ergo.

Respondeo negando antecedens: nam sufficit pro conditione, quod quantitas inhaeret parti illi substanciali, quæ conditio haberi potest absque eo, quo nutritur, & augmentans se habeat aliam actionem, ut patet.

CONCLV S I O III.

*Narratio
fit lucef-
fici & cō-
pētū, à quo habet, & substantia nutriti precedens nutritio-
nem coniungi cum parte substanciali aggerata per nutritio-
nem, & quantitas ipsius coniungi cum quantitate in ea par-
te subiectata, sunt mutationes realiter distinctæ.*

*Probatur, quia reuera quantitas precedens vnitam im-
mediate quantitatē de novo acquisita sic, ut posset cum
ipsa manere vnta, quāmuis destrueretur vtraque sub-
stantia, & etiam substantia precedens vnitam parti substanciali
acquisita sic, ut posset sic manere vnta, quāmuis
destrueretur vtraque quantitas: ergo quantitas præcedens
habet respectum vniōnis particularis ad quantitatē
acquisitam distinctam realiter à respectu vniōnis,
quem habet substantia precedens ad partem substancialē
de novo acquisitam; & cōsequenter si capiatur nutritio, & augmentatio pro his respectibus, erunt mutationes
realiter distinctæ. Et iuxta hoc forte posset re-
conciliari diuersæ sententiae, quæ sunt de distinctione
reali nutritionis, & augmentationis, dicendo quod qui
volunt eas distingui, loquantur in sensu huius conclu-
sionis; qui vero nolunt, in sensu præcedētis cōclusionis.*

QVÆST I O IV.

Secundum quas partes viventiū fiat augmentatio.

18. *Certum est experientia, quod nullum sit membrū viventiū, nec caput, nec pes, nec os, nec vena, quæ non indigeat nutrimento, & non crescat, ac augmentetur visque ad determinatam aliquam etatē periodum. Vnde corpus viventiū ita est à natura formatum, ut plenum sit poris, & venis undequaque versum, per quos sanguis ex cibo post plurimas alteraciones generatus ad omnes eius partes deferri possit ad quamlibet iuxta indigenitiam suam, admirabili seruata proportione.*

*Quia ergo membra viventiū, ut & ipsum vivens, con-
stant, & partibus integralibus, & essentialibus, quæstio-*

hæc non est de partibus essentialibus, quia certum est quod quæstio augetur, ac nutritur vivens quodcumque constans anima diuisibili, non soli augeatur quoad corpus, sed etiam quoad animam; quando autem nutritur vivens cōstantis anima indiuisibili, quale est in nostra sententia solus homo, augetur tantum quoad corpus, non vero quoad animam secundum se, licet etiam augeatur quantum ad extensionem vniōnis animæ ad partes corporis de novo acquisitas. Est ergo quæstio porissimum de partibus integralibus. Hæc autem sunt in dupli differētia, nam quedam sunt homogeneæ, quæ integrantur scilicet ex partibus eiusdem rationis, ut caro, os, nervus; quedam heterogeneæ, quæ scilicet constant ex partibus diuersa rationis, ut digitus cōstantis carne, pelle, osibus, & nervis, ac iuncturis.

19. *In hoc secundū Rūnum hic q.7. omnes conueniunt, quod licet vivi augeatur secundū omnes partes, hoc tamen ita fit, ut primo augeatur secundū omnes partes homogeneas, & ratione harum augeantur heterogeneæ, quia scilicet heterogeneæ constant ex homogeneis, & non requirunt aliud, ut augeantur, quam ut augeantur homogeneæ, ex quibus coalescentur.*

*Verum quāmuis hoc ultimum sit certum, quod scilicet augeatur eo ipso, quo augeantur homogeneæ, augeri etiam ne-
cessario est heterogeneas; cum tamen totum integrale, sive hetero-
geneum, sive homogeneum, non sit quid distin-
tum à partibus simul sumptis, & vnitis, ut ostensum est
primo Physicorum, non videtur prius proprio loquendo augeri partes homogeneas, quām augeantur heterogeneæ; immo eo ipso quo intelliguntur partes homogeneæ simul augeri, intelliguntur etiam partes heterogeneæ augeri.*

Confirmatur hoc, quia si partes heterogeneæ non augeantur per se primo, sed secundario ob augmentū partium homogenearum, ex quibus coalescent, etiam partes homogeneæ non augeantur per se primo; sed secundario ratione partium homogenearū, ex quibus constat: ergo eodem modo discurrendum est de vrisisque, & sic nihil est particulare hic dicendum de partibus heterogeneis magis, quām de homogeneis.

Nec obest fundamentum Rūniū ex Philosopho desumptum hic c. 5. text. 35. dicente: Ea que sunt dissimilium partium augeantur, quia ea que sunt consimilium partium augeantur. Hinc enim non sequitur, quod prius partes similes omnes augeantur, & postea partes heterogeneæ.

CONCLV S I O I.

*Non nutritur immediate omnes partes minima, & in non
determinata viventiū. Hæc est communior cum Soco in
4. dist. 44. q.2. Probatur argumento ipsius, quia alias in
qualibet nutritione, & augmentatione notabiliter au-
geretur homo.*

*Probatur secundò: quia illa pars augeatur immediate, cui
immediata applicatur alimentum in poris, & quæ ambit
immediata porum; sed non omnis pars minima immediata
amit porum, nec omni tali consequenter immediata
applicatur alimentum: ergo non omnis talis immediate
nutritur.*

CONCLV S I O II.

*22. Non potest assignari illa pars, quæ secundum se to-
tam immediate augeatur, ac nutritur. Hæc debet esse
comunis, & patet, quia omnis pars assignabilis est quæ im-
diuisibilis in plures partes, quoad omnem dimen-
sionem: ergo nequit alimentum applicari immediata vlli
tali parti secundum omnes partes in illa inclusas; nec
etiam pars de novo acquisita potest immediata vniū ipsi
secundum omnes partes.*

CONCLV S I O III.

*Quæcumque pars determinata assignabilis in vivente po-
test dici augeari immediate ratione sui in hoc sensu, quod non
augeatur proper augmentū vlli alterius, pars extra ipsam
collocata. Hæc videtur esse iuxta mentem Detheris supra.*

*Probatur manifeste, quia non potest assignari illa
pars determinata, quæ non crescat independenter ab
accretione vlli alterius partis.*

Quæres,

Quæst. Qnomodo se habeant augmentatio, & diminutio ad inuicem.
Respondeatur, si loquamur de diminutione, quatenus est negatio conseruationis substantiae, ac quantitatis quæ perdeuntur, quando dicitur diminui viuens, esse mutations distinctæ speciei, eum vna sit positiva, & altera negativa.

Et si queras, quænam mutatio positiva connectitur cum diminutione.

Respondeo, illam, qua ex viuente diminuto producuntur alia substantiae, ut sudeores, rheumata, & similia. Si vero loquamur de diminutione, quatenus est acquisitionis minoris partis substantialis, ac quantitatis, quam per actionem causarum destruentium perdeuntur, est eiusdem speciei cum augmentatione eodem modo quo generatio ignis bipalmatis, ac tripalmatis, nec in hoc est difficultas vlla examine vltiori digna.

Q V A E S T I O V.

Vtrum nutritio, & augmentatio sint motus continuui.

21. Non est in controværia an viuentia semper dum viuent nutritantur, & augmententur absque vlla intermissione, certum est enim quod non; quia non semper applicatur ipsis materia sufficienter disposita, ex qua nutritur se, & augmentatione quoad omnem dimensionem in hominibus non fit ultra trigesimum annum secundum omnes, id quod & experientia constat; imo secundum Hippocratem non fit, nisi visque ad annum vigesimum secundum, & secundum alios ad annum vigesimum quintum. Difficiliter ergo hic examinanda est, an quando quis se nutrit, & augmentat, id faciat motu cotonuo, & successivo; an vero motibus instantaneis interruptis per aliquas morulas. Qua in re qui putant alterationem esse motu instantaneum, sine dubio idem dicent de augmentatione, & argumentari bene possunt ex eo quod alteratio sit instantanea, quod etiam augmentatione sit talis: cui argumento responderi debet ab aliis negando antecedens.

Prima sententia est nutritionem, & augmentationem esse motus instantaneos: ita *Toletus* hic quæst. 11. citans pro se *Averroem*, & *Albertum Magnum*: *Hurtadum*, & *Arriagam* disp. 3.

Secunda sententia est eos esse motus continuos, ac successivos: ita *Ruinius* hic quæst. 3. *Complutenses* hic disp. 5. q. 8. citantes pro se *Philosophum* ac plures alios.

CONCL V S I O I.

22. Qualis motus est nutritio, talis est augmentatione. Hæc est contra aliquos qui putant nutritionem esse motum instantaneum, augmentationem vero esse motum continuum.

Probatur: quia quantitas maior non acquiritur, nisi quatenus acquiritur pars substantialis maior, in qua subiectatur quantitas: ergo si pars illa substantialis maior acquiritur instantaneè, & quantitas similiter acquiretur; si vero acquiratur successiva, similiter acquiretur quantitas.

Confirmatur, quia quantitas, quæ acquiritur per augmentationem, non subiectatur inhaesive in substantia praecedenti, quæ augetur, ut omnes concedunt: ergo subiectatur in alia substantia acquisita: ergo non potest acquiri, nisi acquiratur illa substantia, & consequenter eodem modo debet acquiri, quo acquiritur illa substantia.

Confirmatur secundo: quia illa substantia, quæ acquiritur per nutritionem instantaneè, secundum aduersarios, in illo instanti reali, quo acquiritur, non potest esse absque aliqua quantitate: ergo habet aliquam quantitatem: ergo non acquiritur illam debet esse instantaneus: ergo nec debet expectari tempus aliquod sequens, ut acquiratur illa quantitas.

Ex probacione huius conclusionis appareat eos, qui probant nutritionem esse motu successivum, quia augmentatione est successiva, reuera probare incertum per æquem certum, aut minus certum: nā quamvis omnino talis de-

beat esse augmentatione, qualis nutritio, & è contra reuera tamen quando quidem augmentatione quatenus est acquisitionis quantitatis sit consequenter ad nutritionem, cum eadē acquiramus quantitatem, quatenus acquirimus partem substantiali nouam, in qua inheret quantitas, prius debemus cognoscere an acquiramus partem illam substantialiem in instanti, quam possimus cognoscere, an acquiramus quantitatem in instanti. Vnde melius longe probatur augmentatione esse instantanea, aut successiva, ex eo quod nutritio si talis, quam è contra.

CONCL V S I O II.

23. Nutritio fit successiva, & continuo, non vero in instanti, per morulas interrupit, & consequenter sic sit augmentatione. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Secunda pars patet ex conclusione praecedenti.

Probatur prima pars primo: quia eadem ratio successio continuæ reperta in alteratione, reperitur etiam in nutritione: sed alteratio ob illam rationem est morus continuus successivus, ut probatum est supra, & fatetur aduersarij præter vnum *Arriagam*: ergo idem dicendum de nutritione.

Probatur maior, quia successio continua in alteratione originis ex diuisibilitate qualitatis ad quæ sit, & qualitas quæ expellitur diuisibiliter per illam: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis, & haber incompatibilitatem diuisibilem cum forma substantiali, quæ per illam expellitur: ergo.

Confirmatur: quia alteratio non solum est motus successivus secundum intentionem, sed etiam secundum extensionem, n ex eo, quod forma ad quam sit, & forma, quæ per illam expellitur, sunt diuisibiles non solum quoad intentionem, sed etiam quoad extensionem: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis quoad extensionem, & forma per illam expellenda, licet non sit diuisibilis quoad intentionem, est tamen quoad extensionem: ergo nutritio debet esse motus successivus extensio, licet non intensio.

Confirmatur secundo: quia si non esset motus successivus, maxime, quia motus successivus non posset dari ad substantialiam: sed hoc est falsum, ut patet experientia stramini, quod successivus cibatur, & convertitur in ignem ab illo vlla intermissione, quantum potest per sensum colligi, cui debet se conformare intellectus, quando non habet rationem aliquam in oppositum, quæ corrigit dectionem eius, qualis non habetur in proposito.

24. Probatur secundo: si nutritio fieret in instanti, posset Deus determinare primum instans in quo fieret, sed hoc est falsum: ergo.

Probatur minor: quia antecedenter ad quodcumque instans assignabile, esset verum quod fuit facta nutritio, ergo in instans illud, quod assignaretur à Deo pro primo, non esset primum.

Probatur antecedens: quia materia illa, in quam introduceretur forma nutriti est diuisibilis, & alteratur vniiformiter disformiter ab agente alterante: ergo prius agens disponit partem proximorem quam remotor: sed in quodcumque instanti in quo disponitur vlla pars materia, forma nutriti debet in ipsa introduci: ergo ante illud instans fuit nutritio.

Aduersarij ad hanc probationem respondent eam retorquendo: quia si ex eo quod agens naturale vniiformiter disformiter disponit materiam, sequitur quod non posset assignari aliquod instans, ante quod non fieret nutritio, & consequenter quod nutritio sit successiva, similiter sequitur quod idem dicendum sit de ipsa prima generatione, ad quam etiam similiter disponit subiectum per alterationem continuam successivam vniiformiter disformiter factam: sed hoc est contra autores qui tenent nostram conclusionem: ergo sicut negarent hanc consequentiam de prima generatione, non debent eam vrgere de nutritione, nec mirari, si eam vrgearit, quod negatur. Hæc sane est optima responso, quæ dari potest ad hanc probationem.

25. Replicatur tamen communiter ostendendo dispartatem, nempe quod forma viuentis determinet sibi, quæ-

tum ad primum sui esse, aliquam determinatam quantitatem minimam, sub qua minori nequeat esse naturaliter; & consequenter donec disponatur materia usque ad tantam quantitatem, non debet introduci illa forma, quamvis secundum aliquam partem minorem sit antecedenter disposita sufficiens, at postquam simul habet productam materiam sufficienter ad hoc ut recipiat primum suum esse, non exigit determinatam aliquam quantitatem minimam, in quam aut ipsam præcedens, si sit indiuisibilis, aut alia noua pars eius, si sit diuisibilis, debet introduci. Quenadmodum enim potest conseruari sub quacumque minima parte totius subiecti in quo conseruatur & producitur, supposito quod illa pars minima conjugatur cum aliis partibus istius totius: ita etiam potest informare de novo quacumque minimam partem conseruare cum aliis partibus, licet non posset informare illam secundum se.

Confirmatur hoc, quia secundum ipsosmet aduersarios, licet nutritio fieret instantanea sicut generatio, tamen non posset generatio fieri in tam parua quantitate, in qua fieret nutritio: ergo dispositio illa, quæ est sufficiens ad nutritionem, non est sufficiens ad generationem primam; & consequenter non sequitur ex eo, quod una pars materiae reperiatur prius disposita ad animam quam altera, quod anima prius debet in illa parte produci quam in altera, licet id sequatur de nutritione: quæ sane confirmatio videtur aptissima contra aduersarios ad declarandum hanc rem, & disparitatem utriusque casus.

Verum contra suppositum huius discursus, nempe quod generatio fiat in instanti, obici potest quod materia ex qua sit generatio, si disponitur uniformiter diffiniter, prius debet ultimata dispositio ad formam viuentis quoad aliquam partem minorem, quam quoad partem illam determinata magnitudinis, quam exigit illa forma, & sub qua minori esse nequit: ergo in illo priori non manet in materia dispositio conseruativa præcedens formæ, & consequenter non manebit in ipsam præcedens forma, & ita materia erit absque illa forma, nisi producatur forma viuentis in illa.

Hæc difficultas, vix tolli potest non admittendo formam corporeitatis simul cum anima in viuentibus, ea autem supposita:

Respondeo, concedendo antecedens & duas primas consequentias, negando vero tertiam, quia in illo priori introducitur forma corporeitatis, quam puto generari successiue usque ad certam magnitudinem determinatam, ad animam introductionem necessariam, & tum instantanea introduci animam.

Dices: ergo prima generatio formæ substantialis sit successiue non minus quam nutritio.

Respondeo, id mihi videri verissimum de quacumque generatione non viuentium: & sane in generatione ignis ex stramine aut carta, ut antea dixi, ita fieri appetit ad sensum: & ratio conclusionis pro nutritione tam efficaciter idem probat de generatione omni præter illam, qua producuntur anima viuentium, quæ etiam, nisi exigerent determinatam magnitudinem quoad parvitudinem, eodem modo successiue produci dicenda essent excepta rationali, quod valde adiutendum est.

Obiectio primo: saltem nutritio hominum non potest fieri successiue, quandoquidem non acquirantur novæ partes, nec anima rationalis sit diuisibilis: ergo.

Respondeo, negando antecedens: nam sufficit ad hoc quod fiat successiue, quod anima vienatur successiue partibus corporis de novo successiue acquisitis: illæ enim vieniones sunt diuisibiles, & possunt tam successiue produci quam ipsæ partes ad quas terminantur.

Obiectio secundo: si nutritio fiat successiue, incipit per ultimum sui non esse sic, ut verum sit dicere: in hoc instanti non est, sed in tempore immediate sequenti erit. Tunc sic, in illo instanti, in quo est ultimum non esse eius, vel alimentum est complete dispositum, vel non est, si est complete dispositum: ergo introducitur in eodem instanti forma viuentis sine expectatione temporis sequenti. si non est, ergo debet compleri tempore sequenti, & consequen-

ter in tempore erit forma expellenda, & ita forma viuentis & forma alimenti erunt in eodem tempore simul in materia.

Probatur prima consequentia, quia forma expellenda debet esse in materia donec compleatur dispositio ad eius destructionem requisita; & quia si non esset illa forma tempore sequenti, non posset in illo tempore reperiari dispositio ad illam, & sic esset completere ablata in illo instanti contra hypothesisim.

Respondeatur in instanti, in quo incipit nutritio, esse subiectum ultimata dispositio in ordine ad hoc ut pro tempore sequenti possit fieri nutritio: non vero sic ut in eodem instanti fieri possit, neque verum est, quod quando completeretur dispositio ad aliquam formam, debet tolli opposita dispositio in illo instanti, nisi compleatur in ordine ad producendam formam pro eodem instanti: sic autem non sit in proposito; nec in hoc videtur esse illa difficultas specialis.

27. Dices: si non sit expulsa qualitas conseruans formam alimenti pro illo instanti, nec etiam ipsam formam expellenda, ergo erit tempore sequenti vitaque.

Respondeo, negando consequentiam, quia licet non sit expulsa voluntio in toto tempore antecedenti instanti, quo producitur nolitus, non sequitur quod maneat in illo instanti: ergo similiter licet non sit expulsa forma alimenti in toto tempore præcedenti tempore, in quo sit nutritio, non sequitur quod maneat in illo tempore.

Dices secundo: si non sit expulsa in illo instanti: ergo expellitur in tempore sequenti, & consequenter quandoquidem expellatur successiue, debent in tempore sequenti esse aliquæ partes eius.

Respondeo, hanc difficultatem æque currere de alteratione successiua, quia à calore mutatur successiue subiectum ad frigus. Vnde non facit specialiter contra nutritionem, sed contra omnem mutationem successiua à contrario ad contrarium.

Dico ergo, formam alimenti expelli successiue in tempore sequenti, & consequenter pro quacumque parte temporis sequentis, in quo expellitur, verum esse dicere quod aliqua pars ipsius sit in subiecto pro alia parte posteriori expellenda donec compleatur totum tempus illud sic, ut possit dici, iam non est alteratio & immediate antefuit: nec est inconveniens, sed necessarium, quod in eodem tempore duas formæ contraria sint ita, ut una expellatur & altera introducatur, quamvis esset inconveniens quod pro illo instanti istius temporis verum esset dicere, iam est utraque forma ex illis.

Obiectio ultima Scotum 4. di. 44. quest. 1. num. 14. vbi dicit quod aggeratio quæ sit in nutritione, est momentanea.

Respondeo, Scotum obicit omnino eo loco tetigisse hoc & propterea non tam ex propria sententia quam ex ea quæ suo tempore communior erat, id dixisse, cuius signum est, quod nullam adhibuerit probationem, & quod ad intentum ipsius, perinde erat quid quis sentiret.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo fiat rarefactio, & condensatio.

28. A Duertendum primo aliquid corpus posse esse *Duobus modis potest corporis de raro & densum*

Primum quatenus ex natura sua intrinseca est subtile aut crassum, seu tale, ut facile, vel difficulter possint separari eius partes ab inaicom per interpositionem alterius corporum, quibus pertransiuntibus minus vel magis resistere potest, siue hoc habeat ex natura sua substantiali formaliter, siue ex aliquo accidenti proueniente ex natura sua substantiali connaturaliter.

Alio modo corpus potest esse rarum vel ex eo quod occupet maiorem locum quam alias occuparet, vel ex eo, quod habeat aliquam qualitatem, ratione cuius exigat occupare talem maiorem locum, & cum proportione ad hoc potest esse corpus densus, quatenus vel occupat minimum locum quam alias occupauit, vel habeat qualitatem aliquam

aliquam, ratione cuius perat occupare minorem illum locum. Hic autem agimus non de raritate aut densitate priori, nec de actione per quam corpora reddatur sic rara, aut densa, sed de raritate & densitate posteriori, & de actione per quam corpora sic rara ac densa redduntur, quæ propriæ rarefactione & condensatio dicitur. Et pro hac rarefactione, & condensatione melius intelligenda,

29. *Aduertendum vltius*, posse corpus rarefieri hoc secundo modo dupliciter: *Primo*, large & impropriè per discontinuationem notabilem & distantiam partium determinatarum ipsius, sicut sit in spongia compressa, ac relicta postea natura sua. *Secundo*, strictius & propriè per extensio majorē alicuius corporis sine sensibili intromissione alterius corporis & distantia notabilis partium determinatarum ipsius, ut contingit in aqua, quādō notabiliter calefit, & quando reducitur à congelatione ad statum proprium; & cum proportione ad hoc dupliciter potest condensari corpus: *Primo*, per compressionē notabilem partium determinatarum, ac expulsionē sensibili alterius substantiæ, ut sit in spongia manibus compressa: *Secundū*, per contractionem rei ad minorem locum abfque compressione sensibili partium determinatarum, ut contingit in aqua congelata. Distinguitur autem vtraque rarefactione ab augmentatione, quod hac sit virtute vitali & habeat secum annexam nutritionem substantiali solisque viuentibus propterea conueniat; rarefactione vero non item.

Quomodo distinguitur rarefactione ab augmentatione.

Varie sententia.

Prima sententia est rarefactionem fieri per deperditionem antiquæ quantitatis, & acquisitionem nouæ maioris; condensationem vero per deperditionem totius quantitatis maioris, & acquisitionem nouæ minoris. Hanc tenet *Godfredus*.

Secunda sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis absque novo subiecto, in quo inhæret; & condensationem per deperditionem alicuius partis quantitatis habitæ manente altera parte. Hanc tenet aliqui *Scotisti*, & proponit ab ipsomet *Scoto* 4. d. 12. q. 4. quāmuis absolute non assertat eam esse veram.

Tertia sententia est rarefactionem fieri per nouam extensioem quantitatis præexistentis, quæ noua extensio est nouus modus quantitacius aduentus sine noua quantitate. Hanc tenet *Ruinus* hic quæst. 1. *Huiusmodi* 4. *Physicorum*, & *Recentiores* satis communiter.

Quarta sententia est per rarefactionem non produci nec nouam quantitatem, nec nouam etiam extensioem quantitatiæ saltem per se; & per condensationem non deperi quantitatem villam aut extensioem. Hanc tenet *Complutenses* hic, & pro se citant authores terrie sententie, sed immorio, cum ipsis admittant rarefactionem fieri per nouam extensioem.

Quinta denique sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis cum novo subiecto, quatenus scilicet intromittuntur aliqua corpuscula intra pores, ac partes rei rarefactæ; & condensationem similiter fieri per deperditionem quantitatis ac subiecti, quatenus scilicet extrahuntur aliqua corpuscula reperta intra partes rei, quæ condensatur. Hanc etiam proponit *Scotus* supra eodem modo quo secundam, absque assertione, & eam expresse tenet *Occam*. cum *Nominalibus*, quos sequitur *Arraga* diff. 26. *Phys. n. 195.*

CONCLV SIO I.

Rarefactione non fit absque acquisitione nouæ quantitatis, aut nouæ extensioem quantitatinae. Hæc est communis omnium sententiarum contra quartam *Complutensem*: & licet ipsius non videantur absolute tenere oppositum, quia non tam dicunt rarefactionem fieri absque noua quantitate aut extensio, quām rarefactionem non terminari ad nouam quantitatem aut extensionem; nec hoc ipsum dicant absolute, sed cum alia restrictione, saltem quæ per se primo producatur; tamen probations eorum tendunt ad oppositum conclusionis directe: & præterea, si noua quantitas aut extensio acquiratur rarefactione, omnino per se primo habetur per ipsam, ut hic probabitur.

Probatur ergo conclusio, quotidiana experientia; quia

nunquam videmus aliquid rarefieri absque occupatione majoris loci, nec condensari absque occupatione minoris loci quam ante: sed euidens est absque acquisitione majoris quantitatis, aut extensionis quantitatinae non posse occupari maiorem locum, neque minorem absque deperditione quantitatis, aut extensionis.

Confirmatur, quia non constat nobis dati rarefactionem aut condensationem, nisi experientia qua videmus corpora nunc maiorem, nunc minorem occupare locum: ergo nunquam sit absque tali occupatione.

Quod autem per se primo, & non secundario tantum producatur rarefactione noua quantitas aut extensio, per quam formaliter corpora occupant maiorem, aut minorum locum: *Probatur*, quia illud per se primo produci debet per rarefactionem, quatenus rarefactione est, à quo formaliter corpus habet esse rarius quam ante: sed ab eo ipso quo corpus occuparet plus loci quam ante; quāmuis nullæ aliae qualitates essent in ipso distinctori ab antecedentibus, esset rarius quam ante: ergo per rarefactionem, ut rarefactione per se primo producitur noua quantitas aut extensio in corpore rarefacto, seu sit ut corpus rarefactum habeat occupare plus loci quam ante per applicationem quantitatis nouæ, aut extensionis ad partes ipsius.

31. *Probatur* hoc idem secundū, quia secundum *Philosophum*, Rarum est quod habet multum quantitatis & parum materie: Densum vero quod habet multum materie, & parum quantitatis: ergo ab eo formaliter loquendo habet esse rarum, à quo habet formaliter multum quantitatis sub paru[m] materia; sed certum est, quod à nulla qualitate habeat formaliter multum quantitatis: ergo non habet esse rarum formaliter à qualitate, loquendo de raritate de qua hic agimus & quæ describitur à Philosopho.

Confirmatur, quia Philosophus in prædicamento qualitatis expresse assertit, rarum & densum non significare qualitates.

Respondent Complutenses, rarum posse considerati duplíciter, uno modo formaliter & secundum effectum primarium, quem à raritate habet; secundum, secundum connotata, & necessaria connexa. *Hoc supposito* dicunt Philosophi explicare rarum secundum connotata, & non formaliter secundum id quod directe, & primario dicit; & eodem modo intelligendas est, quando negat rarum dicere qualitatem.

Verum hæc explicatio, & gratis excogitata est ad evadendam difficultatem, & omnino torta est, & indigna Philosopho, qui, si rarum, & densum diceret formaliter, & primario qualitatem, pessime negaret absolute & simpliciter, quod non diceret qualitatem, quāmuis non dicere illam secundum connotata.

Dende quando describeret raritatem, potius deberet describere ipsam secundum illud quod formaliter & primario diceret, quam secundum id quod secundario, & connotative dicit.

Confirmatur, quia in prædicamento qualitatis dicit quod rarum putabitur qualitatem significare, & tamen cœendum sit alienum à qualitate: sed non putatur qualitatem dicere secundum extensioem, sed secundum aliquid quod præterea dicit: ergo quando dicit quod tamen sit alienum à qualitate, vult intelligere quod non dicat formaliter qualitatem, quāmuis videatur eam dicere.

32. *Additum* ad hæc non posse aduersarios constituere raritatem in qualitate, nisi recurrendo ad mutuam prioritatem *Physicam* in diverso genere causæ, ita scilicet ut extensio maior quæ aduentus quantitati, præsupponatur ad qualitatem rarefactionem in genere causæ materialis, & hæc præsupponatur isti extensio in genere causæ formalis, ut videtur est apud ipsosmet: sed hæc mutua prioritas omnino repugnat, ut patet ex dictis secundo *Physicorum*: ergo & hæc doctrina ab illa dependens.

Nor nemo quidem quod rarefaciens producat alias qualitates in rarefacto, sine quibus de facto non occuparet plus loci; sed dico ab illis qualitatibus non rarefieri corpus formaliter, sed ad summum dispositiu[m], seu effectiu[m]

vnde

Vnde si ille producerentur absque occupatione maioris loci, non fieret corpus magis rarus quam ante, & si fieret illa maior occupatio loci, quam habet corpus rarefactum absque illis qualitatibus, corpus esset rarus. Imò si corpus aliquod redderetur rarus quam ante per qualitatem aliquā superadditā absque eo, quod occuparet plus loci, non rareficeret rarefactione, de qua hic agimus, sed rarefactione distinctissima rationis, qua redderetur magis subtile, & minus aptū resistere aliis corporibus trāseuntibus per raritatem similem raritati nativae, quam habet aliqua corpora præ aliis absque eo quod habeant partes suas magis extensas quā haberent absque illa qualitate.

33. *Obiectio primò*, ex Philosopho 4. Phys. text. 84. *Magnitudo, & parvitas sensibilis corporis non accipiente aliquid materialia, extenditur; sed quia potentia est materia viri, que tamen idem rarus, & densum, & una materia viri, que: ergo corpus sit rarus, & densum per qualitates, & non per quantitatem, aut extensionem.*

Respondeo, negando consequētiā: imò ex antecedenti videtur porias inferti debere quod fiat rarus per extensionem. Illud autem, non accipiente aliquid materialia, non debet intelligi sic, ut nihil omnino accipiat, qui alias nec qualitatem debet accipere contra *Complutenses*; sed sic quod non adueniat corpori, quod rarefit, aliqua pars noua materialis, aut substantialis, quæ sit de substantia ipsius, ad differentiam rei, quæ augmentatur, quæ necessario accipit aliquid materialia, aut substantialia de novo. *Complutenses* afferant expositionem istius loci ex *D. Thomas*, ex qua etiam non sequitur ipsorum intentum, ut patet ex ipsis verbis; sed hoc relinquō *Thomistis*.

34. *Obiectio secundo*: vnum corpus potest esse alio rarius quin habeat maiorem quantitatem, aut extensionem; ergo non habet esse rarus à quantitate, aut extensione in ordine ad locum; & consequenter rarefactio neque ad quantitatem, neque saltē per se primo, ad extensionem localem potest terminari.

Probatur antecedens: quia si dno vasa æqualis magnitudinis plena essent, vnum aqua gelata, alterum rarefacta, neutra ex aquis esset maioris quantitatis altera, & tamen via esset rarius altera, ut patet: ergo.

Confirmatur, quia quantitas Christi Domini habet suam raritatem in Eucharistia, & tamen non habet extensionem localem actaalem ibi: ergo raritas non habet illam maiorem extensionem annexam.

Hac probatio si valeret, non solum probaret rarefactionem non terminari per se primo ad quantitatem, & extensionem; sed etiam, nec secundario quidem, quandoquidem absque extensione villa concedat dari rarefactionem: sed certè, nec hoc, nec aliquid probat ad rem.

Vnde respondeo in forma, distinguendo antecedens: quam aliud, concedo; quam ipsummet haberet, si non fuisset tam rarus, nego antecedens; & distinguo etiam consequens: non habet esse rarus raritate, quæ acquiritur per rarefactionem, de qua hic agitur, & à qua habet corpus aliquod esse rarius, quam ipsummet esset alias, quando non occuparet tantum loci, nego consequētiā; alia raritate, transfat consequētiā.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo consequens, absque extensione locali miraculose, transfat; naturaliter, nego. Deinde quando dicimus, quod rarefactio non possit esse absque quantitate, aut extensione, non loquimur de extensione, à qua haberet actu esse in loco; sed de ea, à qua exigenter connaturaliter esse sic, & talem habet Christus in Eucharistia; vnde illud exemplum de Christo prorsus non est ad propositum.

35. *Obiectio tertio*: rarefactio distinguuntur essentialiter ab augmentatione: ergo non terminatur ad quantitatem, neque saltē per se primo, ad maiorem extensionem.

Probatur antecedens; quia augmentatione semper est coniuncta cum nutritione, & productione partiali nouæ substantiæ, quod non est verum de rarefactione.

Probatur consequētiā pro prima parte, quia augmentatione habet pro termino maiorem quantitatem: ergo maiora quantitas non possit esse terminus rarefactionis, quæ est actio specie distincta.

Probant eandem consequētiā pro secunda parte, quia rarefactio distinguitur genere ab augmentatione, quatenus est alteratio, & terminatur per se primo ad qualitatem: ergo nō potest, saltē per se primo, terminari ad extensionem quantitatuum, quæ est alterius prædicamentū.

Respondeo, negando consequētiā, cuius probatio pro secunda parte, si valeret, sufficeret etiam pro prima parte: nam si rarefactio ex eo quod sit alteratio, non potest terminari per se primo ad extensionem quantitatuum, nec poterit etiam sic terminari ad quantitatem.

Sed *Respondeo* ad primam probationem negando consequētiā: idem enim terminus potest acquiri per actiones specie distinctas, quando non acquiritur per eas eodem modo: sic idem numero calor potest acquiri per actionem successuam & instantaneam: eadem qualitas potest acquiri actione naturali & supernaturali. In proposito autem non acquiritur maior quantitas per augmentationem & rarefactionem eodem modo: nam per augmentationem acquiritur simul cum partibus substantialibus novis spectantibus ad substantiam rei augmentationis; per rarefactionem autem non item, ut fatetur ipsime *Complutenses*.

Deinde per augmentationem non solum acquiritur, sed producitur noua quantitas ut fatetur aduersarij; sed per rarefactionem non producitur quantitas, sed acquiritur quantitas præexistens, ut postea apparebit, proposita propria sententia.

Ad secundam probationem Respondeo, falsum esse quod rarefactio formaliter loquendo ut rarefactio, sit alteratio, quamvis vel realiter, vel secundum aliquid quod connotat aut præsupponit sit alteratio, ut statim patet.

Aliam addibent probationem in eadem questione ad probandum, quod in rarefactione non acquiritur noua quantitas; sed non probat nisi non acquiri nouam quantitatem quæ subiectetur in substantia quæ rarefit, quod ipsum etiam nos tenebimus statim: Vnde non debet à nobis solui.

36. *Obiectio quarti*, ex iisdem qu. 3. Rarefactio terminatur per se primo ad qualitatem: ergo per se primo non terminatur ad quantitatem aut extensionem. *Probant* antecedens, quia terminatur per se primo ad raritatem, sed raritas est qualitas: ergo.

Probatur minor, quia raritas est tangibilis per se non minus quam calidum & frigidum, sed nihil potest tangi nisi qualitas.

Confirmatur primò, quia raritas & densitas sunt contraria, habentque latitudinem debitam, & cæteras conditiones ad motum requisitas: sed non terminant motum localem nec augmentationem; ergo alterationem, & consequenter sunt qualitates.

Confirmatur secundo, quia rarefactio non potest per se primo terminari ad qualitatem, vocationem, vel extensionem localem: ergo erit vera alteratio ad qualitatem.

Respondeo primò, ex hac probatione non haberi quin, dum res rarefit, acquirat maiorem quantitatē aut extensionem, quomodocumque producitur illa noua quantitas aut extensio, sive per se primo, sive secundario.

Respondeo secundò, negando antecedens cum minori probationis, loquendo de raritate, de qua hic agimus, & ad eius probationem dico non sentiri per tactum raritatem, de qua hic loquimur, nisi quatenus corpus rarefactum minus resistit transuentibus corporibus: hoc autem posset sentiri absque productione ullius nouæ qualitatis per interpositionem substantiarum magis subtilium, quam esset res rarefacta: vnde raritas acquisita per rarefactionem, de qua hic agimus, non est qualitas vlla sensibilis de novo producta, ut volunt aduersarij.

Ad primam confirmationem Respondeo, negando minorē: terminant enim motum localem quo vnum corpus extenditur ad maiorem locum per motum localem alterius corporis recepti intra partes ipsius. Et per hoc patet negandum esse antecedens secunda confirmationis: poterit enim per se primo terminari ad extensionem quantitatis per intra-receptionem alterius quantitatis intra suas partes.

CON

Disput. XXVI. Quæst. I V. 683

CONCLV SIO II.

In ræfæctione & 37. *Dum res rarefit aut condensatur, non perit tota quantitas præcedens.* Hæc est communis omnium sententiarum contra primam.

Probatur primò: si periret tota quantitas præcedens, perirent etiam omnia accidentia absolute; hæc enim subiectantur in quantitate, & non migrant de subiecto in subiectum, atque adeo pereunt eo pereunte: sed hoc est contra experientiam: lac enim rarefactum conseruat suam albedinem & dulcedinem: ergo.

Respondeat Godfreus negando minorem: quamuis enim notum sit experientia quod sint in re rarefacta qualitates absolute similes qualitatibus præcedentibus; tamen non constat experientia quod sint eadem numero, unde potest dici quod sint diuersæ numero, sicut & ipsa quantitas rei rarefactæ est diuersa numero a quantitate præexistente.

Contra, quia non debemus dicere quod sint diuersæ numero, si apparent eadem numero sensui, absque aliqua ratione, qua colligatur sensus decipi: alias posset quis dicere quod singulis momentis destruantur omnia accidentia rei cuiuslibet, & producantur alia similia. Sed non est illa ratio, ex qua id colligatur: ergo.

Alij impugnant hanc respondentem, quia non adest causa productiva talium accidentium de nouo quando res rarefit: quando enim ignis rarefacit lac, non adest causa productiva albedinis aut dulcedinis.

Sed facile posset evadere hanc impugnationem Godfreus, negando assumptum: posset enim dicere quod ipsa met substantia lactis esset nata producere in se illas qualitates ex suppositione quod afficiatur de nouo quantitate; sicut enim in primo instanti generationis produxit in se illas qualitates, supposita quantitate, cum qua est producta; ita etiam supposita altera quantitate producita per rarefactionem, potest in se similes producere. Itaque nisi posset afferri aliqua experientia, qua constet aliquam qualitatem non connaturalem rei rarefactæ manere, quoad speciem ante & post rarefactionem, cuius non sit illa causa productiva tum applicata, sicutendum est in prima impugnatione: sed aduertendum quod tota hæc probatio dependet ab alia sententia, nempe quod qualitates absolute subiectantur immediate in quantitate; quam sententiam multi negant.

Probatur secundo conclusio; quia accidens absolutum permanens non definit nisi vel per destructionem subiecti, vel per introductionem formæ contrariae, vel per absentiam causa conseruatiæ; sed quantitatis præexistens non definit subiectum, nec introducit formam contraria, nec adest causa conseruatiæ eadem, quæ ante, dum sit rarefactio aut condensatio: ergo non definitum.

38. Probatur tertio, & mihi quidem principalissime, quia qua ratione eadem materia potest affici maiori quantitate quam ante, eadem posset simul cum antecedenti quantitate affici parte aliqua quantitatis, quam ante non habuit: ergo ut afficiatur quantitate maiori, non est necesse ut destruantur quantitas præcedens, sed sufficit ut per addatur ipsi aliqua pars, qua sit maior: sed existimat aduertatur deperdi antiquam quantitatem, & produci nouam, quia non posset cum antiqua accipere partem ulteriorem: ergo non debent dicere quod deperdat antiqua.

Probatur quartio, quia quantitas, quæ de nouo acquiritur in rarefactione, non subiectatur in eadem materia aut subiecto, in quo subiectabatur præexistens: ergo non debet perdi præexistens. Antecedens patebit ex discordi: consequentia patet, quia ideo secundum aduersarios deperdi debet, quia debet noua in ipsis subiecto subiectari: ergo cum hoc sit falsum, non debet deperdi.

Et per hoc patet ad fundamentum Godfredi, nempe quod duas quantitates non possint subiectari in eodem subiecto: ergo si adueniat de nouo una quantitas debet perire altera.

Respondeat enim primò, iuxta quartam probationem,

negando suppositum, quod scilicet quantitas de nouo adueniens subiectatur in subiecto præexistens quantitatis.

Respondetur secundo iuxta tertiam probationem, negando antecedens, si quantitas maior potest subiectari in eodem subiecto solo, in quo subiectabatur ante minor, ut secundum ipsum potest.

CONCLV SIO III.

39. In rarefactione acquiritur noua pars quantitatis, & Acquisitio in condensatione deperditur aliqua pars quantitatis. Hæc est tur quantitas noua Scoti expresse dicentis quod in omni sententia ponenda sit noua quantitas in corpore rarefacto; unde videtur fuisse communis eo tempore: eam tenent autores secundæ & quintæ sententiarum contra tertiam & quartam.

Probatur, quia secundum omnes in rarefactione extenditur corpus rarefactum in ordine ad locum: ergo acquirit nouam quantitatem.

Probatur consequentia, quia non potest dari effectus formalis noui sine causa formalis noua: sed effectus formalis quantitatis est extensio in ordine ad locum: ergo, si datur extensio maior, debet dari quantitas maior, & consequenter noua.

Dices, eadem quantitatem cum nouo modo posse communicare maiorem extensionem in ordine ad locum.

Contra, quia sic possunt dicere, quod corpus valde extensum non habet maiorem quantitatem quam corpus parvum, quia non habetur aliud principium colligendi, quod corpus magnum habeat maiorem quantitatem, quam quod habeat maiorem extensionem quam corpus parvum.

40. Dices: potest colligi maior quantitas ex maiori tate materiae.

Contra primo: quia maioritas materiae colligitur ex maioritate quantitatis: ergo maioritas quantitatis noua debet colligi ex maioritate materiae.

Confirmatur pr. mo respondit, & impugnat replica: quia si valeret replica, non possemus unquam colligere quam tam quantitatem haberet res aliqua: nam etiam si sciemus quod haberet extensionem bipedalem, non inde sequeretur quod haberet quantitatem bipedalem; nam iuxta replicam posset habere tantam extensionem cum minori quantitate.

Deinde non potest explicari quis sit ille modus superadditus quantitati, nisi dicendo, quod est nouus respectus quem diceret quantitas præcedens ad nouas partes loci: sed non potest esse talis nouus respectus manentibus præexistens, sine noua quantitate: ergo.

Probatur minor, quia quantitas præexistens habet tot respectus tam determinatos, quam indeterminatos quo habuit partes. tam determinatas, quam indeterminatas: ergo si sint plures respectus determinati, quam erant ante, debent esse plures partes determinatae quætitatis; quæ erant ante, & consequenter nouæ aliquæ partes.

Confirmatur hoc primo: quia eadem quantitas secundum eadem partes non potest esse naturaliter in pluribus locis simul, nec habere plures modos, quibus mediatis bus sit in pluribus locis simul: ergo replica est falsa.

Probatur minor, quia quantitas præcedens rarefactionem, quia corpus rareficeret in duplo, (qualem fieri naturaliter posse omnes concedunt) occuparet simul locum præcedentem rarefactionem, & alium locum tam magnum: ergo esset simul in ipsis duobus locis.

Confirmatur secundo, quia postea illa maiori extensione ad locum, omnes partes quantitatis rei rarefactæ magis distabunt ab iniucem, quam ante, ut patet: ergo deberet aliud aliud corpus, vel qualitas alia intercedere inter ipsas; quia non potest concipi, quia alia ratione inter se iniucem magis distarent, nisi admittendo vacuum, quod à nemine admittitur.

41. Confirmatur tertio: quia post rarefactionem quantitas esset duplo maior quam ante: ergo acquireret plures partes determinatas.

Probatur antecedens primo quia haberet tot partes determinatas,

determinatas, quod correspondenter spatio duplo maiori quam erat spaciū praecedens: ergo eſſet duplo maiori.

Probatur idem antecedens secundo, quia ideo dicitur quod extensio quantitatis sit maior post rarefactionem quam ante, quia correspondet spatio maiori: ergo cum quantitas etiam correspondat spatio maiori, debet dici maior.

Probatur secundo conclusio, quia ideo Aduersarij negant acquiri quantitatem nouam, quia non acquiritur subiectum nouū; nec duæ quantitates possunt subiectari in eodem subiecto: sed & falsum est non acquiri subiectum nouum, ut postea videbimus; & præterea sicut maior extensio potest esse cū extensio præcedenti in eadem quantitate, ut ipsi aſſerunt, non est ylla ratio cur noua quantitas non poterit esse simul cū præexistēti in eadē parte materiæ; quia determinata materia non est magis limitata ad determinatam quātitatem, quā determinata quantitas ad determinatam extensio: ergo si determinata quantitas potest habere maiorem extensio, quā semel habet, etiam determinata materia potest habere maiorem quantitatem quā semel habet.

Probatur tertio, quia secundum Philosophum, quod rārum est habet plus quantitatis, quam quod densum; ergo quando aliquid de denso fit rārum, habet plus quantitatis, quam ante; & quando de rāo fit densum, habet minus quantitatis, alias dictum Philosophi eſſet falsum, ut patet.

Repondebat Rubius ipsammet extensio: quia in ordine ad locum vocari etiam quantitatem, & de quantitate sic accepta loqui Philosophum.

Sed quis non videt hanc explicationem esse coactam & gratis datum ad eluendam vim argumenti?

Deinde cum non sit maior ratio cur intelligatur de extensio, quam de quantitate, de hac potius est intelligendum.

Probatur quarto, qui à alias sequeretur quod quantitas eſſe penetrabilis, quod eſſet absurdum.

Probatur sequela, quia si manus affecta quantitate eſſet in eodem loco naturaliter cum alia manu similiter affecta quantitate, fine dubio quantitas eſſet penetrabilis naturaliter: sed idem continget secundum oppositam sententiam.

Probatur minor, quia medietas lactis rarefacti in duplex, quae occuparet locum distinctū ab alia medietate, haberet quantitatem, & supposita condensatione occuparet cum eadem quantitate eundem locum cum alia medietate etiam affecta quantitate: ergo &c. Nec refert quod nō occuparet eundem locū sine motu locali virtusque medietatis, & sine deperditione extensio: alius: quia nec medietas motu aut extensio potest naturaliter fieri ut duæ partes alius corporis quāti occupent eadem locum. Omitto plures alias rationes, quibus & nostra conclusio confirmari, & opposita poterit impugnari, quas vnuſquisque per se facile excogitare potest.

CONCLVSI O IV.

Non ac- 42. In rarefactione non acquiritur noua quantitas sine subie-
quiritur. *to nouo.* Hæc est communior contra quodam Scotus
noua quā- & antiquos, quibus eatus suffragatur Scotus, quare
tias fine non sub-
ſecio, nus non resoluti vtrum acquiratur noua quantitas sine subiecto vel cum subiecto nouo, sed utramque sententiam sine resolutione alterutrius proponit. Verum quidem est quod quidam Scotus existimat ipsum aſſeritū tenuisse nostram conclusionem ex eo, quod supra n. 14. habet hæc verba: *Quantum ad secundam conclusionem istius opinionis, vbi eſſet pondus fundamentale istius quæſio- nis, quia v. dicitur eſſet, in ea difficultas contra utramque opinionem, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem eam nouam secundum partem, arguo contra, &c. Et num. 20. subiungit: breuiter ergo ut prædictum eſſet quantum ad propositum opinio communis (notentur hæc verba pro præcedenti conclusione) ino omnis dicens quod aliqua quantitas eſſet noua, patitur eadem difficultatem, quam illa que ponit totam quantitatem eſſet nouam, nisi ibi teneatur via tacta, quod rarefactio eſſet quādam iuxta- posita corporum subtiliorum inter partes corporis grossioris.*

Sed re vera ego existimo ex his locis non colligi quod *Scotus* refoluerit aliquid: tātū enim dicit quod difficultas principalis militet contra utramque opinionē, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem partem tantum nouam quantitatis; quod quidem verissimum eſſet, quia difficultas principalis istius quæſionis eſſet, quomodo possint rarefacti species sacramentales: nō enim possunt rarefacti sine productione nouæ quantitatis sive totalis, sive partialis; nec poterit produci ab agente naturali vlla noua quantitas sine subiecto, subiectum autem non eſſet in speciebus Eucharisticis: licet autē hæc difficultas principalis &que faciat contra utramque opinionem secundum *Scotum*; tamen *Scotus* nunquā dixit alias difficultates &que militare contra illas; immo expreſſe impugnat per alias rationes primam opinionem de quantitate totali noua, & impugnat secundam de quantitate partiali noua.

Vnde sic argumentor in forma, ut melius intelligatur quod dico. Quamvis idem eſſet dicendum de utraque opinione, quantum ad difficultatem rarefactionis speciebus Eucharisticarum, non tamen inde sequitur quod idem eſſet dicendum de ipsis quanti ad ceteras difficultates: nam etiā secundum illam difficultatem nō eſſet disparitas, posset tamen esse disparitas quoad alias: sed *Scotus* tantum dicit idem eſſe dicendum de ipsis quantum ad istam difficultatem: ergo non sequitur hinc quod dicat idem eſſe dicendum de ipsis quantum ad ceteras difficultates; & consequenter licet ipſe non teneat primam opinionem de quantitate totali, non sequitur quod non teneat secundam opinionem de quantitate partiali, præfertim cum non reiciat primam propter difficultatem illam, quæ est ipsi communis cum secunda; sed propter alias, quæ non sunt speciales contra primam, & nihil faciunt contra secundam.

43. Confirmatur, quia ipſem soluit istam difficultatem principalem, quam dicit &que militare contra utramque opinionem; ergo ex eo quod dicat illam difficultatem eſſe communem utriusque, non sequitur quod si reiciat vnam, reiciat etiam & alteram. Itaque dicendum est *Scotus* nihil resoluſſe in hac re.

Probatur ergo conclusio ratione; Primo, quia illa quantitas, quæ produceretur sine nouo subiecto non haberet vllum subiectum: ergo non potest produci. Consequentia est evidens, quia non potest accidens secundum omnes naturaliter eſſe sine subiecto inhaſionis.

Probatur antecedens, quia non potest subiectari in subiecto præexistentis quantitatis neque eſſet aliquid aliud subiectum, in quo subiectaretur, si non producere, aut adduceretur subiectum nouum: ergo.

Probatur antecedens pro prima parte, in qua est difficultas, quia tam implicat duas quantitates determinatas esse simul in eodem subiecto, quām in eodem loco, sed in eodem loco non possunt esse simul naturaliter: ergo nec in eodem subiecto.

Probatur antecedens, quia si sint in eodem subiecto, debent esse in quocumque loco, in quo eſſet subiectum; sed illud subiectum deberet eſſe in uno loco: ergo illæ quantitates deberent eſſe in eodem loco, si essent in eodem subiecto.

Confirmatur secundo, quia si poterit eadē materia, quæ semel afficitur vna quantitate determinata simul cum illa quantitate recipere aliam quantitatem immediate, quia extenderetur ad maiorem locum, nunquam poterimus colligere quantam substantiam aut materiam habere, nisi aliqua res; quod eſſet absurdum.

Probatur sequela, quia non possumus colligere quantitatem materiae, nisi ex extensio: quia extensio eius, sed ex hoc non poterit colligi, quin posset eadem materia & substantia nunc habere maiorem, nunc minorem extensio: secundum Aduersarios.

44. Confirmatur tertio, quia alias quantitas eſſet intenſibilis,

intensibilis, quod est falsum secundum omnes. Probatur sequela, quia accidens absolutum intenditur per productionem plurium partium eiusdem rationis in eodem subiecto: ergo si plures partes quantitatis recipi possunt in eodem omnino subiecto, quantitas poterit omnino extendi.

Confirmatur quarto, quia alias sequeretur quod partes entitatis materiae vel substantiae rarefactæ replacerentur; hoc est ponerentur simul in duobus locis, quod est absurdum.

Probatur sequela, quia essent in loco quem haberent à quantitate præexistente rarefactionem, & etiam in loco quem haberent à quantitate rarefactionem.

Non enatetur *hac difficultas* recurrendo ad partes proportionales & indeterminatas, ad quas recurrunt Adversarij, quia pars determinata esset in duobus locis. *Nam* quantitas acquisita per rarefactionem, est sine dubio determinabilis à Deo, cum poterit esse tanta, & consequenter tam determinata, quam quantitas præcedens rarefactionem; & pars materiae ipsi correspontens est etiam determinata, sed illa eadem pars haberet sibi correspondentem quantitatem, quam habuit ante rarefactionem, quæ quantitas, non secus ac illa pars, esset etiam determinabilis per Deum: ergo pars determinata materiae esset in duobus locis determinatis simul, vt patet.

Probatur secundo *conclusio*, quia inde colligitur post rarefactionem acquiriri nouam quantitatem, quia corpus rarefactum habet plures partes quantitatis quam ante, etiam determinatas, sed etiam haberet plures partes determinatas entitatis quam ante: ergo per rarefactionem acquiritur non solum pars quantitatis, sed etiam pars substancialis.

Probatur minor, quia post rarefactionem haberet tot partes determinatas entitatis, quot partes determinatas quantitatis, & ante non haberet, nisi tot partes determinatas entitatis, quot ante haberat quantitatis: ergo si post rarefactionem haberet plures partes quantitatis quam ante, etiam haberet plures entitatis.

Probatur tertio: quia partes determinatae extremae entitatis rei rarefactæ magis distant à se inuicem quam ante rarefactionem: ergo intercedunt aliquæ partes entitatis inter illas, quæ non erant ante.

Probatur consequens, quia alias non posset intelligi quomodo magis distaret, nisi daretur vacuum, vel intercederent aliquæ partes, quæ non essent entitatis, nec subiectarentur in partibus entitatis.

45. Probatur quarto ab aliis, quia non potest produci aliqua quantitas determinata noua in corpore mixto, præterim magna, sine aliquo colore: sed illa quantitas noua, quæ produceretur in lacte rarefacto sine subiecto nouo, non haberet aliquo colorem, quia si aliquem haberet, maxime albedinem: sed non haberet albedinem, quia neque albedo existens in quantitate præcedenti poterit informare quantitatem illam nouam, vt patet, neque agens rarefaciens, verbi gratia, ignis, haberet vim producendi albedinem: ergo, &c.

Confirmatur, quia non potest illa pars lactis non esse alba, nisi producatur in ipso opposita qualitas; sed si afficeretur per rarefactionem in duplum noua quantitate, daretur media pars ipsius sine albedine, nimirum illa media pars, quæ afficeretur altera tanta quantitate, quam habuerat ante, acquisita per rarefactionem.

Sed in primis *hac difficultas* nullam habet vim in sententia eorum, qui dicunt quod qualitates subiectentur immediate in ipsa substantia, & non in quantitate, vt patet.

Deinde tenendo etiam sententiam communem quod scilicet qualitates subiectentur immediate in quantitate, & non in substantia, potest facile respoderi negando minorum virramque, & obiectionis, & confirmationis, & dicendo quod lac ex sua natura petat albedinem sicut ignis calorem, & aqua frigus; & consequenter quod quando afficeretur noua quantitate, emanaret ab ipso in illa noua quantitate, noua albedo, sicut emanauit in quantitate præ existente, ynde non esset necesse quod aut ignis rare-

faciens lac producere albedinem, aut albedo præexistens informaret quantitatem de novo acquisitam.

46. Probatur quinto ab aliis, quia ex opposita sententia non poterit agens naturale rarefacere species Eucharisticas, contra experientiam.

Probatur sequela, quia non posset producere quantitatem sine subiecto: sed vt rarefaceret secundum oppositam sententiam, deberet producere quantitatem nouam, quæ in illis speciebus non præsupponeret aliquod subiectum: ergo, &c. Hæc est difficultas communis æque militans contra Adversarios huius conclusionis, & Adversarios prima conclusionis.

Sed reuera non conuincit illos potest enim dici cum ipso Scoto, quod rarefactio istarum specierum dispositiæ sit ab agentibus naturalibus; efficienter vero ab ipso Deo, qui solus in illis speciebus produceret quantitatem nouam sive totalem, sive partialem.

Negue hæc responso mira videri debet: nam quemadmodum secundum omnes, dum generantur vermes ex illis speciebus, Deus miraculosè creat aut transfert eo aliunde materiam primam, sine qua ista generatio fieri nequirit: Ita non est mirum quod productus istis dispositionibus à causis naturalibus ad rarefactionem, producat de novo quantitatem, sine qua rarefactio non poterit esse secundum illos Adversarios. Et sicut recurrunt ad solum Deum, vt ad causam productiū animarum eorum animalium, quæ generantur ex putri materia, ex eo quod non sit causa secunda potens producere tales animas; cur non recurreretur ad ipsum, vt ad causam productiū quantitatis, quando produci deberet, & non ad esset causa secunda quæ posset ipsam producere? Et per hoc euancescit replica Adversariorum tam videri quantitatem in istis speciebus produci à causa secunda, quæ in aliis corporibus rarefactæ. Hæc inquam replica euancescit ex dictis, quia etiam tam viderit quod anima producatur à causa secundis in prædictis animalibus, quæ quod alia forme ab ipsis producantur, & tamen non producitur ab ipsis: ergo licet videretur quæcitas noua à causa secunda produci in illis speciebus, non tamen dicendum esset quod producetur ab ipsis, si aliquid aliud impedit, quanvis si nihil impedit, deberet dici fieri eo modo quo videtur.

Fundamentum oppositæ sententie est, quod non apparet quomodo aliter fieri poterit rarefactio, quam per aduentum nouæ quantitatis sine novo subiecto: sed ex sequenti conclusione constabit oppositum.

CONCLVSIONE V.

47. *Rarefactio corporis* sit per receptionem corpusculorum *Quomodo* insensibilium ex se intra poros rei rarefactæ, & aliо fit rarefactionem insensibilem ipsorum pororum; condensatio autem fit per egressum corpusculorum à poris & compressionem insensibilem ipsorum pororum. Hæc est Authorum quinta sententia contra reliquias.

Probatur sufficiens, quia potest intelligi sine illa difficultate quomodo rarefactio fiat hoc modo; & ex dictis patet quod nullo alio modo sine maximis difficultatibus poterit fieri: ergo dicendum est, quod hoc modo fiat.

Confirmatur, quia dum aqua rarefactio appetit ad sensum interponi aërem; & illa corpora, quæ sunt magis porosa, sunt aptiora ad rarefactionem, ac condensacionem: ergo signum est, quod per huiusmodi interpositionem corpusculorum fiat rarefactio.

Obiicitur primo cum Hurtado: Vas plenum aqua, si obturatur & congeletur aqua, rumpitur, ex eo, quod alias daretur vacuum, sed si condensatio fieret per egressum corpusculorum intra rem condensatam inclusorum, non esset periculum vacui, nam locus derelictus ab aqua condensata occuparetur à corpusculis egredientibus ab ipsis: ergo non deberet rumpi vas ad impediendum vacuum.

48. Respondeatur primo, negando maiorem: neque enim *Nō rumpitur* probabile quod rumpatur virandi vacuum causa: *primo* picut vas plenum ad *virandum*, quia, vt bene aduersit, *Arriaga*, etiam vas plenum *virandum* aqua apertum, & non obturatum sèpissime frangitur *vacuum*.

M m m ad

ad congelationem aquæ, tum autem non potest dici, quod frangatur ut impediatur vacuum: sed illa causa ob quam frangitur tum, potest sufficere, ut frangatur, quando est obturatum: ergo non debet dici quod frangatur tum ad vitandum vacuum. **Secundum:** quia ut idem aduertit, vas plenum oleo, aut butiro, si obturetur, & condenseretur oleum aut butirum, non frangitur, & tamen tum esset tantum vacui periculum, ac quando esset plenum aqua, & hæc congeletur. **Tertium:** quia quando in vase obturato congelatur superior pars, non frangitur vas, nisi congeletur tota aqua, aut maxima pars illius, & tamen esset periculum vacui, congelata parte, tam bene, ac congelata tota: ergo non frangitur ad impediendum vacuum. **Quartum:** quia si ad impediendum vacuum deberet rumpi vas, si fieret cœgelatio, potius deberet impediti congelatio naturaliter, quam rumpi vas: quæ etiam ratio mihi probabilissime ostendit quod ascensus aquæ sursum, non fiat ad impediendum vacuum, de quo suo loco in *Physica* actum est. **Quintum:** quia potest assignari alia causa cur rumpatur vas, nèpè, quia agentia condensantia aquam habent vim comprimenti partes ipsius vas, atque adeo rumpendi ipsum; vnde & sepe rumpuntur, quando sunt vacua ob nimium frigus, vel etiam ob nimium calorem; & deinde aqua condensata, & redditæ durior, impulsu suo ad illam confractiōnem multum iuicare potest.

Dices: licet hoc dici posset, si vas esset testaceum, aut vitreum; non tamen si esset ferreum, aut æneum, ac valde crassum. Sed huiusmodi etiam vas a rumpentur, si bene obturarentur ac congelaretur aqua: ergo solutio non sufficit.

Respondeo, negando minorem: nec credo aduersarios ea de re habuisse vñquam experientiam. Vnde ipsi metu solent proponere hanc difficultatem de vase testaceo, aut vitreo. Et si supponatur vas non habere poros, negari debet futuram rarefactionem: nec hoc erit contra experientiam, quia nunquam facta est in vase, de quo constat experientia quod non haberet poros. Adde quod quemadmodum condensans habet virtutem extrahendi corpuscula illa, & comprimendi partes aquæ: ita etiam habere poros virtutem partes vas compendi, & extrahendi corpuscula ab ipsius poris: per hanc autem compressionem facile potest rumpi vas, etiam si non esset periculum vacui. Vnde patet quod vas non rumpetur ad impediendum vacuum; & sic tolleretur difficultas obiectionis.

49. Obiectio secundum: sicut aqua potest rarefieri per calorem, ita etiam corpuscula, quæ producerentur in ipso, possent sic rarefieri, & consequenter deberent intra se recipere alia corpuscula, & sic in infinitum.

Confirmatur: quia rarefactio, quæ fieret hoc modo, non distinguetur à rarefactione improprie dicta, quod est absurdum.

Confirmatur secundum: quia non videtur posse dari corpuscula magis tenuia, quam sint aëris, & ignis; sed hæc refutunt: ergo rarefactio non fit per receptionem huiusmodi corpusculorum.

Respondeo, quidquid sit utrum possent rarefieri quemcumque corpuscula, negando tamen quod corpuscula producta per ignem rarefactentem in aqua possent rarefieri ab igne; quod si etiam potuerint, non sequeretur processus in infinitum: nam duo, vel tria genera substantiarum potuerint sufficere ad rarefactionem sui mutuæ: ita ut partes vñius substantiæ ingredierentur poros alterius substantiæ rarefactæ, & c. contra.

Ad confirmationem primam respondeo, negando sequentiam: cuius ratio patet ex dictis ante primâ conclusionem.

Ad secundam respondeo, si antecedens sit verum, negando consequentiam, quia tum non necessario requiretur ad rarefactionem quod fiat per receptionem corporum magis subtilium, quam sit res rarefacta. Quod si aëris ipse, & ignis possent fieri rariores, quæ semel sunt, ut factentur aduersarij, cur negaretur possilitas corporum magis subtilium, & tenuium, quam sit aëris, aut ignis? & iuxta hoc posset negari antecedens confirmationis huius.

50. Obiectio tertio: sequeretur quod Deus non poterit

producere aliquod nouum corpus in mundo cum materia, & forma sua, quin destrueret aliquid aliud, aut dilataretur ambitus cœli lunæ, aut poneret duo corpora in eodem loco, quod videtur absurdum.

Probatur sequela, quia non haberet locum distinctum à locis omnium aliorum corporum. nec illa omnia possint occupare minorem locum sine penetratione.

Respondeo, admittendo sequelam; nec id est magis absurdum, quam quod non poterit producere aliquod corpus de novo sine condensatione, aut destructione aliquius alterius corporis, vel dilatatione cœli lunæ, aut penetratione.

Obiectio quartum: quædam corpora sunt aliis rariores sine admixtione aliorum corpusculorum in suis poris, ut patet in aqua, & plumbō, etiam si nulla alia haberent intermixta corpora, & etiam secundum communem sententiam in cœlis, quorum aliquæ partes sunt aliis densiores, aliæ rariores: ergo nec raritas fit per ingressum corpusculorum, nec densitas per egressum.

Respondeo, distinguendo antecedens: raritate, de qua hic loquimur, nego: alia, transfat, & nego consequentiam: quæ responsio facilis est ex suppositione dictorum in initio questionis.

Obiectio quinta: secundum Philosophum: rarum est quod habet multum quantitatis, & parum materiae: densum vero quod habet multum materiae, & parum quantitatis: ergo quando aliquid de raro fit densum, perdit plus quantitatis, quam materiae, & consequenter potest esse plus quantitatis quam materiae in aliquo, & plus etiam materiae, quam quantitatis: quod est contra principia, quibus probauimus non posse acquiri quantitatem nouam sine subiecto novo.

Respondeo, distinguendo antecedens: quod habet multum quantitatis sua propriae primo in seipso inhaerentis, nego: quod habet multum quantitatis sua propriae, & etiam alienæ, sed non inhaerentis in se ipso, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens. Itaque, quando corpus fit rarum, quia intra poros suos recipit corpuscula habentia quantitatem, & consequenter extenditur ad occupandum maius spatium, quam antea occupabat sine augmentatione suæ materiae; inde dicitur quod habebat multum quantitatis, & parum materiae; & similiter quia ab illo quod condensatur recedunt corpuscula, & comprimitur partes ipsius ad occupandum minorem locum sine deperditione vñlii partis suæ materiae, dicitur habere multum materiae, & parum quantitatis.

51. Dices: non est maior ratio cur rarum dicatur habere plus quantitatis quam ante, ob quantitatē corporis interceptorum, quam etiam plus materia ob materiam istorum: ergo responsio non saluat difficultatem.

Respondeo, negando antecedens, quia quantitas corporis interceptorum tribuit rei rarefactæ maiorem extensionem quam ante, & propterea potest dici aliquo modo sua materia vero illorum nihil ipsi confert, & propterea non tam commode potest vocari materia ipsius.

Dices secundum: quamuis hoc modo saluerit ut re rarefacta multum quantitatis, & parum materiae; tamen in re condensata non potest saluari multum materiae, & paru quantitatis, quia in tali re tantum ad minus est quantitas, etiam suæ propriae, quantum est materia secundum nostram sententiam: ergo adhuc manet difficultas.

Respondeo, distinguendo antecedens: multum materiae & parum quantitatis in consideratione ad quantitatem, quam ante habuit, aut quam poterit habere per rarefactionem, nego: sine tali consideratione, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Queres primo, vnde adueniunt corpuscula illa, quæ ingrediuntur poros rei rarefactæ?

Respondeo, illa partim generari de novo per rarefactionem, partim repetiri in corporibus viciniis; ac vel ad vacuum impediendum confluere ad illos poros; vel eo detrudi per aliquas causas.

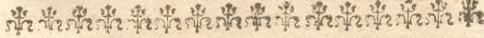
53. Queres secundum, in qua actione consistat formaliter rarefactio?

Respon

In qua si-
tione
conflit-
tatio-
Respondeo, si loquamur de actione, per quam ignis, verbi gratia rarefacit aquam, aut quamcumque aliam substantiam, quod consistat in calefactione, non quidem quatenus calefactione est formaliter, quia ut sic habet facere illam substantiam calidam, & per hoc præcise non habet rarefieri, sed quatenus ad eam sequitur, quod dilatatur partes corporis rarefacti per intromissionem alterius corporis. Si vero loquamur de rarefactione quatenus præcise habet dilatare illas partes per illam intromissionem, consistit in actione per quam producitur illa partium extensio & intromissio alterius substantiae.

Et si quaras, in quanam ex his actionibus simpliciter, & formaliter debet dici consistere?

Respondeo quod in posteriori, quia per illam solum corpus rareficeret, si esset absque altera; per alteram vero non rareficeret, si haec non esset; unde mihi videtur quod illa actio productiva caloris aut cuiuscumque alterius qualitatis, ad quam sequitur illa extensio, dicitur rarefactione eo modo, quo actio quam habet hominum circa materiam convertendam in substantiam hominis, dicitur generatio, quatenus scilicet est actio, ad quam connaturaliter sequitur generatio.

DISPUT. XXVII.

De Elementis.

DIVIS BVS locis solet tractari de elementis cum Philosopho, & in libris de Cælo, & etiam in praesentibus, in quorum secundo de his solis & spectantibus ad ipsa agit Aristoteles. Ideo autem eorum consideratio ad hos libros spectat, quia cum actum esset de generatione, & corruptione corporum in communi, descendendum erat primo ad generationes elementorum, ex quibus cætera corpora generari solent.

QVÆSTIO I.

Quid est Elementum & quæ sunt.

Non agimus hic de elementis in latissima acceptione, quatenus principium, & initium cuiusque rei solet vocari elementum eius; quo sensu litteræ dicuntur elementa orationis, & propositiones per se notæ elementa demonstrationis: sed in alia strictiori, quatenus elementum capitul pro corpore aliquo rationem aliquam specialem habente, ratione cuius dici debet elementum potius quæ alia corpora, quæ ratio specialis hic as signanda est.

Ariaga: reiecta descriptione Philosophi, describit elementum esse, quod una tantum ex primis qualitatibus constat. *Hæc descrip^{tio} non placet primo*, quia supponit non dari alias qualitates plures quam duas: ex hoc enim solum sequitur quod elementum quodlibet non haberet duas qualitates, sed hoc suppositum est falsum, ut postea videbitur. *Secundo*, quia licet quodlibet elementum solum constaret una ex primis qualitatibus, tamen non ex hoc formaliter haberet esse elementum: nā esse elementum competit ipsi, quatenus habet aliquo modo rationem principij aliarū rerum, ut omnes fatentur: ergo per hanc descriptionem non declaratur sufficiens ratio elementi ut elementum est, quamvis describeretur ratio rei, quæ est elementum, quatenus distinguitur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt elementum.

Confirmatur, quia si quis vell et describere risibile dicendo, quod esset illud quod esset rationale; quamvis reuera describeret re illa, quæ est risibilis, quatenus distinguitur ab omni alia re, quæ nō est risibilis, tamen certū est quod nō describeret illa ut est risibilis formaliter: ergo idem dicendum in proposito. Et per hoc patet quod male describeretur elementum esse quod exigeret duas ex primis qualitatibus, quam descriptionem idem *Ariaga* refutat ex eo quod supponat non dari nisi duas primas

qualitates, & consequenter falsum esse quod quodlibet ex mixtis postuleret duas ex primis qualitatibus: sed hoc suppositum illius est falsum.

CONCLUSIO I.

2. *Bene describitur Elementum de quo hic agitur, esse cor-* Descri-
pus in quod alia corpora dividendi possunt, in quibus actu, vel po- ptuo ele-
tentia continetur; cum tamen ipsum in alia corpora specie di- menti
versa dividendi non possit. Hæc est communis cum Philosopho
3. de calo tex. 31. contra Ariaganum, quem miror à com-
muni Philosophorum opinione absque meliori, quam
ipse afferit, impugnatione recedere.

Probatur, quia & declarat hæc descrip^{tio} naturam elementi, quatenus habet rationem principij ac elementi, & omni ac soli cōpetit absque superfluitate, ut patet exponendo singulas particulas. Dicitur *corpus*, ut ostendatur elementum, de quo agimus, esse corpus, & per hoc distinguatur à materia, & forma substantiæ, quæ quatenus sunt principia prima, ex quibus omnia corpora naturalia sunt, possent vocari elementa corporum naturalium. Dicitur, *in quod alia corpora* (intellige generabilia, & corruptibilia) *dividi seu resolvi possunt*, via generationis, & corruptionis, quatenus ex aliis corporibus corruptis generari potest elementum. Dicitur etiam, *in quibus actu vel potentia insunt, tum ut significetur, quomodo habeat elementum esse principium aliorum corporum*, quatenus scilicet in illis continetur aliquo modo: tum etiam ut sciatur, quod licet unum elementum ex alio fieri possit, tamen unum in aliud dividendi, aut resolvi non possit, quia scilicet unum in alio non continetur actu aut potentia. Ad hoc autem ut aliquid in aliud resolvi possit proprie, illud in quod resoluitur debet actu aut potentia contineri in eo, quod in ipsum resoluitur: unde licet ex aere fieret ignis, tamen ignis non resoluitur, nec dividitur in aërem, quia aë non continetur actu, aut potentia in igne; resolutio autem, & divisione est in ea quæ continetur in resoluto, aut diviso. Dicitur *actu vel potentia, ut abstrahatur à controversia inferiori examinanda, an scilicet elementum actu, & formaliter continetur in mixtis*, an vero in potentia tantum seu virtualiter. Dicitur, *cum tamen ipsum in alia corpora specie diversa dividendi non possit*, quia si possit sic dividendi, non esset primum elementum, sed potius illa alia corpora, in quæ dividendi possit. Dicitur, *in corpora, & non in res, aut substantias, quia elementum corporeum quodcumque potest dividendi in materiam, & formam, quæ sunt res & substantiae; non vero corpora, hoc est con-*
stantia materia, & forma. Dicitur denique, specie distincta,
qui possunt elementa dividendi in partes integrantes suas, quarum quælibet est corpus; quia vero non habent partes integrantes diversæ rationis, propterea nequeunt dividendi in corpora specie distincta.

3. *Obicit Ariaga*, alia corpora non componi ex elementis, nec elementa esse minus dividibilia in alia corpora.

Sed hoc ipsum, quod est directe contrarium definitioni premissæ, & propterea negandum ab omni assertore definitionis, probare certe deberet hic *Author*; nec quidam magis ridiculum est ad impugnandam aliquam sententiam, quam assumere oppositum eius absque yltori probacione.

Verum in forma respondere negando illam propositionem *Ariaga* quoad vitramque partem. Nec certe possent elementa habere rationem elementorum vlla ratione potius quam alia corpora nisi essent principia aliquo modo constitutiva alia corpora, nec essent prima elementa, si eodem modo possent dividendi, & resolvi in alia corpora, quo alia corpora possunt in ipsa ergo aliæ sunt constitutiva aliorum corporum, & aliquo modo minus dividibilia quam alia corpora. *Quomodo autem* constituant alia corpora, & quomodo non sint dividibilia in alia corpora melius videbatur inferioris, dum agetur de modo quo mixta constituuntur ex elementis.

CONCLUSIO II.

4. *Quatenus tantum dantur elementa, nempe ignis, aë, aquæ, terra. Hæc etiam est communis cum Philosopho hic.* Quatenus
tantum sunt
elementa.

M m m 2 Probans

Probat *Complutenses*; quia ex primis qualitatibus, verbi gratia frigore, calore, humiditate, siccitate, quatuor tantum combinationes naturales fieri possunt, scilicet, calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum: ergo tantum sunt constituta quatuor prima corpora, quibus praeditæ combinationes conuenient possunt connaturaliter.

Probat antecedens, quia quamvis duæ combinationes possint ex praeditis qualitatibus fieri, ut frigidum & calidum, humidum & siccum, haec non possunt alicui corpori simplici esse connaturales.

Verum hoc probatio, nisi aliunde perficiatur, nullo modo sufficere potest: Primo, quia dubitari posset de consequentia; ad cuius valorem probari deberet, quod combinationes illæ, quæ possunt fieri ex illis, debent fuisse elementis competere, quod supponunt hi autores, sed probatione valde indiget. Secundo, quia, si darentur corpora, in quibus reperiuntur primæ qualitates sic, ut cuiuslibet una tamen ex illis cōpiceret, illa sine dubio essent elementa tam bene, quam ea, quibus duæ ex illis competenter. Tertio: quia illæ ipsæ combinationes quatuor possunt habere latitudinem maiorem & minorem, ita scilicet, ut vni corpori duæ ex illis qualitatibus in summo competant, & alij vna ex illis in summo, & altera in remissio; & alij, utraque in gradu remissio: sed corpora, quibus sic competenter, essent elementa, non minus quam quatuor illa, quæ de facto sunt, & essent diuersæ speciei inter se non minus, quam mixta corpora, quæ exigunt quatuor qualitates primas, sunt diuersæ speciei inter se ex eo, quod exigunt illas qualitates secundum diuersam intentionem. Nec vim huius rationis enerat quod respondent *Complutenses* num. 11. & 12. ut leuiter consideranti patet, nec consequenter opus est ut hic particularius demonstretur.

5. Probari solet conclusio secundo ex *Philosopho*, ex eo, quod sunt quatuor loca infra cælum; summum quod tagit cælum, infimum quod est centrum terræ, alterum propè summum, & alterum propè infimum: ergo quatuor tantum dantur elementa, quorum vnum, quod est summæ levitatis, postulat esse in loco summo, nempe ignis; alterum quod est summæ graue, in loco infimo, nempe terra; tertium, quod est mediocriter leue, in loco proprii ad summum, ut est aer; & quartum, quod est mediocriter graue, in loco proprii ad infimum, nempe aqua.

Hac etiam probatio per se non sufficit; Primo, quia non constat quin corpus mixtum possit exigere esse in loco summo, & etiā in loco infimo; & sane lapis grauis æque bene descendet naturaliter ad centrum terra, ac terra ipsa, si non ponetur obstatum: ergo ex locis non sequitur dari quatuor elementa. Secundo, quia infra locum summum & infimum, quantum ad rationem, nihil impediret, quo minus vnum tantum elementum possit occupare totum locum medium, & si hoc esset verum, tria tantum darentur elementa. Tertio, quia sicut possunt assignari duo loca, vnam in tanta propinquitate, & alius in maiori vel minori; & possent dari corpora distincta, quæ peperent occupare illa loca ex maiori vel minori levitate aut grauitate sua: ergo possent ex locis repertis in uniuerso æque concludi plura elementa, ac quatuor. Quartò, quia non constat dari quatuor loca distincta occupabiliæ ab elementis magis quam duo, nisi quatenus constat dati quatuor elementa, quæ occupant omnia loca sub cælo, & occupant loca distincta: ergo potius ex quatuor elementis deberent probari illa loca, quam ex illis locis quatuor elementa.

6. Melius ergo probatur conclusio, quia de facto datur aer, ignis, aqua, terra, quorum quodlibet est elementum, & nihil aliud de facto datur, quod sit elementum: ergo quatuor tantum sunt elementa: consequentia est evidens. Antecedens quoad primam partem est etiam evidens, & probatur: quo ad secundam, quia quodlibet aliud corpus constat ex illis, & est resolubile in illa; nec vnum ex illis est resolubile in alia corpora: ergo quodlibet ex illis est elementum.

Probatur etiam idem antecedens, quoad tertiam partem,

quia nullum aliud corpus potest assignari, quod non sit resolubile in alia corpora specie distincta: ergo nullum aliud corpus est elementum.

Confirmatur hoc, quia in quolibet ex ceteris corporibus reperiuntur qualitates connaturales primæ horum quatuor, ut calor, frigus, humiditas, siccitas: ergo vel virtualiter, vel formaliter reperiuntur hæc quatuor corpora in aliis corporibus: sed in nullo ex his reperiuntur omnes qualitates connaturales primæ aliorum corporum: ergo alia corpora non continentur aut formaliter, aut virtute in his, & consequenter hæc quatuor erunt elementa; cetera vero corpora non erunt.

7. Obiici: ex igne sit aqua, & aer, quæ sunt specie diuersæ: ergo ignis est resolubilis, & diuisibilis in corpora specie diuersa, & consequenter non est elementum.

Probatur consequentia, quia elementum mixtum dicitur esse resolubile in specie diuersa, quia ex ipso possunt fieri corpora specie diuersa: ergo si ex igne possunt fieri corpora specie diuersa, erit resolubilis, ac diuisibilis in specie diuersa.

Respondeo negando consequentiam cum antecedenti sua probationis: non ideo enim præcise id dicitur; sed quia ex ipso sunt corpora specie diuersa, quæ in ipso continentur virtualiter, aut formaliter. Quamvis autem aer, & aqua possint fieri ex igne, tamen non continentur formaliter, aut virtualiter in igne, & propterea ignis non debet dici esse diuisibilis, aut resolubilis in illa.

Dic: non fierent ex ipso, nisi continentur in ipso: ergo cum hanc ex ipso, debent contineri in ipso, aut virtualiter, aut formaliter: ergo falsum est quod sic in ipso non continetur.

Respondetur distinguendo antecedens: nisi continetur in ipso, quatenus possunt educi ex potentia materiæ ipsius, concedo antecedens: quatenus ipsæm est formaliter in ipso ex continetur, aut quatenus ipsorum virtutes, hoc est qualitates primæ, quas connaturaliter exigunt, in ipso formaliter reperiuntur, nego antecedens. Quando ergo dicimus quod elementa non continentur alia corpora, formaliter, aut virtualiter, sensus huius est, quod alia corpora, nec secundum se formaliter, nec secundum qualitates suas primas connaturales ipsæ continentur actu.

CONCLV SIO III.

8. Quatuor elementa non sunt ira simplicia, quin compo-
nuntur non solum ex partibus metaphysicis, sed etiam ex par-
tibus physicis, materia scilicet, & forma substantiali. Hac
est communissima inter omnes Peripateticos contra ali-
quos antiquos, & modernos, quos citat, & sequitur
Camerarius p. 2. q. 1. existimans elementa esse materiam
primam.

Probatur primo: experientia constat ignem de nouo produci & extingui, etiam per virtutem cauatum secundum: sed hoc esset falsum, si esset materia prima, aut si non constaret materia prima, & forma substantialis.

Probatur minor tum quia materia prima non est generabilis, nec corruptibilis: tum quia agens creatum nequit producere aliquid, nisi dependenter à subiecto, ut patet ex principiis quibus collegimus in *Phylica* dari materiam primam.

Probatur secundo: quia si elementa essent materia prima, darentur quatuor materiae primæ sublunares distinctæ rationis, & præterea materia prima daretur naturaliter absque illa forma substantiali.

9. Obiici ex *Camerario*: elementa sunt ingenerabilia, & incorruptibilia: ergo non distinguuntur à materia prima: ideo enim distinguenter, quia non essent ingenerabilia & incorruptibilia, sicut illa debet esse.

Probatur antecedens, quia nec aer conuertere potest in se ignem, nec ignis aerem, nec aqua potest conuerti in ignem, aut etiam terram; quod satis fuse ipse conatur ostendere: ergo.

Sed mirum sane tam leui fundamento innixum hunc authorem à communissima doctorum sententia receperit.

Respondeo

Respondeo autem negando antecedens: & quidquid sit de antecedenti, quod ab *Arriaga* expresse defenditur, quāuis non negauerit propter ea nostram conclusionē, nego consequentiā: quāuis enim non possent conuertere se in se inuicē immediate, non inde sequitur quin sint generabilia & corruptibilia per alias causas; & generatio & corruptio ignis tam nota est experientia, quam vlla propterea generatio & corruptio, vt mirū sit hunc authorem hanc sibi experientiam non obiecisse, si eam soluere potuerit; & si non potuerit, ob eam non reliquise suam sententiam, quæ defendi nequit nisi eā soluta. Innuit quidem in responsione ad replicam tertiam, ignem de nouo non produci, sed inclusum in mixto ab ipso separari. At propterea incredibile est igne illum immēsum, qui ex puluere tormentario aut stramine sit, inclusum fuisse actualiter in puluere aut in stramine isto: & quāuis admittetur elementa omnia esse formaliter in mixtis; tamen tantā esse quantitatē elementi ignis in puluere aut stramine, quantus producitur ex puluere, aut stramine, aut carta, non potest cū vlla probabilitate asseri: & deinde nō est credibile quod torus ille ignis remaneat in corporibus illis, quæ ex igne extincto generantur. Adde falsum esse quod elementa manent formaliter in mixto, vt postea probabitur.

Q V A E S T I O II.

Quomodo elementa continentur in mixtis.

10. *Suppono* primo, ex distis, elementa esse corpora compostra ex materia prima, & forma substantiali: quāuis enim ex illis ipsis authoribus, qui elementa distinguunt à materia prima, aliqui putauerint illa constiuit in esse elementi, non per formam substantialiem aliquam, sed per ipsam qualitates primas; tamen ex omnibus principiis, ex quibus constat dari formas substantialies in mixto distinctas à materia prima, constat etiam dari formas substantialies in elementis. Imo utrumcunq; muniter ad probandam formam substantialiem experientia, qua constat nobis quod aqua calida reducat se ad pristinum frigus, quod non posset facere nisi haberet formam substantialiem: & certe si dubitaretur de hoc, non posset sātem dubitari, quin debeat habere supra materiam primam, aliquam formam distinctam à qualitatibus primis, ratione cuius reducat se ad pristinum statum frigoris; & consequenter dubitari non potest quin elementum aquæ (et idem est dicendum de reliquis) constituantur in esse talis elementi per illam aliam formam potius, quam per primas qualitates.

Nec referi quod opponunt aduersari, formas non cognosci nisi ex operationibus: sed nullas habent operationes elementa, nisi quæ conueniunt ipsis ratione primatum qualitatum: ergo non habent alias formas, quam primas qualitatēs.

Respondeo, enim facile negando minorem; ignis enim haber producere alium ignem, quod non competit ipsi ratione primarum qualitatūm præcise. Deinde aqua haber reducere ad se frigus deperditum: hoc autem nō cōpetit ipsi ratione frigoris, aut illius alterius primæ qualitatēs.

Suppono secundō, elementa altero ex duobus modis solum posse reperi in mixtis, vel secundum entitatem suā substantialiem, ita ut formaliter quodlibet ex illis sit in quolibet mixto, in ligno, verbi gratia, & homine, ignis, aēr, aqua, terra cum materia prima, & formis suis substantialibus propriis; vel solum secundum virtutem suā, quatenus scilicet qualitates primæ, quæ sunt virtutes elementorum, quia per eas agunt, & disponunt alia corpora ad generationem, & corruptionem, reperiuntur in quolibet. Si primo modo reperiuntur in mixto, debent dici esse in mixto formaliter; si secundo tantum modo, non debent dici esse in mixtis nisi virtualiter.

C O N C L V S I O I.

12. Elementa non manent formaliter in mixtis. Hac est communissima Peripateticorum cum Doctore in 2. dist. 15. & Philosofo hic, ac in libris de cœlo, quos sequitur *Arriaga*

dist. 2. Phys. scđt. 1. contra *Ancennam*, *Philipponum*, *Albertum Magnum*, & plures alios, quos citat, & sequitur *Camerarius* p. 2. q. 2.

Probatur primo, quia si elementa manerent formaliter in mixto, vel essent in qualibet parte mixti; vel vnum in vna, & alterum in altera: sed neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor, quia non quodlibet in qualibet parte, quia alias duas substancialiter penetrant se inuicem naturaliter: & præterea manifeste patet aquam, & ignem non compatiri simili, sed ad applicationem vnius corrumpi alterum: non etiam vnum in vna, & alterum in altera parte: rum quia experientia constat omnes partes integrales mixtorum esse mixtas, & nullam partem ex illis esse vnum ex elementis; tunc etiam quia ignis & aqua non compatuntur se contigunt.

Probatur secundō, quia ignis magnus fortius resistere potest contrariis destrucentibus, & diutius se conseruare quam parvus: sed ignis quantumvis magnus nequit diu persegerare apud nos absque pabulo: ergo neq; parvus. Sed si daretur ignis in mixto verbi gratia in homine, aut ligno, aut lapide, maneret ibi absque pabulo: ergo non datur, & consequenter elementa non manent formaliter in mixto.

Confirmatur, quia exigua scintilla potest accendere magnam quantitatem pulueris tormentarij; ergo posset etiam accendi ab igne in ipsomet inclusu, si includeretur in illo, & consequenter quandoquidem non accendatur ab illo, debet dici quod non includatur in ipso.

13. Probatur tertio, quia si elementa cum suis formis substantialibus manerent formaliter in mixto verbi gratia in lapide, vel simili cum illis in mixto reperiatur alia forma substantialis, vel non daretur. Si non daretur, ergo omnia mixta sunt eiusdem speciei. Si daretur, ergo nullum elementum est substantialia completa, quandoquidem possit vltius completi per formam substantialiem superuenientem. Et præterea, ergo vna forma potest subiectari in subiectis realiter distinctis: illa enim forma substantialis superueniens elementis subiectaretur in omnibus elementis, quod omnino apparet absurdum.

Nec satisfacit, quod dicit *Camerarius*, vnam formam possit subiectari in multis faciendo ipsa vnum per se, licet non possit subiectari in multis non faciendo ipsa vnu per se. Non satisfacit, inquam. Primo, quia non potest assignari ratio cur vna forma possit subiectari in multis faciendo ipsa vnum per se, & non possit subiectari in illis non faciendo illa vnum per se. Secundō, quia nulla forma superueniens pluribus potest facere, quin illa sint plura, quāuis forte possit facere forma superueniens, ut aliqua plura constituant vnum per se.

Confirmatur probatio hac: quia illa forma superueniens formis elementorum se sola sufficeret cum materia elementorum absque formis elementorum: ergo non est dicendum quod cum illa forma manent formæ elementorum.

Probatur denique, quia quando generatur mixtum, vñ adunarentur elementa formaliter in ipso, vel elementa antecedenter existentia in ipso adunarentur, vel alia elementa de nouo in ipso producerentur: neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor quodā primam partem, quia non sunt applicata alia elementa, quoties producuntur mixta, quæ sic adunarentur: & per hoc ipsum probatur minor quodā secundam partem, quia si non sint applicata, non adiungunt alia cause, quæ de nouo producerent elementa omnia.

Objicies primo. Proprietates elementorum, verbi gratia primæ qualitates, sunt in mixtis actualiter: ergo & formæ substantialies eorum, & consequenter ipsam.

Respondeo, distinguendo antecedens: in ea intensione, in qua sunt proprietates physica elementorum, nego antecedens: in alia intensione, concedo antecedens & nego consequentiam.

Objicies secundō: vnumquodque componitur ex iis formaliter, in qua potest resolvi formaliter: sed mixtum

M m m 3 potest

potest resolui formaliter in elementa: ergo constat ex elementis formaliter.

Respondeo, distinguendo maiorem: in qua potest resolutio tanquam in partes, aut tanquam in ea qua in ipso ante actu fuerunt, & non producuntur de novo, quando resoluitur in ipsa, sed solum afferunt unio ipsorum, concedo maiorem: in qua potest resolui non tanquam in partes, nec tanquam in aliqua, qua ante fuerunt; sed qua de novo producuntur ex ipso, nego maiorem: & similiter distinguo minorem: potest resolui priori modo, nego minorem; posteriori modo, concedo minorem, & nego consequentiam.

Obiectio tertio: sequeretur mixtum non esse magis compositum, quam ipsam elementa, nec consequenter haec esse magis simplicia, quam mixtum, quod est absurdum.

Respondeo, distinguendo sequelam: quantum ad componitum mixta positionem substantialem, concedo, nec id est absurdum; sunt magis quantum ad accidentalem, nego, & id solum est absurdum, posita quam dū. Itaque mixta dicuntur magis composta, & elementa magis simplicia, quia ex qualitatibus primis elementis solum exigunt aliqua mixta vero omnia; & quia forma substantialis mixti exigit connaturaliter omnes illas qualitates, forma vero elementi non exigit, propterea illa potest dici esse virtualiter magis composta, quam haec.

15. Obiectio quarto: ex silice per ferrum percusso exit ignis, & ex ligno applicato igni, dum comburitur, exsūt humores aquei, & denique si nix, aut grando conseruentur in cypho mundo, donec liquefiat, reperientur in eius fundo pulueres terrei: sed hoc non contingere, nisi elementa formaliter reperientur in mixtis illis: ergo.

Respondeo, negando minorem: nam ignis, qui ex silice exit, non erat ante formaliter in ipso, sed tunc producitur de novo ab aliqua causa vniuersali, quia ad attritionem silicis producitur dispositio sufficiens ad ipsum, quod ideo exiret ex silice percusso, quod formaliter in ipso reperiatur, quandoquidem similiter reperiatur in aliis mixtis, deberet etiam exire ex aliis, quando similiter percuterentur, ac arterentur, contra experientiam: quod sane valde aduertendum est ad eneuandum vim huius experientiae de igne silicis, cui aduersarij multum fidunt.

Humores autem isti ex ligno viridi exentes, vel non sunt vera aqua, sed substantia humidae distinctae specie deseruientes ad nutritionem arboris, sicut sanguis deseruit ad nutritionem hominum; & si tales sunt, obiectio non est ad propositum: vel si sunt vera aqua elementaris, non spectabant ad constitutionem ligni, sed per accidentem reperiebantur in ipsius poris, & sic etiam non facit illa experientia ad rem.

Denique pulueres illi reperti in cypho post liquefactionem niuis aut grandinis, similiter non spectabant per se ad substantiam niuis, aut grandinis, sed adhaerent accidentaliter ipsis descendentibus ad terram, & fortassis non semper repetitur illa experientia esse vera.

16. Obiectio quinto: mixtio est miscibilium alterorum unio, secundum Philosophum; & in hoc distinguitur à generatione, quod subiectum ex quo fit generatio corruptatur, subiectum vero ex quo fit mixtio, scilicet ipsam miscibilis, non corruptatur, sed alteratur: ergo quando mixtione ex elementis producuntur mixta, elementa non corruptuntur, & consequenter manent formaliter in mixtis.

Respondeo, distinguendo antecedens pro secunda parte: In hoc distinguitur mixtio à generatione, quod illius subiectum non corruptatur quantum ad esse suum proprium & formale, huius vero subiectum sic corruptatur, nego antecedens; quod non corruptatur sic quin maneat secundum virtutem suam, hoc est, secundum qualitatem primam, quam connaturaliter exigit in mixto, subiectum vero generationis, qua non est mixtio, corruptatur, & secundum se, & secundum virtutem suam, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Itaque distinctio vtriusq; mutationis est, quod subiectum generationis non debet manere post generationem, nec formaliter, nec virtualiter: quod intellige de subiecto destruendo, non de subiecto per se, quod est materia prima.

17. Obiectio sexto Camerarius multa loca Philosophi, quibus videtur significare quod elementa formaliter remaneant in mixto. Sed omnia explicari possunt de permanetia virtuali.

Confirmatur hoc ad hominem. Ipsem Camerarius non putaret elementa manere formaliter in mixto, iisque aduenire aliam formam substantialiem, nisi putaret ea esse materiam primam, sed factetur secundum Philosophum ea non esse materiam primam: ergo debet existimare Philosophum non ponere ea formaliter in mixto.

Obiectio septima ex codem: secundum communem modum loquendi mixta componuntur ex elementis: sed hic modus loquendi falaci nequit, nisi elementa formaliter manent in mixtis: ergo.

Respondeo, negando minorem: sufficit enim ad illum suandum, quod manent virtualiter in mixtis.

Deinde, si hoc non sufficeret, potius corridentur esset ille modus communis loquendi, qui posset fundari in aliquo supposito incerto, quād relinquenda communis sententia peritorum, ac meliorum Philosophorum, tam validis innixa rationibus.

18. Obiectio octavo: mixta mouentur motu prædominantis elementi: sed non possunt sic moueri, nisi manerent formaliter in ipsis elementum prædominanter: ergo.

Confirmatur hoc, quia morus ille non potest referri in formam mixti, cum sāpe in loco, qui per talen mouit acquiritur, corruptatur, & intereat: nulla enim forma exigit locum naturaliter ubi debet corrupti.

Respondeo, negando minorem, & ad confirmationem qua probatur, nego antecedens; ad cuius probationem dico, quod sāpe posset quis naturaliter moueri ad locū, ubi corruptitur, quād per accidētē in via ad locum naturalē quā tendit, & ubi per se corrūpi non debet, reperiuntur causæ destruētū, cuius exemplum manifestum patet in igne, qui secundum communem sententiam fertur naturaliter sursum, & tamen dum cōfertur, corruptitur. Sic etiam, si terra decideret naturaliter in magnum ignem, corrupteretur ab igne, modō ignis haberet virtutem corruptiū eius, ut communius asseritur.

CONCLVSIONE.

19. Elementa continentur virtualiter in mixtis, & hoc non Elementa solum quatenus qualitates primæ eorum continentur in mixtis in gradu tamen remissori, quād in elementis: sed etiam quatenus forma substantialis mixti habet quandam affinitatem cum formis elementorum in eo, quid exigit connaturaliter qualitates primas, quas exigit connaturaliter forma elementorum. Hæc est communis cum Doctore sententia. Patet prima pars, quia aliquo modo continentur in ipsis secundum omnes: non formaliter: ergo virtualiter: neque enim est aliud modus, quo continentur.

Probatur secunda, & tertia pars, quia certum est quod mixta habeant qualitates illas primas, & etiam similitudinem in forma substantiali: ergo ut sic possunt dici continere virtualiter elementa.

Confirmatur hoc, quia illud potest dici continere virtualiter aliud, quod potest facere illud, quod ab illo alio fieri potest; sed mixtum quodcumq; potest facere, quod potest fieri ab elemento quocumque quādum ad productionem qualitatium primarum in se, & alio subiecto, potest enim in se per formam substantialē producere qualitatē quācumq; primam, quam potest quodcumque elementum in se producere, & potest etiam similem qualitatē in aliquo gradu in quocumq; alio subiecto capaci producere, non minus quam elementum, licet non in eadem intensione: ergo potest optime dici quod elementa continetur virtualiter in mixto ratione conuenientiæ non solum in forma accidentalī, sed etiam substantiali.

Dicer: si hoc sufficeret, posset dici, quod mixta continentur virtualiter in elementis, quod est contra communem modum loquendi.

Respondeo, non posse dici, quod mixtum continetur virtualiter in ylo yno ex elementis, quia nullum vnu ex elementis

continetur virtualiter in mixtis

elementis exigit connaturaliter omnes qualitates primas, quas exigit mixtum, nec consequenter potest illas qualitates, aut in ordine ad illas facere quod potest facere mixtum; bene tamen potest dici, quod mixta continentur virtualiter in omnibus elementis simul sumptis; in modo perfectius sic continentur in elementis, quam elementa in illis, quia perfectius possunt omnia elementa disponere ad productionem mixtorum, quam hæc ad productionem elementorum, quandoquidem elementa cum continent qualitates primas in summo, possunt producere omnem gradum dispositivum ad formas mixtorum: hæc vero, cum non habeant illas qualitates in summo, neque possunt producere ex se gradum dispositivum ad formam elementi.

20. *Obijcies pro Caetano*, qui putat mixtum ratione formæ substancialis sua, non posse dici continere elementa virtualiter: Si elementa virtualiter hoc modo continentur in mixtis, possunt mixta producere operationes elementorum perfectiori modo quam elementa, quod est falsum: neque enim illum mixtum potest magis, aut perfectius calefacere, quam ignis: non ergo continentur sic virtualiter in illis.

Reffondeo, negando sequelam, quamvis enim quod continet aliud virtualiter continentia perfecta, possit facere quod possit aliud, vel perfectius, vel æquè perfectè; tamē non omnis continentia virtualis debet esse sic perfecta, & si non sit sic perfecta, non sequitur quod continens sic aliud, possit facere operationes alterius æquè perfectè, aut perfectius. In proposito autem mixta non continent elementa virtualiter continentia virtuali perfecta, sed solum illa, quæ declaratur in conclusione, quatenus scilicet habent conuenientiam cum elementis, & in qualitatibus primis, & in forma substanciali.

Dices: si talis conuenientia sufficeret, vnum elementum continet aliud, verbi gratia, ignis terram, aut è contra, quandoquidem conueniat cum terra in siccitate, & in forma etiam substanciali quatenus est principium exigens siccitatem.

Respondeo, negando sequelam, quia conuenientia, quæ est inter mixta, & elementa, ratione cuius dicuntur hæc in illis virtualiter contineri, est conuenientia in omnibus primis qualitatibus, quas elementa habent; terra autem non habet conuenientiam cum igne in calore, ut communius tenetur, de quo tamen postea, nec ignis cum terra in frigore. Quod si vnum elementum haberet conuenientiam cum alio in omnibus qualitatibus primis, fatendum esset quod vnum in altero contineretur virtualiter, nec hoc esset inconveniens.

21. *Obijcies secundo*: si qualitates elementorum essent formaliter in mixtis, sequeretur contrarias qualitates esse simul in eodem subiecto: sed hoc est contra *Scotum* supra dicentem illas qualitates non contineri formaliter in mixtis.

Reffondeo, distinguendo sequelam, in gradibus remissis compatibilibus, concedo; incompatibilibus, nego sequelam. *Ad Scotum* autem dico, quod ipse non afferat absolute qualitates elementorum non esse in gradibus remissis in mixto, sed solum quod non esset id necessarium ad rationem formalem mixti, neque ad hoc quod continentur in illo virtualiter elementa: quod quidem verissimum est: nam si mixtis non darentur illæ qualitates formaliter, sed alia qualitas una simplex, qua mediante posset mixtum actione æquiuoca calefacere, & frigescere, & carera, haberet rationem mixti, & elementa possent dici in ipso virtualiter manere non minus, quam habendo illas qualitates omnes formaliter.

Obijcies tertio: sequeretur mixtum esse perfectius elementis, quia quod continet aliqua virtualiter, est perfectius illis: sed hoc est falsum, quia sic elementa non possent causare mixta.

Reffondetur primo, negando sequelam; quia non continet illa continentia virtuali perfecta.

Reffondeo secundo, negando minorem, ad cuius probationem dico elementa sola non causare mixta, sed disponunt tantum ad formam mixti, quæ producitur ab aliis.

qua alia causa, vel inferiori, si adest sufficiens; vel superiori, si non adest.

Q V A E S T I O III.

Quid, & quot sint qualitates prime.

22. *Vpponebamus* hæc tenus dari qualitates primas, & eas continent tam elementis, quam mixtis, diverso tamen modo. Hic ergo examinandum quid sint istæ qualitates primæ, & quot sint. Et quidem satis notum est experientia, quid sint illa, quæ communiter vocantur *qualitates prime*: nemo enim non seit quid sit calor, quid frigus, quid siccitas, quid humiditas, nec melius hæc explicari possunt ignorantis ipsorum naturam, & non potenti ea ab aliis rebus discernere, quam applicando illa ad potentiam actionum ipsius, & dicendo illi quod calor sit id, quod causat talam sensationem, quem ipse tunc sentit applicato calore: per hoc enim ipse poterit postea calorem distinguere ab aliis omnibus rebus non minus, quam per disgregationem visus quam percipit, obiecta albedine potentia visuæ, potest discernere albedinem ab omnibus aliis rebus. Et eodem modo explicari potest natura frigoris, siccitatis, & humiditatis: sed per hoc tamen non explicatur cui sunt qualitates primæ. Hoc ergo est quod hic declarandum est, quid sit scilicet qualitas prima, & quot sunt. Nec difficultas mouetur generaliter de quacumque qualitate, quæ possit habere rationem primæ qualitatis quomodo cumque, sed de ea, quæ potest habere rationem primæ qualitatis, in ordine ad generationem, & corruptionem ex iis omnibus, quæ solis sublunaribus competunt & sunt sensibiles, vnde ab hac quæstione separari debet non solum lux, quæ non solum sublunaribus competit & intellegit, ac volitiones, quæ sunt spirituales qualitates, sed etiam qualitates occultæ quæcumque non sensibiles, qualis supponitur esse illa, quæ mediante magnes attrahit ferrum, & similia.

C O N C L V S I O I.

23. *Bene describuntur qualitates prima esse, quæ neque ex se inuicem, neque ex alijs sunt; ceteræ vero qualitates sensibiles sunt sublunares sunt ex illis*. *Hæc est communissima.*

Patet, quia omni & soli qualitati primæ, de qua hic agimus, hæc descriptio conuenit, & declarat sufficienter naturam eius quatenus habet rationem primæ qualitatis, nec melius explicari potest.

C O N C L V S I O II.

24. *Quatuor tantum dantur huiusmodi qualitates, nimirum calor, frigus, humiditas, siccitas; si tamen humiditas & siccitas sunt qualitates, de quo postea, & si non, due tantum dantur qualitates primæ, nempe calor & frigus*. *Hæc est communis.*

Patet, quia in primis ex his qualitatibus nulla connaturaliter loquendo præsupponit alteram, aut aliam ullam sensibilem, ex qua fieri vlla ratione: ergo neque ex se, neque ex aliis sunt hæc qualitates.

Deinde nulla potest assignari alia sensibilis qualitas, quæ non possit dici fieri ex his aliqua ratione: ergo aliæ omnes qualitates ex his sunt: & consequenter hæc quætor erunt qualitates primæ, & nullæ aliæ.

Confirmatur primò: quia hæc qualitates sunt qualitates propriæ elementorum, ex quibus alia corpora sunt, & quæ nec ex se ipsis neque ex aliis sunt: ergo similiter dicendum est quod hæc qualitates non sunt ex se, aut ex aliis qualitatibus, sed potius alia omnes ex illis sunt.

Confirmatur secundò: quia nullæ qualitates alia sensibiles competentes aliis corporibus mixtis reperiuntur absque his qualitatibus omnibus, quilibet autem ex his reperiatur absque vlla ex quibus qualitatibus illis aliis, & etiam sine quacumque ex se ipsis: ergo signum est quod hæc non præexistunt connaturaliter vllas ex illis aliis qualitatibus, nec ex ipsis, & quod alia omnes qualitates præexistunt has.

25. *Probatur antecedens quoad primam partem, quia aliæ qualitates illæ per se non reperiuntur in mixtis*, hæc

autem qualitates omnes in illis reperiuntur. Probatur etiam quoad secundam partem, quia licet siccitas reperiatur cum frigore in terra, ut communius tenetur, tamen reperiatur etiam in igne sine frigore; & licet reperiatur in igne cum calore, tamen reperiatur in terra aut aliis corporibus sine calore. Similiter licet humiditas reperiatur in aqua cum frigore, reperiatur tamen in aere aut aliis corporibus sine frigore; & licet reperiatur in aere, aut aliis corporibus cum calore, reperiatur tamen in aqua sine calore.

Confirmatur tertio; quia omnes aliae qualitates sequuntur ad formam mixtorum, & non debent produci per se ante generationem formae mixti: haec autem debet necessario produci antecedenter ad generationem formae mixti: ergo sicut ipsam mixta possunt dici fieri ex his qualitatibus, etiam illae aliae qualitates sequentes ad formam mixti debent dici fieri ex his.

Confirmatur quartio; quia secundum Philosophum secundo de partibus animalium, cetera qualitates tangibles sunt ex his qualitatibus. Idem ait de saporibus cap. 4. de sensu, & sensibili, & de saporibus ibidem cap. 5. & de coloribus sent. vls. problem. & de sonis ibid. sent. 11. & de gravitate & levitate cap. 3. de partibus animalium. Quia etiam doctrina ipsius confirmatur experientia, qua constat ex mutationibus harum qualitatum corpora laxari, strangi, addensari, rarefcere, reddi duriora, aut molliora, aperiiora aut leniora; & insuper sapores, odores, colores aliquo modo quoad sensum alterari.

C O N C L V S I O III.

26. *Predicta* quatuor qualitates sunt reales & positivae. Qualitates primae sunt reales, & possunt esse. Haec est etiam communis contra quosdam antiquos, qui existimauerunt frigus & siccitatem non esse qualitates positivae, sed priuationes tantum caloris & humiditatis, quamvis concederent calorem & humiditatem esse qualitates positivae; etiam contra Arriagam, qui hic n. 9. contra torrentem Peripateticorum probabilius putat siccitatem & humiditatem non esse qualitates; & consequenter duas tantum dari qualitates primas, calorem scilicet, & frigus.

Probatur primo contra antiquos, quia non est potior ratio cur frigus esset priuatio caloris, aut siccitas humiditatis, quam contra calor esset priuatio frigoris, & humiditas siccitatis.

Probatur secundo, quia quidquid probat calorem & humiditatem esse qualitates positivae, probat etiam idem de frigore & siccitate.

Probatur tertio, quia corpus frigidum facit aliud corpus frigidum, & diminuit calorem ipsum, non producendo aliquid aliud in ipso quam frigus: sed hoc esset falsum, si frigus esset priuatio; neque enim priuatio potest directe, & per se produci ab aliqua causa; aut aliud producere, ut est evidens.

Probatur conclusio contra Arriagam, quia per tactum sentimus corpora esse humida & secca: ergo humiditas & siccitas sunt qualitates: nihil enim per se sentitur a tactu, quod non sit qualitas, secundum omnes Philosophos, & ipsum etiam Arriagam. Probatur antecedens, quia si non experiemur tactu aliqua corpora esse humida, aliqua secca, aliunde nobis id non constaret: & sane mirum est, cum Arriaga fateatur dari corpora humida & secca, eum tamen afferere humiditatem & siccitatem non percipi a tactu, aut alio sensu.

27. *Dices cum ipso*: si aliquis tangat aquam humidam, nec molestem, nec molestiam inde sentit, nisi quatenus aqua est frigida aut calida, nec homo quamvis in se secissimus sit, sentit quidquam, nisi febrim vel ardorem habeat: ergo humiditas & siccitas non reperiuntur.

Sane miror hunc huius authoris discursum, & multo magis miror eo ipsum duci potuisse ad discedendum ab opinione communissima omnium Philosophorum: sed Respondeo negando consequentiam, quidquid sit de antecedente: nam non consequitur ex eo, quod aliquis dolorem aut molestiam non sentiat ex perceptione aliquius obiecti, quod illud obiectum non sentiat ab ipso; neque enim omnia obiecta sensibilia debent esse illatia doloris aut

molestie; & certe ipse calor & frigus non semper, dum percipiuntur, inferunt dolorem aut molestiam: & de colore experientia constat raro, aut nunquam eum inferre dolorem; nec etiam est necesse ut quod sentitur semper inferat voluptatem, & certe non potius debet cauare dolorem quam voluntatem.

Ad illud de homine, qui non sentit in se siccitatem, imprimis est falsum, si una manu tangat alteram sicciam, quod non sentit in se siccitatem. Et si velit hic author quod nisi per unam partem tangat alteram, non possit in se sentire siccitatem, quomodo id esset verum, non facit ad rem: quia posset esse talis natura siccitatis, quod non causaret sensationem sui, nisi in altero subiecto sibi applicato, in quo non causaret siccitatem.

Probatur secundo contra eundem, quia humor vini manet in speciebus Eucharisticis post consecrationem; sed in iis non remanet illa pars substantiae vini: ergo humor vini distinguitur realiter a substantia eius, & consequenter erit qualitas, neque enim est quantitas aut relatio illa extrinsecus adueniens.

Respondeo *Arriaga*, non manere ibi humorem, sed partes quantitatis cum ea fluxibilitate quam haberent, si adessent ibi partes substantiales vini.

Sed contra, quia illa fluxibilitas, a qua habent esse humidam, est quid distinctum a substantia, quantitate, & accidentibus aliis vini: ergo est qualitas, & consequenter habemus intentum.

Obiectus primo pro antiquis: solo abscessu caloris augetur frigus absque productione ullius gradus frigoris: ergo signum est quod frigus sit priuatio caloris.

Respondeo, negando antecedens: quando enim affertur calor, producitur frigus, per quod expellatur: quod si etiam non semper produceretur frigus, licet tum sentitur abscedente calore frigus magis quam ante, tamen adhuc negari debet consequentia, quia hoc non oriatur ex eo, quod frigus sit priuatio caloris; sed ex eo, quod abscedente calore, minus distrahatur potentia tactu, & magis possit consequenter attendere frigori. Imo argumentum potest retorqueri, quia si magis sentiretur frigus: ergo est aliquid positivum: neque enim priuatio sentiri potest propriè loquendo.

Obiectus pro Arriaga: humiditas, & siccitas non sunt operativa, nec sentiuntur in se, aut aliunde: ergo non dantur. Probat antecedens quoad primam partem, quia totus Oceanus applicatus subiecto capaci humiditatis, si vel tenuissimum vitrum interponeretur, non humectaret illud. Simili experientia idem probari potest de siccitate. Probat etiam quoad secundam partem per dicta supra.

Respondeo, negando antecedens quoad secundam partem; cuius ratio patet ex dictis supra. An autem antecedens sit verum quoad primam partem, nolo hic examinare, quia non est necessarium ad praesentem difficultatem.

C O N C L V S I O IV.

29. *Non dantur in Elementis prater predictas primas* Non dantur in elementis aliis qualitates virtuales eiusdem nominis cum ipsis, verbi gratia, prater qualitatem caloris formalis non datur aliqua qualitas caloris virtualis in igne; nec prater qualitatem frigoris formalis datur alia qualitas frigoris virtualis in aqua. Haec est communis contra quosdam antiquos.

Probatur ab aliquibus: quia alias illae quatuor qualitates formales non essent primae qualitates: sed potius illae virtuales contra Philosophum.

Verum hec probatio non sufficit primo: quia falsa est sequela: illae enim essent primae ex sensibilibus, nam qualitates virtuales non sunt sensibiles.

Secundo, quia si ex hoc sequeretur quod non essent primae, id non haberent aduersari pro inconvenienti.

Probatur ergo melius conclusio, quia nullum est indicium, vnde vel à priori, vel à posteriori colligi possit dari huiusmodi qualitates: ergo non sunt afferenda, ex regula communis de non multiplicandis entibus sine necessitate.

Dices,

Dices, id colligi bene ex eo, quod aqua calefacta producat in se frigus: hoc enim non facit mediante frigore formalis: ergo mediante virtuali, & consequenter habet frigus virtuale.

Contra, quia falsa est consequentia; nam possit se reducere iterum ad frigus per formam suam substantialiem.

30. Confirmatur hoc: quia quæro quomodo produxit in se illam qualitatem virtualem: non mediante alia qualitate virtuali, quia sic daret processus in infinitum: ergo mediante forma sua substantiali: sed quia ratione possit per formam substantialiem producere in se frigus illud virtuale, possit etiam in se mediante ea forma producere frigus formale: ergo non est necessarium frigus virtuale.

Quod si dicas frigus virtuale produci a generante in aqua, & conseruari in ea a causa conseruante aquam; similiter possit dici quod causa conseruans aqua produceret in ipsa frigus formale, quando auferatur causa calcinaria; & sic etiam non est necessarium frigus virtuale.

Dices secundo: mixta habent huiusmodi qualitates virtuales: ergo & elementa.

Probatur antecedens, quia piper, & vinum formaliter frigida calefaciunt stomachum: non mediante calore formalis, cum supponatur talis non esse in ipsis: ergo mediante calore virtuali.

Respondeo, negando consequentiam; quia experientia constat mixta illa tales qualitates habere (si tamen eas habeam, & non producunt potius illum calorem per suam formam substantialiem) non autem constat idem de elementis.

Confirmatur hoc: quia non est experientia vlla, quod aqua calida frigefaciat aliud corpus quemadmodum vim frigidum calefacit aliud corpus; sed potius experientia est de opposito: ergo non est idem dicendum de aqua, & vino quantum ad hoc. Deinde non constat experientia quod piper calefaciat se ipsum per calorem virtualem, sicut est de aqua calefacta quod frigefaciat se: ergo non est eadem ratio de ipsis.

QVÆSTIO IV.

Quomodo prime qualitates distributæ sunt per Elementa.

Sententia diversa. 31. **M**irum est quiam parum in huius questionis resolutione conueniant inter se authores. Aliqui putant duas qualitates in summo conuenire cuilibet ex duobus extremis elementis, verbi gratia, igni calorem, & siccitatem; aliis vero duobus mediis conuenire unam qualitatem in summo, & alteram in gradu remissiori, verbi gratia, aqua frigus in summo, & humiditatem infra sumnum; aeri vero humiditatem in summo, & calorem infra sumnum. Ita Averroës q. 41. sect. 8.

Aly existimant unam tantum in summo qualitatem cuilibet conuenire, & alteram infra sumnum; & in assignanda qualitate summa cuiuslibet elementi dissentunt. Nonnulli putant aeri ex se nullam qualitatem conuenire, sed esse indifferentem ad quascumque. Varios alios dicendi modos relinquunt, videntes apud Averroës, contentus proponere quid probabilius apparat iuxta experientiam, quæ in hac re videtur debere esse unicum fundamentum; nam rationes nulla possunt afferri præter congruentias aliquas parui momenti, quales nulli sententiae deesse possunt.

CONCLVSIONE I.

32. **S**umma calor conuenit igni, & summa etiam siccitas. Hec est Averroës, s. p. & quantum ad calorem est communissima, ac etiam quantum ad siccitatem, præter quæ quod non asseratur siccitatem ignis esse summam.

Probatur experientia, quia non habemus experientiam quod vlla aliud elementum, aut mixtum sit calidius, aut magis siccum, quam ignis; nec est vlla ratio impediens, quo minus habeat utramque qualitatem in summo.

CONCLVSIONE II.

33. **S**umma humiditas competit aqua, & probatius etiam sumum frigus. Hæc quoad primam partem est plurimorum antiquorum, quos sequitur Arriaga, & probat experientia, quia non experimur vllum aliud elementum, aut aliud corpus esse humidius aqua; nec vlla ratio impedit quo minus sit humida in summo: ergo ita dicendum est. Probatur antecedens, quia si esset vllum aliud elementum humidius, maxime aer; sed omnino non habemus vllam experientiam, aut rationem quod aer sit humidior aqua; nec etiam tam humectat corpora, sibi exposita; nec etiam tam facile potest aqua priuari sua humiditate quam aer.

Dices: quod aer non tantopere humectet, non oriri ex defectu humiditatis, sed ex eo quod non sit substantia tam densa, quam sit aqua; & hinc etiam oritur quod possit faciliter priuari sua humiditate.

Contra, quia licet ignis sit secundum aduersarios rarior quam aer, magis tamen calefacit quam aer calefactus quantum potest esse, quia in se habet maiorem calorem quam aer: ergo quamvis aer esset rarior quam aqua, non obstante hoc, si haberet plus humiditatis, deberet magis humectare.

Confirmatur, quia quamvis densitas materiae possit iuare ut magis esset activa, & magis sentiretur qualitas ipsius, vt patet in ferro candenti, cuius calor magis sentiretur quam calor ignis, vt supponitur; tamen non est tanta differentia in densitate aquæ, & aeris, vt possit sufficere ad eam notabilem differentiam in humectando, quam experimur inter aquam & aerem.

Alij dicunt, aerem apud nos nunquam habere humiditatem tantam, quantum exigit ex natura sua, quia a contrariis causis impeditur.

Sed contra, si apud nos nunquam habet tantam humiditatem, & propterea nulla experientia nostra possimus colligere quod exigit tantam, non est vlla alia via relata, vnde colligatur quod tantam exigit ex natura sua, quantum aqua.

Probatur secundo, sententia eorum qui dicunt quod sumum frigus non competit aquæ: quia aliqua qualitas debet competere aquæ in summo secundum aduersarios: sed nulla alia sic competit ipsi, præter humiditatem; si enim vlla alia, maxime frigus; sed hoc non, vt supponitur in eorum sententia.

Probatur secunda pars de frigore, quia experientia nulla constat aliquod aliud elementum esse frigidius, quam aqua sit ex natura sua, & quia quemadmodum ignis habet duas qualitates oppositas qualitatibus aquæ in summo, verisimile est quod aqua similiter habeat duas suas qualitates in summo.

34. Dices: experientia constat ex nimio frigore aquam congelari: ergo qualitas naturalis sua non est nimium frigus. Probatur consequentia, quia alias ex natura sua exigeret esse congelata; quod prorsus est absurdum, quia in tali statu non esset apta habitatio pro piscibus, nec pro navigatione, & aliis potioribus vibus, pro quibus credendum est aquam a Deo fuisse creatam.

Confirmatur, quia nullam prorsus experientiam habemus, vnde constat nobis aquam esse tam frigidam ex se, quam est dum congelatur, aut dum regnat influentia frigida celorum, ac aeris: ergo non est dicendum quod ex se petat connaturaliter frigus in summo.

Respondeo, negando antecedens: neque enim congelatio illa ex frigore solo prouenit, sed ex aliis etiam qualitatibus tum in ea productis simul cum frigore.

Ad confirmationem respondeo, esse experientiam quod aqua quandoque sit tam frigida absque congelatione, ac cum congelatione præter faltem differentiam illam exiguum, quæ oriri possit non ex maiori frigore, sed ex densitate eius.

Alij probant conclusionem quod ad hanc partem, quia aqua est summe contraria igni, vt patet ex eo quod extinguat ignem: ergo debet habere frigus in summo, sicut ignis calorem.

Sed facile responderi potest, distinguendo antecedens ratione

ratione frigoris, nego antecedens: ratione humiditatis & fluiditatis, aut alterius qualitatis sua, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quod autem non ratione frigoris habeat summam contrarietatem patet; tum quia terra secundum multos ex aduersariis est frigida in summo, & tamen non tam contrariatur igni quam aqua; tum quia aqua calida non minus contrariatur igni contrarietate de qua hic loquimur, secundum quam scilicet extinguit ignem, & non possint pati contiguationem, tam bene, quam frigida: ergo non ratione frigoris, & caloris habent illam summam contrarietatem.

CONCLVSION III.

Terra
competit
summa
siccitas,
& calidi-
tas infra
summo;

35. Terra conuenit summa siccitas, & aliqua caliditas, non summa. Hæc est *Arriaga*.

Probatur prima pars, qui secundum authores communiter, aliqua ex primis qualitatibus deber ipsi conuenit summum, nite in summo; sed nulla conuenit præter siccitatem; ergo siccitas summa ipsi tribuenda est.

Confirmatur, quia si sumatur terra pura, ac remota ab humoribus aqueis admixta ex applicatione maris, fluminis, fontium, & pluviarum, omnino apparebit quantum fieri potest siccata, & hinc etiam videtur vocari in Scriptura nomine *arida*. Ex quo etiam patet ad argumentum quod opponi posset de partibus terræ, quas experimunt humiditas: hoc enim illis competit non ex natura sua intrinseca, sed ex admixtione, ut dixi, aliorum humidorum.

36. *Obijcies*: ignis magis exsiccat, quam terra: ergo est magis siccus, & consequenter terra non habebit summam siccitatem.

Respondeo, negando consequentiam; quia ignis non exsiccat magis ratione siccitatis, sed etiam ratione caloris maioris, & melioris applicationis.

Probatur secunda pars conclusionis, quia alias frigus competenter tribus elementis, nempe aëri, aqua, & terræ, & calor vni tantum, nempe igni, quod non videtur proportionatum.

Deinde nulla est experientia, qua constat terram ex se habere frigus; & ex alio capite, siccitas videtur habere maiorem connexionem cum calore, quam cum frigore, quandoquidem non possumus reperire maiorem siccitatem, quam illam, quam habet ignis cum summo calore; neque maiorem humiditatem, quam illam quam reperimus cum aqua valde frigida, jmd frigidissima secundum aduersarios. Et præterea ad generationem rerum, quæ producuntur ex terra, magis videtur conducere quod terra habeat calorem quam frigus.

Dico: in specubus subterraneis, quo non peruenit actio Solis maximum sentitur frigus: ergo signum est quod terra sit valde frigida, & quod licet in partibus superioribus non sentiatur tam frigida, id tamen oriatur potius ex actione Solis aliarumque causatum, quam ex natura terræ.

Confirmatur, quia summa grauitas terræ videtur exire sumnum frigus: nam ex frigore videtur prouenire grauitas. Hoc fundamento vtrum *Auersa* ad probandum non solum quod terra sit frigida, sed summe etiam frigida.

Responditur, negando consequentiam: & sane in ipsis illis locis subterraneis, licet terra appareat frigida, non tamen appetat tam frigida esse quam aëris. Vnde potius dicendum est quod aëris est frigidus quam terra, & præterim cum terra ex densitate sua, si est frigidior, deberet sentiri etiam frigidior, maxime secundum aduersarios, qui hanc ob causam dicunt, quod aqua sentiatur humidior quam aëris, quia licet non sit humidior secundum se, tamen quia est densior, sentitur frigidior.

Ad confirmationem, nego maiorem gravitatem prouenire ex maiori frigore solummodo, alias nix, & aqua deberent esse grauiores lapide & plumbo, quod est absurdum.

CONCLVSION IV.

Aëris habet
summum
frigus, &
humiditas
rem infra
summo.

36. Aëris habet summum frigus, & humiditatem infra sum-
mum. Hoc est Stoicorum apud Plutarchum, lib. 1. de frigide.

quos sequitur Galenus, Philo Iudæus, Cardanus, & Arriaga.

Probatur, quia quantum ad humiditatem aliquam, omnes præter *Aresum* tribuunt illam aëri; jmd Peripatetici communiter dicunt aërem esse humidum in summo: quod si hoc non sit verum, ad minus concedenda est ipsi aliqua humiditas, quod etiam patet experientia, nam experimur aliquam humiditatem in aëre, præterim absente Sole. Nec refert fundamentum *Aresij*, quod per aërem exsiccant vestes: hoc enim non accidit vi siccitatis aëris, sed vel ob frigus constringens partes vestium, ratione cuius constrictio humores aquei exunt ab illo; vel ob calorem, quem habet aëris non ex se, sed virtute Solis, & exhalationum calidatum intermixatur, quo calore resoluuntur humores isti aquei in vapores, & discedunt à vestibus. Vnde experientia constat, quod quo magis calidus est aëris, eo citius fiat exsiccatio. Quod vero humiditas aëris non sit summa, quidquid dicat communior sententia, probatur sufficenter; quia nec experientia, nec ratio id suaderet, sed potius experientia fauet opposito.

37. Probatur conclusio, quoad frigus, tum quia in media regione aëris vbi minus subiact contrariis calefacientibus, sentitur aëris esse frigidus etiam in aëstate, vt experientur qui altissimos montes subeunt; ex quo fit etiam, vt conseruentur niues toto anno in aliquibus montium cacuminibus: tum etiam quia in specubus subterraneis aëris sentitur frigidus valde: tum denique, quia alia qualitas in summo ipsi attribui nequit: quod enim habeant calorem in summo aut siccitatem, aut humiditatem, nulla prorsus ratione, aut experientia colligi potest, vt iam dixi de humiditate.

Obijcies cum *Auersa*: cuilibet elemento conuenit distincta combinatio primarum qualitatum: ergo quandoquidem combinatio frigoris, & humiditatis conueniat aquæ, non deberet conuenire aëri.

Respondeo, negando antecedens: nam vt ante dixi, distincta combinatio conuenit terra, & igni: ergo eadem potest conuenire aquæ & aëri. Deinde eatenus debet dici quod combinationes qualitatum conuenient elementis, quatenus id colligitur ratione, aut experientia: nulla autem ratio, aut experientia docet non posse eandem combinationem conuenire diuersis elementis.

Dico: possibilis est combinatio humiditatis, & caloris, ergo debet dari: sed non datur in ylo elemento nisi in aëre, ergo datur in aëre.

Respondeo, negando consequentiam; quia non omnis possibilis combinatio primarum qualitatum deberet dari, alias daretur combinatio siccitatis summae & caloris infra summu, qualis non datur secundum *Auersam*: & deinde deberet dari combinatio humiditatis summae & caloris summi, qualis etiam secundum eundem non datur, sicut nec combinatio frigoris summi & humiditatis summae.

Non adduxi *Philosophum* pro, aut contra villam ex his conclusionibus, tum quia non desunt diuersa loca ipsius, que pro qualibet fere sententia citari possint, vt propter ea nihil hic determinare videatur; tum quia res est experientia magis quam rationis, & propterea minus dependens ab auctoritate, nisi quatenus aduceretur auctoritas in confirmationem alicuius experientia, que alias negaretur nisi probaretur auctoritate; quod non contingit in proposito.

CONCLVSION V.

38. Probabilis est præter duas qualitates nullam aliam ex quatuor primis conuenire vli: ex elementis ex natura sua in-
trinsicis. Hæc est *Auersa*, set 7.8. contra *Conimbricenses* hic nulla alia putantes præter gradus qualitatibus remissæ conuenientis prima co-
elementis, etiam ipsis conuenire tot gradus qualitatibus se vli
oppositæ, quod desunt isti qualitatibus remissæ: v.g. si aquæ elemto,
conuenient sex tantum gradus frigoris, ipsi etiam secundum
dum hoc conuenient duo gradus caloris.

Probatur principaliter, quia nullum est indicium, vnde colligatur quod ex natura sua exigant aliam qualitatem: ergo non debet asserti.

Confirmata

Disput. XXVII Quæst. V. 695

Confirmatur, quia secundum Philosophum nō omnia elementa sunt sibi inuicem aſſymbola, id est, conuenientia in aliqua vna qualitate, ſicut terra conuenit cum igne in ſiccitate: ſed hoc eſſet falſum, ſi p̄t̄er duas haberent tertiam, vt patet.

Reſpondet aduersary, Philosophum intelligentum de conuenientia in aliqua qualitate notabili, & ſenſibili.

Contra primo, quia gratis ſic explicatur.

Secundo, quia ſi non habent conuenientiam in aliqua qualitate ſenſibili, vnde colligitur quod vlla ratione habent talem conuenientiam?

Obiūc: ſi aqua verbi gratia non haberet cum ſex gradibus frigoris, verbi gratia, duos caloris, ſequeretur quod ignis in instanti abſque ſuſceſſione produceſſet in ea duos gradus caloris; quia ratio ſuſceſſionei in calefactione oritur ex reſiſtentiā formæ incompatibilis; ſex autem gradus frigoris non ſunt incompatibilis cum duobus caloris, vt patet: ergo producerentur illi duo gradus in instanti.

Reſpondeo: ſi ſuſceſſio ſolum oriatur ex incompatibili- tate formæ contrariae, concedendo ſequelam: nēc id eſſet vlla modo inconueniens.

CONCLVSI O VLTIMA.

Omnes qualitates primæ ſymbolicæ, id eſſet ſenſi dem non minus, verbi gratia omnes calores, omnes frigiditatem ſunt eiusdem ſpeciei in quoquaque ſubiecto; & p̄ſerim hoc eſſet verum de qualitatibus per ſe competentibus elementis & mixtis. Hæc eſt communissima.

Probatur, quia non ſunt multiplicanda species rerum abſque neceſſitate: ſed non eſſet vlla neceſſitas rationis, authoritatis, aut experientiæ multiplicandi ſpecie hu- iſtmodi qualitates, ſed potius quantum ad experientiā omnem & rationem, conſtat, quod non habeant vllam diſtinctiōnem p̄t̄er maioris, aut minoris intenſionis, ac extenſionis.

Dixi autem id eſſe p̄ſerim verum de qualitatibus huiusmodi per ſe competentibus corporibus ſublunari bus, quia mihi non tam certū eſt quod calor à ſole pro- ductus, ſit eiusdem ſpeciei cum calore ignis, quia quan- tum ad mutationem quam ſentimus in tactu noſtro, in- ter utrumque calorem videtur eſſe alia diſtinctiōnē p̄t̄er maiorem, aut minorem intenſionem: ſed hoc re- linquo cuiuscumque propria reflexiōnē. At quantum ad rationem eſtimo nullam eſſe, quæ probet diuerſitatem ſpecificam etiam inter calorem ſolarem, & ig- nis.

Dices: ſub ſole extinguitur ignis: ergo calores ſolis, & ignis diuertuntur ſpecie, quia alias non deberet extin- gui ignis.

Reſpondeo, negando conſequentiā, quidquid ſit de antecedenti (de quo ſane dubito, ſi adiſt pabulum ſuſſi- ciens ad conſeruationem ignis) nam illa deſtructio ignis poſſet prouenire ex aliis qualitatibus introductis aut in ipſo igne, aut in pabulo ipſius.

Dices ſecundo, calor elementaris deſtruit plantas, quas conſeruat ſolaris: ergo diuertuntur ſpecie.

Reſpondeo negando conſequentiā, quia deſtructio plantarum poſſet prouenire, vel ex nimia, vel mala ap- plicatione caloris elementaris, & non ex diuerſitate ſpe- cifica ipſius, vnde etiam calor Solis immodicuſ eadē deſtructio ſolē ſe p̄t̄issime.

Q V A E S T I O V.

An Elementa in ſe inuicem conuerteri poſſint.

40. **R**uinius hic cap. 6. quæſt. 1. putat elementa ſymbola, quæ ſeſſicet, conueniant in aliqua qualitate, poſſe immediate in ſe inuicem conuerteri, vt terra in ignem, aqua in aērem, non poſſe vero diſſymbola, id eſſet, quæ non conueniant in aliqua qualitate, vt aquam & ignem. *Auerſa ſet. 10.* exiſtimat quodlibet elementum in quodlibet immediate conuerteri poſſe. *Arnaga* opinatur nullum in alterum poſſe immediate conuerteri, licet quodlibet poſſit conuerteri in quodlibet mediate, ſuppo-

ſito ſeſſicet quod prius conuerterat in aliam ſubſtantia.

CONCLVSI O I.

Non omne elementum poſſet in ſe aliud elementum imme- diate conuertere ſine ſymbolo, ſine diſſymbolo: eſt *Ar- riaga* contra *Ruiniuſ*, ac *Auerſam*.

Probatur experientia, quia quantumuis aqua, aer, & terra ſint ſibi inuicem optimè applicata, non conſtat etiā ſym- bolum. Non omne elementum poſſet in ſe aliud co- uertere, non omne elementum ſint ſymbolum, ſine diſſymbolo: eſt *Ar- riaga* contra *Ruiniuſ*, ac *Auerſam*.

41. Quod ſi aer ſit frigidus, profeſſo apud nos non eſt frigidior aqua: ergo non poſſet magis quam aqua diuiniuere calorem ignis. Adde nulla experientia conſtar, quod aer applicatus igni ipſum in ſe immediate conuerterat. Fortaffis autem ignis poſſet immediate conuertere in ſe terram, quia poſſet augere calorem terræ uſque ad gradum diſpolitiuſ ad formam ſuam, ſi calor dicatur eſſe vna ex qualitatibus propriis terræ; & poſſet deſtructio frigidi ipſius, ſi dicatur terra eſſe frigida & non calida. Fatorē tamen hanc rationem non ſuſſiceret, quia qua ratione poſſet producere in terra tantum calor, quantum ſuſſicit pro diſpoſitione ad formam ſuam, poſſet etiam in cineribus; tamen non poſſet conuertere cineris in ſe, vt patet experientia.

Confirmatur totum hoc; ſpecialiter contra *Ruiniuſ*, quia licet ex elementis ſymbolis, quæ conueniant in aliqua qualitate, illud quod haberet plus qualitatibus ſymbolis, poſſet fortaffis conuertere alterum, quod minus habe- ret, vt dixi iam de igne reſpectu terræ; tamen quod mi- nus habet non videtur vlla ratione poſſe conuertere alterum quod magis habet.

Obiūc, elementa habent qualitates, ſecundum quas poſſunt in ſe inuicem agere: ergo poſſunt immediate ſe inuicem conuertere.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: ſecundum quas poſſunt agere ſuſſicenter in ſe inuicem ad conuerſionē mutuam immediatam, nego antecedens: ſecundum quas poſſunt agere in ſuſſicenter ad hoc, tranſeat antecedens, quia non appetit quomodo terra poſſet agere in ignem per qualitates primas, cum nullam habeat qualitatem primam maioris intenſionis quam ipſem ignis: & ea- dem ratio eſt de aere reſpectu aquæ, loquendo de aere inferiori regionis, qui non eſt frigidior, nec humidior quam aqua. Et ſi dicatur eſſe calidus, certe nec humidior quam aqua. Et ſi dicatur eſſe calidus, certe non habet virtutem reducendi aquam ad tantum calorem ad quantum ipſum reducit ignis, nec tamen calor ab igne pro- ductus ſuſſicit ad deſtructiōnem aquam; nec conſequen- ter poſſet eſſe diſpoſitione ſuſſicentia ad aliam illam for- matam ſubſtantialem: ergo multo minus ad hoc ſuſſiceret calor ab aere in eo productus.

42. Obiūc ſecundo: exigua gutta aquæ in magnum rogiū iniecta conuerterat in ignem: ergo male dixi- mus aquam non conuerteri in ignem.

Reſpondeo negando antecedens: conuerterit enim prius in ſumum, aut aliam aliquam ſubſtantiam.

Confirmatur hoc, & ſimil conſtruſio: quia quando aqua, & ignis agunt in ſe inuicem, neceſſarium eſt, vt prius producatur temperamētum quatuor qualitatū in ele- mento conuerſe in eo gradu, in quo eſt diſpoſitione ad aliquam formam alterius elementi, aut mixti, quam in eo gradu, in quo eſt diſpoſitione aut ad aquam, aut ad ignem: ergo prius produci debet forma aliqua mixti, aut alte- rius

rius elemēti, quā forma aquæ, aut ignis, quia quādō producitur dispositio ad formam aliquam, illa forma debet introduci naturaliter. Probatur antecedens, quia combinatio quatuor qualitatum in aliquo gradu ex gradibus, in quibus debent esse simul in subiecto, antequam expellantur duas ex illis, necessario debet esse dispositio ad formam mixta, aut alterius elementi.

43. *Obiicies tertio*, flamma ignis, quando destruitur, convertitur in aërem, & hoc actione ipsius aëris: ergo aëris convertit ignem immediate in se.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte, quod probo manifesta experientia, quia si quis subtraheret pabulum igni distanti à maxima flamma, periret: sed certum est quod in illo instanti non possit converti in aërem actione aëris: ergo non convertitur in aërem virtute aëris.

Respondeo secundo, negando antecedens pro secunda parte, quia licet desinat tum, non convertitur in aërem, sed in alias exhalationes, aut alias similes substantias tenues.

Obiicies quartu, Philosophum 2. de gen. c. 4. qui ait, elementa esse in se inuicem transmutabilia: ergo quodlibet potest generare sibi simile ex quolibet alio immediate.

Respondeo, negando consequentiam: sufficit enim ad veritatem istius locutionis quod possint generari ex se inuicem mediate.

Deinde, si loquatur Philosophus de immediata transmutatione, potest adhuc esse verum per hoc, quod quodlibet posset in se converttere quocumque aliud etiam immediate, si inueniret ipsum per alias causas sufficenter dispositum; hoc autem est contra conclusionem, quæ tantum negat elementa actione sua sola posse quilibet alia in se converttere.

44. *Quæres*, an si elementa conuerterent se in se inuicem, facilius esset elementis symbolis conuertere se quā symbolis facilius convertantur in se inuicem, & disymbolis. Huius quæsti pars affirmativa communiter tenetur, & solet probari, quia facilius est agenti expellere duas qualitates contrarias à subiecto quam vnam vnam solam: sed, ut vnum elementum conuerterat aliud symbolum, deberet per se tantum expellere vnam qualitatem, nempe illam, in qua non conueniret; vt vero conuerteret disymbolum, deberet expellere per se duas qualitates contrarias suis: ergo facilius potest conuertere elementum symbolum quam disymbolum.

Hac probatio, imprimis supponit falsum in sententia nostra, nempe quod elementa symbola conueniunt in vna qualitate, & disconueniunt in altera: nam cum terra sit secca & calida, in vtrah; qualitate conuenit cum igne, cui est symbola, & in vtrah; disconuenit cum aqua & aëre, quibus est dissymbola; & cum aëris sit humidus & frigidus, in vtrah; qualitate conuenit cum aqua, cui est symbolus, & in neutra conuenit cum igne, aut terra, quibus est dissymbolus. *Præterea*, quamvis terra esset frigida & secca, & aëris humidus & calidus, ac propterea conuenient in vna tantum qualitate cum elementis sibi symbolis, vt supponitur in hac probatione, adhuc difficile est ostendere quod facilius sit agenti expellere per se vna qualitate aliam qualitatem contrariam, quam duas; quando haberet duas contrarias illis duabus per se expellendis, per quas eas expellat: tam enim videtur facile per calorem, & siccitatem expellere frigus, & humiditatem, aut è contra, quam per solum calorem solum frigus aut contra. Vnde maior præmissa probationis facile negari posset.

Nec tollitur vis huius replicate dicendo quod facilius sit agenti agere per vnam solam virtutem quam per duas, vt patet experientia, quia constat quod facilius sit homini per potentiam visuam solam videre bene, quam per visuam & auditivam videre, & audire.

Nam contra hoc est, quod quamvis hoc verum sit in potentibus vitalibus requirentibus attentionem, & conatum; non tamen in potentibus naturalibus non vitalibus, quæ non requirent huiusmodi conatum, ac attentionem, nec fatigantur in suis operationibus.

Probatur eadem pars aliter in sententia assertente terram

esse siccum & frigidam, & aërem humidum & calidum; aquam vero humidam ac frigidam, & ignem calidum & siccum: facilius est igni expellere per se frigus infra summum à terra, quam frigus summum ab aqua: ergo facilius est elemento conuertere symbolum in se, quam disymbolum.

Hac etiam probatio non sufficit, quia licet proberet fortassis quod sit facilius igni conuertere terram, quam aquam; tamen non probat vniuersaliter, quod sit facilius elemento conuertere symbolum quam dissymbolum, quia non sequitur inde quod sit facilius igni expellere humiditatem summam ab aëre, quam humiditatem infra summum ab aqua: (in quo gradu humiditas reperitur in illis secundum sententiam quæ in hac probatione supponitur) deinde non probat quod facilius sit aquæ expellere siccitatem summam à terra, quam infra summum ab igne, quamvis forte proberet quod facilius esset ipsi expellere calorem infra summum ab aëre, quam summum ab igne.

Deinde quamvis frigus summum difficilius tolli potest, quam frigus infra summum, tamen fortassis est facilius igni tollere frigus summum ab aqua, quam infra summum à terra, propter duritatem terræ supra aquam.

45. *Probari posset eadem opinio in sententia nostra*, qui ponimus elementa symbola conuenire in vtrah; qualitate; quia facilius est igni augere calorem terræ, quam expellere totum frigus aquæ, & humiditatem eius: ergo facilius est ipsi conuertere terram symbolam in se, quam aquam disymbolam.

Verum *hac etiam probatio non probat vniuersaliter* hanc partem: nam non probat quod terræ facilius sit conuertere ignem, quam aquam, & oppositum potius constat, quia non potest vla ratione expellere aliquid de calore ignis, aut siccitate; potest vero aliquid tollere de frigore aquæ, & humiditate.

Itaque concludo: quando dicitur quod facilius sit conuerti symbola in symbola, quam disymbola, hoc non intelligi per ordinem ad activitatem ipsorum elementorum: sed quatenus ex natura rei facilius est symbolū per alia agentia disponi ad formam elementi symboli, quæ disymboli; quia magis accedit dispositio symboli cum dispositione alterius symboli, quam cum dispositione disymboli.

Q V A E S T I O VI.

An elementa possint generare elementa distinctæ speciei.

47. *D*icas difficultates continent hæc quæstio: *Præm*, *D*an vnum elementum possit producere aliud elementum distinctæ speciei, verbi gratia, ignis terram, aut aquam, aut aërem. *Secunda*, an duo elementa distinctæ rationis possint producere tertium elementum, verbi gratia ignis, & aëri aquam, aut terram; vel ignis & aqua aërem, aut terram. *Præterea*, secundum nos aquam & aërem esse symbola inter se, & disymbola igni & terræ; & similiter ignem & terram esse symbola inter se, & disymbola aquæ & aëri.

In sententia vero aliorum, qui ponunt terram frigidam, & aërem calidum, ignis & aëris sunt symbola, & ignis etiam, ac terræ ignis vero, & aqua sunt disymbola: aqua autem, & aëris sunt symbola, & aqua etiam, ac terra; aëris vero, & terra sunt disymbola. *Vnde* sequitur primo quod duo tantum sunt paria elementorum disymbolorum, nempe ignis ac aqua, & aëris ac terra; quatuor vero sunt paria elementorum symbolorum; nempe aqua & aëris, & aqua ac terra, ignis & aëris, & ignis ac terra in hac sententia; in sententia vero nostra è contra duo sunt paria symbolorum, & quatuor disymbolorum.

Sequitur secundo, Elementa symbola in nostra sententia conuenire in vtrah; qualitate, in alia vero sententia in vna tantum.

C O N C L V S I O I.

48. *Vnum elementum non potest producere aliud elementum distinctæ rationis*. *Hæc est communis*.

Probatur à Runio 2. de gen. cap. 6. quæst. 3. quia si vllum elementum

elementum possit aliud producere, vel tanquam causa vniuoca, vel tanquam causa æquiuoca: non tanquam vniuoca, quia est distinctæ speciei à quolibet alio elemento; non tanquam æquiuoca, quia æquiuoca causa debet esse perfectior effectu, & præterea debet continere ipsum eminenter; sed ex elementis aliqua aliis sunt imperfectoria: ergo non possunt illa alia perfectiora producere. Deinde, quæ sunt aliis perfectiora non continet illa eminenter; Primo, quia forma substantialis etiam perfectioris elementi limitata est ad propriam speciem, sicut & mixta elementis perfectiora. Secundo, quia non potest producere dispositionem sufficientem ad formam alterius elementi distinctæ speciei.

Hæc probatio adhuc fuis ab hoc authore proposita reduci potest breuius ad hoc: Forma cuiuslibet elementi est limitata ad propriam speciem, nec vnum elementum potest producere dispositiones ad formam alterius elementi: ergo nullum elementum potest generare aliud elementum distinctæ speciei.

49. Sed certe in hæc probatione, siue hoc modo breuius, siue vt ab ipso Ruyus prolixius proposita, manifeste petit principium: dubitatur enim de limitatione formæ elementi, & effectu virtutis ad producendam dispositionem ad formam alterius elementi; & quantum ad hoc vltimum in sententia, quæ ponit quod terra sit siccata, & calida, videretur omnino quod ignis possit producere dispositiones ad eius productionem non minus, quam ipsa terra, quia potest producere tantum calor, ac siccitatem, quantum potest terra. Neque ex eo quod mixta elementis perfectiora sunt limitata ad proprias species tantum, sequitur quod elementa sunt sic limitata, quia maior vis actiua respectu generationis substantialis potest competere rei imperfectiori, quam perfectiori, vt patet in Angelis, qui non possunt producere villam substantialiam; & in adamante, & cælis, quæ non possunt producere aliam rem sibi similem; cum tamen sunt perfectiora ignis, qui potest alium sibi similem producere.

Probat ergo alter, quia nulla experientia constat vnum ex elementis posse villam aliud producere, quantumvis applicentur, & sibi inuicem, & aliis quibuscumque mixtis; & ex eo, quod quodlibet elementum, si habeat villam actitatem generatiuam, habeat sine dubio virtutem generatiuam sui similes: ergo non debet habere virtutem generatiuam formæ oppositæ non disponentis ad formam suam; sed potius impedientis eius productionem.

CONCLUSIO II.

50. Duo elementa nequeunt producere tertium elementum distinctæ rationes, v.g. ignis, & terra aquam, aut aqua, & aëris ignem.

Probat Ruyus vniuersaliter, quia nullum vnum ex elementis continet aliud eminenter: ergo nec duo simul. Probat consequentiam primum, quia duo elementa non sufficient vnum tertium per se substantialiter perfectius singulis, & eminenter continens aliquid, quod singula per se non continerent: ergo. Secundo, nulla duo elementa habent eminenter formam quam singula seorsim: ergo si singula seorsim nequeant producere aliud elementum, nec vtrumque simul id facere potest.

Confirmatur, quia duo elementa non producunt dispositiones per se in ordine ad terram, sed in ordine ad propriam formam: ergo si sequitur tertia forma, sequitur per accidens, & consequenter duo elementa non producent per se tertium elementum.

Verum hæc probatio cum confirmatione patitur suas difficultates. Quod vt videatur, Respondet negando consequentiam, quæ si valeret, probaret, quando nulla ex duabus causis possit per se producere effectu, quod nec vtraque simul illum possint producere: quod manifeste falsum esse patet ex eo, quod nec intellectus solus, nec species sola possit producere intellectionem; vtrumque tamen simul eam producere possint: & idem est de habitu caritatis supernaturalis, ac voluntate respectu amoris supernaturalis; & vniuersaliter de quibuscumque causis essentialiter subordinatis quantum ad aliquem effec-

ctum. Ad primam autem probationem consequentie dico, per manifeste principium in antecedenti: id enim negarent aduersarij, quod assumitur, loquendo de aliquo uno sufficienti vnitate ad causandum aliquem effectum: quemadmodum enim vt dixi, duæ cauæ subordinatae faciunt vnam causam totalem, sufficientem ad pruducendum aliquem effectum, qualis neutra ex illis seorsim sumpta possit producere: ita de duobus elementis discurri potest, nisi oppositum aliunde, quam ex hac ratione probetur. Ad secundam probationem cuiusdem consequentie Respondet similius peti principium in antecedenti: nam sicut duæ illæ formæ simul sumptæ sunt perfectiores quam vna vna ex illis, ita possunt esse eminenter quantum ad pruducendum aliquem effectum, quam vna vna ex illis, & oppositum asserere absque probatione, est assumere quod erat probandum ac consequenter, vt dixi, petere principium. Quod etiam patitur similiter in confirmatione: qui enim assereret duo elementa per se producere tertium, diceret consequenter ea per se produce re dispositiones ad illud.

51. Melius ergo longe probatur duo elementa non posse producere terram. Primo, quia si sint symbola, vel conueniunt in vtraque qualitate, vt nos tenemus de igne, & terra, & de aere, & aqua; & sic certum est, quod non possint producere villam ex qualitatibus dispositiis ad alterutrum ex duobus aliis alimentis, & consequenter non habeant virtutem productiua formæ substantialis vltius ex illis: neque enim ignis & terra, si sint siccata, & calida, possint producere humiditatem, aut frigus, nec aëris & aqua si sint humida, & frigida, possint producere calorem, aut siccitatem.

Vel disconueniunt in vna qualitate, vt disconuenit ignis, & terra in frigiditate, si terra sit frigida; & aqua, ac aëris in calore, si aëris sit calidus; & etiam aëris, & terra: & tunc vnum tantum ex illis disponet, & alterum nihil faciet ad dispositionem, & consequenter etiam nihil facit ad productionem formæ substantialis, vnde si hæc pruducatur, producetur ab uno solo elemento, nempe ab disponente, non vero ab utroque. Quod autem vnum solū disponet, sic probo discurrendo per singula patia elementorum symbolorum, quia ignis, & terra non possunt disponere ad formam aquæ, nisi per productionem frigoris, cum non possint producere humiditatem; sed sola terra potest producere frigus, & ignis potius impedit, immo tam impedit, vt eo applicato nunquam possit produci frigus sufficiens ad formam aquæ.

Deinde ignis, & terra non possunt producere formam aëris, nisi introducendo calorem, sed solus ignis producit calorem. Rursum aqua, & aëris non possunt disponere ad ignem, nisi producendo calorem; nec ad terram, nisi producendo frigus, sed solus aëris potest producere calorem & sola aqua frigus: ergo. Si vero elementa sunt dissimilata, vt est aqua, & ignis secundum omnes, & aëris, ac terra secundum sententiam ponentem terram frigidam, & aërem calidum, non possunt producere dispositionem ad territum: quod ostendo, quia aqua, & ignis non possunt disponere ad terram, nisi producendo siccitatem, & frigus, sed certum est non posse ignem, cuius solius est producere siccitatem, eam producere, quin simul producat calorem; vnde si impeditur a producendo calore, impeditur etiam a siccitate producenda: sed vel impeditur ab aqua, vel aqua non producet frigus competit: ergo simul applicata nequeunt producere dispositionem sufficientem ad terram. Idem discursus potest fieri de vtrisque respectu aëris, ad quem dispositioni deserviens est calor, & humiditas, vt iam suppono: sed aqua nequit producere humiditatem absque frigore ex se, neque potest frigus producere, si producatur ignis calorem requisitum ad aërem. Eodemque modo potest discurriri de aere, & terra respectu ignis, & aquæ: ergo a primo ad vltimum, neque duo symbola neque duo dissimilata possunt producere aliud tertium elementum.

52. Confirmatur, quia illæ caue, quæ impediunt se inuicem in productione alicuius dispositionis totalis, non possunt esse per se ordinatae ad pruducendam illam dis-

N n n spositionem,

spositionem, neque formam ad illam sequentem; sed elementa dissymbola impeditur se inuicem in productione dispositionis totalis ad formam alterius elementi, vt patet ex dictis: ergo non sunt per se ordinata ad eam producendam, nec consequenter debent dici habere virtutem productivam respectu ipsius.

Confirmatur secundo, quoad elementa symbola, quia illud non debet censeri causa alicuius effectus substantialis, quando ille effectus perinde producetur, siue ipsum adesset, siue non; sed elementum tertium, quod producetur ad praesentiam duorum symbolorum, perinde producetur, siue alterum ex duobus adesset, siue non, quia doquidem alterum ex illis non producit ullam ex qualitatibus dispositiis ad ipsum vt dictum est: ergo.

Probari potest brevius, & clarius in nostra sententia, quia duo elementa symbola non possunt producere ullam ex qualitatibus primis tertij elementi, quia sunt ipsi necessario dissymbola, v.g. ignis, & terra, aqua & aer, & aqua & aer, ignis & terra: ergo duo symbola nequeunt producere tertium.

Praterea ex duobus dissymbolis alterum nequit producere ullam qualitatem ex dispositiis ad tertium, quia quidem debeat ipsi esse dissymbolum: ergo neque duo dissymbola possunt producere tertium.

53. Quare, ut mixtum possit producere aliquod elementum.

Respondeo, cum communis negatiue, quia non habet ullum mixtum qualitates dispositiis ad formam elementi in possit produce in tuncione, in qua requiretur: quodlibet enim mixtum elementum habet qualitates primas in gradibus remissis solimodo.

Confirmatur, quia si consideremus mixtum quocumque; quatenus praeceps continet quocumque ex elementis, etiam illud quod praeomittatur in ipso est imperfectius illo elemento contento: secundum alias autem formalitates quas includit, & secundum quas excedit elementum in perfectione (vt supponitur) non potest concurrere ad productionem ullius elementi; ergo absolute dicendum est, quod nullum mixtum possit producere elementum: nec refert quod sit perfectius elemento quocumque; quia homo est perfectior lapide, quem tamen nequit producere.

Q V A E S T I O VII.

De situ Elementorum.

54. Communiter supponuntur haec quatuor elementa Cita se habere, vt terra sit infima, & supra hanc immediate aqua; supra aquam vero aer, & denique supra aerem in supremo loco usque ad concauam Lunam ignis.

Circa hoc autem imprimitur certum est aquam, licet habeat ubique sub se terram: tamen in multis partibus etiam habere terram supra se, vt patet in aquis subterraneis. Deinde certum est, quod aqua non sit in omnibus locis infra terram & aereum, cum ad oculum patet supra terram quoad maximam partem eius esse aerem tam immediate, quam ubi est supra aquam; Vnde sensus huius communis hypothesis, seu suppositi videtur esse, quod qua parte sunt supra se inuicem haec quatuor elementa, retinunt praeceptum ordinem; adeo vt si relinquenter sunt naturae absque impedimento aliquo, necessarij terra cadet naturaliter sub igne, aere, & aqua; & aqua sub igne & aere, & aer ipse sub igne. In hoc autem sensu experientia videtur colligi veritas eius, nisi quatenus dubitari possit de existentia ignis sub celo Lunam, quae difficultas hic examinanda est. Et quamvis in supplemento meo ad dist. 14. secundi eam resoluerim, hic tamen iterum tanquam in proprio loco resoluenda videbatur.

Omissis autem variis aliis sententiis de loco ignis ibi videndis, hic tantum duas proponam. Prima est, quod elementum ignis in maxima quantitate & statu conaturali suo residet in concauam Lunam, hoc est immediate sub superficie concauam Lunam ex qua occupat totum spatium usque ad superficiem conuexam aeris, quemadmodum aer totum spatium a superficie concauam ignis usque ad superficiem conuexam terrae & aquae. Hanc senten-

tiam supponit noster Doctor supra absque villa tamen probatione tanquam Aristotelis & communem Peripateticorum, quam etiam supponunt ex sanctis Patribus, Origenes, Basilius, Clemens Alexandrinus, Hieronymus, & Augustinus supra citati.

Altera sententia opposita est, quod ignis nullo modo reperiatur in concauam Lunam supra aerem. Hanc tenet Franciscus Patritius, Scipio Capiccius, Alexander Tassonius, Paulus Aresius, supra citati, & alij plures quos sequitur. Arriga hic num. 67.

C O N C L V S I O I.

55. Quod ad rationem attinet, probabilis videtur ignem ^{An ignis} non reperiiri sub celo Luna immediate: si vero auctoritas ^{est} sub concavo & longe probabilis est, quod reperiatur ibi. Hac quoad Luna. primam partem est iuxta secundam sententiam; & quo ad secundam est iuxta primam; nec credo eam negandam ab auctoribus secunda sententia.

Probatur autem secunda pars, quia Doctores tenentes primam sententiam sunt longe maioris auctoritatis, quam qui tenent hanc, vt patet. Probatur prima pars. Primo, quia nulla est ratio aut experientia, vnde colligatur, quod residet in illo loco; neque assignari potest ullum emolumentum, aut ornamentum, quod accederet unius verso ex eo quod sit ibi magis quam si non esset.

Dices colligi, quod sit ibi ex experientia illa, qua constat quod ascendat sursum supra aerem motu naturali, nam elementa non debent habere motum naturalem nisi ad loca sua naturalia, vnde terra & aqua non mouentur nisi deorsum ubi est locus naturalis ipsorum. ergo cum ignis moueat sursum supra aerem, debet dici quod locus naturalis ipsius sit supra aerem.

Confirmatur, quia debet habere aliquem locum naturali peculiarem sibi, non circa centrum mundi, vt aliqui putauerunt, quia alias deberet potius eo moueri quam sursum; nec alius assignari potest nisi supra aerem; ergo est supra aerem.

Confirmatur secundo, quia debet habere aliquem locum, in quo possit naturaliter quiescere: sed nullibi quiescit nisi supra aerem: ergo ibi residet tanquam in loco naturali suo. Hoc est potissimum fundamentum a ratione opposita sententiae.

56. Sed contra primos, quamvis ex toto discursu habetur, quod locus naturalis ignis, in quo possit quiescere, esset supra aerem & sub celo lunae; tamen inde non sequitur quod de facto sit ibi collocatus, sed solum in partibus illis ubi apud nos reperiatur; nam cum nullum possit vniuerso emolumentum accedere ex eo, quod collocatur in illo loco, & maximum accederet emolumentum ex eo, quod possit apud nos reperi, non debet inutiliter supra aerem collocari.

Confirmatur hoc, quia aqua non minus habet pro loco naturali certum terrae, quam ipsam terra, vt mihi patet euidetur, quia si remoueretur impedimentum terrae, descendere usque ad illud centrum naturaliter, tam bene quam terra ipsa, & id est de lapidibus qui moueretur ad illud centrum si non obstat terra, quia ipsa etiam impedit posset a descensu, si interponeretur lapides aut ligna, vt patet: sed hoc non obstante non ponuntur de facto aqua, lapides aut ligna esse immediate circa certum terrae: ergo quavis ignis petet esse supra aerem, non debet dici quod de facto sit supra aerem, nisi id aliunde constet.

57. Confirmatur secundo: quamvis aqua petat naturaliter esse supra terram, vt supponunt aduersari, tamen non debet dici esse supra terram ex omni parte, neque debemus dicere, quod esset supra terram villa in parte, nisi id aliunde nobis constaret, quam ex eo, quod naturaliter petat esse supra terram: ergo quamvis ignis naturaliter petat esse supra aerem, non debemus ex hoc dicere quod sit supra aerem.

Confirmatur tertio: quia non minus petet ignis qui dicitur esse supra aerem, esse ibi, quam qui apud nos est; nam ex eo, quod petet ignis noster eod ascendere, colligitur quod ignis ille qui est ibi, petat esse ibi: sed non sequitur ex appetitu ignis nostri, quod sit ibi: ergo neque ex appetitu ullius ignis id sequitur.

Confirmata

Confirmatur quarto: quia exhalationes multæ, & fumus ascendunt naturaliter sursum supra aërem, donec corrupti, aut occurrit obstaculum: & tamen non propterea dicitur, quod residat aliqua quantitas eorum supra aërem totum: ergo ex ascensu ignis non debet similiter colligi, quod residat aliqua quantitas ipsius supra aërem totum à paritate rationis.

Contra secundo: quia ignis ex se non periret esse sursum, nisi quatenus generatur ex tali, vel tali materia, vnde in carbone accenso quiescit à motu sursum, & in ferro candente: ergo falsum supponitur in predicta replica. Quod autem flamma ignea videatur ascendere sursum, oritur ex eo, quod fumus ex quo generatur, ascendat sursum, & in eo successu secundum quod ascendit, ac disponitur, generatur ignis.

58. Confirmatur hoc: ignis etiam aliquando mouetur deorsum, & ad latera, si applicetur ipsi carta deorsum, aut ad latera; nec ullus propterea dicit, quod ignis ex se petat moueri illis motibus, sed per accidens tantum, ratione materiae: ergo similiter quamvis moueri videatur sursum non debet dici quod id petat ex se, sed ratione materiae, qua sic ipsi applicatur. Ex his in forma respondeo primo iuxta primam impugnationem, concedendo totum, & negando inde sequi quod de facto reperitur ibi ullus ignis; Vnde etiam nego consequentiam primæ confirmationis, & secundæ.

Respondeo secundo, iuxta secundam impugnationem negando suppositum antecedentis, nempe quod ex se mouetur sursum. Ad primam autem confirmationem, nego quod debet habere ullum locum particularem, nisi illum quem petit pabulum ipsius. Ad secundam confirmationem, respondeo negando minorem, quiescit enim in carbone, tam bene quam vllibi, quantum ad hoc quod non mouetur sursum in carbone, aut deorsum, nisi prout mouetur ipse carbo.

59. Dices secundo, esse maximum emolumentum universi, quod ignis sit in concauæ Lunæ magna quantitate, ut per hoc temperare posset rigorem aeris, ac influxum humidorum, ac frigidorum Saturni, & Lunæ, aliarumque stellarum: ergo debet ibi collocari.

Contra, quia posset iste rigor temperari aliunde per influentias Solis, aliarumque stellarum. Deinde nulla ratione, aut experientia constat quod rigor istorum influxuum sit tantus, quod debet temperari per ignem: ergo ad hoc non est ponendum.

Probatur secundo conclusio: quia ignis ex natura sua indiget pabulo sic, ut non possit conseruari absque illo; sed non habet pabulum sub caelo Lunæ supra aërem: ergo non potest ibi remanere.

Respondeo aliqui aërem vicinum esse pabulum ipsius. Sed contra, quia apud nos aëris non pascit ignem; tum quia alias nunquam deficeret, tum quia nunquam possumus conseruare ignem per solum aërem.

Respondeo alij ignem indigere hic nono pabulo, ut conserueretur, quia per causas circumstantes destruitur: vnde si non adesset materia quam in se conuertet, statim desineret: sed sub caelo Lunæ non adiunt causæ destruictiæ, & propterea potest conseruari idem ignis semper absque necessitate producendi noui ignis ex pabulo aliquo.

Heo responso mihi ipsi placuit supra in supplemento; & videtur optima, qua afferri potest. Verum non adæquate satisfacit, primo, quia, ut obseruauit benc Arriaga, si poneretur ignis accentus in fornae calidissima, circa quam alius ignis vndeque accenderetur, deficiente pabulo deficerit ignis existens in fornae: sed tum non adessent causæ destruictiæ: ergo non deficeret propter aliam rationem, quæ propter defectum pabuli.

60. Confirmatur hoc, quia maxima flamma periret in instanti, si in instanti auferretur pabulum: sed non est verisimile quod sic perire posset per actionem causatæ circumstantiæ, quæ non tam velociter possunt destruere qualitates conseruatiæ omnium partium istius flammæ; ut patet. Et hinc mihi probabilissimum videtur ignem esse substantiam, quæ ex natura sua intrinseca non petit conseruari

aliquadiu in esse; sed instar soni debere ex natura sua intrinseca conuaturaliter perire statim ac producitur: nā alias ex defectu pabuli non deberet statim desinere: neque enim pabulum facit ad conseruationem ignis producti, sed ad productionem noui ignis: & quamvis in carbone ignis videatur diu manere, probabile est quod non maneat idem ignis: sed quod paulatim succedant nouæ, & nouæ partes generatae ex materia ligni, quæ paulatim disponitur, ac conuertitur in nouas ac nouas partes signis sibi innicē succedentes; quod, valde aduertēdā est. Et hinc etiam existimo quod ignis infernalis si nō habeat pabulum, conseruetur miraculose, & non naturaliter, qualiter etiam conseruari deberet ignis existens nicalo Lunæ, si ibi daretur.

61. Auerfa triplicē dat responsonem huic rationi. Primo enim querit, si ignis sine pabulo extingui debet, an materia ipsius maneat sine forma, an vero debet habere aliquam formam: primū dici nō potest naturaliter, ut patet, nec secundum etiam, quia non potest assignari quā formam haberet; neque enim aeris, quandoquidem aer non habeat maiorem actiuitatem ad ignem conuertendum in se, quam ignis ad aërem. Vel hinc ergo, inquit, videant argumenti huius imbecillitatem.

Sed certe hic discursus nulla ratione ostendit imbecillitatem eius. Nam imprimis evidens est experientia, quod deficiente pabulo deficiat ignis, quomodo cumque maneat materia eius, sive sine vlla forma, sive cum aliqua forma. Deinde ipsius aduersario assignanda est forma, quæ deficiente pabulo introducitur in materiam ignis. Quod si dicat introduci formam aeris, imprimis hoc est contra se ipsum: & deinde cur nobis idem dicere non licet? Si vero aliam, assignet illam, & eam etiam æquæ nos assignare poterimus. Denique absolute dico introduci posse formam aeris in eo casu, non quidem ex eo quod aer possit actiuitate sua destruere ignem præsertim tam citio quæ destruitur deficiente pabulo, sed quod deficiente forma ignis ex natura sua intrinseca, materia ipsius sit capax formæ aeris, ut & aliarum substantiarum v.g. exhalationum siccuarum, & calidarum, aut similiuum.

62. Respondeo secundo ignem residentem in concavo Lunæ pasci aere, quem in se conuertit quo ad partem, licet quo ad partem etiam conuertatur in ipsum. Sed contra hoc supra obiecimus, quod sic ignis apud nos posset etiam pasci solo aere, quod tamen falsum esse compertum est experientia.

Terio respondeo, præcipue illum ignem præsertim non indigere pabulo, sicut noster, quia noster ideo indiget pabulo, quia se per ascēdit; Vnde nisi alius de nouo succederet, qui generaretur ex pabulo, non maneret apud nos: ideo ergo indiget pabulo, quia sic ascēdit; vnde quia in concavo Lunæ non habet, quo vltius ascēdat, remanet ibi quietus, nec debet propterea, ut ibi maneat, nouus ex aliquo pabulo produci.

Verum contra hanc etiam responsonem facit, quod si ignis esset substantia permanens, nō debet statim desinere ignis qui primo producitur, & ascēdit sursum, & præsertim in fornae, aut loco calidissimo, & sicco, vbi non essent applicatae causæ contraria: ergo quamvis indigēta pabuli oriatur ad conseruationem ignis apud nos in illo loco, vbi primo generatur, tamē nō inde sequitur quod possit perseverare in loco, vbi non esset pabulum.

63. Probatur terio: quia si ignis esset in concauæ Lunæ, præsertim in tanta quantitate, quantā volunt aduersarii, debetur sentire eius calorem, & videre eius lucem quemadmodum videmus lucem Cometæ, & sentimus eius calorem, sed hoc est falsum: ergo non datur.

Respondeo aduersarii negando sequelam, quia in illo loco est valde rarus ac tenuis, ac propterea non potest tantum calefacere, quia facile impediti possit, quo minus nos calefaceret per aërem interpositum, qui in media regione est frigidissimus; nec tantum lucere ut possit in tanta distantiā videri.

Sed contra, quia raritas ignis non potest haberi nisi per intermixta corpūcula; non est autem verisimile quod plura habeat intermixta corpūcula in illo supremo loco,

quam apud nos: ergo non habet tum maiorem taritatem.

Deinde hoc quod dicitur de magna illa ignis taritate ac tenuitate, ratione cuius non possit tantum calefacere, aut lucere, omnino excogitatum est ad evadendam hanc difficultatem; & si ibi ignis non possit tantum calefacere, ut lucere, non remanet nobis illa experientia, ex qua possimus colligere quod ibi sit.

64. Obiectio primò: sicut dantur tria elementa tantæ molis, quorum unumquodque habet locum determinatum, in quo naturaliter quiescit; ita etiam dicendum est de igne.

Respondeo negando consequentiam, tum quia experientia constat dari illa alia elementa in locis determinatis, talis autem non habetur de igne; tum quia ignis habet diversissimam naturam ab aliis elementis, ut patet ex eo quod non possit absque pabulo diu subsistere extra locum suum, sicut possunt alia elementa, & quod non possunt recipere qualitates contrarias qualitatibus connaturalibus suis, saltem in notabilis aliquis intensio, sicut possunt alia elementa; ergo similiter possit habere differentiam ab illis quantum ad non habendum locum naturalem aliquem, in quo quiescat. Tum tertio quia quidquid emolumenti nobis constat haberi ab igne habetur melius ex eo, quod non habet locum determinatum. Tum quarto, quia cum ignis non sit substantia permanens diu ex natura sua, sicut sunt cætera elementa, non debet habere locum determinatum in quo quiescat.

65. Obiectio secundò: sequeretur quod totum spatium à terra ad cælum esset repletum aere, & sic unum elementum aeris excederet in proportione notabili, & improportionata quodcumque aliud elementum, & deinde sequeretur quod deesset mundo elementum ignis per se nam ignis ille qui reperitur apud nos, omnino per accidentem reperitur.

Respondeo concedendo sequelam quo ad primam partem; nec nos debemus tribuere villam proportionem elementis in magnitudine, nisi quæ constat nobis ratione, aut experientia. Quantum ad secundam etiam partem.

Respondeo, non dari aliud elementum ignis, nisi qui apud nos est, & qui includitur in multis partibus terræ (omitting Purgatorij, & Inferni) & si hic reperitur per accidentem, concedo elementum ignis non dari nisi per accidentem, nec id est inconveniens.

Si obiciatur Scotus in 2. dist. 3. 4. qu. 3. Responderi debet eum tantum, ibi supponuisse ob auctoritatem ignem esse in concau Lunæ; Vnde nullam ipse adducit rationem ad id probandum. Quantum autem ad authoritatem diximus in secunda parte conclusionis, quod sit probabilius ignem dari eo loci; vnde Scotus & quicunque posset absolute, & simpliciter dicere, quod ignis esset in concau lunæ, nec hoc esset contra conclusionem nostram, qui solum eam assertimus specificata ratione, & seclusa auctoritate.

Q V A E S T I O VIII.

De granitate, & leuitate Elementorum.

66. Per granitatem intelligimus virtutem illam, à qua habet corpus, si ponatur supra aliud corpus fluidum, descendere sub ipso, sicut habet lapis virtutem si ponatur supra aërem, aut aquam, descendere sub ipsis; & per leuitatem intelligimus virtutem illam, secundum quam aliquid corpus ex se si ponatur sub alio corpore, mouet se supra illud; sicut aëris, si includatur in vesica, & ponatur sub aqua, mouet se supra aquam; & ignis, ut supponitur communiter (de quo, quæstione præcedenti) mouet se supra aërem.

Ex quibus ipsis exemplis patet duo elementa esse leuia, v.g. ignem, & aërem; & duo grauia, verbi gratia aquam & terram. Ex duobus autem leuibus, ignis, si ex se habeat esse sursum supra aërem, est leuior, quia ascen-

dit supra aërem, non è contra; ex duobus vero granibus terra est grauior, quia descendit infra aquam.

Si autem queras, cur non dicantur omnia esse grania, sed cum hac differentia, ut unum altero grauius sit, aut omnia leuia cum simili differentia.

Respondeo rationem esse, quod si omnia essent grauia cum tali differentia, aëris si poneretur supra ignem, quandoquidem grauior esset, deberet descendere sub igne; quemadmodum terra, quia grauior est, descendit sub aqua. Et si omnia essent leuia cum simili differentia, aqua si poneretur sub terra, deberet ascendere supra terram, quorum utrumque falso est constat experientia. Ita que quia ex quatuor elementis duo ita se habent, ut si ponantur supra cætera, descendant naturaliter sub aliis duobus, & unum ex illis sub altero; alterum vero si ponatur sub ipso, non ascendant supra ipsum, neque supra alia elementa, propterea dicuntur duo esse grauia, ac nullo modo leuia; & ex illis duobus unum altero grauius: & quia alia duo ita se habent, ut si ponantur sub aliis duobus, descendant supra illa, & unum ascendet supra alterum, alterum vero si ponatur supra illud, non descendat; propterea duo dicuntur, & merito esse leuia, & nullo modo grauia, unum autem ex illis esse altero leuius, nimirum illud, quod suppositum eleuat se supra.

Vbi aduertere obiectum primò, male dici ab Averrois q. 40.

scit. 3. quod aëris, & aqua participant aliquid leuitatis, & grauitatis; leuitatis, quatenus petunt aqua ascendere supra terram, & aëris supra terram, & aquam; grauitatis autem, quatenus aqua petunt descendere sub igne, ac aëre; aëris vero petunt descendere sub igne. Hoc enim omnino falso est: neque enim, aut aqua petunt ascendere supra terram, neque aëris si poneretur supra ignem descendet sub ipso, sed potius ignis supra ipsum ascendere debet.

Aduertere secundo male etiam supponi ab Arriaga num.

50. quod aëris sit grauia, & quidem grauitate eiusdem spei, aëris nihil habet grauitatem, nam in primis non habet grauitatem vlo modo, cum non sit natura descendere sub vlo corpore.

Dices cum ipso, dum ignis ascendet supra aërem aëris descendit infra ignem. Respondeo hoc esse falso, si loquamur de motu, qui oritur ex virtute ipsius aëris; loquendus vero de motu ipsius orto ex eo, quod impellatur aliunde, quamvis sit verum, non facit ad rem.

Quod si queras tertio, an grauitas aquæ & terræ sint distinctæ speciei. Respondeo mihi videri quod sic, quia ex hoc, quod unum ex ipsis petit, si ponatur supra alterum elementum, descendere sub ipso, potest argui quod distinguitur ab ipso specie; ergo cum hoc conueniat ipsi ratione grauitatis suæ, grauitas ipsius debet esse distinctæ speciei: & hoc maxime habet locum secundum sententiam inferius probandam, quod scilicet grauitas non distinguitur à substantia rei grauia, nec accipiat intentionem per additionem gradus ad gradum. Quod autem dico de grauitate proportione seruata dici similiter debet de leuitate. Quod si etiam terra & aqua non haberent grauitates distinctas specie, nec aer & ignis leuitatem, adhuc grauitas terræ & aquæ distingueretur specie à leuitate ignis & aëris, quia haec non est grauitas vlo modo, nec illa leuitas, ut supra dixi; & quia effectus distinctissimi conuenient ipsi, nimirum grauitati mouere se infra aliud, si ponatur supra, non vero mouere se supra, si ponatur infra contrarium vero conuenit leuitati. Dantur quidem aliqua corpora, quæ participant utramque rationem, respectu tamen ad diuersa corpora: nam oleum ascendet supra aquam, si ponatur infra, & sic potest dici leue; mouet vero se infra aërem, si ponatur supra ipsum, & sic potest dici graue: hoc tamen ipsi competit per virtutem distinctæ speciei à grauitate & leuitate; nisi dicatur habere duas virtutes, secundum quarum unam conuenit ipsi ascensus & secundum aliam descensus, quod fortassis non est improbatum, siue ponatur virtus ipsius esse realiter distincta, siue non.

Dices, si tolleretur superficies conuexa terræ, & aquæ, ysq; ad profunditatem yngis palmi, exempli gratia,

aer

aer deberet descendere; alias daretur vacuum ergo aer habet gravitatem.

Respondeo, quod si tum moueretur, hoc accidet non ex inclinatione sua propria, sed ea ratione, qua mouetur aqua sursam ad impediendum vacuum; unde quemadmodum ex tali motu aquæ non dicitur esse vlo modo leuis, neque etiam ex tali motu aeris debet dici esse gravis, vt patet.

Quod si queras secundum mixta aliqua sint tam gravis, aut leuis, quæ elementa, vel grauiora, aut leniora ipsi.

Respondeo imprimis mihi videri, quod lapides aliqui ex natura sua sint aquæ graves, ac terra, vel grauiora, & alia substantia leuiores aere. Ratio mea est, quia si non poneretur impedimentum terræ, descendenter ad centrum mundi non minus quam terra, & si ponerentur lapides isti sub terra circa centrum mundi impedirent descendens terræ, & si ponerentur tam lapides, quam terra supra aquam, non citius descendenter terra, quam ipsi, & fortassis citius descendenter ipsi. Rursum experientia constat, quod fumus, vapores, & exhalationes ascendant, supra aerem. An autem possint etiam ascendere supra ignem existentem in celo Lunæ, aut etiam supra ignem nostrum, non adeo potest colligi per experientiam, tum quia non constat dari supra aerem elementum ignis, tum quia etiam non constat quod aliquid positum sub igne nostro ascenda per ipsum supra ipsum.

Et hinc patet primo, non constare gravitatem & leuitatem esse proprietates qualitatum primarum, ac esse majoris, aut minoris intensiōis in corporibus iuxta participationem maiorem vel minorē qualitatum primarum: quia si hoc esset verum, elementa ipsa, quæ magis participant illas qualitates essent leuiora, aut grauiora.

Confirmatur hoc, si orirentur ex primis qualitatibus, aut haberentur iuxta maiorem, vel minorem participationem primarum qualitatum, elementa symbola deberet magis conuenire in illis: sed hoc est falsum, nam terra & ignis, quæ sunt symbola in vtrique qualitate secundum nos, minus conueniunt inter se quam ignis cum aere, aut terra cum aqua in granitate ac leuitate: ergo gravitas, ac leuitas nō habentur ex huiusmodi participatione.

Patet secundo, mixta non grauitare aut leuitare iuxta qualitatem prædominantis elementi in hoc sensu, quod ex participatione majori elementi illius habeat grauitatem, aut leuitatem, quia ex participatione præcisè non potest habere aequalē grauitatem ipsius elementi, & multo minus maiorem, vt patet manifeste ex eo, quod ex participatione tantum elementi in minori gradu aut quantitate, impossibile sit quod habeat maiorem grauitatem, quam si esset ipsum elementum, tum quia participatio elementi quoad partem intensiōis aut extensionis, non posset tribuere ipsi plusquam si haberet totam intensiōem & plures partes elementi; tum quia cum mixtum non solum participet unum elementum, sed alia, consequenter grauitatio ac leuitatio ipsius, quatenus deriuatur ab uno elemento, deberet impediiri aliquantulum per participationem aliorum elementorum oppositorum.

Patet tertio, pessime colligi à Camerario & aliis quod elementa sint formaliter in mixtis ex eo, quod iuxta prædominantem elementum magis vel minus grauitent, aut leuitent.

Quod si queras, quomodo ergo debeat intelligi illud quod communiter dicitur à Philosophis, nempe quod iuxta participationem prædominantis elementi leuitet vel grauitet.

Respondeo id solum posse esse verum facta comparatione mixtorum inter se quoad excessum majoris, vel minoris leuitatis aut grauitatis, non quod solum habeant grauitatem, aut leuitatem suam ex prædominante elemento formaliter, sed quod quæ sunt grauiora, magis participant de elemento grauiori, aut maiorem habeant proportionem cum ipso quantum ad hoc; & quo sunt leuiora magis participant de leuiori elemento, aut maiorem habeant proportionem cum illo quantum ad hoc. His præmissis, difficultates hic examinandas sunt

Prima, an grauitas & leuitas sint accidentia distincta à substantia rei granis & leuis; Secunda an elementa grauitent in propria regione, seu in loco suo naturali.

CONCLUSIO I.

71. Probabile est grauitatem & leuitatem, non esse accidentia distincta à substantia, cui conueniunt, sed identificata ipsi realiter. Hanc tenet Ariaga hic num. 73. contra Auerjam q.40 sect. 3.

Probatur, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Sed nulla prorsus est necessitas multiplicandi huiusmodi accidentia, quæ sint grauitas & leuitas: ergo.

Confirmatur primo: si essent accidentia, deberent esse absolute, & consequenter vel quantitas, vel qualitas, ut omnes fatentur: sed non sunt quantitas, quia quantitas in omnibus corporibus est eiusdem rationis, nec differunt nisi penes maius ac minus: grauitas autem & leuitas distinguuntur specie; Deinde si essent quantitas, tum illud esset gravius, quod haberet plus quantitatis: sed hoc est falsum, vt patet experientia, quia constat sepe descendere corpora minoris quantitatis, & ascendere majoris. Non etiam sunt qualitas, quia vel esset aliqua qualitas prima, vel secunda, non prima, quia alias elementa essent grauiora ac leuiora aliis corporibus omnibus, quod etiam falsum conuincit experientia: non etiam secunda, quia sic requireret aliquam mixtionem primarum qualitatum, & sic non datur in ipsis elementis, aut certe non videtur posse esse in mixtis ac elementis in tali proportione, quia magis deberent dominari in elementis quam in mixtis, aut è contra.

Confirmatur secundo, quia non constat nobis dari gravitatem ac leuitatem, nisi ex eo, quod videamus aliqua corpora moueri à se deorsum ac sursum, & imprimere maiorem ac minorem impulsum in alia corpora, faciliusque ac difficilius posse proiici: sed ipsam substatia rei potest principiare huiusmodi motum & impulsum, ac esse ratio, ob quam possit facilius aut difficilius proiici: ergo non est recurrentum ad aliquod accidentis distinctum.

Confirmatur tertio, quia ipsam substatia, absque qualitate distincta potest producere aliquos effectus, ut intellectiōem & volitionem, & calorem ac frigus, vt patet ex dictis 2. Phisicorum, & ex dicendis de anima: ergo potest etiam producere in se vbi sursum ac deorsum, & imprimere impulsū in alia corpora mediante suo motu, & consequenter in ordine ad hoc non est recurrentum ad qualitatem distinctam.

Obiiciens primo: grauitas est eiusdem speciei in omnibus corporibus: sed formæ substancialis non sunt eiusdem speciei: ergo grauitas non identificatur realiter formis substancialibus, & consequenter erit accidentis.

Respondeo Ariaga, negando maiorem, quia quamvis impulsus, qui causatur à graui, sit eiusdem speciei, tamen ipsam grauitas, à qua prouenit, non debet esse eiusdem speciei: sicut, inquit, motus localis hominis & bruti sunt eiusdem speciei, & tamen potentia loco motuā est diuersa speciei.

Sed hoc responso non placet: nam si grauitas non habet alium effectū, quam illum impulsū, & ille sit eiusdem speciei, profecto & grauitas etiam vt grauitas debet esse eiusdem speciei, alias posset quis dicere quod albedines essent diuersæ speciei, quamvis sensationes ab ipsis prouenientes sint eiusdem speciei. Et per hoc ipsum patet quod si poterit loco motuā hominis, & bruti non habent aliquem effectum quam motum localem, quod si hic sit eiusdem speciei, etiam potentia illa debet esse eiusdem speciei, sive identificetur substancialis, sive non.

Respondeo ergo alter, negando consequentiam, quia aliqua formalitas eiusdem speciei potest identificari realiter rebus distinctæ speciei, ut animalitas identificatur homini & bruto.

Posset etiam responderi secundo, distinguendo minorem, formæ substancialis omnes quæ habent secum conexā grauitatē, vt dicunt formaliter grauitatem, aut sunt grauitas, nō minorem; secundum alias considerationes concedo minorem & nō consequentiam.

N n n 3 Confirmatur

Confirmatur hæc responso, quamvis grauitas esset disting-
cta, si sit eiusdem speciei in omnibus corporibus, debent
illa corpora conuenire inter se in aliqua ratione vna, ra-
tione cuius exigunt illam qualitatem grauitatis, quæ
est eiusdem speciei, & illa ratione non potest esse diuer-
sæ speciei in illis; ergo potest illa ipsa ratio esse graui-
tas quantum ad hanc difficultatem.

Obiectio secundo: Grauitas & leuitas sunt capaces in-
tensionis & remissionis: sed substantia non: ergo graui-
tas & leuitas non identificantur substantiam.

Respondeo, negando maiorem, loquendo de grauitate
aut leuitate vnius corporis, illa enim semper manet
eiusdem intentionis. Quod si velint aduersarij grauita-
tem & leuitatem esse capacia maioris ac minoris inten-
sionis, quatenus vnum corpus potest esse grauius altero, & alterum alio leuius, id certum est, sed eodem modo
potest substantia esse capax intensionis & remissionis,
quatenus vna est alia perfectior, verbi gratia quatenus
vna exigit plus caloris quam alia, & quatenus potest
velocius currere quam altera.

Obiectio tertio, Granitas percipitur sensu; sic percipi
nequit substantia ergo grauitas non est substantia.

Respondeo negando antecedens: grauitatem enim cor-
porum non cognoscimus per sensum, nisi a posteriori,
quatenus sentimus impulsum ab ipsis impressum, aut
quatenus videmus motum ab ipsis causatum.

Obiectio quarto: tamenet grauitas eadem in venerabili
Sacramento, quæ fuit, dum erat substantia panis & vini
sub illis speciebus: ergo grauitas est accidens distinctum
à substantia illa, alias non maneret ea destruēta.

Respondeo negando antecedens, quamvis enim appa-
reat esse eadem grauitas, quia sentimus effectum ipsis;
tamen re vera non est ibi, ille autem effectus eius causa-
tur a Deo supplete defectum istius grauitatis; sicut enim
supplet defectum substantia, quantum ad concursum ma-
teriale & effectuum quem tribueret accidentibus si
adfuisset; & sicut etiam ipse substituit materiam nouam
miraculose, quando agens naturale producit dispositio-
nes sufficientes ad formam substantialem, quæ absque
tali materia produci nequit, non est mirum quod etiam
miraculose suppleret defectum istius grauitatis.

Dices hinc sequi multiplicari miracula absque neces-
itate: nam si poneretur grauitas esse accidens, non esset
recurrent ad hoc miraculosum supplementum, ad
quod recurri debet, si non sit accidens.

Respondeo negando sequelam: nam necessitas sufficiens
recurrenti ad hoc miraculum est, quod alias multipli-
carentur entia naturalia, absque necessitate rationis, aut
experienciae.

75. Obiectio quinto: grauitas hominis nequit identi-
ficiari substantia ipsis; neque enim idificari potest ma-
teria prima, quæ ex se est indifferens ad grauitatem, ac
leuitatem, neque anima ipsius, quæ est spiritualis.

Respondeo negando antecedens: quemadmodum enim
secundum aduersarios debet ipsi identificari illud, ra-
tione cuius exigit grauitatem, ita etiam potest identifi-
cari ipsi ipsam grauitas. Ad probationem autem dico
in nostra sententia rem esse facilem, quia non debet
identificari materia aut anima, sed vel forma corpori-
tatis, quam in homine præter animam ponimus, vel in
toto composito ex materia & illa forma resultante; quod
si etiam nulla alia forma ponereretur in ipso præter ani-
mam, adhuc posset identificari toti compositum ex anima
& materia prima: hoc enim totum compositum posset
ex se esse determinatum ad motum deorsum, & ad im-
pellenda alia corpora; nec hoc impediret spiritualita-
tem anima. Alias obiectiones proponit Arriaga, quæ
facile solvi possunt ex dictis, vt propterea non sit ne-
cessarium eas hic proponere.

Hec quoad primam difficultatem sufficient; nunc vt ad se-
cundam veniamus, aduersarios grauitare elementa, non
esse aliud, quam ea vel tendere deorsum, vel imprimere
impulsum in subiectum corpus, quo impellant ipsum
deorsum; sicut terra, aut aqua, ac lapides in aere posita
imprimunt suppositis corporibus sic, vt etiam ani-

malia fatigent, & etiam quandoque interficiant.

CONCLVSI O II.

76. Neque ignis, neque aer grauitant in propriis locis, aut ignis &
in alienis, ex virtute sua nativa, nec leuitant etiam dum exi-
stunt in propriis locis, bene tamen in alienis. Hæc in re debet
esse communis, & patet prima pars, quia nullo modo sunt
grauias, vt supra ostensum est: ergo non possunt grauita-
re in vlo loco.

Probatur tercia pars, quia dum aer infra aquam existens
ascendit sursum, & ignis, dum ascendit supra aërem, im-
pellunt alia corpora ante se: ergo eodem modo leuitant,
quo corpora grauias grauitant, dum descendunt deor-
sum.

Probatur secunda pars, quia ideo impellant, vt pertin-
gant ad locum suum: ergo quando sunt in loco suo, non
impellant, nec conantur ulterius tendere.

Confirmatur prima pars, quia si aer grauitaret, sentire-
mus nos grauiari pondere tanti aëris, quantus est super
nos, quemadmodum sentimus pondus exiguus lapidis: sed
hoc est falsum: ergo non grauitat.

Confirmatur similiter secunda pars, quia sentiremus im-
petum aëris manu suppositi, sicut sentimus impetum
eius eleuantis se supra aquam, quod est falsum.

Dixi in conclusione virtute sua, quia si moueat ab
extrinseco in loco suo sursum, aut deorsum, potest senti-
re impetus eius; sed hoc non est ad propositum.

77. Obiectio contra primam partem duas experientias
ab Aristotele propositas; prima est de ligno centum li-
brarum, quod plus ponderat in aere quam plumbum
vnius libræ, cum tamen in aqua plus ponderet plumbum
illud; cuius non est alia ratio, nisi quod lignum con-
tineat melleum aëris, & quod aer grauitet in loco suo pro-
prio, non vero in aqua. Secunda experientia est de vtre,
qui inflatus aere plus ponderat, quam si non esset sic in-
flatus; quod non esset verum, si aer non grauitaret in
proprio loco.

Respondeo primo, rationem harum experientiarum non
posse refundi in grauitatem aëris, quia plus aëris est
supra nos quam possit includi in ligno, aut vtre, & tamē
non sentimus grauitatem ipsius, sicut sentimus graui-
tatem ligni, & vtris; ergo non potest orihi illa graui-
tatio ex aere præcise, & consequenter hæ experientia
non faciunt ad rem.

Respondeo secundo, quamvis daremus quod ideo lignum
non descenderet sub aqua, nec grauitaret ibi, quia con-
tineret multum aëris, inde tamen non sequi quod graui-
taret in aere ratione aëris in se inclusi; sed ratio cur
grauitaret in aere esset, quod aer in ipso inclusus non
impedit descensum eius; vnde non obstante illo aere
posset descendere ratione grauitatis suæ, quam haberet
ex sua substantia, quatenus non includit aërem; in aqua
vero non descenderet nec grauitaret; quia ratione aëris
inclusi impediret descensum eius, quandoquidem aer
petat esse super aquam. Et per hoc patet ad primam ex-
perienciam.

Ad alteram experientiam de vtre inflato aere, ac magis
grauitante, ac ponderante, quam si non esset sic inflatus.

Respondeo Aversa rationem esse, quod dum inflatur ^{Responso}
vter, condensatur aer, hic autem condensatus magis gra-
uitet quam non condensatus. <sup>Aversa ad experien-
tiam vtris reicitur.</sup>

Verum hæ responso difficultas est, præsertim supposita
sententia veriori de condensatione, nimirum quod fiat
per egressum corporisculorum, & quod grauitas non sit
accidens distinctum à substantia rei grauias; nam hinc
sequitur quod aer condensatus, vt condensatus præcise,
non possit esse grauior, quam non condensatus, quia per
hoc quod sit condensatus non habet nisi habere partes
sue proprias magis unitas inter se propter exitum cor-
porisculorum, quæ intermixebantur, sed aer ex natura sua
non habet ullam grauitatem: ergo quamvis vnirentur
magis ac magis ipsis partes, non potest habere mai-
orem grauitatem. Vnde existimo quod si omnes partes to-
tius aëris penetratiæ ponentur intra vtre, non ma-
gis grauitarent, quam si solum ponentur in eo tot par-
tes, quod de facto.

Respondeo

Respondeo ergo aliter, si experientia illa sit vera (de quo aliqui dubitant, & facile est probare) rationem potius esse, quod quando uter inflatur, coadunentur in ipso simul cum aere aliqua corpuscula aere grauior, quæ descendunt deorsum, & causant illam grauitatem vtris.

CONCLVSI O III.

Terra & aqua non grauitant in locis propriis neque exi- tra, non cedatur ipsi.

79. Probabile est, neque terram, neque aquam in loco naturali suo grauitare aut secundum se totam, aut secundum partem, neque etiam extra locum naturalem, quando est supra aliquid corpus non potens cedere ipsi. Hæc quoad primam partem est communis, & eam expresse tenet *Arriaga* *q. 40. s. 4.* *Arriaga* hic num. 111. quoad secundam vero partem non inuenio illam ab authoribus propositam.

Probatur pro prima parte: quia ideo grauitate deberent, vt pertinat ad locum naturalem suum, ergo si sunt in loco naturali suo, non possunt grauitare.

Confirmatur primo, de terra tota, quia si grauitaret deberet grauitare supra aliquid: sed non est aliquid, supra quod terra grauitare posse: ergo terra non grauitat. Probatur minor, quia non est aliquid infra terram totam, sed illud supra quod grauitaret, deberet esse infra ipsam: ergo non est aliquid supra quod grauitare posse.

Confirmatur secundo de terra quoad partes, quia nulla pars terræ petit esse sub alia parte naturaliter: cum enim partes eius sint eiusdem rationis, nulla per se potest petere esse sub altera magis, quam altera sub ipsa: ergo nulla debet grauitare supra alteram: & hæc ratio probat etiam quod aqua tota non grauitat supra terram, neque vna pars aquæ supra alteram.

Probatur secunda pars: grauitatio est impressio impulsus, aut productio vbi deorsum, sed nullum corpus quantumvis graue positum supra aliud corpus non cedens, aut mouetur deorsum, aut imprimit impulsum: ergo nullum tale corpus sic collocatum grauitat. Probatur minor, quia non producit vbi deorsum, alias cederet corpus suppositum; non etiam imprimit impulsum, quia impulsus non imprimitur, nisi mediante motu locali; & hinc impulsus impressus per motum localē, quando sicut motus, definit, vt patet experientia. *Adde* nullam posse haberi experientiam, quod imprimitur impulsus tali corpori, & impressionem ipsius esse inutilem omnino.

Dices colligi, quod imprimitur impulsus ex eo, quod corpus valde graue suppositum supra aliud corpus, verbi gratia lapis ingens supra trabem, frangat illud successu temporis: hoc autem non est verum, nisi imprimeret continue ipsi aliquem impulsum, quo tandem perueniente ad intensionem debitam, rumperetur trabs: ergo imprimitur impulsus tali corpori.

Respondeo negando corpori supposito v.g. trabi imprimit impulsum à corpore supra positum, nisi cedat ipsi: quoties vero trabs aliqua successu temporis cadit, paulatim cedit sive continue, sive cum interruptione, & si non cederet, non caderet, nec imprimeretur impulsus ipsi.

80. Ex probatione autem huius partis confirmatur quod dictum est in prima parte, nempe vnam partem terræ, aut aquæ, non grauitare supra aliam partem, neque totam aquam supra terram, quia scilicet per se vna pars non cedit alteri parti, neque terra cedit aquæ: ergo neque vna pars aquæ, aut terræ grauitat supra aliam, neque aqua supra terram.

Probari potest secundo conclusio quoad primam partem experientia, quia natans sub aqua, non sentit pondus altissimæ aquæ supra positæ, & vas plenum aqua non grauitat infra aquam magis, quam vacuum grauitaret in aere: sed huius non potest assignari aliqua causa, nisi quod aqua non grauitat in loco suo naturali neque secundum se totam neque secundum partem: ergo non grauitat in tali loco.

Contra hanc experientiam obiicit *Arriaga*: nam si homo nataret sub aqua in cubiculo posita non sentiret aquam supra positam; & tamen aqua non esset in loco naturali suo, sed grauitaret supra cubiculum: ergo non ideo non sentiret homo grauitatem aquam in casu pro-

bationis, quia aqua esset in loco naturali suo.

Confirmari potest ex eodem: quia tota aqua grauitat supra cubiculum, quia cubiculum, aut pavimentum cubiculi interpositum est inter aquam & aërem: sed corpus natans interponitur inter vnam partem aquæ & aliam: ergo deberet pars superior grauitate supra natantem.

Propter hanc replicam respondet ipse, rationem cur non grauitat pars superior supra vrinatorem, hoc est illum, qui natat intra aquam, esse, quod partes aquæ non grauitent quando inter se coniunguntur. Et si replices, vas plenum aquæ positum infra aquam non grauitare, quamvis partes aquæ inclusæ non continuerent cum alia illa aqua, inita quam remanet; ergo non ideo non grauitat pars superior, quia coniungitur cum aliis partibus: *Respondeo* distinguendo consequens; non ideo tolum, transfeatur non ideo, negat: dat autem aliam causam, cur aqua illa inclusa in vase non grauitat, quia scilicet aqua illa inclusa in vase non petit esse sub aliis partibus & propterea non debet grauitare, vt sit infra illas.

Verum in tota hac doctrina primum displicet, quod supponatur aquam positam in cubiculo grauitare supra pavimentum, etiam si pavimentum non cedat. Deinde & magis ad propositum displicet, quod supponat partes superiores aquæ non grauitare, quando coniunguntur cum aliis partibus aquæ, & vas plenum aqua non grauitare infra aquam: quorum vtrumque viderit fallum; nam si vrinans conaretur eleuare vnam partem aquæ coniunctæ cum aliis partibus, aut etiam vas plenum aqua, sentire difficultatem ortam ex grauitatione, vt experientia colligi potest.

Itaque existimo vrinatorem propterea non sentire aquam suprapositam, aut vas plenum aqua, quando non conatur attollere aut aquam, aut vas, quia non sustentantur ab ipso solo, sed maxima ex parte ab aqua quam circum se habent: & licet, quia parvum sustentat illa, etiam grauitent partim, tamen grauitatio est tam exigua, vt vix sentiatur.

Vnde ad probationem potest responderi, negando maiorem: nam si natans cedit, grauitabit pars superior; si autem non cedit non grauitat, sed hoc non orientur formaliter ex eo, quod aqua sit in loco naturali, sed ex eo, quod corpus infra positum non cedat, sive aqua sit in loco naturali, sive non, aut sive partes suprapositæ continuerent cum aliis partibus, sive non continuerent.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quid sit Mixtio.

Non queritur hic de mixtione in largiori significacione, quia caput pro coniunctione plurium corporum distinctæ rationis, quia inter se localiter confunduntur & intermixcentur absque eo, quod vllum ex illis perdat suam naturam specificam, aut accidentia connaturalia, vt sit quando farina triticea & hordeacea coniunguntur inter se: Sed de mixtione proprie dicta, quia ita coniunguntur aliqua corpora, vt ex eorum coniunctione sequatur destruere eorum, secundum naturam specificam, & productio aliqui alterius corporis ab ipsis distincti, & in quo ipsa tamen aliquomodo includuntur.

CONCLVSI O I.

82. Bene describitur mixtio esse miscibilium alteratorum vino. Hæc est communis cum Philosopho: & patet ex eius explicazione. Dicitur miscibilis, id est corporum, quæ inter se applicari possunt. Dicitur alteratorum ad significandum quod, vt fiat mixtio, vno in qua consistit, debet presupponere talem alterationem rerum, quæ miscentur, vt non maneat secundum rationem suam formalem: & per hoc distinguitur mixtio propriè dicta, quæ est etiam vno corporum distinctorum, quæ aliquo modo misceri inter se inuicem possunt.

Dices, si quæ miscentur, debet alterari sic, vt destruantur quoad rationem suam formalem: ergo non possumus dici vniuersi per vniōem sequentem.

Respondeo, distinguendo consequens: formaliter, quatenus ipsa secundum se formaliter vnirentur, & manarent unita, concedo consequentiam, nec sic debent vnixi; vniione, quæ est mixtio virtualiter, quatenus forma substantialis, quæ producitur per mixtionem, includit res illas, quæ miscentur virtualiter, modo supra explicato, dum quæ rebatur an elementa maneant formaliter in mixto, nego consequentiam.

Quomodo mixtio, si capiatur activè, est actio illa cause efficientis per quam ex corporibus aliquibus alteratis ad destructionem producitur aliquod corpus virtualiter includens corpora illa sic alterata, si vero capiatur passiva, est productio passiva qua corpus includens virtualiter alia corpora ex illis alteratis ad destructionem producitur. Et hinc patet quomodo mixtio distinguatur à generatione: distinguitur enim à generatione, ut sic, quod habeat pro termino ad quem substantialiam mixtam, hoc est continentem elementa, cum tamen generatio ut sic non petat talum terminum; distinguitur etiam ultius, & à generatione ut sic, & à quacunque generatione, quæ non est mixtio, per hoc, quod habeat pro materia, ex qua fiat, corpora diversa rationis, ex quorum materia debet fieri. Existimmo tamen hanc differentiam esse tantum accidentalem, & actionem illam, per quam producitur fumus, v.g. ex igne, aqua, & aere, esse eiusdem specie cum actione per quam producetur ex solo igne & ex alio corpore; sicut actio per quam producetur calor ex frigido esset eiusdem rationis specifica cum actione, per quam producetur ex non frigido; & ratio est, quia ut frigus praecedens calorem non est terminus per se, sed per accidens calefactionis: ita etiam forma miscibilium non sunt termini per se, sed per accidens actionis, qua producitur mixtum.

Quod sic tēperamentū mixtum querere, quodnam sit mixtorum corporum temperamentum.

Respondeo breuiter temperamentum mixtorum esse aggregatum ex quatuor primis qualitatibus redactis ad quandam intensiōnē mediocritatem iuxta exigentiam mixti, vnde quia mixta sunt diuersissimæ naturæ, non habent idem temperamentum; sed magis, vel minus diversum, prout magis aut minus inter se conueniunt. Omissis autem aliis temperamenti diuisionibus, una satris vulgaris est, qua diuiditur in temperamentum ad iustitiam, & ad pondus. Temperamentum ad iustitiam est illud, quod est iuxta exigentiam mixti, quacunque deum proportione se habent in mixto illæ qualitates primæ quoad intensiōnē, hoc est si omnes sint eiusdem intensiōnis, vel si duæ, vel tres, vel vna excedant in intensiōne cæteras. Temperamentum ad pondus est illud, in quo omnes qualitates sunt eiusdem intensiōnis: quod si huiusmodi temperamentum sit iuxta indigentiam mixti, cui conuenit, erit etiam ad iustitiam; si minus, non erit.

De hoc temperamento ad pondus dubitatur an sit possibile naturaliter, de quo *Complutens. d. 12.* Sed res est parui momenti, & propterea breuiter dico imprimis nihil impedire quo minus sit naturaliter possibile, & etiam requisitum conaturaliter ex vi alicuius forma substantialis, quæ non minus illud exigat, quam alia formæ exigunt alia temperamenta: non potest autem reperiri in homine, aut vlo alio animante, quoad omnes partes integrantes eorum, quia cum partes eorum sint heterogeneæ, seu diuersæ rationis, oportet etiam eorum temperamentum heterogeneum esse; & consequenter si in vna aliqua parte sit temperamentum ad pondus, in cæteris nequit esset tale temperamentum: quod si non posset esse temperamentum ad pondus in mixto simul cum dominio vlli ex elementis, non esset necessarium quod dominante elementum vllum in quolibet mixto. Et hæc sufficiant de his libris ad maiorem Dei gloriam. Amen.

PHILOSOPHVS postquam de generatione rerum in communi, ac particularius etiam de elementis, & de mixtione ut sic differuerit; quatuor libros de generatione mixtorum quorundam imperfectionum composuit, quos & de Meteoris inscripti, hoc est, de rebus, quæ in parte sublimiori mundi generantur, nam *Meteor. græcæ*, idem est ac *sublimum latine*, *Meteorolog. idem est ac rerum sublimum ratio*. Quamuis ergo in his libris agat etiam Philosophus de aliis rebus quam de rebus sublimibus, seu quæ in sublimi sunt, ut de metallis, aliisque, quæ producuntur in subterraneis, ac inferioribus locis; tamē quia maiori ex parte tractat de rebus illis, quæ in superioribus locis generantur, & maiorem afferunt hominibus admirationem, propterea hos libros *Meteorologicos*, aut *Meteororum*, vel de *Meteoris* non immerito inscripti: de quibus etiam libris, servata eadem inscriptione, *Doctor noster* satis fuse egit in opere nuper transtulso ex Anglia, & in tertio tomo operum eius impresso: Itaque in præsentiarum de rebus, que in iis libris considerantur, ne quid completo Philosophia Cuiuslibet desit, quam possum breuiter & clare ynica hac disputatione agam.

QVÆSTIO I.

De Meteoris ignitis.

Meteorignita, seu, ut alij vocant, *impressions ignitæ*, de quibus hic agam particulariter, sunt stellæ cometae; stelle cadentes; capra saltantes seu ager; area stipularum ardentium; fulgura, fulminas, tonitrua; fax, lancea, iaculum; sydera discurrentia; syrus volans; ignis perpendicularis; ignis lambes; draco volans; Castor, Pollux, Helena. De quibus omnibus quantum satis fuerit pro ratione notitiae, quæ de iis per discursum, aut experientiam haberi potest, discendum erit.

De Cometis.

Nemo non nouit per *Cometas* intelligi corpora illa lucida iustar stellarum, quæ raro apparent, & durant non modico tempore, non leuem admirationem mortalibus incutientia. Horum autem varia sunt genera; nam aliqui habent comam suam, à qua & nomen accipiunt, ex omni parte circumfulsam; aliquando vero non nisi ex vna parte tantum. Quando autem diffusam habet comam per totum circuitum, appellatur *Cometa crinita*; sed si ab vna tantum parte habet comam protensam; vel habet illam protensam valde, & tum vocatur *Cometa caudata*: vel non ita multum, & tum vocatur, *Barbuta*. At hæc differentiae sunt solum accidentales prouenientes à diuersa tantum magnitudine, & figura; vnde quod resolutur de vno ex ipsis quoad substantiam, cæteris similiiter conuenit.

Doctor noster 1. Meteororum. q. 17. sex ponit veterum opiniones de natura cometarum.

Prima opinio est, quod *Cometa* sit coniunctio plurium ex septem planetis, vel vnius planetæ cum aliqua stella fixa, ita, ut disaggregatio lumen stellarum illarum coniunctarum officiat comam *Cometæ*, prout protenditur vel ad vnam vel ad omnes partes ipsius. Quam sententiam *Comimbricenses* videntur attribuere *Democrito*, & *Anaxagore*.

Hæc sententia manifeste refellitur ex eo quod obseratum sit, omnes planetas quandoque videri posse in Cælo, quando appetet *Cometa*, ab ipso separatos. Deinde nulla tam determinata coniunctio plurium Planatarum potest permanere per sex menses, quibus nonnumquam

quæ curant cometæ; & præterea cum motus Cælorum, ac planetarum sit regulatissimus, deberet illa coniunctio ordinatis temporibus contingere, quod falsum esse constat experientia.

Secunda sententia est, Cometam esse unum ex Planetis, & comam eius fieri ex attractione humorum ab ipsis inferioribus, ad quos refrangeretur lumen planetæ. Hæc sententia reiicitur efficaciter per primam rationem, qua impugnabatur præcedens, quia scilicet simul videntur quandoque stellæ errantes omnes distinctæ esse à cometæ.

4. Tertia sententia est, cometam esse stellam errantem distinctam à planetis, habentemque comam, vel ex dispersione sui luminis in halibus in altum evectis, vel ex sua ipsius natura. Pro hac sententia citant *Conimbricenses*, *Pythagoricos*, & *Hippocratem*, non *Comus*, sed *Chium*: & contra opponunt, quod ex ea sequeretur non posse apparere plures cometas simul, contra experientiam, quam se habuisse viri fide digni testantur. *At certe ego non video* quomodo id sequatur; nam sicut unus cometa posset esse una stella errans à planetis distincta; ita etiam posset dari tam bene aliis Cometa, qui esset alia stella errans.

Melius ergo impugnatur, quia tam ingens stella, quam cometa deberet esse, non posset occultari à nobis tanto tempore, & rursus apparere tam irregulariter, nam recessus, & accessus ipsius à Sole deberet esse omnino regularis. Rursus non posset totus in tanta magnitudine statim apparere, & tam cito desinere, quam quandoque contingere docet experientia.

5. Quarta sententia est, cometas produci à Deo miraculose, sive id fiat in Cælo, sive sub Cælo. *Hanc impugnat Doctor*, quia miraculose quæ sunt à Deo, non successiue producuntur, vt contingit sicutem sæpe in cometis, sed tota simul, & tota simul desinunt.

Et si dicas Deum posse res miraculose producere & successiue & instantaneæ: ergo ex successiua productio ne Cometarum non sequitur quin miraculose producantur à Deo; neque satis constat omnia, quæ à Deo miraculose producuntur, produci instantaneæ.

Respondi potest, posse quidem Deum miraculose producere res successiue: atamen in casu nostro non esse rationem, cur successiue Cometas produceret, nisi dependentiam haberent ab aliquibus causis secundis: atque adeo talem dependentiam non debere negari; ea vero concessa, sequitur non esse recurrentum ad miraculosam illam Dei productionem.

At Jane quamvis verisimile sit, ex Cometis multos produci à causis naturalibus, qui tamen aliquando terribiliori aliqua forma simul apparent, inquit in unque maximum timorem intuentibus, ac designant effectus quosdam valde notabiles futuros, à libera voluntate partim dependentes, eorum productio in Deum ipsum commodius refunditur: sicut enim ipse solus Stellam ipsam, quæ apparuit Magis, causauit: ita non habet difficultatem, quin solus producere possit absque prouidencia ordinaria detimento alias Stellas, & præcipue Cometas; ex alia vero parte, quod causæ naturales, à quibus produci possent Cometæ, tum solum applicaréetur, quando essent secuturi tales effectus, non habet meo iudicio probabilitatem ullam, quod & ante aduerti in libris de Cælo, & id præcipue locum habet in Cometis, qui in ipsis cælis apparent, si qui tamen tales sunt, vt esse existimant nonnulli.

6. Quinta sententia est, quod Cometa sit una ex stellis fixis, quæ tanta magnitudinis appearat quandoque propter interpositionem exhalationis grossæ.

Contra, quia qua ratione interpositio talis exhalationis iuaret, vt videretur maior illa stella quam alia, cum tam notabili differentia, etiam conduceret, vt maiores viderentur alias Stellæ, quod est contra experientiam.

Deinde, vt opponit *Doctor*, lequeretur quod non videatur in diuersis climatibus, quia eadem exhalatio non reperitur in diuersis clymatibus.

Sed contra hanc rationem opponi potest, quod quemadmodum eadem materia, ex qua generatur Co-

meta sub cælo, secundum communem sententiam, potest videri in diuersis clymatibus; similiter eadem exhalatio posset reperiri in tali loco, vt posset discernire ad hoc, vt Stella illa posset videri in diuersis clymatibus.

Impugnatur autem omnes ha quinque sententias, & quotquot alia excogitari possunt tenentes Cometas esse in Cælo per fundamenta inferius ponenda sententia communioris.

7. Sexta sententia est, quod Stella Cometa non sit aliud, quam vapor quidam aqueus eleuatus ad superiori aëris regionem, lucefens ex refractione radiorum solarium super eum insipissatum, sed non simpliciter densum.

Contra hanc opponit *Doctor*, quod Cometa quandoque appetat in umbra terræ, quod esset falsum, si causaret ex refractione luminis solaris. *Deinde* quandoquidem radjæ refracti in vapore refranguntur in oppositum Solis ad angulos æquales angulis incidentium radiorum, sequeretur quod cauda Cometæ semper appareret ad oppositum Solis. *Addi potest* non appetere quomodo possit in villa radiorum refractione substantia villa reddi tam lucida quam appetet cometa, inter quem & alias stellas, quoad sensum nostrum non veratur villa differentiatione quantum ad lucem.

Eandem habet cum hac sexta sententia, & verisimilitudinem, & difficultatem, *Septima opinio*, tenens cometam esse partem quandam aëris, vel ignis in superiori loco, certa syderum vi ea opacitate, & lumine affectam, vt appareat esse stellam; aut esse terrestrem halitum cælesti lumine sic illustratum, propterea tenet *Scaliger*, *Guidicius*, *Galileus*.

Aurora post *Cardanum*, *Camillum*, *Gloriosum*, & alios recentiores, putat saltem caudam cometæ non esse substantiam aliquam accensam, prout est corpus ipsius, sed potius substantiam illustratam lumine Solis penetrante, ac pertransiente corpus cometæ, quod non est opacum penitus.

Hic etiam modus dicendi patitur easdem difficultates cum vtraque præcedenti sententia, & in initio observationibus, & in se incertis, & qua si vera essent, adhuc non conuincerent intentum, vt patet ex solutione observationum, quæ contra sententiam communem propounderuntur.

Vtima denique sententia, quam communius tenent *Pripatetici* cum *Philosopho* 1. *Meteor.* cap. 7. & *Speciatim Doctor* ibidem quæst. 18. & *Conimbricensis*, truct. 3. de *Cometis* cap. 3. est, quod Cometa sit exhalatio terrestris tenax, vñctuosa, eleuata ad locum, in quo appetet cometa, & inflammata per virtutem aut superioris partis aëris, aut ignis, aut alicuius planetæ, aut stellæ, sive constellatiois cælestis. Propterea autem durat cometes tanto, vel tanto tempore, quia eodem tempore continuè eleuatur materia sufficiens ad inflammationem, vel quia materia semel inflammata est talis naturæ, vt non possit consumi usque ad tantum temporis.

Hac sententia probatur, quia cometæ, si non omnes, certe plurimi, sedem habuerunt sub Cælo, vt observationibus mathematicis eadem certitudine collectum est, qua ex planetis hos esse superiores, illos inferiores. Sed hoc supposito non potest assignari qua melior ratione generantur, nec ex qua materia, aut quam substantiam potius haberent, quam discurratur hoc modo: ergo ita recurrentur est.

Confirmatur per impugnations aliorum modorum dicendi, & præterea, quia aliqua materia noua debet cum adesse, quando sunt cometæ, ex qua fierent: neque enim appetat quomodo ex materia aliqua antiqua semper in illis superioribus partibus reperta, absque interuentu nouæ materiae possint per corpora cælestia tam incerto modo generari: sed alia melior assignari nequit quam præmissa: ergo.

9. *Quod si queratur*, an cometa producatur in superiori parte aëris, aut in ipsam sphæram ignis, supposito quo detur sphæra ignis supra aërem: *Scotus* quidem supra num. 5. dicit eum generari in suprema aëris regione;

&

& fundatum ipsius est duplex, *Primum* fundatum est quod propter actuitatem ignis facile consumeretur materia ex qua fit, & consequenter non posset diu durare. *Secundum*, quod, cum illa materia sit grauior quam ignis, qui est rarus, & subtilis valde, non posset sustentari ab igne.

Verum, vifuear veritatem, hæc non conuincunt, nec credo à Scoto, nisi per modum coniecurarum adduci: nam ad primum posset dici quod ignis in illa sphæra propter raritatem, & subtilitatem sit parum actius; vnde sic illa materia resistit partibus inflammatis suis propriis, ita posset resistere igni. Ad secundum posset dici, quod sustentetur illa materia à stella, vel constellatione, que ipsam attraheret virtute aliqua occulta. Itaque existimo incertum esse, in quonam ex his locis generetur cometes.

10. *Obiicies contra resolutionem hanc communio-rem pro Averio & illis, qui existimant caudam cometæ non esse halitum, seu exhalationem accensam, quamvis corpus eius sit tale: Si cauda cometæ esset halitus accen-sus, esset rarius quam corpus eius, & propterea etiam apparet minus fulgens: sed si esset rarius esset leuior, & consequenter deberet esse altior quam corpus eius, contra experientiam.*

Confirmatur, quia figura ipsa pyramidalis caudæ satis indicat illam esse effluxum solarium radiorum: ergo.

Confirmatur secundo: quia cauda cometæ semper pro-tenditur in aduersam Soli partem, & quod longius à So-le distat, eò breuiores habet caudam: ergo.

Respondeo primo, negando maiorem, neque ideo ap-pareret minus fulgens, quia minus rara, sed quia mino-ris quantitas.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem: esset magis rara raritate orta ex intermixtione corporisculorum, transeat maior, raritate nativa inferente leuitatem, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego con-sequentiam.

Respondeo tertio, negando minorem, quia licet leuiora, dum sunt extra locum suum naturalem in loco inferiori ascendant supra minus leuia; tamen dum essent supra locum suum naturalem ex attractione causæ extrinsecæ, non deberent esse supra minus leuia: materia autem illa ex qua fit cometa, posset esse supra locum suum natura-lem, elevata virtute corporum cœlestium.

Ad primam confirmationem nego antecedens; posset enim esse talis figura ex eo, quod materia quæ accende-retur, esset tali modo particulati applicata.

Ad secundam confirmationem nego consequentiam, quia posset id contingere ex eo, quod cauda cometæ in tali applicatione taliter posset à lumine Solis illumi-nari.

Adde, experientiam hanc non esse adeo vbiuersaliter certam, præfertim si verum sit, quod ait Scotus, in umbra terræ quandoque videri cometam cum sua cauda.

11. *Obiicies secundo, pro iis, qui negant, aut corpus, aut caudam cometæ esse exhalationem, aut substantiam vlam accensam. Non appetit quomodo attrahi posset tanta exhalationum copia, tam continue quam necesse esset, vt duraret cometa tam diu, quam diu solet durare; nec verisimile est à corporibus cœlestibus posse illam copiam attrahi tam irregulariter; ergo non est dicen-dum, quod cometa fiat ex huiusmodi exhalationibus.*

Confirmatur: quia deberet ignis accensus ex illa exhalatione fursum moueri pyramidaliter, sicut appareat in aliis ignibus: quod patet esse contra experientiam.

Respondeo, quacumque ratione potest tanta copia di-spositionis requisita ad hoc vt producatur ex quacum-que materia, aut illuminetur alia substantia, tali modo particulati à Sole attrahi, aut produci tam irregulariter, idem posse dici de tanta copia exhalationum, quanta sufficit pro tanta permanentia cometæ; vnde negatur antecedens.

Ad confirmationem responderetur ex Doctore num. 6. con-cedendo maiorem; sed id non est contra experientiam; quamvis enim non sit experientia particulatis in come-

ta, quod sic ascendat, tamen non est experientia ostendens contrarium. Quod autem non videatur ascendere, oritur ex eo, quod interponatur corpus cometæ inter nos, & flammam ilam quæ ascendit.

Respondeo etiam posset aliter, negando maiorem, quia flamma ignea apud nos ascendit ex eo, quod sit extra locum naturalem suum, vt tenet communis sententia, ubi autem generatur cometa, præfertim si generetur in sphæra ignis, non est extra locum naturalem suum, & propterea non debet moueri sursum.

Respondeo potest tertio, negando generari flamman ex illa materia, sed potius ipsam formam ignis producitur in partibus exterioribus istius materiae, & in iisdem remanet, sicut producitur in carbone, aut in poris istius materiae, sicut in poris ferri candentis; nam posset dici quod cometa sit substantia ignita, seu candens ad similitudinem ferri candentis, cum differentia sit solum ex parte substantiae, quæ redditur ignita.

12. *Hæc quantum ad cometarum illorum, qui sub cælis virtute cauatum naturalium producuntur: de iis enim qui producuntur in Cælis, aut miraculose, dixi in libris de Cælo.*

Nunc due restant difficultates, de motu, & effectibus co-metarum. Quantum autem ad motum, plures obseruantur in iis motus, circularis ab ortu ad occasum, & quidem aliquando celerior appetit motu diurno, aliquando tar-dior. Præterea quandoque ascendere appetit sursum, & quandoque vergit à septentrione ad austrum, & quandoque contra ab austro ad septentrionem. Ex his mo-

*Vnde ori-
cones.*

tibus diurnis ipsi competit ratione motus elementi, in quo producitur, vel aëris scilicet, vel ignis, tarditas autem, & velocitas competit vel ratione loci ele-vationis aut depressoris, vel ratione influxus aliquius constellationis aut stellæ, cui etiam motus illi ab austro ad septentrionem, & à septentrione ad austrum adscribi debet. Motus denique sursum posset etiam satis commode in similem aliquem influxum refundi: nec videtur posse à propria natura cometæ aut substantia ex qua sit, procedere, quia vel cometa generatur in regione aëris, vel sphæra ignis. Si in regione aëris, & haberet vir-tutem ascendendi supra ex se: ergo semper deberet ascendere, contra experientiam. Si in sphæra ignis: ergo cum non possit esse leuior igne, non deberet posse mouere se in illa sphæra.

13. *Quantum ad effectus cometæ, seu potius significatio-nes eius, varias refert Scotus quæst. 19. art. 2. Primo signifi-cat ventos. Secundo caliditatem, & siccitatem. Tertio terræ motum. Quarto sterilitatem fructuum. Quinto inundationes aquarum. Sexto mortalitatem magnam anima-lium. Septimo contentiones, rixas, bella. Octavo motum principum. Non mutationes regionum. Decimo varia-tiones legum, & scutarum.*

Hæc significari per cometam probat Scotus per obser-vationes prædecessorum, qui in suis libris posteritati tra-diderat se semper obseruasse accidisse hos effectus quo-ties apparebat cometa: & sane non potest aliunde probari. Sed dubium mihi est, an singuli cometæ habuerint semper annexos hos omnes effectus, & præfertim illum de morte principum, translatione regnum, & variatione scutarum ad legum; & præfertim id valde incertum est de cometis, qui naturaliter causantur. Quam autem con-nectionem naturalē habeat cometa cum his effectibus, ratione cuius eos significaret per modum signi natura-lis (neque enim aliter eos significat, cum non sit signum ex placito) non facile est assignare. Scotus quidem refun-dit totū finaliter in hoc, quod cometa generetur ex magna copia exhalationum scutarum & calidarum, illæ autem non possent generari, nec elevari, nisi tempore calido, & sicco extraordinarie, & ita vt ex iis magna pars conuertatur in ventos, vnde & sequuntur venti, & etiam terræ motus ex eruptione talium exhalationum ex cau-nis terræ, quibus in cludebantur, & sterilitates, ac mortalitatis propter intemperiem extraordinariam aëris: quā-tum ad siccitatem, & caliditatem, & inundationes aqua-rum propter motum ipsolitum ortum ex terræ motu;

&

& ratione siccitatis, & caliditatis augetur cholera, quæ causat rixas, & contentiones, & bella; ex his autem facile possunt oriri Principum mortes, mutationes Regnorum, Legum, & Sectarum.

De Fulgure, Fulmine, & Tonitru.

14. *Fulgur* est exhalatio siccata, & calida intra nubem accensa, & dispersa absque notabilis impetu, parvumque durans: talis scilicet, qualiter videmus, quando audimus tonitru: & quidem *Comimbricens* videntur dicere, quod sit illa ipsa exhalatio accensa, quæ tunc apparet: *Scotus* vero innuere videtur quod non, sed similis, qualiter scilicet videmus, quando non sentiuntur tonitrua. Sed quæstio est de nomine.

Fulmen est exhalatio similis accensa, sed diutius durans, ac magno impetu deorsum ut plurimum impulsa; quam quandoque concomitant lapis intra nubes ac aera, vi cælesti potissimum formatus, qui tamen lapis non est fulmen, sed alius effectus ipsum quandoque concomitans. Nec mirum videri debet, quod tanto impetu exhalatio illa accensa feratur quando inuenit resistentiam nubis, substantiæ sibi contraria, quandoquidem similem apud nos habemus experientiam de puluere tormentario intra bombardam, vel cartam, vel aliud corpus eruptioni resistentis incenso. Solum apparet difficile, quomodo nubes possint tantopere resistere, cum non videantur esse tam difficulter permeabiles.

Fulminum differentias accidentales nonnullas adferit *Scotus* 3. *Metaphys.* quasi secunda, articulo tertio, ex quibus tres placet adducere, conuenientes cum iis, quas adferunt *Comimbricens* ex *Plinio*, *Seneca*, *Damasceno*. Itaque fulminum quoddam est *penetrans*, seu *terebrans*, quale est illud, quod cadens super lignum non comburit ipsum, sed per poros eius transit; & huiusmodi est valde subtile. Aliud est *dissipans*, quod scilicet absque combustionē dissipat, & frangit corpora dura resistentia, in qua impellitur, & est valde conglobatum ac viscosum. Tertium est *adversus*, quod scilicet comburit corpora, quæ ferit, & est exhalatio magis ignea quam flamma.

15. *Doctor* enumerat septendecim fulminis effectus, ex quibus aliquos proponam, ceteros apud ipsummet videndos reliquens.

Effectus fulminis *Primus* est liquefacere gladium intra vaginam, ac pecunias intra pera, & inciuerare ossa animalis intra carnem, intactis vagina, pera, carne. Hunc effectum causat fulmen *penetratum*, quod ob suam subtilitatem pertransit poros donec inuenit resistentiam in aliquo corpore, in quo iuxta naturam corporis, ob suam virtutem operetur, non inuenit autem resistentiam in prædictis casibus, donec peruenit ad pecunias, gladium, & ossa. Sed admodum difficile est, quod tam vehementer calidum sit, ut tam cito possit liquefacere gladium, ac pecunias, nec tamen multum calefaciat corpora illa per quæ transit. Ex hac ipsa causa accidere dicitur, quod fulmen comburat quandoque carnes hominis intactis vestibus.

Secundus est, deiicere ac frangere corpora dura resistentia, quod sit quandoque proper concomitant lapidem, quandoque vi ipsiusmet fulminis viscosi, ac conglobati.

Tertius est odor sulphureus, & fetidus, qui oritur ex materia, ex qua fit fulmen; propterea attribuitur ipsiusmet fulminis. Ex qua eadem causa oritur.

Quartus effectus, qui est, quod animalia, & plantæ à fulmine percussa, non nisi cum periculo comedantur, ob quem effectum fulmina dicuntur venenosæ.

Quintus effectus est, quod dolio vini combusto vi fulminis, ac dissipato, vinum remaneat quasi congelatum, & eodem modo, ac si intra vas contineretur. Hoc autem contingere ait *Doctor* ex eo, quod tota viscositas vini trahatur vi fulminis ad superficiem, contineatur intra se vinum, quod & facere possit visque ad tres dies. Cuius veritas ab experientia dependet, sicut & an qui biberent illud vinum, statim morerentur.

16. *Sextus* effectus est, à venenosis, quæ percutit, remo-

ueret venenum, & efficere venenosa, quæ non erant talia antecedenter. Ad quam experientiam valde difficile persuadendam, cum non reperiatur rationem à priori, *Doctor* ipsis est similitudine aeris sufflati, qui candelam extinctam accendit, & accensam extinguuit. Posset etiam esse, quod venenosa sint capacia aliarum qualitatum oppositarum qualitatibus venenosis, quæ causari possunt à fulmine, & causantur etiam potius quam venenosæ, quæ antecedenter sunt producæ in tali corpore; non venenosa autem sunt capacia qualitatum venenorū, quas propterea cum non reperiatur ante producetas, fulmen producit in illis.

Septimus, quod homo ex quacumque minima parte percussus à fulmine, quandoque moriatur, & quod ex ceteris animalibus nullum evadit mortem, solo homine excepto, qui nonnumquam percussus, adhuc manet incolumis. Causa primæ partis est, quod fulmen causat qualitatem venenolam, quæ serpī statim ad alias partes, sicut contingit in mortuī rabidi canis. Causam secundæ partis assignat *Scotus* reuerentiam, quam homini potius, quam aliis animalibus exhibet natura; quæ potius moralis causa est quam physica: physica autem posset esse, quod homo habeat circa se aliqua præseruatina, aut dispositionem aliquam resistentem veneno, & impeditum progressum eius.

Octavus est, quod dormiens, si percutiatur fulmine, reperiatur mortuus oculis aperitis, vigil clausis. Causam assignat *Scotus*, quod dormiens sentiens fulmen statim aperiat oculos, quos contra vigil claudit.

Nonus, quod corpora hominum percussorum fulmine generent paulò post vermes, cum tamen si percutant vereno, id non contingat; cuius rei admirationem auget, quod fulmina ipsa sint venenosæ.

Sed responderi potest, venenum fulminis diuersæ esse rationis ab aliis venenis, atque adeo non impeditum illam vernum generationem, sicut illa impeditum.

17. *Tonitru* est sonus ille, quem audimus in aere quando generantur fulmina; & oritur vel ex percussione exhalationis accensa ad latera nubis, in qua continetur, vel ex eruptione istius nubis facta per exhalationem, vel ex motu istiusmet exhalationis cum impetu per aerem.

Nec refert quod quandoque tonitru audiatur, quando non apparent fulmina. Quia hoc contingit, nō quod nō sint tum fulmina, sed quod erumpant per partem superiorum nubis, & propterea à nobis videri non possunt, interposita scilicet parte inferiori.

De ceteris impressionibus ignitis.

18. *Flamma*, seu *fax* est illa exhalatio longa, & lata, que tota simul accendit, & maximum aliquando exhibet lumen.

Lancea, *trabs*, *jaculum* idem significat, & est exhalatio accensa, similitudinem harum rerum præ se ferens.

Ægis seu *caprea saltantes*, est exhalatio accensa magis ad longitudinem quam ad latitudinem, habens quasi filia quædam accensa ad latera inter se interrupta, sed continua in corpori; huiusmodi autem exhalatio accensa vocatur *caprea saltantes*, quia propter talem situm materia, & modum, quo accenditur, videtur saltare.

Sydera discurrentia contingunt, quando exhalatio aliquæ, ad longum porrecta accendit in duabus partibus, remotis simul, & cōtinuantur accensio successiva ab utræque parte, per partes intermedias, donec accenditur totum enim appareat, quod utræque prima pars accensa sibi inuenit obuiam factura discurrat.

Sydis volans est exhalatio accensa, quæ in loco in quo accenditur, vel in latus, vel in altum, sive nativa virtute, sive aliunde impulsu ascendit.

Stella cadens est exhalatio accensa, à loco, in quo præducatur deorsum, ob resistentiam alterius corporis, deieta.

Ignis perpendicularis, est exhalatio sic accensa, ut perpendiculari, seu columnæ pyramidalis præ se figuram formaret.

Ignis fatuus est exhalatio viscosa, ac bene conglutinata in inferiori parte acri accensa, sive per ant peristasis obesse.

obſeffuſi corporum frigidorum circumſtantium: ſive ex eo, quod partes exhalationis collidant ſe mutuo, quæ exhalatio, hic accenſa facile agitur huc illuc ad aeris motum: vnde fit ut modo ſequatur nos, modo antecedat, modo alio diſcurrat.

Ignis lambens est exhalatio rara, & ſubtilis, quæ hominum, aliorumque animalium capillis adhærefere ſoleat in flammam conuerta.

Draco volans est exhalatio accenſa, in ſublime ſendent, ſed inde deorsum quoad partem ſic deſtrita, ac figurata, & ve aliquam ſpeciem Draconis exhibeat.

Castor, Pollux, Helena ſunt exhalationes viſcoſa, & pinguis accenſa, quæ ſolent appaſere nauigantibus tempeſtae agitatis, & antennis alijsque nauium partibus quandoque adhærefere. Quod ſi ex illis duæ apparent, vocantur *Castor, & Pollux*, & habentur pro lignis fauſtis: ſin vntantum, dicitur *Helena*, & infelix ſignum exiſtimatur. Id vero mirum ſi vñquam plures quam duæ conſpiciuntur: quod vero adhærent partibus nauigij oritur ex viſcoſitate materia, ex qua ſiunt, & ex fortuito oculuſi illius partis.

Ex his appetat, omnes imprefſiones ignitas eſſe eiusdem ſpeciei, quantum eſt ex parte formæ ignis, & flamma: quam dicunt, licet diſſerant accidentaliter ex ratione ſue loci, ſue figuræ, ſue ſubtilitatis maioris, aut minoris, &c. ex parte vero materiae ex qua ſiunt poſſe eſſe in ea diſſerentiam ſpecificam, quamvis omnis materia earam ſit ſicca, & calida.

Q V A E S T I O II.

De ſpectris, alijsque imaginib; non ignitis, appa- rentibus in locis ſuperioribus.

IN hac quæſtione agemus de *Circulo laet eo, Voragine, Huius, Aria, ſue corona, Virgo, Pareliuſ, Iride.*

De Circulo laet eo.

19. Satis notus eſt ad ſenſum circulus ille, qui *laetus* appellataſt, propter ſimilitudinem, quam in candore habet, cum laetè, quemque *Scotus* 1. *Meteororum* q. 20. vocat *Galaxiam*; quia Græc sic dicitur. De quo circulo quinque opinioneſ proponit Doctoſ.

Prima eſt, quod oriatur ille circulus ex eo, quod *Sol*, & alia Aſtra calefacientia diſcurrant ſub illa parte cœli, quæ vocatur *circulus laetus*, eamque comburant, & quod hinc oriatur ille candor; aduſta enim apud nos candidiora ſiunt; ut patet in oſſibus in ignem proiectis.

Hac opinio refellitur, tum quia aſſerit cœlum naturaliter combustibile; tum quia combustio illa non poſſet fieri ſemper in iſdem determinati partibus cœli, & etiam quia deberet eſſe in aliis, contra experientiam.

Secunda opinio eſt, quod illa pars cœli præbeat illum colorē ob reflexionem radiorum Solis.

Sed contra, quia non appaſeret ſic ſemper in eadem parte, & codem modo, deberent etiam aliæ partes cœli ob ſimilem reflexionem, talem ſpeciem externam ha- bere.

Terteria eſt, quod appaſeat circulus ille laetus, quia ex ſe illa pars cœli eſt lucida, ſed non poſteſt tranſuſdere ad nos lumen, niſi interponatur terra inter illam partem, & Solem; quoties autem appaſit ille circulus, fit iſta in- terpoſitio.

Contra, quia non poſteſt interponi terra inter illam partem, & Solem, quin interponatur etiam inter alias partes: ergo aliæ partes cœli deberent ſic appaſere.

Deinde umbra terra non pertingit ad firmamentum, ſeu cœlum ſtellatum: ergo non poſteſt impideſre quo mi- nus *Sol* illuminet iſtud cœlum cum ſuis aſtri, & conſequenter non deberet appaſere vñquam ille circulus, ſi nunquam appaſere poſſit, niſi interpoſita terra.

20. Quarta opinio eſt iſpicioſ Philoſophi qui putat circu- lum illum non eſſe partem cœli, ſed exhalationes attra- cetas ab hiſ inferioribus, quæ apparent iſtius candoris, vel ob inflammationem, vel propter refractionem lu- minis procedentis a ſtellis.

*Hanc Scotus, & ceteri Philoſophi communiter reiſiunt, quia exhalationes illæ tam continue, ac regulato mo- do non poſſunt in eadem quantitate, & qualitate, quæ ſufficiat ad tam vniſormem apparentiam, attrahi. Nec ſane indiget hæc ſententia maiori impugnacione. Et ſi opponatur Philoſophi authoritas, *Scotus*, vt & alij Peri- petici dicunt teſtum eius eſſe corruptum, & ipſum- met ita non ſenſiſſe.*

Alij vero non curant expreſſe fateri quod in hoc de- fecerit, humanum ſcilicet quid paſſus.

Sic Conimbricenses, Auerſa, & nonnulli alii, quibus ego libenter aſſentior, ſed animaduerſum optarem, ſi in re tam facili laſpus fit, mirum videri, cur tam tenaciter adhæreatur eius authoritati in rebus diſſiſillimis, vt per fas ac nefas verum eſſe, quod dixerit, exiſtimari de- beat.

Ioannes à Sancto Thoma dicit Galaxiam eſſe quidem partem firmamenti, ſed rationem, cur appaſeat laetæ coloris, oriſt ex exhalationibus aeris ſuppoſita densitate, & multitudine ſtellarum, quæ in illa parte ſunt; & iuxta hoc explicat Aristotelem.

At inuidit in eadem diſſiſtates: quod enim tales ex- halationes eſſent tam continue, & vniſormiter in aere, ratione cuius eodem modo ſemper videretur Galaxia, improbabile eſt; & deinde certum eſt Philoſophum velle quod id, quod talis coloris videtur, non reperiatur in cœlo, ſed ſub ipſo.

Communis ſententia eſt, quod illa pars cœli appaſeat iſtius candoris ex eo, quod fit aliquantulum deniior cœ- teris partibus, & plurimiſi minutissimi ſtells reſerta, quæ licet non videntur communiter, videri tamen poſſunt beneficio tubæ opticae.

De Iride, ſeu arci cœleſti.

21. Notissimus eſt ſemicirculus ille hoc nomine ap- *quid Iris* pellatus, qui tam frequenter in aere appaſeat variis co- loribus tam pulchro ordine illuſtratus, vt non immerto à Platone ex ingenioſis Poētarum ſectionibus Thymannis, id eſt, admirationis filia ſit nuncopata, quod ſciliat non mediocri ſoleat admiratione intuentium ani- mos accire.

Hic autem arcus, ſeu ſemicirculus, ſecundum omnes *Quomo- di cauſa* cauſatur ex reflexione radiorum Solis incidentium, vel in nubem toridam proxime conuertibilem in aquam, quæ qua nos reſpicit ſit pellucida, ut lumen intra ſe re- cipiat; & ex altera parte aliquantulum opaſa, ut poſt melius repercutere lumen, ut communius dicitur; vel in guttas aquæ pluiales minutum, & non copioſe ca- dentes, quæ propter frequentiam apparent continuæ, ut vult Auerſa, & fauet *Scotus* hic expreſſe aſſerens, lu- men Solis, dum fit Iris, cadere ad nubem ſuper aliquam guttam. Et huiusmodi enim reflexione luminis à tali nube ſeu guttis, iuxta diſpoſitionem ſubieſti, à qua fit, appaſere poſſunt diuerſi colores, quos Iris exhibet, ut facile colligere licet aliis experientiis: nam ſi quis à Sole auerſuſ aquam ex ore ſpargat in aerem, in mi- nutiſiſmas guttas, videbit ſimiles colores, quales etiam videre poterit in aqua minutim cadente ex fontibus quibusdam artificialibus, Solem inter, & aquam col- locatis. Quæ experientia certum reddunt poſſe lumen per ſimilia aquæ corpora transiens præ ſe ferre tales colores, qui propter cenſendi ſunt potius appaſentes, quam reales: & ex huiusmodi coloribus in arcum redu- cti confici cenſenda eſt Iris ſolaris, de qua potiſſimum agimus; nam Iris lunaris, quæ fit quandoque ex re- flexione luminis Luna, non niſi uno, coque albicante confici dicitur colore.

22. Porro Iris, quandoquidem fit ex reflexione lu- minis à Sole exeuntis, non fit, niſi in parte oppoſita Solis, nec videri poſteſt, niſi ab iis, qui inter Solem, & partem illam, à qua fit reflexio, reperiuntur. Vnde ſe- *Duæ po-* *quuntur duo notatu digna. Primum, quod quando Sol* *lare ap-* *erit in medio cœli, ſi reperiatur nubes apta ad huiusmo- ides.* di reflexionem, tam ex parte Orientis quam Occiden- tis, duas poſſe appaſere Irides, ad Orientem vnam, alteram ad Occidentem, quæ & quandoque ab eodem videri

2. videri solent. Alterum, ad meridiem nunquam respici posse à nobis. Iridem in hac plaga mundi existentibus, quia nunquam possumus constitui inter Solem & illam meridiem.

Vna Iris cauſat quandoque alia & hec alia.
Iridis alia formetur, coloribus tamen inuersis; & ex huius reflexione tertia, quæ tamen tam debilium colorum sit, vt vix possit quartam efficere. Ex quo sequitur possit simul sex Irides in aere reperiri, nam duæ possunt à Sole quasi directe formari, vt dictum est, & ex qualibet ex his possunt duæ aliae per reflexionem formari: neque enim maior ratio est, cur vna potius quam altera id præstare possit; quod si septima quandoque conspecta sit, vt scribit Cornelius Gemma contigisse 1551. pari ratione octaua conspici posset, si tamen septima naturaliter formata fuerit.

Hæc quoad substantiam Iridis; quoad effectus eius varijs numerantur.

23. *Primus* est conducere vt apes mel consiant, & relinquere post se sanguinem odorem, quod tamen conuenit ipli magis verisimiliter ratione nubibus, aut pluviæ, in qua colores illi apparentes conspiciuntur, quam eorumdem colorum, qui nihil aliud sunt quam lumen Solis directum, & reflexum tali particulari modo.

Secundus est, significare pluviam, & serenitatem; quæ cum sint effectus oppositi, non possunt significari per omnem Iridem, sed aliqua Iris serenitatem, alia pluviam praesagire censenda est. Communiter autem quæ pluviam sequitur, serenum tempus denotat, quæ antecedit, pluviam; cuius ratio hæc esse potest, quod quædoquidem formetur in nube torida disposita ad pluviam, aut in guttis tenuibus, & minutis cadentibus, quando antecedit pluviam, denotat iam disponi nubes ad pluviam, & consequenter hanc securitatem. Quando vero succedit pluviæ, denotat materiam pluviostam diminuit, & ad finem pertingere eius consumptiōnem.

Alij dicunt matutinam Iridem, qua ad Occidentem conspicitur, & propterea occidentalis vocatur, prænuntiante pluviam; vespertinam vero, quæ orientalis est, serenitatem. Cuius etiam ratio naturalis reddi potest hæc: quod matutino tempore significet nubes esse paratas ad resolutionem in aquam, quæ propterea ascendentia iam Sole facile fieri potest; vespertino vero tempore, quævis eodem modo significet nubes dispositas, tamen recedentes Sole, & succendentibus aliis stellis diuersorum influxuum, facile impediri posset resolutio per Solem alias facienda. Quænam autem reuera significet alterum ex his effectibus, & an id faciat infallibiliter, vel vt in plurimum, per experientiam facilius addiscit potest.

24. *Tertius effectus*, isque longe difficilior, quem Sacra Scriptura *Genes. 9.* Iridi attribuit, est significare non securitum postea diluvium vniuersale, quale erat Noëticum, vt ita dicam, ad quod significandum eodem loco dicitur Iris in aere à Deo collocata esse: vnde, & non defuere, qui ante diluvium Iridē in Cælo nunquam apparuisse putauerunt. Verum vt ab hoc ultimo incipiā, quædoquidem Iris cauſatur naturaliter, & non nisi miraculose formatio eius impediti possit, dicendum potius est cum Doctribus communiter, apparuisse etiam ante diluvium suo tempore, & apparitaram postea fuisse, quævis nunquam diluvium illud adfuisse; præsertim cum nulla ratio, aut authoritas suadeat oppositum. Ille enim locus Scriptura nullo modo id suadet.

Quænam enim Deus de nouo ponet Iridem in cælo ad denotandum non securitum diluvium, tamen inde non sequeretur quod naturaliter non formaretur in cælo ante sæpe.

Deinde non dicitur Deum positum de nouo Iridem in cælo, quasi naturaliter ibi non esset & ante posita, & postea ponenda: sed positum illam in tale signum, qualiter ponit naturaliter non possit nec ante nec postea.

Restat ergo videre, qua ratione possit Iris significare non futurum diluvium.

Respondeo cum communi sententia non posse iridem id significare naturaliter, quia diluvium tale non fit naturaliter, nihil autem naturale potest naturaliter significare aliquid supernaturale non futurum, vt est evidens.

Dices cum *Caetano, Burgensi, & Abulensi*, iridem significare non futuram proxime magnam aquarum inundationem: ergo significat naturaliter non futurum diluvium.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia diluvium, de quo loquimur, non fieret naturaliter, vnde quævis iris significaret naturaliter, non futurum diluvium ab agentibus naturalibus, non posset significare, quod non fieret supernaturaliter.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia quamvis significaret immediate post non futuram magnam inundationem, tamen non posset significare, quin aliquid postea esset futura.

Respondeo tertio, negando antecedens, quia quamvis iris ipsi non formaretur in nubibus valde copiosis, ac nimium, vt ita dicam, grauibus, tamen possent succedere immoderate post nubes, in quibus appareret iris, aliae nubes copiose, ac grauidæ, quæ non sufficerent ad iridem.

Respondeo quartu: quamvis iris à parte rei haberet connexionem talem cum pluviis minoribus, quæ ad diluvium non sufficeret, nō tamen sufficiuntur esse pro signo hominibus nō sequuntur diluvij ex natura sua; tū quia diluvium, vt dixi, possit succedere supernaturaliter, tū etiam quia non esset tam facile hominibus cognoscere quod haberent talem connexionem; tum quia quando incipiunt pluviæ absque iride, vt sæpe contingit, possent dubitare tum de securitudo diluvio.

Itaque Iris non haberet hanc significationem, nisi ex diuino beneplacito, eo fere modo, quo sacramenta habent significare gratiam, quam conferunt, & quo hedera ad significandum vinum.

De ceteris figuris, quæ in aere apparent.

26. Videtur quandoque in aere serena nocte hiatus quidam, inde ortus, quod plures vapores congregantur, in medio obscuri, reliqua parte in circuitum lucidi, ac clari; qui si magni sunt, *Voragine*, quod *voragine* raginum præ se ferant speciem; si minores, *hiatus* similes, ob causam dicuntur.

Præterea apparere solent similes colores, quales habet Iris, & similiter causari ex reflexione solaris luminis, sed in directum protensi per lineam rectam, non curvam, vt *Virga*. Qui colores, seu nubes iis illustratae vocantur *Virga*, & si plures sint simul congregatae, vt assolet, *Virga* dicuntur.

Ulterius conspicitur interdum circa Solem & alia etiæ astra, at frequentius circa Lunam lucida quædam *Corna*, quam Græci ἄρον dicunt, quæ fit ex eo, quod radius astri exceptus in nubem, in medio ob nimiam densitatem apparere non possit, & non tam desiliat in latera, & *Cornubricenses* volunt, quam in ipsis lateribus primo recipiatur, sive ut valeat conspici.

Denique ex illuminatione Solis circa nubem bene compactam ad latera Solis formari solet imago ipsius Solis, vna quandoque, quandoque duas, quandoque etiam tres, & nunquam, quod hæc tenus memorie proditum sit, plures, quæ imago *Parelia* appellatur.

Alia spectra notabilissima in aere apparuisse narrant variae historiae, & speciatim libri *Machabæorum*: quorum vt aliqua potuerunt naturaliter effingi ad dispositionem nubium, ac spirationum, credibile est alia supernaturali potentia Dei in hominum instructionem effecta fuisse.

Q VÆ S T I O III.

De aliis Meteoris, quæ circa aerem contingunt.

27. *N*on hac quæstione agam de Ventis, Nubibus, Pluviis, Nebula, Caligine, Niue, Grandine, Glacie, Rose, Præsina, Melle, Manna, Saccharo.

ooo De

De Venis.

Ventorum natura, & origo tam remota est ab humana cognitione, vt non immerito à Comimbricensibus dicatur hoc vnum esse ex iis, quæ in naturæ contemplatione maxima ex parte latent, idque significari in Scriptura, psal. 134. dum dicitur: Qui produci venos de thesanis suis. Id est (inquit hi authores) de occultis naturæ causis. Vnde & August. ibidem. Quia flat ventus, sensis; qua causa flat; vel de quo thesauro rationis edulm sit; nescis.

quomodo generatur ventus. Antiquorum Philosophorum sententia erat, Ventum nihil aliud esse, quam aerem commotum quos sequitur r

l'sid. l.13. Etimolog. Damascenus 2. fid. & ex recentioribus Cardanus, & Arefina. Non conuenient autem authores huius sententiae in assignanda causa effectiva istius commotionis; quidam enim existimat aerem moueri propria sua virtute. Alij ab extrinseco, scilicet vel à sole rafaciente, vt Seneca, vel per raptum Cæli, vt Cardanus; vel ab astris aliquibus particularibus, vt alij: vel ab intelligentiis, vt nonnulli, teste Scoto l.2. q.4. a.3.

Hanc sententiam, quatenus dicit Ventum ipsum esse commotum aere, impugnat Peripateticus communiter: quia sæpe commouetur nullo flante vento, vt cum cymbala pulsantur ac campanæ, & tormenta bellica exploduntur: ergo non consistit ventus in aere commoto.

28. Quod si quis obiciat, aere flabello motum esse ventum, Respondent Comimbricenses, illum aere sic motum non esse proprie ventum, licet more ventorum perflet, ac refrigeret; quia ventus, inquit, secundum propriam suam rationem est agitata exspiratio.

Sed certe, neque hæc impugnatio prædictæ sententiae, nec responsio ad hanc obiectionem placet. Non quidem impugnatio, quia Philosophi qui prædictam sententiam tenent, non tam intellexerunt de quacumque commotione aeris, ita vt aer quomodocumque commotus esset ventus; sed de aere sic commoto, vt reddat illos effectus, quos experimur dum flat ventus: sicut ipsi Peripatetici, quorum est hæc impugnatio, statuentes ventum in spiratione, seu halitus terrestri agitato aut moto, non id intelligent de quacumque agitatione, sed de agitatione aliqua particulari: ita etiam prædicti authores possunt intelligere per commotum aereum, non aereum quomodocumque commotum, sed aereum commotum particuliari aliqua ratione.

Non placet etiam responsio supra dicta Comimbricensium; cum quia manifeste perunt principium, dum dicunt venum ex propria notione esse expirationem agitata: tū quia, cum aere commotus refrigeret & perflet iustar venti, gratis omnino negatur esse ventus etiam secundum propriam ventilationem, præsertim cum quoad sensum nulla appareat differentia, nec ratio habeatur in con- strarium.

Itaque ex his hanc sententiam esse probabilissimam, non solum, quia eam tenent Sancti Patres citati, & quia non potest afferri vlla efficax ratio in contrariu: sed quia experientia illa de aere flabello agitato conuincit ventum causari posse per talem aeris commotionem, quamvis nihil aliud fieret, in quo consisteret ventus; & quemadmodum ex tam leui motione tam exigui aeris potest sentiri tam notabilis ventus, facile erit capere quomodo ex maiori motione totius aeris, aut magna pars eius exponit possit ventus tam magnus, quam vnumquam exceptu lumen.

29. Circa autem causam effectuam istius motionis, non est probabile eum à seipso sic moueri, quia alias deberet semper moueri & uniformiter, & quia nulla corpora inanimata habent virtutem mouendi se alicet motu, quæ sursum aut deorsum. Nec etiam moueri potest sic per raptum cæli, qui alias semper moueri deberet, cum semper rapiatur cælum; tum quia non deberet moueri contra raptum cæli, vt sæpe mouetur; tum denique, quia non potest moueri motibus tam diuersis ac contrariis sine illo ordine.

Probabilis longe est, quod dicit Seneca, moueri ab

Astris. Sed certe, nec etiam hoc sufficit, nisi assignetur vterius aliqua particularis dispositio, ratione cuius tū, quando mouetur, possit moueri potius quam ante, & præsternit cum moueat tam contrariis motibus.

Recursus ille ad Angelos, seu Intelligentias difficilius impugnari potest, quemadmodum enim illis tribuitur motus Cælorum, ita posset etiam ipsis tribui motus ille aeris, qui requiritur ad ventum.

Nec arridet vlla ratione impugnatio, quæ habetur in Scoto supra diuerso charactere, & quæ notatur in margine esse additio; nempe quod ille motus deberet esse, vel à bonis, vel à malis intelligentiis; non à malis, quia venti conducunt semper ad bonum aliquod, mali autem spiritus non operantur bonum directe: non à bonis, quia hi non debent premi tanto labore, nec tot mala facere quot hunc per ventos.

Hac inquam, impugnatio non affidet: tum quia si proueniret à malis spiritibus, bona illa, quæ sequuntur, non sequentur ex ipsorum intentione, sed ex eo, quod deberent obedire nutui Creatoris, qui eos ad illum motum causandum, vel invitatos cogere posset: & si proueniret à bonis, non deberet ipsis esse laboriosum magis quam motus Cælorum continuus: & præterea mala, quæ sequuntur ad ventos, licet mala essent respetuæ ad aliqua particularia individua, possent tamen esse bona respectuæ ad vniuersum, & propterea simpliciter bona.

Deinde possent esse bona quatenus conducerent ad fines à Deo intentos, siue corrigendi malos, siue exercendi, & admonendi bonos; vnde non esset, quantum ad hæc impugnationem, inconveniens, quod aer sic commoueretur siue à bonis, siue à malis Angelis.

30. Melius impugnatur hic recursus, quia posset habere illa commotio aeris alias causas naturales; nunquam autem recurrendum est ad Deum aut Angelos, nisi deficiens aliis causis naturalibus.

Nec refert, quod non possit à nobis assignari, quænam essent illæ causæ: quoniam enim assignari non possent, non propterea sequeretur, quod non darentur: Ad recurrendum autem ad Deum, aut Angelos, oportet probare, quod non possent dari illæ causæ; hoc vero non ostendit sufficiens, per hoc, quod non possent assignari.

Communior sententia Peripateticorum est, quod ventus An Ven- tur de ha- litus cali- dus, & fucus. sit spiratio, seu halitus calidus & fucus, cui tamen quædoque admisceri vapores quosdam humidos probabile certent Comimbricenses.

Probari solet hæc sententia variis experientiis.

Primo, quia quando vigint exhalationes, vt Vere, & Autumno, crebriores sunt venti. Secundò, quia in autuno tempore sæpe excitantur venti, quod tum multa exhalatio ascendat è terra. Tertiò, quia liquefacta niue oritur ventus, dato excundi loco spirationi fuccæ, quæ niui permixta erat. Quartò, quia ideo igneus color in aere ventos denunciat, quia ille color appetat in exhalationibus aptis ad generationem venti: Quintò, quia venti exsiccant, ex eo scilicet quod calida, & fuccæ materia constant.

31. Quod autem quandoque admisceantur vapores, probant Comimbricenses, qui etiam prædictas rationes adducunt, quia venti quandoque humectant, & quia ex iisdem locis ex quibus oriuntur venti, oriuntur etiam vapores.

Sed certe hæc rationes parui sunt momenti ad stabilendam hanc sententiam. Quia licet ex prioribus rationibus habeatur quod exhalationes illæ fuccæ, & calidæ conducant ad ciendos ventos; non tamen probant quod ventus constet ex ipsis commotis, nam illæ exhalationes possent conducere ad ventos, quatenus conducerent ad commouendum aereum. Posteriores vero rationes licet probent aeri, aut exhalationibus commotis permisceri vapores, non tamen probant ipsum ventum consistere in ipsis commotis etiam partialiter.

Aliunde tamē posset probari quod ventus posset consisterere in huiusmodi exhalationibus, quia non videretur ratio maior, cur ventus posset consistere in aere commoto

&

*A quo
mouetur
aer.*

& non posset etiam consistere in exhalationibus huiusmodi commotis, tam quando admiserentur vaporess, quam quando non admiserentur.

32. Porro authores huius sententia, supposito quod esset vera, adhuc laborant in assignanda causa à qua inveniuntur illæ exhalationes.

Theophrastus dicit exhalationes in obliquum moueri, ex eo, quod partibus leibus ac graibus constent, hinc enim sit, ut cum à partibus leibus sursum, à graibus deorsum impellantur, necessario in obliquum tendant.

Verum hæc ratio nullo modo sufficit: tum quia ex illa, ut ita dicam, luæ partium grauium, & leuium, quamvis posset oriri motus ille obliquus, tamen quod motus obliquus tanti impetus, quantum habet ventus, ab illis oritur, incredibile est. Deinde quamvis constent huiusmodi partibus, tamen vel sunt æqualis ponderis ita, ut non sit plus grauitatis, quam leuitatis, & tum non debent moueri vila ratione, sed sistere in eo loco, vbi generantur; vel si plus sit grauitatis, debent descendere, & ascendere, si plus sit leuitatis, ergo motus ille obliquus non debet ab ipsis prouenire ex illis diuersis partibus. Quod manifeste probatur experientia aliorum corporum mixtorum, quæ partim siccæ, partim humida sunt, & consequenter partim leuiæ ac grauiæ, secundum principia huius Philosophi, & tamen non mouentur oblique, ut patet in ligno, & lapide, & plumis.

Communior sententia est, quod exhalationes illæ mouentur motu illo, à quo habent constitui in esse venti, ex eo quod ex leuitate sua ascendant sursum usque ad medium aëris regionem, quæ quia frigidissima est, eas propellit magna vi deorsum, & enim sit, ut cum tali motu resistat, in partem aliquam obliquam, prout via datur illis facilius, nunc hac nunc illac, iuxta impulsum receptum fleantur.

At sane mihi semper incredibile videbatur, exhalationes quæcumque posse tanto impetu derridi à parte illæ frigida aëris. Itaque satius est dicere quod exhalationes illæ in obliquum mouentur ex eo, vel quod ad obliquum tantum detur ipsis exundi aditus ex illo loco, ex quo primum eunt; vel ex eo quod sic attrahantur per influxum occultum stellarum, vel ex vtroque capite. Sed si dicatur ventus consistere in commoto aëre, illa commotio attribui potest motui, & impulsui, quem mediantere suo motu aëri imprimit.

Quod si rarefactio fieret absque ingressu corpusculorum, posset etiam motus aëris, ac exhalationum attribui quandoque rarefactioni & condensationi, ut aduertit etiam *Auersa hic*: nam quando rarefieret subito magna pars aëris, deberet propellere ante se alium aërem, & hic alium, & ita causari posset ventus; & quando etiam condensaretur magna pars aëris, deberet statim succedere aliis aëri, & sic etiam posset causari ventus. Nec alia mihi probabilior via occurrit ostendendi quomodo causetur ventus, aut in quonam consistat natura eius.

Quantum autem ad diuisionem venti in triginta duos, quæ diuisio excogitata est pro commoditate naniantium, non est res vilius difficultatis, nec in ea declara hæc immorandum videbitur.

Id addendum, ventos habere alias & alias qualitates; vel ex natura halitum, & vaporum aëti commoto intermixtorum, vel ex qualitatibus productis in ipso aëre pro diuersitate locorum, per quæ defertur.

Addendum præterea aliquid de tribus speciebus ventorum, quæ vocantur *Ecnephias*, *Typhon*, *Præster*. *Ecnephias* est magnus ventus, qui impetu horrendo directe ab alto in terram descendit absque circulatione, quidquid ante se reperit prosternens: qui ventus fieri secundum *Scotum* confuerit ex eo, quod exhalatio multa terrestris infa nubem nimis frigidam inclusa, ac per antiperistasm fortificata exitum sibi faciat per nubem illam à parte inferiori cum illo impetu. *Typhon* est ventus descendens deorsum circulariter à nube, & iterum ascendens similiter, simili fere modo generatus ac præcedens ventus, à quo per motum illum circularem solum discernitur. *Præster* denique est ventus deorsum des-

cedens, sive circulariter, ut *Typhon*, sive recte, ut *Ecnephias*, & inferius incensus, ac propterea comburens; differt autem à fulmine tum quod non soleat comitari per tonitru; tum quia minus flammæ habet, & plus venti.

De Pluvia.

34. Non solum ex his corporibus inferioribus ad superiora tendunt exhalationes siccæ & calidæ, quæ sunt materia impressionum ignitarum & ventorum; sed etiam vaporess quidam humidi, ex quibus aliqui possunt esse frigidi, aliqui calidi. Huiusmodi ergo vaporess sublati in altum, vel ex leuitate sua, quæ major est quam leuitas inferioris partis aeris, vel ex attractione facta per calorem, aut aliam influentiam occultam Solis, condensatur in *Nubem*, & postea resoluuntur in *Pluviam*, seu aquam, quæ reduta ad statum naturalem suæ virtute descendit deorsum. Et si descendat crebroibus & minutioribus guttis vocatur *Inber*, si grandioribus vero, *Nimbus*. Quæ etiam ipsa diuersi varietate temporis quoad frigus & calorem. Non est autem dubium quin magnam partem habeant in generatione pluviæ *Astra cælestia* ac *Planeta*. Præter nubes autem, ex quibus generatur pluviæ, datur alia substantia nubi sumillima, quæ vocatur *Nebula*, ab illa diffusa, quod hæc prope terram reperiatur, ut pote grauior aere, illa vero feratur in altum.

Varia autem præslagia referuntur à *Conimbricensibus* pluviæ & serenitatis, ac ventorum, quæ apud ipsos, cum examine non indigent, nec vera esse, aut falsa comprobari possint, nisi experientia, & fide, legi poterunt.

De Nive, & Grandine.

35. *Nix*, vt & pluviæ, vaporibus in altum elevaris, ac condensatis ad nubem fit, quæ nubes si congeletur prius quam in pluviam resoluatur, convertitur in nivem, & ita descendit ad nos, nisi aeris per quem transit, calore, aut aliunde, prius quam ad conspectum nostrum pertingat, liquefiet.

*Est autem Nix alba albedine vera, & non apparenti, vt tenent *Scoti*, *Conimbricenses*, *Auersa*, & alijs, contra vera.*

Alberum, & Louanienses.

Probatur, quia ad omne in aspectum Solis, & illuminationem semper appetat alba, non minus quam quæcumque alia, quæ vere alba sunt; & qua ratione negatur vera albedo nivis, negari posset quibuscumque aliis corporibus. Causatur autem ista albedo ex temperamento aliquo primarum qualitatum, sicut causati solet in cæstis rebus, in quibus reperitur. Neque hinc sequitur nivem, quoad substantiam esse distinctæ speciei à pluviæ, quia non est necesse ut ex substantia sua perat albedinem: sed id aliunde prouenit ipsis.

Dicitur: *Nix* essentialiter dicit illam substantiam cum illis accidentibus, & concretionis, & albedinis, pluviæ non dicit illa accidentia: ergo *nix* essentialiter distinguitur à pluviæ.

Respondet distinguendo consequens: in quantum dicit illa accidentia, concedo; in quantum dicit aliquid substantiale, quod subest illis accidentibus, nego consequiam.

36. *Grando* à *Conimbricensibus*, & *Auersa* diciatur fieri ex pluviæ, quæ dum cedit in terram, congelatur tali modo, quali cernitur grandio. Sed sane, quamvis ita posset contingere, tamen nulla appetet ratio, cur non posset etiam grandio immediate ex nube generari, antequam resoluatur in aquam. Aduerunt vero *Conimbricenses*, quod, quando decidit grandio minuta, & rotunda, generatio eius fiat in altiori loco, quam quando decidit grauior, ac asperior, quia scilicet existimant per longitudinem itineris diminuit grandinem.

*Mibi vero magis placet sententia *Auersa* putantis potius grandinem maiorem generari in loco superiori, quia ibi inuenitur aqua minus dispersa, & minuta, quæ propterea, in maiori quantitate congelari possit, quam in loco inferiori*

inferiori, ybi minus est congregata in partes grandiores.

De Rose, Pruina, Glacie.

Quid ros. 37. Ros est aqua facta ex vapore valde subtili eleuato supra terram, sed non ad magnam altitudinem, quæ insensibiliter cadi, & congregatur in guttulas super illas partes, super quas videtur. Non reperitur supra altos montes, quia vapor, ex quo fit, non ascendit tantum, nec supra regulas aut cineres, nisi raro admodum, quia ut paulatim decidit, ob siccitatem illorum, ita paulatim desiccatur. Non cedit tempore vento, quia per ventum dispergitur; nec tempore hyemis valde frigido, quia vel prohibetur ascensus vaporis, vel ros, antequam descendat, congelatur; nec tempore calido, quia ante resolutionem, & etiam forte ante ascensum, consumitur vapor ob nimium calorem; nec denique tempore valde nebuloso, quia grossities nebularum impedit ascensum vaporis tam subtilis.

Quid pruina. Pruina non est aliud quam vapor ille subtilis, ex quo fieri deberet ros, concretus ad eundem prorsus modum seruata proportione, quo nix est vapor ille, ex quo generari deberet pluia, concretus per caussas ad id virtutem habentes. Vnde pater Rorem, & Pruinam tam inter se, quam à pluia, niue & grandine probabilitate non distinguunt, sicut dictum est de niue & pluia, ob eandem etiam rationem.

Quid glacie. Quod Glacie sit aqua congelata certum est, sed quomodo congeleur, eadem obscuritate, quam cetera Meteora, inuoluitur. Aliqui putant eam congelari ex nimio frigore. Sed id non est verisimile, praesertim in sententia communiori, qui attribuit aquæ ex naturali sua indigentia summum frigus: hoc enim supposito, si à frigore haberet congelari, status connaturalis eius exigeret congelationem, quod absurdum est. Itaque verisimilium est, frigus solum non sufficere ad congelationem; sed vt levius requiri admixtionem aliquorum halituum, aut vaporum, qui vna cum frigore, non vero seorsum congelare possint: ad quod etiam concurrunt sine dubio occultæ quædam aliorum influentiae.

De Melle, Manna, Saccharo.

Quid Mel. 38. Mel, de quo Plinius dubitat sit ne cali sudor, an Astrorum salvia, vel purgantis se aëris succus, generari arbitrantur Philosophi ex partibus quibusdam terræ subtilibus simili cum vapore, ex quo ros concrescit sub lucanis præsertim temporibus, elatis, cum eodemque commixtis; ex hac enim commixtione oritur succus ille dulcis & viscinosus, qui Mel dicitur, quemque apes non tam generant, quam ex floribus hinc inde collectum in aluearia deferunt.

Quid Saccharum. Saccharum quoque simili fere modo, quo Mel, cuius speciem ipsum vocat *Dioscorides*, ex rore cælesti, hoc est, ex aëre incidente, & partibus aliquibus subtilibus terræ commixtis inter se ac concretis efformatur, concurrente tamen dispositione aliqua cannarum, in quibus excipiuntur, ac cælestium corporum influxu.

Quid Manna. Manna est liquor quidam candidus melleo sapore instar mellis ex vapore rosido, ac partibus terræ subtilioribus parum humidis confectus, ad varios medicinae usus deseruens, ac etiamnum in Calabria, aliisque locis repertus. Dubitari autem soler, an sit diuersæ speciei hoc manna ab illo, quod populo Israëlitico ex Ægypto proficiscenti in deserto prouidit Deus. Negatim patrem tenent *Corinbricenses*, quoniam fateantur miraculose fuisse productum illud Hebraicum: affirmatiuam sustinet *Auersa*, in quam etiam ego magis propendo, quia naturale Manna non videtur posse sufficere ad sustentationem tot hominum diuersarum complexionum tam longo tempore.

QVÆSTIO IV.

De Mari, Fontibus & Fluminibus.

IN hac quæstione agimus de iis, quæ spectant ad elemen- tum aquæ.

De Mari.

40. Duo hic examinanda sunt de Mari: primum, vnde accidat, quod salsum sit, deinde quomodo mutetur.

Quantum ad primum, *Scotus* proponit unam sententiam de salcedine Maris lib. 2. Met. quæst. 3. num. 6. quod vnde oritur ex eo, quod illa aqua sit diuersæ speciei ab aqua dulci, & ex illa diuersitate specifica determinet sibi saltem salcedinem, sicut aqua dulcis determinat sibi dulcedinem, seu potius carentiam salcedinis. Quæ sententia non facile conuincit potest.

Communior tamen, vel hoc ipso, quia communior, est præferenda, afferens marinas aquas, non ex natura sua, sed ex causis extrinsecis habere suam salcedinem. Causas autem assignat admixtionem exhalationum terrestrium siccaram & adustaram, & influxum Solis, cui adiungit *Auersa* succum salsum ex venis salis per terram submati sparsis ortum; cuius admixtionem non male probat ex eo, quod aqua maris potest resolui in salem, quæ etiam causa esse potest, cur aliqui fontes & lacus salcedine imbuantur. Quod etiam commixtio exhalationum terrestrium adustarum, & siccaram possit iuare ad salcedinem, patet experientia, tum lxiij, quod salsum fit ex commixtione cinerum & aquæ: tum etiam sudoris ac spuri, quæ similem ob causam falsa redduntur.

41. Nunc vt ad secundam partem accedamus, Tres potissimum considerandi sunt motus maris, vmas à Septentrione ad Austrum: secundus ab Ortu ad Occasum; tertius, quo fluit, & refluit.

Quantum ad primum motum, quem dari experientia vnde compertum esse, supponendum est: causam eius assignat *Scotus* supra quæst. 2. art. 3. quod pars Septentrionalis cum sit remotior à Sole, & humidior ac frigidior, aptior sit ad generationem aquæ; meridionalis vero vicinior Soli facile patitur aquas in se consumi. Hinc enim sequitur quod quandoquidem aqua naturaliter petat loca demissiora, & crescat ad Septentrionem, moueri debeat ad Austrum vbi decessit. Aliam causam assignat *Philosophus*, quod in Septentrione sit major abundantia fluminum in illam partem maris intrantium & ipsum mare minoris profunditatis.

Secundus motus deprehenditur hac experientia, quod vnde videris parsibus nautis citius conficiunt suum iter ab Ortu ad Occasum, quam è contra; quæ experientia, si ab Occidente sum, conuincit illum motum.

Hunc autem motum aliqui putant prouenire ex eo, quod calum motu suo rapiat secum etiam mare; at hoc mihi non est probabile, neque enim potest secum ferre aquam, nisi ferendo simili aërem, quod partem etiam inferiorem, & mediante hoc aquam: sed hoc non contingit, tum quia non est experientia vlla, quod inferior pars aëris sic feratur, sed potius omnis experientia suadet contrarium: tum quia etiam sèpe mouetur aëris contraria motu, flante scilicet vento ex diuersis aliis partibus. Potius ergo dicendum, quod hic motus proueniat à corporibus cælestibus mediante aliqua virtute attractiva occulta.

45. Tertius denique motus omnium difficultissimus ab antiquioribus Philosophis, ac Astronomis, quos sequitur & *Scotus* 2. sent. distinct. 1. 4. quæst. 3. (vbi & ego in commentario hac ipsa de re egri, ex quo etiam quæ hic trado, defunxi) Luna potissimum adscribitur, adhibito tamen aliorum astrorum concursu, & considerato terrarum ac regionum situ. Lunam autem habere magnam partem in hac actione, vel inde sufficientissime colligitur, quod aëtus hic maris augeatur, ac minuatur cum proportione ad Lunæ incrementum, ac decrementum, adeo vt quando Luna est plena, longe maior sit aëtus, quam alias: neque enim hoc continget absque speciali Lunæ influxu. Nec etiam cum vlla probabilitate potest dici, quod absque influentia aliqua cælesti corporum, possit tam ordinato, ac inuariabili motu in aliquibus locis, vt in Hybernia, ac Anglia, his aliquo quolibet die, spatio sex horarum fluere, bis refinere, cælesti idque

idque tanto incremento, ut multa terrarum millia cooperiat, adeo ut vbi, mari refluente, nihil aquæ reperiatur, eodem influente maximæ niues natae possint.

46. Dices cum Camerario quæst. 26. mare ex natura sua habere illam virtutem mouendi se.

Contra, quia causa naturalis inanimata non potest habere effectum nouum absque applicatione aliqua noua, aut coniunctione cum qualibet causa, aut conditione noua, ut est evidens; sed non potest assignari illa applicatio noua maris, aut coniunctio vlli causa, aut conditionis cum illo, ratione cuius de novo inciperet se mouere, nisi recurrendo ad influentias caelestes: ergo non potest motus ille prouenire ab aqua, virtute sua propria solummodo.

Quod vero iuuent alia sydera, & terrarum situs, deduci potest ex eo, quod non eodem modo fiat hic fluxus vbiique, cum vix discerni possit in mari Tyrrenico, satis notabilis sit in Adriatico, sed longe notabilior in Hibernico; in alibus etiam locis, pluribus horis fiat fluxus, quam refluxus, in aliis vero est contra: qua varietas in solam Lunam refundi nequit, & potest satis commode in alia astra, ac locorum dispositiones diuerteras.

49. Si autem quæra ut, quomodo possit Luna mouere aquas.

Aliqui putant, id fieri per lucem à Luna diffusam. Sed hoc non habet apparentiam; quia non est verisimile lucem habere illam virtutem attractiua: & præterea fluit mare aquæ, quando impeditur diffusio luminis lunaris, ac quando non impeditur; & immo etiam cum Luna apud Antipodas existens nostrum hemisphaerium illuminare nequit.

Alij dicunt Lunam, astra mouere mare rarefaciendo ipsum, & condensando. Sed hoc etiam non placet, quia notabilissima deberet esse rarefactio, quæ ad tantum fluxum requireretur, qualis tamen non appetet proflus in mari influente magis, quam refluente, aut etiam immoto. Itaque probabilitus est motum illum causari à Luna, & astra concurrentibus per influentiam occultam similem proportionabiliter illi, quia magnes trahit ferum, quam sententiam tribuit *Scotus Albumafari*.

Nec obest quod Luna non moueat sic, aut alio modo aquas fluu ales. Quia sicut magnes non trahit plumbum, sed ferrum, propterea quod in ferro sit aliqua dispositio particularis ad talem motum conduceas, qualis non reperiatur in plumbo: ita similiiter in mari potest reperiiri dispositio quæpam specialis, quæ iuuare possit ut moueat ab astris: à quibus tamen fluuij sic moueri nequeant ob defectum talis dispositionis. Id difficultius est cur aqua maris extracta à reliqua parte, quandoquidem habeat similes dispositiones cum reliquo mari, non moueat à Luna, aut astra. Sed responderi potest id oriri ex eo, quod nunquam reperiatur in aqua separata illa dispositio, quæ est in partibus maris, quæ per se à Luna mouentur.

48. Alij putant mare moueri per hoc, quod Luna, & astra attrahant ad se exhalationes.

Contra, quia quemadmodum possunt trahere exhalationes, possunt etiam trahere ipsum mare. Deinde sicut exhalationes fluminum trahuntur immoto flumine, ita possent attrahiri exhalationes maris immoto mari. Ruris non est verisimile quod tot semper, & tam continue reperiatur in mari, per quarum attractionem possit semper tam uniformiter moueri absque illa differentia.

De Fontibus, & Fluminibus.

49. Nihil hic de fontibus, ac fluminibus examinamus, nisi quod spectat ad originem eorum.

Peterum quorundam sententiam, cuius *Philosophus* recordatur, erat, quod fontes, & flumina originem haberent ex aquis pluvialibus in terram cadentibus.

Sed contra hanc sententiam facit, quod flumina magna semper absque intermissione in tanta copia fluentia plus sine dubio aquæ habeant, quam villo inquam tempore cadat è celo.

Deinde, si non originarentur flumina aliqua ex mari,

sed ex aqua pluviali quotannis incidente fierent, quan-
doquidem perpetuo intrent in mare, mare deberet iam ad maximam quantitatem ex crescere contra experien-
tiæ: neque enim est illa ratio cur non excedat, nisi
quod quantum recipit ex ingressu fluminum ab una par-
te, tantum perdat ex aqua ad aliam partem in flumina
ab ipso profluente.

Secunda sententia, quam amplectitur *Philosophus*, te-
net flumina ac fontes oriri ex aqua de novo generata ex
aere & vaporibus.

Sed haec etiam sententia sordidem rationibus, & maxime
secunda improbat: non nego tamen quin alii qui fon-
tes creari possint, ac augeri tam per aquas pluviales de-
cidentes è celo, quam per aquas etiam de novo gene-
rata; neque enim in hoc est illa difficultas: & cum con-
sumatur multum aquæ quotidie, si à solo mari originem
& augmentum haberent, iam mare valde extenuatum
esset.

Adde, ad sensum videri flumina crescere notabiliter
in hyeme, & crescere in aestate pro ratione plou-
rum.

50. Tertia itaque sententia est, flumina ac fontes
pertinent, ac perpetuas è mari originem habere. Hæc
communiors est Patrum & expositorum Scripturæ, &
fundamentum habet illo *Ecclesiasticis* 1. *Omnia flumina in-
trant in mare, & mare non redundat: ad locum unde
exerunt flumina reuertuntur, in iterum fluunt.* Quæ verba
quamvis *Auersa* aliter exponi posse dicunt, quam ut fa-
uunt huic sententia; tamen imprimis nulla exposicio
naturalior, ac clarior est, quam illa quam præse ferunt
verba, & quæ suadet hanc sententiam; & deinde cum
ita exponent Patres communis, quamvis patenter
alias explications, male tamen negaretur exponi etiam
debere hoc modo.

Probatur etiam eadem sententia ratione, quia ut inter
oppugnandas alias duas sententias præmissas dicimus
est; alias sequentur mare debere notabiliter crescere,
nec appetit modus, quo falsoari possit magnorum flu-
uorum continua magnitudo, nisi tenendo hanc sen-
tentiam; cui nullo modo prædictat quod aquæ plu-
viales & alia aquæ de novo generatae augeant flumina
& fontes, nec etiam quod aliqui sint fontes & riuui, qui
non habeant originem ex mari immediate, ut patet ex
eo, quod in aestate præ nimia ficitur, & defecta aquæ
pluvialis, & aquæ de novo generatae, deficiant nihil
proflus aquæ in se continent.

51. Dicces contra hanc sententiam primo: Aqua flumi-
num & fontium est dulcis, aqua vero marina salsa: ergo
flumina non habent originem ex mari.

Respondeo negando consequiam; quia quamvis
originem habent ex mari, possunt tamen non habere
saledinem: vel quia salsed non est accidentis connatu-
rale aquæ marinæ, sed causatum in ipsa per causas ex-
trinsecas, quibus absentibus in fluminibus & fonti-
bus non debent illam habere: vel etiam si esset ipsi
connaturalis, adhuc in transitu subterraneo, quem facie
ad flumina & fontes, posset ipsam perdere per actiuitatem
aliarum causarum,

Dicces secundo: Fontes erumpunt ex locis altissimis, qui-
bus longe demissis est mare; ergo non possunt origi-
nem ducere ex mari, quia non possunt naturaliter ascen-
dere supra principium unde fluunt.

Propter hoc argumentum, *Arriaga* dissit. 2. de Ge-
nerat. numero 59. prout mare quoad aliquam partem esse
altius terra, & montibus etiam. Sed imprimis non est
necessæ recurrere ad hanc singularem doctrinam, ut sol-
uat hæc obiectio; nam R. spondi potest fontes illas,
qui erumpunt ex locis illis altissimis, non habere origi-
nem à mari, præfertim quoad illam partem, quæ al-
cendit supra mare: potest enim dici, quod quoad il-
lam partem originem habeant ex aliqua alia terra par-
te aquæ alta, vel altiori, à qua per canales occulitos
deducitur aqua illa. Dixi autem, præferrim quoad illam
partem, quæ ascendit, quia sub aqua illa ascendente
posset dici quod reperiatur aqua à mari proueniens,

ooo 3 quamvis

quamvis id non esset necessarium. Nec fundamenta *Arrage* aliquid concludunt: non quidem illud ex praedicto Scriptura loco deductum, quia imprimis non loquitur de fontibus, & deinde non dicit omnia flumina reuerti ad mare ut iterum fluant, licet dicat omnia intrare in mare. Nec cetera à ratione petita, quæ solùm militant contra eos qui ponerent omnia flumina & fontes ex aquis pluialibus & de nouo generatis confici, quod non debent asserere illi, qui putant fontes ex montibus altissimis erumpentes, non originari à mari.

Cæterum variae qualitates, quæ in fluminibus ac fontibus diversarum partium reperiuntur, quorum quædam calida, quædam sapida, quædam ad has & illas infirmitates conducentia sunt, ex natura locorum, per quæ transiunt, ac influxibus particularibus corporum cælestium oriuntur.

Q V A E S T I O V.

De iis, quæ circa terram contingunt.

IN hac quæstione reliquam Meteororum partem de *Montibus, Insulis, Terra motu, Ignibus, subterraneis, ac Metallis*, agendum.

Origo
Montium

52. De Montibus nihil hic agendum quam de origine iporum ac altitudine. Quantum ad originem, nullo modo probabile est eos naturali virtute syderum in illam altitudinem euectos, quidquid dicit *Contarens lib. 2. de Elementis*; quia si talis vis esset in syderibus, debebant de nouo erigi montes per illam, contra experientiam. Nec etiam putandum est, eos formatos vi diluuij, quia non est credibile, quin ante diluvium extiterint montes; & deinde saxosi montes ex ingentibus rupibus compacti nulla vi aquarum formari poterant.

Origo
Montium

Melius afferunt, Montes maiorit ex parte ab ipso Domino Deo in initio mundi creatos fuisse ad decorum, ac utilitatem vniuersi, aliosque sibi cognitos fines. An autem id fecerit primo die quo creauit terram, an tertio quo segregauit aquas ab aquis, incertum & parum vtile cogniti.

Origo
Montium

Quoad altitudinem, sunt qui valde magnam altitudinem quibusdam montibus attribuunt, ut monti *Venerissimum* sexaginta millaria. Verum cum hæc res pendaat ab experientia, & fide eorum, qui id afferant, non praebet occasionem discursui. Id magis examinandum, an Montes altiores communiter excedant medianam regionem aëris, vbi pluia, grando, nix, venti generantur. Id de *Olymbo* plures scribant moti ad hoc experientias, quod cineres ad summitatem eius deportati integri reperitentur post annum; quod esset verisimile, si in illa summitate plueret aut ningeret, aut si pertransiret ventus aliquis.

Insularum
origo

At teste *Auersa*, *Franciscus Philadelphius* dicit se in illa summitate, & pluias, & ventos, & nivem fuisse expertus. Cui tamen an potius credendum, quam illis aliis, qui oppositum referunt, cuiusvis genio, & voluntati relinquentum; nec vterius in hac re immorandum.

53. De Insulis præcipue hic considerandum venit, an ab initio in diuisione aquarum separata sunt à reliqua terra, aut vero postea per diluvium, aut terra motu, aut extraordinario aliquo aquarum impetu. Verisimile autem est, cum vtroque modo id fieri potuerit, quasdam Insulas ab initio sciuntas, quasdam per diluvium, & quasdam postea per terramotu, ac aquarum impetus, ut legitur de Siciliæ à Calabria separatione. Homines autem navigationis beneficio, vel ministerio Angelico, Deo ita disponente, facile ad eas inhabitandas pertinere poterant, coque secum ducere animalia perfectiora, quæ absque seminali propagatione generari non poterant; ex quibus, qua ferociora sunt & damnosa magis quam utilia, ut lupi, vulpes, leones, ac similiæ vel curiositas, ac magnificentia cau'a, vel bonum, ac malorum Angelorum opera, eo deferri facile potuerunt.

Si quæ vero Insulæ sunt, quæ integræ natant, & hoc illuc ad maris motum feruntur, ut scribunt nonnulli, nec credi difficile est, propterea sic naturæ iudicandæ sunt, quod intra se contineant magnam levitatem, quæ terrenæ grauitati descensum prohibeat, videcumque illa levitas proueniat, quæ varia possit habere principia.

De Terra motu.

54. Omissis veterum de *Terra motu causa* opinionibus, nullam probabilitatem speciem habentibus, communis Peripateticorum cum *Philosopho lib. 2. Meteororum* doctri-
na sententia est, eum causari per exhalationem siccæ, & <sup>Quomo-
do sit ter-
ra motu.</sup> calidam, quæ in magna quantitate intra terram inclusa, exitum querens, summo impetu terræ latera percutit, & agitat, & tremorem illum causat, quandoque quidem incensæ, aliquando sine incensione. Posse autem causari terræ motu vi, & impetu huiusmodi exhalationum ex impetu illo, quo aliquando delatus ventus maxima prosternit ædificia, atbores eradicator, saxa ingentia propellit, & etiam ex impetu pulueris tormentarij intra loca subterranea incensi, facile quis sibi persuadeat.

Effectus varij terra motus referuntur à *Scoto*, & *Cornimbrisibus*; sed cum ipsis oculis pateant iis, qui, vbi terra motus accidit, degnnt, quos causat effeetus, in iis recensendis hærendum non videbatur; neque etiam in præagiis, seu signis terræ motum prænuntiantibus, quorum nullum tam convertibile est cum terræ motu, quin alterum sine altero contingere possit.

De Ignibus subterraneis.

Esse magnam sub terra ignium copiam, ex continuo eorum ex quibusdam Montibus, ut *Ætna, Vesuvio*, & similibus egressi manifeste patet. Hi autem ignes pro ordinario pabulo, ex quo generantur, sulphur & bitumen habere dicuntur, ad quos etiam nutritios exhalationes intra terram inclusæ, & alia substantia combustibiles conducere sine dubio possunt.

Hoc autem pabulum acceditur quidem, quoties non adest alius ignis, virtute corporum cælestium, sed disponit ad combustionem per calorem, quem causare possunt exhalationes calidæ & siccæ in terra inclusæ, quandoque per antiperistasis, quandoque per motum & attritum, ac collisionem ad alia corpora exitum impeditia calidiores effectæ, & aptiores, cum ut ipsæ incendiantur: tum ut alia corpora calesciant ac disponant ad incendum.

De Metallis.

56. Metalla, de quibus hic agitur, sunt *Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum, Argentum viuum, Sianum*, ad quæ reliquæ, quæ enumerantur, species reduci possunt. De his autem hoc loco quæri solet, ex qua materia fiant, à qua causa producantur, & quibus locis.

Quantum ad primum, Chimici existimant ea fieri ex sulphure & argento viuo, tanquam ex materia proxima; *Philosophus* ex exhalationibus aliquibus vaporosis, seu vaporibus aquos; Alij ex terra & aqua. At certe non video qua certitudine posset alterutra ex his sententiis, aut aliis præferti, aut cum aliqua vrgenti ratione fulciri, & fortassis fieri posset ut ex quauis ex his materiis, aliisque cum illis proportionem aliquam habentibus metalla generari possint.

57. Quantum ad secundum, communior consensus est, quod non nisi mediante aliquo influxu particulari corporum cælestium produci possint; neque enim alia causa secundæ assignari possunt, quæ sufficiant: & præterea quod in certis quibusdam locis generentur potius, quam in aliis, difficulter assignari potest ratio, nisi ad causas superiores recurrendo. Imo quamvis per artem chimicam fieret aurum, & alia metalla, adhuc opus esset influxu corporum cælestium, qui iuxta dispositiones causatas per directionem artis à rebus inferioribus debito applicatis exhiberi deberet. Nec consistit in qualitate aliqua à cælestibus corporibus producta, nec in productione talis qualitatis, quia ut suppono iam ex dictis Libro secundo Physicorum, nullum accidens potest sufficere

cere ad productionem substantiæ, sed necessario debet vna cum quocumque accidentiis influxu interuenire etiam actio immediata alicuius substantiæ, quæ sit vel perfectior, vel æque perfecta ac substantia producenda, sive hæc simplex sit, ut sunt elementa, sive composita, ut sunt mixta omnia.

§ 8. *De loco* denique, vbi Metalla generantur, nihil per rationem certi potest haberi: ex historiis vero fide & experientia constat, aliqua loca, in quibus de facto reperiuntur, & in quibus propterea ea generata esse debent; nec enim verisimile est ab aliis locis inde translata fuisse, maxime cum in nullis aliis potius quam in his ipsis formata fuisse credendum sit. Communiter autem quantum ad experientiam hactenus habitam, loca monstrosa & sylvestria iis generandis aptiora videntur.

Et hæc breuitet de Meteoris sufficiunt. Plura qui volunt, *Scutum ipsum & Comimbricensis* sive ad ea, neque in rebus obscursis ac valde dubiis, vbi parum loci habere possit discursus, hærendum vterius videbatur.

TRACTATVS

De Anima.

PROOEMIVM.

HIVVS partis Philosophiæ naturalis dignitas & excellentia ex obiecto eius, sive dicatur anima, ut inscriptio præ se fert, sive corpus animatum, hoc est illud, quod constat anima, tanquam parte essentiali constitutente, ut homo, equus, & similia, facile deduci potest: neque enim ab illa alia parte etiam illa, quæ calos contemplatur, aliud obiectum non solum præstantius, sed nec quod æqualis sit perfectionis, consideratur. Quod si quis utilitatem etiam respiciat, in hac summam reperiit, non tantum quia, quæ hæc examinantur, adeo ad reliquam Philosophiam vniuersam, etiam Metaphysicam & ipsam Logicam, quamvis hæc scientiarum omnium sit instrumentum, comparandam vtria sunt, ut non desint plurimi magna doctrina & ingenij qui ab hoc tractatu Philosophiam auspicandam censemant; verum etiam, quia præterea per hanc maxime nos ipsos, quod summa sapientia munus existimat, cognoscere possimus, & ex nobis Deum Authorem nostrum.

De hac ergo tam præstanti, ac vtili materia principiiora, ac magis proficia, quæ tam ab ipso Philosopho tribus Libris, quos de ea confecit, quam à Commentatoribus, ac ceteris Peripateticis tractantur, sequentibus nouem Disputationibus comprehendam: quartum *Prima* erit de Anima, ut sic: *Secunda* de sensibus externis in particulati. *Quarta* de sensibus internis. *Quinta* de substantia animæ rationali. *Sexta* de potentia intellectiva. *Sepima* de voluntate. *Octava* de habitibus. *Nona* de anima rationali separata, quibus omnibus, tanquam complementum adiungam vnicam disputationem de *Parva naturalibus*, in quibus agitur de aliquibus affectionibus competentibus animalibus, quorum anima est principium formale constitutum. Quas tamen disputationes antequam aggrediatur, duas hic difficultates Proœmij loco expediam: quartum *Prima* est de obiecto huius tractatus: *Secunda*, an consideratio animæ spectet ad Philosophiam naturali, an vero ad Metaphysicam.

Quoad primam difficultatem *Toletus* hic quæst. 4. & *Ruinus* quæst. 2. aliquie putant Aniam ipsam, ut sic, esse obiectum adæquatum huius Tractatus.

Comimbricenses existimant hunc tractatum, si per se consideretur, habere pro obiecto adæquato Aniam; si

vero consideretur ut integrans vnum tractatum Philosophiæ naturalis cum alio tractatu qui inscribitur *Parva naturalia*, animam non esse obiectum eius, sed corpus animatum. *Complutenses* & *Arraga* cum multis aliis dicunt obiectum adæquatum ut quo eius in esse rei esse animam; obiectum vero adæquatum ut quod esse corpus animatum. Et in hoc sensu explicantur plures authores à *Ruino* pro sua citati sententia.

2. *Misi magis placet prima sententia*, à qua in re ipsa non differt *secunda*: nam quando prima afferit obiectum esse animam, loquitur sine dubio de hoc tractatu secundum se considerato, & sane ut sic de eo queritur, hoc autem concedit secunda sententia, quæ propterea magis dilipicit quam prima, quia vtitur distinctione impetrante ad propositum; & eadem ratione, quæ posunt *Comimbricenses* dicere, quod corpus animatum sit obiectum horum librorum, ex eo scilicet quod possit hic tractatus considerari, ut pars integrans alium tractatum cum tractatu parvorum naturalium, posset quis dicere quod obiectum adæquatum huius tractatus esset corpus naturale ut sic, quia potest considerari hic tractatus, ut pars integrans alium tractatum, cum ceteris Philosophiæ naturalis tractibus: ut sic autem corpus naturale erit obiectum adæquatum eius, nou minus quam totius Philosophiæ naturalis, ut negari non potest.

Moneor autem ad præferend. m ceteris primam sententiam.

Primo ab ipsa Tractatus inscriptione, nam quamvis denominatio alicuius scientiæ posset quandoque desummi ab aliquo particuliari obiecto, quod non esset adæquatum, tamen nisi aliunde constet quod obiectum, à quo desumitur denominatio, non sit adæquatum, potius debet dici quod sit, quia certe scientia potius ab adæquato, quam ab illo particuliari obiecto denominacionem suam accipere debet: nulla autem prorsus est ratio cur anima ipsa, de qua dicitur esse hic tractatus, non sit obiectum ipsius adæquatum.

Secundo, quia in toto hoc tractatu non definitur corpus animatum, nec describitur, nec demonstrantur passiones de ipso, aut proprietates; definitur autem anima ac describitur, demonstrantur proprietates ipsius, examinantur accidentia, & nihil prorsus in eo consideratur nisi in ordine ad animæ cognitionem, quæ sunt conditiones obiecti adæquato.

Tertius, quia ex omnibus scientiis partialibus, quæ de anima ut sic, suisque speciebus, proprietatibus, accidentibus, aliisque spectantibus ad ipsam, potest fieri vnum tractatus, non minus quam de corpore naturali ut sic, suisque speciebus: sed ille tractatus habet pro obiecto adæquato animam ut sic, non minus quam tractatus de corpore naturali, & suis speciebus habet pro obiecto adæquato corpus naturale ut sic: ergo hic tractatus habet pro obiecto adæquato animam ut sic.

Probatur consequentia; quia prorsus hic tractatus non distinguetur ab illo alio: ergo si ille alius haberet animam pro obiecto, & hic etiam haberet.

Quarto, quia quod anima sit pars constitutiva corporis animati, & quod cognitio ipsius ad illius corporis cognitionem conducat, possitque scientia de anima reduci ad illud obiectum, tanquam ad obiectum adæquatum, non sufficit ad hoc, quod dicitur hic tractatus habere pro obiecto adæquato illud corpus; sed hoc est potissimum fundamentum id afferendi: ergo non corpus illud, sed anima ipsa secundum se considerata dici debet adæquatum huius tractatus obiectum.

Probatur maior, in qua sola est difficultas: quia inde solum habetur quod hic tractatus, ut consideratur tanquam pars integrans alium tractatum cum aliis partibus, quæ agerent de illo corpore, haberet pro obiecto adæquato illud corpus iuxta secundam sententiam, non vero quod corpus esset obiectum adæquatum huius tractatus secundum se considerati.

4. Confirmatur manifeste, quia licet corpus animatum sit pars subiectiva corporis naturalis ut sic, & licet cognitio ipsius iuuet ad cognitionem corporis istius, ac

possit